

Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Hadtudományi Doktori Iskola

Kovács Márk Károly

**Terrorista szervezetek aszimmetrikus hadviseléshez kapcsolódó módszereik, eszközeik,
eljárásaik**

Doktori (PhD) értekezés

Témavezető:

Prof. Dr. Resperger István ezredes, PhD

.....

Budapest, 2023.

Tartalomjegyzék

1	Bevezetés	5
1.1	A tudományos probléma megfogalmazása és az elméleti keretrendszer, a dolgozat felépítése	7
1.2	A téma elhelyezése a hadtudományban és szakirodalmi áttekintés.....	8
1.3	A kutatás célja	11
1.4	Hipotézisek	12
1.5	Kutatási módszerek.....	12
2	Elméleti áttekintés.....	14
2.1	Aszimmetrikus hadviselés	14
2.1.1	Történelmi betekintés	18
2.1.2	Jellemzői.....	24
2.2	Terrorizmus	32
2.2.1	Korszakolás és a hullámelmélet	34
2.2.2	Struktúrák, felépítések.....	51
2.2.3	Jellemző modus operandi	53
2.3	Részkövetkeztetés.....	59
3	Esettanulmányok.....	63
3.1	Ideiglenes Ír Köztársasági Hadsereg	63
3.1.1	Bevezető és rövid földrajzi ismertető.....	63
3.1.2	Célok	65
3.1.3	Szervezeti struktúra	66
3.1.4	Külföldi kapcsolatok és fegyverbeszerzések.....	72
3.1.5	Módszerek, eljárások.....	74
3.1.6	Az Ír Köztársasági Hadsereg elleni küzdelem	81
3.1.7	Utód- és napjainkban működő további leányszervezetek	94
3.1.8	Részkövetkeztetés	100
3.2	Baszk Haza és Szabadság Szervezete.....	102
3.2.1	Bevezető	102
3.2.2	Célok	104
3.2.3	Szervezeti struktúra	105
3.2.4	Módszerek, eljárások.....	110
3.2.5	Fegyverzet	117
3.2.6	A Baszk Haza és Szabadság elleni küzdelem	119
3.2.7	Részkövetkeztetés	133
3.3	al-Káida	134

3.3.1	Bevezető	134
3.3.2	Célok	135
3.3.3	Szervezeti struktúra	135
3.3.4	Módszerek, eljárások.....	139
3.3.5	Fegyverzet	141
3.3.6	al-Káida a maghreb térségben – AQIM	142
3.3.7	Az al-Káida elleni harc.....	150
3.3.8	Részkövetkeztetés	180
3.4	Iszlám Állam.....	181
3.4.1	Bevezető és történelem.....	182
3.4.2	Célok	183
3.4.3	Szervezeti struktúra	184
3.4.4	Módszerek, eljárások.....	189
3.4.5	Európai módszerek és eljárások	189
3.4.6	Az európai műveletek során alkalmazott fegyverek	195
3.4.7	A Közel-Keleten alkalmazott módszerek és eljárások – Irak és Szíria.....	197
3.4.8	A közel-keleti műveletek során alkalmazott fegyverek	211
3.4.9	A Közel-Keleten alkalmazott fegyverek és eszközök.....	213
3.4.10	Az Iszlám Állam elleni küzdelem – Irak és Szíria területén	215
3.4.11	Khorászáni Iszlám Állam	223
3.4.12	Az Iszlám Állam jelene és jövője.....	227
3.4.13	Részkövetkeztetés	227
4	Befejezés	230
4.1	A kutatómunka összegzése és összegzett következtetések.....	230
4.2	A kutatás összegzett eredményei	241
4.3	Új tudományos eredmények	242
4.4	A kutatás és tudományos eredmények felhasználhatósága és ajánlások további kutatásra.....	243
4.5	Saját, a témában eddig megjelent publikáció	244
	Felhasznált irodalom	246
	Könyvek, folyóirat cikkek, tanulmányok	246
	Egyezmények, jogszabályok, szabályzatok, kézikönyvek	264
	Internetes és egyéb források	272
	Levéltári források	287

1 Bevezetés

A fegyveres erők, a fegyveres küzdelemre való felkészülés és a küzdelem megnyerése, vagyis a hadviselés a szükségesség eredményeként jött létre. A háború, a fegyveres erő és a fegyverek alkalmazása az emberiséggel egyidős. A hadsereg azonban csak az államok létrejöttével és a munkamegosztáson alapuló társadalmak kialakulásával jelent meg. Az ókori hadviselésben a hadseregek feladata az államok belső stabilitásának és biztonságának fenntartása, valamint új területek kisajátítása volt.¹ Az ókorból az irreguláris és aszimmetrikus hadviselés témakörében kiemelkedik Szun-ce *A háború művészete* című munkássága. Szun-ce megállapításait alapvetően reguláris hadseregek számára fogalmazta meg, de megfelelőek és érvényesek az aszimmetrikus konfliktusban a gyengébb fél számára is.

A középkor első felében – az 5. és 13. század között – az alkalmanként összehívott lovagi hadseregek és az egyenes vonalú palánk harcászat volt jellemző. A lőfegyverek megjelenése, valamint a városi polgárok számának növekedése a feudális hadseregek végét jelentették. A polgárosodással kialakuló és fokozódó városiasodás, továbbá a zsoldoshadseregek megalakulása mellett a tűzfegyverek fokozatosan elterjedtek. A nagy földrajzi felfedezések minőségben javítottak a fegyvereken, valamint a lovasságot, (mint fő fegyvernem) a gyalogság váltotta.²

A 17. században a fegyveres erő szerepéről a közismert Richelieu úgy nyilatkozott, mint, a sikeres központi politikai irányításhoz szükséges, állandóan fenntartott, ellenőrzött és kiképzett haderő.³ II. Frigyes porosz király nevéhez köthető a ferde csatarend, ami a vonalharcászat problémáinak – merevség, lassúság – megoldását jelentette. Az újkor hadviselése kapcsán kiemelendő Carl von Clausewitz *A háborúról* című munkássága, amit napjainkban is tanítanak a katonai felsőoktatásban. Clausewitz a hadtudomány rendszerezése mellett a háborúban és hadvezetésben felmerülő kérdések megválaszolására is törekedett. Nevéhez köthető egyben a háború egyetemes definíciójának megfogalmazása, és a háború jellemzőinek meghatározása is. A háború gyakran idézett definíciója már a politikai akarat eszközeként írta le a hadsereget: „*A háború nem egyéb, mint a politika folytatása, más eszközökkel*” és „*A háború tehát erőszak alkalmazása, hogy ellenfelünket saját akaratunk teljesítésére kényszerítsük*”.⁴ Munkásságában

¹ Szendy István: *Hadelmélet és katonai műveletek*. Nemzeti Közszerződési és Tankönyv Kiadó Zrt, Budapest, 2013. 101.

² Uo. 107-108.

³ Szendy István: *A hadügy és a 21. század*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2020. 68.

⁴ Carl von Clausewitz: *A háborúról*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013. 39.

továbbá megjelenik az irreguláris háború mint népfelkelés, amely mindenhol megtalálható, de az ellene való küzdelem során mégsem találjuk sehol.⁵

Magyarországi vonatkozásban Kossuth Lajos 1848. december 18-ai rendeletében használja a „guerilla” kifejezést a saját népfelkelőire. Kossuth „hangya seregnek” titulálja, aminek erejét a nagy tömeg adja, valamint néha a nép és a táj együttes szerepe is megjelenik.⁶ Az Osztrák-Magyar Monarchia részeként az akkori Magyarország 1868. évi XL. törvénycikkével jelent meg hivatalosan a népfelkelés intézménye.⁷

Az aszimmetrikus hadviselés jelen volt a világháborúk idején is, majd azt követően Latin-Amerikában és Kínában; nevezetesen Ernesto Che Guevara, Carlos Marighella, Abraham Guillen és a Tupamaros Nemzeti Felszabadítási Mozgalom, Mao Ce-tung és Vo Nguyen Giap gondolkoása volt kiemelkedő, meghatározó. Latin-Amerikában a gerilla hadviselés kiobbantói – a foco, a forradalmi mag – a felkelés kiindulópontjáról, támogatottságának bázisterületéről értekeztek. A városodási folyamattal párhuzamosan Guillen és Marighella a városokban, az ott koncentrálódó lakosság száma miatt, látták a sikeres felkelés titkát. Che Guevara ezzel szemben a vidéki harcokat részesítette előnyben. Ázsiában a kínai polgárháború, majd a második világháború és a Vörös Hadsereg tapasztalatai – amelyek befolyásolják napjaink felkeléseit is – alapján Mao Ce-tung értekezett a partizánháborúról és gerilla hadviselésről, míg Vo Nguyen Giap a vietnámi konfliktusban alkalmazta Mao elméletét, azt a helyi viszonyokhoz illesztve. (Megjegyzendő azonban, hogy például Mao és Che Guevara a végső győzelmet a reguláris erő létrehozásában látta, így az aszimmetrikus hadviselést csak a konfliktus egy fázisának tekintette.)

A hidegháború befejeztével a hadseregek leszerelésére és létszámbeli csökkentésére létrehozott nemzetközi szerződések aláírását követően régi-új kihívásokra hívták fel a szakértők a politikusok és a katonai vezetés figyelmét. Az alacsony intenzitású konfliktusok, a terrorizmus és nemzetközi bűnözés fokozódó problémaként és növekvő pusztító hatással jelentkezett.⁸ A napjainkban zajló konfliktusokban a hadviselő felek a fegyveres küzdelmek során különböző társadalmi berendezkedéssel és eltérő technikai szinten vannak. Példa lehet a nyugati hatalmak afrikai jelenléte, vagy a Közel-Keleten az Iszlám Állam és a nyugati szövetség fegyveres küzdelme. A hadviselés elvei, módszerei és eszközei tehát eltérőek, esetenként egymással

⁵ Uo. 523.

⁶ Forgács Balázs – Szem Géza: A partizánság Magna Chartája. *Társadalom és honvédelem*, 2015 (19), 3. 26-27.

⁷ Forgács Balázs: *Gerillák, Partizánok, Felkelők*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2020. 72.

⁸ Kőszegvári Tibor: Hadviselés a 21. században. *Hadtudomány*, 1999. Elérhető: www.mhht.eu/hadtudomany/1999/ht-1999-1-5.html (Letöltés ideje: 2021.11.09.)

összehasonlíthatatlan különbségekkel rendelkeznek. A 21. században ezért nehéz a már folyamatban lévő, vagy a várható katonai konfliktusok minőségét és mértékét meghatározni. Az al-Káida és az Iszlám Állam ebbe a megközelítésbe tökéletesen beleillő terrorszervezetek, valamint az egykori baszk és észak-írországi konfliktusok is.

1.1 A tudományos probléma megfogalmazása és az elméleti keretrendszer, a dolgozat felépítése

A 21. század egyik kiemelkedő történései, amelyek a társadalom mindennapi életére is kihatással vannak, az aszimmetrikus konfliktusok, a terrorizmus és a helyi háborúk. Az Amerikai Egyesült Államokban 2001. szeptember 11-én, majd a Madridban és Londonban bekövetkezett terrorcselekmények emlékei és hatásai kitörölhetetlenek. Az Iszlám Állam és annak újabb, a régi eszközök és a hétköznapi tárgyak újraértelmezésével elkövetett terrorcselekményei ezt követően jelentek meg. Magyarország tekintetében a 2012-es és 2020-as Nemzeti Biztonsági Stratégia a terrorizmust, mint az ország és az euro-atlanti szövetségi rendszer biztonságát fenyegető kihívásnak nevezte meg. Az Európában tapasztalt terrorcselekmények azonban már csak mint egy-egy probléma jelennek meg, amelyek főként a Közel-Keleten történő konfliktusok visszhangjának tekinthetők.

A választott terrorszervezetek indokoka, hogy az Ír Köztársasági Hadsereg, valamint a Baszk Haza és Szabadság klasszikus terrorszervezetekként még a 20. században jöttek létre, de kihatásuk volt és aktívan működtek a 21. század kezdetén is. A két szervezet Európában végrehajtott innovatív módszerei és szervezeti felépítésük alapot adtak a radikális iszlamista terrorszervezeteknek. A kezdeti katonai hierarchiára utaló felépítés az al-Káida hivatalos kezdeti felépítése és az Iszlám Állam központi szervezeti felépítése alapvető vonásaikban hasonlóságot mutatnak. A 21. század, az értekezés megírásáig, már a nemzetközi terrorszervezetekről, főként a radikális iszlamista indíttatással működőkről nevezetes. Az Iszlám Állam jelenségével a probléma tovább fejlődött, és a terrorszervezetek egy régi, új fajtáját tapasztalta meg a világ. Az addig csak kinyilatkoztatásokban, médiában közölt követelésekből valós területet birtokló, irányító terrorszervezet jött létre, ami a Közel-Keleten aktívan alkalmazta az aszimmetrikus hadviselés eszköztárát a terrorizmussal összehangolva – továbbá reguláris hadviselési törekvései is voltak. A két radikális iszlamista terrorszervezet általánosságban megpróbálta összegyűjteni és felhasználni az addig már sikeresen alkalmazott és nagy nyilvánosságot kapott modus operandikat – például Izraelből a gázolások támadás, robbantás. A négy szervezet ezért úttörőként és gyűjtőszervezetekként reprezentálják a koruk meghatározó trendjeit.

A témában eddig Béres János, Forgács Balázs, Kiss Álmos Péter, Porkoláb Imre, Somkuti Bálint főként a terrorizmus vagy az irreguláris hadviselés oldaláról végeztek kutatást. Az értekezésben ezért az első fejezetben ismertetem az aszimmetrikus konfliktusok és az aszimmetrikus hadviselés, valamint a modern nemzetközi terrorizmus problémaköreit. Az elméleti háttérrel követően, annak alátámasztására, a közismert terrorszervezetek – (Ideiglenes) Ír Köztársasági Hadsereg, Baszk Haza és Szabadság, al-Káida és Iszlám Állam – részletes ismertetésével folytatom, valamint az ellenük létrehozott katonai, rendvédelmi és politikai intézkedéseket mutatom be. Az értekezésben a fókusz megtartása érdekében nem tárgyalom külön a gerilla hadviselést vagy az irreguláris hadviselés egyéb fajtáit.

1.2 A téma elhelyezése a hadtudományban és szakirodalmi áttekintés

A hadviselés korszakolása tekintetében nyugati értelemben négy már megélt generációról beszélünk; ugyanakkor Kiss Álmos Péter, valamint Somkuti Bálint utalnak az ötödik generáció esetleges lehetőségeire, jellemvonásaira is. Az első három generáció jellemzői időrendi sorrendben: a muskéta és a vonalharcászat, majd a koncentrált tüzérő és az anyagcsata megjelenése, amit a mobil hadviselés és a villámháborúk korszaka követett. A negyedik generációt, amit jelenleg élünk, az elmosódó határok, a csúcstechnika és technológia, valamint a média jelenlétével és a médián keresztül vívott háborúk jellemzik.

Kiss PhD-értékezésében, *A negyedik generációs konfliktusok és jellemzői*, a jelenleg zajló negyedik generációs konfliktusok paradigmaváltását és jellemzőit tárgyalja. Megváltoztak és folyamatosan változnak az eddigi három generációban tapasztalt jellemzők, és az eddigiekkel ellentétesek jönnek létre, vagy a régi hagyományok új módon való alkalmazása jelenik meg. Az első és legjelentősebb ilyen paradigmaváltás, hogy az államok elvesztik az erőszak és a háború, hadviselés feletti kizárólagos jogaikat. A megállapításból következik, hogy megjelennek és jelentős tényezővé válnak a nem állami szereplők, amelyek hadviselőként lépnek fel az államokkal szemben. A nem állami szereplőkre nem lehet kötelező jelleggel alkalmazni az állami szabályzókat, sem a nemzetközi jogot. A polgári vagy civil lakosság fogalma elmosódik, amivel megszűnik az egyértelmű harcoló-nem harcoló fél, valamint az egyértelmű győzelem vagy vereség meghatározása is – új, alternatív megközelítésben alkalmazott módszerek jelennek meg.⁹ Kiss kitér a következő generáció értelmezésére is, azonban, véleménye szerint, azt egyelőre nehéz meghatározni. Feltételezése szerint 2012-ben, a könnyen hozzáférhető tömegpusztító fegyverek alkalmazása, valamint a kritikus

⁹ Kiss Álmos Péter: *A negyedik generációs konfliktusok és jellemzői*. (Doktori [PhD] értekezés) NKE-HDI, Budapest, 2012. 20-22.

infrastruktúra mint célpontok válhatnak a tényleges ötödik generációvá – de ezek nem új jelenségek, mivel már a negyedik generációban is jelen voltak.

Somkuti PhD-értekezésében, *A negyedik generációs hadviselés – az érdekérvényesítés új lehetőségei*, a negyedik generációs hadviselés lehetővé teszi a nem állami szereplők számára is az eddig csak államok által alkalmazott erőszakmonopóliumot és annak információs, társadalmi, technológiai vetületeit. Egyben igazolta, hogy a negyedik generációs hadviselésben mind az állam, mind a nem állami szereplő alkalmazhatja a nem hagyományos vagy nem katonai megoldásokat. Fontos megállapítása azonban, hogy bár az irreguláris hadviselés, valamint a nem állami szereplők mint hadviselők száma növekszik, de a hagyományos háborúkat még nem lehet elfelejteni. Somkuti szerint a nemzetközi környezetben a konfliktusok már csak katonai úton való megoldása egyre nehezebb.¹⁰

Szendy István megfogalmazásában a hadikultúrák a hadviselés módjai, míg az aszimmetrikusság csak a hadviselés jellemzője. Szendy értelmezésében Kovács Jenő *Magyarország katonai stratégiája* című kéziratában a hadviselés módjairól, a hadikultúrákról írt. A kéziratban három különböző hadikultúrát különböztetett meg, amiből az értekezés szempontjából a gerilla hadviselés hadikultúra bír releváns információval. A hadikultúra Kovács értelmezésében „*olyan társadalmi és katonai szellemi és anyagi alapfeltétel, adottság, amelyre ráépülnek az aktuális háború jellegéből, a haditechnika színvonalából, a hadszíntérviszonyokból, a moráltól függő alakzatok. A harcászati szabályzatok főleg az utóbbi függőségekből adódó elveket, szabályokat fogalmazzák meg. A hadikultúra azonban az érvényes szabályzatoknál jóval szélesebb értelmű. A hadikultúra a társadalmi élet egészét (tudomány, művészet, oktatás, gazdaság stb.) áthatja.*”¹¹

A gerilla hadviselés hadikultúra egy indirekt hadviselési forma, annak is irreguláris fajtája. Jellemzője, hogy bár fegyveres küzdelem, de nincs folyamatos fegyveres harc, és a politikum kiegészítő, támogató fajtája lehet. Kovács megkülönbözteti a függetlenségi, nemzeti felszabadító, belső társadalmi jellegű fegyveres küzdelmet és a nemzeti polgárháborút. Alapfeltételnek a néppel való jó kapcsolat kialakítását, támogatásának megszerzését szabja. Harcászati szinten a gerilláknak rendelkezniük kell a meglepés, gyors támadás képességével, ami az ellenség apró és lassú felszámolására irányul a sorsdöntő ütközetek helyett.¹² Forgács Balázs szavaival „*a gerilla hadviselést az egyfokozatúság jellemzi, azaz a háborús erők az*

¹⁰ Somkuti Bálint: *A negyedik generációs hadviselés – az érdekérvényesítés új lehetőségei*. (Doktori [PhD] értekezés) NKE-HDI, Budapest, 2012. 124.

¹¹ Kovács Jenő: *Magyarország katonai stratégiája*. [Komplex kutatási téma] II. kötet, Budapest, 1995. 18-19.

¹² Forgács Balázs: *Hadelmélet*. Dialóg Campus, Budapest, 2017. 62-63.

ellenséges társadalom ellenállási akaratának megtörésére irányul – minden más csupán ennek alárendelve jelentkezik.”¹³

Szendy gondolatmenete alapján a hadviselés jellemzője az aszimmetrikusság, ami a hadviselés kezdetétől jelen van. Az aszimmetrikusság értelmezésében bármi lehet: a hadsereg erőviszonya, a katonák testi felépítése, technikai felszereltsége is eredményezhet aszimmetriát.¹⁴

Ágh Atilla meghatározó tudományos munkája, *Konfliktusok, Háborúk*, a korunk fegyveres küzdelmeit tipizálja. (A könyvében a háború fajtája lehet destabilizációs háború és anómiás konfliktus is.) A helyi és kisháborúk jellemzői, hogy előre lejátszott, hadijátékok segítségével modellezett kimenetek, azaz a játékelmélet alapján nem nyerhetők meg. A konfliktusok hely- és társadalomspecifikusakká váltak, ezért a nyugati hadviselő feleknek a konfliktus értelmezése komplex; az ellenfél, mint hadviselő nem egy meghatározott hadsereg, hanem az egész társadalom, lakosság hadviselő félként viselkedik. A földrajzi különbség egyben összekovácsló erővel is rendelkezik – mint közös ellenségkép. Az ilyen jellegű konfliktusok ezért elhúzódó és alacsony intenzitásúvá válnak, amiket nemzetközi figyelem és szolidaritás is követ.¹⁵ A destabilizációs háború esetén az ellenfél megsemmisítése helyett a kifárasztás, a konfliktus elhúzása, az ellenség belső összeomlasztása a cél. A katonai célok és a döntő csata helyett a társadalmi-gazdasági-politikai destabilizáció és a morál megtörése a prioritás. A konfliktus egésze során jellemzőek az alacsony intenzitású támadások, valamint az egész ország lakosságának részvétele.¹⁶ Az anómiás konfliktus a nemzetközi konfliktusok legalacsonyabb intenzitású fegyveres küzdelme. Nem éri el a nyílt polgárháborús szintet, ezért a legtöbb szeparatista mozgalom erőfeszítése is ide tartozik. A helyi konfliktusok alapját és kiindulópontját jelentik, amihez vissza-visszatérnek az erőszak intenzitásának csökkenése során. Általánosságban a vallási fanatizmust és az általa gerjesztett erőszakpotenciált jelentik, amelyek sajátos háborútípusként viselkednek – ide tartozik a szent háború (dzsihád), és a mártírhalál is. Az anómiás konfliktushoz tartozik továbbá a terrorizmus is. Ágh a terrorizmusról úgy beszél, mint a „leggyengébb hadüzenete és hadviselése a náluk sokkal erősebbek ellen, amely manapság már a nemzetközi rendszer egyik legsúlyosabb gondjává, mindennapos problémájává vált.”¹⁷

A modern terrorizmus a hadviseléssel ellentétben csak a 20. században jelent meg, és tart napjainkban is. A korszakolását és történelmi elhelyezését a vezető ideológiák alapján szokták

¹³ Uo. 64.

¹⁴ Szendy (2020): i.m. 125.

¹⁵ Ágh Atilla: *Konfliktusok, Háborúk*. Zrínyi Kiadó Kft, Budapest, 1989. 176-177.

¹⁶ Uo. 187.

¹⁷ Uo. 188-190.

kategorizálni, amelyek egyben nagymértékben meghatározzák a szervezetek által alkalmazott modus operandit is.

Béres János a PhD-értekezésében, *Napjaink muszlim terrorizmusának gyökerei és visszaszorításának lehetőségei*, az általa munkadefinícióként meghatározott terrorizmus túlszárnyalta az értekezés kereteit. Számos helyen a tudományos életben és a terrorizmus témakörében alapfogalomává vált. A Donatella della Porta és Rodney Stark modell alapján részletesen ismertette a muszlim fundamentalizmus történetét, a Muszlim Testvériség és az al-Káida jelenségeket. Az értekezésével igazolta, hogy a radikális iszlamista terrorszervezetek az arab társadalom mozgalmából jön létre. A terrorszervezetek létrejötte ellen a nyugati társadalmaknak megoldást is nyújtott a belső terrorfenyegetettséggel szemben, a csak katonai erő megközelítésén kívül.¹⁸

Resperger István és Túri Viktória szerzőpáros 2021-ben megjelent *Iszlám Állam Modus Operandi* könyvében a terrorizmus elméletének széleskörű vizsgálata után a régi, hagyományos terrorszervezeteket és az Iszlám Államot, mint új típust mutatják be. A szerzőpáros az Ír Köztársasági Hadseregtől egészen az Iszlám Államig elemezte és bemutatta a terrorizmus fejlődési trendjét, valamint a terrorizmus elleni küzdelem tapasztalatát. A szerzők az Iszlám Állam tevékenységén belül a műveleti területen és a médiában alkalmazott módszereit, továbbá az aszimmetrikus- és pszichológiai hadviselését vizsgálják. Megállapításra kerül egy fejlődési és hanyatlási görbe, aminek kezdőpontja a nemzetbiztonsági kihívást jelentő terrorszervezet, csúcspontja pedig az aszimmetrikus ellenfélként való értelmezése, azaz nemzetközi katonai szövetségek létrehozása a szervezettel szemben. A radikális iszlamista terrortámadások célpontjának magyarázatként az államok eltérő regionális és globális erőketívítési képességét nevezik meg, míg az államokon belüli célpontok esetén a kognitív szinten társított jelentéssel magyarázzák.¹⁹

1.3 A kutatás célja

Az értekezés elkészítése során a következő célokat tartottam szem előtt:

1. Megvizsgálni a terrorizmus változásait – az Ír Köztársasági Hadsereg, a Baszk Haza és Szabadság, az al-Káida és az Iszlám Állam szervezetén keresztül –, hogy a bűncselekményként való értelmezésen kívül értelmezhető-e önálló hadviselésként vagy az aszimmetrikus hadviselés egyik elemeként.

¹⁸ Béres János: *Napjaink muszlim terrorizmusának gyökerei és visszaszorításának lehetőségei*. (Doktori [PhD] értekezés), Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2008. 127.

¹⁹ Resperger István – Túri Viktória: *Iszlám Állam Modus Operandi*. Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, Budapest, 2021. 9, 23-24.

2. Összegyűjteni, megvizsgálni és összegezni a múlt és jelen terrorszervezeteinek strukturáját, módszereit és alkalmazott fegyverzetét, valamint az ellenük felhasznált politikai, katonai és rendészeti eszközöket.
3. Megvizsgálni, hogy a nyugati demokráciák – Egyesült Királyság, Franciaország, Egyesült Államok és Spanyolország példáján keresztül – milyen megoldási kísérleteket alkalmazott rövid, közép és hosszútávon a terrorizmus és terrorszervezetek ellen.

1.4 Hipotézisek

Doktori értekezésemben a kutatási célokkal összhangban a következő hipotézisek igazolására vállalkozom:

1. A hadtudomány területén a terrorizmus, mint egy eszköz vagy módszer értelmezése csak szűk területet határol be, mert léteznek olyan önálló terrorszervezetek, amelyek képesek lennének az irreguláris hadviselés megvalósítására is. A szervezetek számára így a terrorizmus, mint hadviselési forma is lehetséges módszerként jelentkezik. Az aszimmetrikus hadviselés fogalma szélesebb területet foglal magába, nem lehet egyenlő csak a terrorizmus, a gerilla hadviselés és a felkelés meghatározásával. Az aszimmetrikus hadviselés, főként a gyengébbik hadviselő fél, felhasznál minden rendelkezésére álló eszközt, így a terrorizmust is.
2. A 20. és 21. században működő terrorszervezetek – az Ír Köztársasági Hadsereg, Baszk Haza és Szabadság, al-Káida valamint az Iszlám Állam alapján – módszereikben változás csak a felhasznált eszközökben és a technológiai fejlődés miatt történt. Strukturálisan, módszerekben a szervezetek a rendészeti, katonai eszközök, technikai fejlődés következtében változtak csak meg. A biztonsági erők sikeres tevékenysége következtében a szervezetek autodidakta módon, akár egymás tanulságai miatt kényszerülnek újabb és újabb szervezeti változást vagy, módszert kikísérletezni.
3. A nyugati, demokratikus államformában működő államok rövid és középtávon még nem találták meg az aszimmetrikus hadviselés és a terrorizmus elleni megoldást. Az aszimmetrikus konfliktusokban alkalmazott és a terrorizmus elleni műveletek (katonai, rendészeti és politikai egyaránt) felületi kezelések, amelyek csak az aktuális és akut probléma megoldását eredményezik. Hosszú távon egy összetett stratégia, a lakosság támogatása és a fegyveres erő alkalmazása képes csak megoldani a problémát.

1.5 Kutatási módszerek

Az értekezés elkészítéséhez a kutatási szakaszban, még a COVID-19 világjárványt megelőzően, lehetőségem volt felkeresni és feltáró kutatást végezni az Egyesült Királyság

Nemzeti Levéltárában, ahol primer források felhasználásával elsősorban az Ír Köztársasági Hadsereg, valamint a Baszk Haza és Szabadság szervezetének feltárása történt. Spanyolország és a Baszk Haza és Szabadság szervezete tekintetében lehetőség nyílt a kutatás folytatására a Nemzeti Levéltárban, a Belügyminisztériumban és a Csendőrség Levéltárában is. A Spanyolországban alkalmazott (előre pontosan meghatározott keresés mint egy irányított kutatás, cenzúrázva), engedélykérés és a várakozási idő miatt végül csak másodlagos források kerültek felhasználásra dokumentumelemzéssel, főként angol és spanyol nyelven.

Az al-Káida és Iszlám Állam vonatkozásában a COVID-19 nélkül is esélytelen lett volna bármit is felkeresni időbeni közelségük, valamint a nemzetbiztonsági korlátozások miatt. A két szervezet tanulmányozása, vizsgálata ezért főként a nemzetközi és hazai szakirodalom alapján, ismeretek és tapasztalatok feldolgozásával, dokumentumelemzéssel történt, másodlagos forrásokból, főként angol és magyar nyelven.

Az értekezés elkészítése során a primer és szekunder források feldolgozásához analitikus elemzési módszert alkalmaztam. A dokumentumelemzések során begyűjtött információkat az ellenőrzést, elemzést, értékelést követően rendszereztem, és következtetéseket vontam le.

A kutatásom, annak tudományos irányának helyessége és a kapott eredmények ellenőrzése végett részt vettem hazai rendezésű tudományos konferenciákon, valamint előadásokon és képzéseken.

Az értekezésben felhasznált szakirodalmat a felhasznált irodalomjegyzékben mind feltüntettem. A primer források nyílt források az Egyesült Királyság Nemzeti Levéltárában, Londonban hozzáférhetők.

A kutatásomat 2022. május 1-jén zártam, ezért az azt követő időszakot vagy azóta megjelent új tudományos eredményeket, információkat, adatokat nem tartalmazza.

2 Elméleti áttekintés

Az elméleti áttekintés során az aszimmetrikus hadviselés definíciója és jellemzői kerülnek meghatározásra. Az aszimmetrikus hadviselést követően a modern terrorizmus történelmi jellemzői, valamint a terrrorszervezetek strukturális felépítése és a jellemző modus operandik kerülnek ismertetésre.

2.1 Aszimmetrikus hadviselés

Az aszimmetrikus hadviseléssel kapcsolatban általános megállapításként hangzik el, hogy minden háború, fegyveres konfliktus tulajdonképpen aszimmetrikus. Alapvető kiindulási pont az aszimmetrikus konfliktusok esetén ezért a szembenálló felek erőviszonyának meghatározása. Ivan Arreguin-Toft azonban felhívja a figyelmet, hogy a konfliktusnak nem lételeme az erőszak alkalmazása – szemben Clausewitz háború meghatározásával. A tudományos jelleggel bíró tanulmányok többsége az aszimmetrikus konfliktusokat államokon belüli konfliktusként értelmezi, és főként a terrorizmust és a gerilla hadviselést sorolja a fogalom alá.²⁰ Rupert Smith szerint az aszimmetrikus jelző használata euforikus és az ellenféllel szembeni vereség beismerésének ténye. (Az ellenfél sajátos módszerekkel, a másik hadviselő félnél vagy feleknél gyengébb módszerekkel kényszeríti rájuk akaratát, amivel a végén győz.)²¹ Jesse G. Chace – százados, hírszerző az amerikai hadsereg aszimmetrikus hadviselés csoportban – Tofttal szemben arra hívta fel a figyelmet, hogy az aszimmetrikus hadviselés az Amerikai Egyesült Államok tapasztalatai alapján korlátozódott le csak az állami-nem állami szereplők közötti fegyveres konfliktusokra. A hadviselés szó arra utal, hogy elsődlegesen erőszak alkalmazásáról van szó – de nem csak és kizárólagosan; valamint az állami-nem állami szereplő közötti fegyveres konfliktus nevezhető aszimmetrikusnak.²² Chace megállapítását alátámasztotta például Padányi József is, aki úgy fogalmazott „nem feltétlenül a katonai erő a meghatározó elem” az aszimmetrikus hadviselésben.²³

Toft vizsgálata során ezért az aszimmetria kitételének a legalább 10:1 erő-aránypárt határozta meg, de így is arra a következtetésre jutott, hogy 1816 óta a konfliktusok közel 51% aszimmetrikus konfliktus volt, aminek 71.5%-át az erősebb, főként autokrata politikai berendezkedéssel rendelkező fél nyert. A veszített 28.5%-os konfliktusarány esetében az erősebb fél legalább 5:1 arányban vett részt a konfliktusban, mégis veszített. 1900-tól még az

²⁰ Ivan Arreguin-Toft: Contemporary Asymmetric Conflict Theory in Historical Perspective. *Terrorism and Political Violence*, 2012 (24), 4. 636-637.

²¹ Rupert Smith: *The Utility of Force: The Art of War in the Modern World*. Vintage Books, New York, 2005. 5.

²² Jesse G. Chace: Defining Asymmetric Warfare. *Joint Force Quarterly*, 2011 (61), 2. 125, 128.

²³ Padányi József: Az aszimmetrikus hadviselés során alkalmazandó eljárások, eszközök és módszerek. *Hadtudomány*, 2015 (25), 1-2. 81.

erősebb fél birtokolta a győzelem többségét, 65.1%-ban. A világháborúkat követően az 1950-es évektől a demokráciák kibontakozásával, a győzelmet a gyengébb fél kezdte birtokolni, 1950-1999 között 51,2 % volt.²⁴ 1990-től az Amerikai Egyesült Államok szuperhatalommá válása miatt és a nem állami szereplők között az olyan nemzetközi terrorszervezetek megjelenése, mint az al-Káida egyértelműen korlátozta a fogalom alkalmazását. Az újságírói szenzáció- és hatásadás kifejezés használatával szemben Toft adatai és számos szerző egyéb kutatásai alátámasztják, hogy az aszimmetrikus konfliktusban, megfelelő vezetővel, a gyengébb fél is elérhet rész vagy akár végső győzelmet.

Az aszimmetria kifejezés 1995-ben az Amerikai Egyesült Államok Összhaderőnemi Doktrínájában jelent meg mint eltérő erővel rendelkező konvencionális hadviselő felekre utaló fogalom. 1997-ben az Amerikai Egyesült Államok négyéves védelmi felülvizsgálata során megnevezésre került az aszimmetrikus hadviselés az aszimmetrikus kihívások és aszimmetrikus fenyegetéseken keresztül. A National Defense Panel – aminek célja az Egyesült Államok védelmi szektorának útmutatásokat, tanácsokat nyújtani – szintén felhívta már az aszimmetrikus kihívásokra a tárca figyelmét. A beszámoló szerint az aszimmetrikus hadviselés résztvevői már nem konvencionális formában, saját erejükhöz igazítva támadják az ellenfél gyenge pontjait.²⁵

Összhangban a négyéves védelmi felülvizsgálattal, szintén 1997-ben az Amerikai Egyesült Államokban kiadott Nemzeti Katonai Stratégia már tartalmazta az aszimmetrikus kihívásokat. A Stratégia szerint állami vagy nem állami szereplők olyan nem hagyományos vagy nem költséges, de ártó szándékú akciókat indítanak, amikre az Amerikai Egyesült Államok nem készült fel. A kihívások néhány fajtája, amik az országot leginkább fenyegették: a terrorizmus, tömegpusztító fegyverek, információs hadviselés. Már 1997-ben a felsorolt kihívásokat legális katonai problémának minősítették, és megfelelő doktrinális, kiképzési és eszközadaptációt javasoltak.²⁶

A NATO értelmezése alapján aszimmetrikus fenyegetés az, ami nem-konvencionális módszerekkel és eszközökkel megpróbálja az ellenfél erősségét kétségbe vonni, párhuzamosan kihasználva gyengeségeit annak potenciálisan aránytalan hatásaival.²⁷

²⁴ Ivan Arreguín-Toft: *How the Weak Win Wars*. Cambridge University Press, Cambridge, 2005. 3-5, 20.

²⁵ Steven Metz – Douglas V. Johnson II: *Asymmetry and U.S Military Strategy*. 2-3. US Army War College Press, 2001. Elérhető: press.armywarcollege.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1120&context=monographs (Letöltés ideje: 2021.12.05.)

²⁶ National Military Strategy of the United States, Department of Defense, 1997. 9. Elérhető: history.defense.gov/Portals/70/Documents/nms/nms1997.pdf?ver=trvN37sznVJG61Ye0uBLGQ%3d%3d (Letöltés ideje: 2022.04.30.)

²⁷ NATO's military concept for defence against terrorism (MC-472) – annex A. NATO, 2003. Elérhető: www.nato.int/ims/docu/terrorism-annex.htm (Letöltés ideje: 2022.04.10.)

A kihívások és az aszimmetrikus stratégiák nem új vívmányok, mert Szun-ce is alkalmazta. A stratégia általánosságban a nem várt pontokról támadja ellenfelét, és kihasználja annak hirtelen ért felkészületlenségét. A műveleti koncepció jelentősen eltér az átlagos, nemzetállamoknál tapasztalttól, valamint alkalmas a célponttól teljesen eltérő célokat elérni. Nem idegen ezért a fegyvereknek a megszokottól eltérő alkalmazása vagy új típusú fegyverek használata. Az Egyesült Államok esetében, mivel a célok nem az ország alapvető fennmaradását szolgálják, ezért az aszimmetrikus kihívások az ország társadalmára irányulnak, annak a céltól való elidegenítését próbálja meg elérni. A kihívások fő fegyverei közé sorolják a terrorizmus eszközeit is.²⁸

Jesse G. Chace és Isaszegi János továbbá felhívja a figyelmet, hogy az aszimmetrikus hadviselés nem egyelő az irreguláris hadviseléssel. Ezért a következő meghatározást fogalmazta meg az aszimmetrikus hadviselésre: *„Olyan hadviselési módszertan, ami kihasználja a szervezet sebezhetőségét – funkcióját, kultúráját, technológiáját, viselkedését, helyzetét vagy helyét – innovatív technológia és taktika alkalmazásával, ami a meglepés erejével lehetővé teszi a szemben álló fél katonai képességének vagy technológiai fölényének akadályoztatását vagy megsemmisítését.”*²⁹

Az aszimmetrikus hadviselés meghatározásai a következők:

- *„Pontosan körvonalazott politikai célok érdekében folytatott, gyakran több szervezet ideológiai, vallási, etnikai közösségén alapuló katonai és nem katonai műveleteket, eljárásokat és módszereket alkalmazó közvetlen és közvetett hatásokra építő és egymás hatásait felerősítő, a biztonság különböző dimenzióinak területét veszélyeztető harcmodor, főként harcászati eljárás, amelyek együttes hatásával kényszeríthetjük akaratumkat az ellenségre.”*³⁰
- *„A katonai és a nemzetbiztonsági területeken értelmezve, az aszimmetria gyakorlatilag, a szemben álló féltől eltérő cselekvési változatokat (műveleteket), szervezeteket és gondolkodási módot képvisel, abból a célból, hogy maximalizálja a saját előnyeit, és kiaknázza az ellenség gyengeségeit, valamint megragadja a kezdeményezést, hogy nagyobb cselekvési szabadságot nyerjen. Az aszimmetria lehet politikai-stratégiai vagy katonai-stratégiai, illetve ezek kombinációja is.”*³¹

²⁸ Bruce W. Bennett – Christopher P. Twomey – Gregory F. Treverton: *What Are Asymmetric Strategies?* RAND, Santa Monica, 1999. 3.

²⁹ Chace (2011): i.m. 124. és Isaszegi János: Az aszimmetrikus hadviselés kialakulásának története. *Hadtudomány*, 2015 (25), 1-2. 78.

³⁰ Resperger István – Kiss Álmos Péter – Somkuti Bálint: *Aszimmetrikus hadviselés a modern korban*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013. 37.

³¹ Steven – Douglas (2001): i.m. 5-6.

- A 2019-es Magyar Hadtudományi Lexikon alapján „Az aszimmetrikus konfliktus (kvázi hadviselés) eltérő státusú hadviselők között zajlik; a hadviselők erőforrásai, képességei, lehetőségei, erős és gyenge pontjai összemérhetetlenek. [...] a gyengébb fél csak akkor érhet el sikert, ha rákényszeríti saját akaratát, azaz a harc folytatását az erősebb félre, miközben folyamatosan meg- és betartja saját elhatározását: a győzelem kivívását. Ennek érdekében az gyengébb felet, illetve tevékenységét az alábbiak jellemzik: a) szokatlan eszközök alkalmazása; b) minimális erőbefektetés – maximális eredmény; c) kis erők, minimális bürokrácia; d) a szemtől szembeni küzdelem elkerülése; e) elhúzódó jellegű harcok.”³²

Egyszerűbb megfogalmazásban Porkoláb Imre szerint az aszimmetrikus hadviselés akkor jön létre, amikor az irreguláris hadviselés – terrorizmus, gerilla hadviselés – összetalálkozik a hagyományos, konvencionális vagy reguláris hadviseléssel.³³ A megfogalmazás azonban véleményem szerint nem pontos, az irreguláris erők, irreguláris hadviselést folytató felek tekinthetők kombattánsnak is és hadifogoly státusz is megillesheti – egy terroristát sosem illet meg ilyen státusz, jog.

„A terrorizmus – mint a New York-i akció is megmutatta – transznacionális, váratlan és aszimmetrikus fenyegetés, amely gyakran államilag támogatott komplex problémaként jelentkezik.”³⁴ 2009-ben Hilary Clinton nyilatkozatát követően a 2009-es felkeléselleni stratégia a terrorizmust már alkalmazott taktikaként is értelmezi. A terrorizmust eszközként felhasználó egyéb erőszakformák, illegális erőszakos tevékenységek – akár a kalózkodás is – nem jelentik automatikusan az aszimmetrikus konfliktus és aszimmetrikus hadviselés kezdetét.³⁵

„A módszer maga a szervezet” mondás miatt súlyponti kérdés a hadtudományon belül az aszimmetria fogalom értelmezése. Direkt és indirekt hatások egyidőben vannak jelen, lehet katonai, gazdasági, pszichológiai vagy egyéb manőver, ami az aszimmetria lényegét jelenti. A gyors lerohanó taktika, a gazdasági érdek érvényesítése miatt a tanulságok feldolgozását már a hadszíntéren meg kell kezdeni. A veszteségek csökkentése céljából a kiképzésbe is integrálni kell – ami azonban idő. Az idő tényező miatt a nyugati hadikultúrák a tapasztalati úton történő tanulási folyamat következtében lépeshátrányba kerülnek. A háború vizsgálatánál figyelmet kell fordítani a mérhetetlen erőszakra, brutalitásra és kegyetlenségre, ahogy Clausewitz

³² Krajnc Zoltán (szerk.): *Hadtudományi Lexikon – új kötet*. Dialóg Campus, Budapest, 2019. 52.

³³ Porkoláb Imre: *The context of Asymmetry*. In: Álmos Péter Kiss (ed.): *Asymmetric warfare conflict of the past, the present, and the future*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. 25-27.

³⁴ Resperger – Túri (2021): i.m. 121.

³⁵ Josef Schroefl: *Hybrid Actors, Tactical Variety*. *Studies in Conflict & Terrorism*, 2014 (37), 10. 872.

foglalmaz „a végletekre törő erőszak” elemzésére is. A katonai, politikai és stratégiai összefüggések mellett a vallás, a társadalmi, kulturális és szocializációs háttér is jelen van. Az Iszlám Állam megmutatta, hogy az erőszakkal gyors sikereket lehet elérni, azonban szükséges hozzá a társadalmi és vallási közeg is. A fegyveres erők műveleti környezetét a kis létszámú alegységek, a könnyű fegyverzetű és gyors járművek, a könnyű fegyverzet, valamint a folyamatos taktikai változtatások mind alakítják, változtatják.³⁶

Porkoláb kategorizálását érdemes ezért alkalmazni, ami szerint aszimmetrikus kihívásról beszélünk, amikor:³⁷

- a hagyományostól eltérő,
- jelenleg érvényes szabályrendszerekkel – törvényhozási, morális – nem magyarázható,
- a befektetett erő-eredmény viszony jellemzően fordítottan arányos,
- az alkalmazott módszerek, taktikák, stratégiák az erősebb, állami fél gyengeségeit és hiányosságait célozza,
- a válaszreakciók pontos megtervezése szükséges.

Az aszimmetrikus kihívások jellegéből következnek az aszimmetrikus hadviselés jellemzői:³⁸

- egyszerű és szokatlan eszközöket alkalmaz, ami gyors döntéshozatalt is lehetővé tesz, bürokrácia nélkül,
- a szemben álló fél fölényét, mint gyengeségét használja ki,
- a szemben álló féllel szembeni gyengesége miatt a befektetett erő-energia maximalizálásra törekszik,
- nem kerül sor nyílt katonai konfrontációra vagy döntő csatára.

Véleményem szerint az ideális és munkadefinícióként is alkalmazott a már említett 1997-es katonai stratégiából idézett és Resperger-Kiss-Somkuti szerzőtrío által lefordított meghatározás. Bár hiányzik a nem-állami szereplő kitétel konkrét megfogalmazása, azonban tartalmazza a terrorizmus és terrorista cselekmények lényegét. A definíció továbbá értelmezhető az aszimmetrikus hadviselés ismertett jellemzőivel és az aszimmetrikus kihívások értelmezésének sem mond ellent.

2.1.1 Történelmi betekintés

A történelmi áttekintés során a legelterjedtebb módszer a gerilla hadviselés és a felkelés elméletével helyettesíteni az aszimmetrikus hadviselést, mintegy egyenlőségjelet téve közénk.

³⁶ Resperger – Túri (2021): i.m. 118-119.

³⁷ Porkoláb (2020): i.m. 23.

³⁸ Resperger István: Az aszimmetrikus hadviselésre adható válaszok. *Honvédségi Szemle*, 2017 (145), 1. 26.

Az aszimmetrikus hadviseléssel kapcsolatosan a legkorábban hivatkozott konfliktus a bibliai Dávid és Góliát harc, ami értelmezhető az aszimmetrikus erővel rendelkező felek közötti összecsapásként is.

Szun-ce, mint az elsők között hivatkozott, bár reguláris hadseregek számára szánt, de az aszimmetrikus hadviselők számára is alkalmazandó állításokat fogalmazott meg. *„Azokon a pontokon kell feltűnni, amelyeket az ellenség bármi áron meg akar védeni, s e helyekről gyorsan át kell vonulni azokra, ahol aligha számítanak felbukkanásunkra.”* *„Használd ki az ellenség felkészületlenségét, mozogj kiszámíthatatlanul, és az őrizetlen részeket támadd meg.”* vagy *„Az ellenség talán erősebb, ha a számokat tekintjük, mégis megakadályozhatjuk, hogy harcba szálljon velünk. Ennek módja az, hogy megismerjük a terveit, és ezek alapján megállapítjuk, mekkora az esélye a sikerre [...] Kényszerítsd rá, hogy felfedje magát, és ő maga leplezze le saját sebezhető pontját.”*³⁹ A támadás megtervezése során Szun-ce fontosnak tartotta, hogy a lehetőségek kihasználásával a legjobbak képesek küzdelem nélkül is megnyerni a fegyveres összeütközést. A hadviselés tudománya munkájában a támadás stratégiájával kapcsolatban is úgy fogalmazott, hogy *„...a legmagasabb szintű kiválóság az ellenség ellenállásának harc nélkül való megtörésében rejlik.”*⁴⁰ A szövegrészekből kitűnik, hogy Szun-ce nem vetette el a háború indirekt megközelítését és a prioritásának biztosítását. Szun-ce később, közvetlen vagy közvetett módon, megjelenik az aszimmetrikus hadviselésen belül a gerilla hadviselést képviselők munkásságában. Ernesto Che Guevara kubai forradalmár is például idézte *A gerillaharcos kézikönyvében*. Szun-ce munkásságáról kijelenthető, hogy stratégiai szinten a napjainkban ismert aszimmetrikus hadviselés alapjait teremtette meg.⁴¹

A szerzők közül Szun-ce mellett kiemelendő Carl von Clausewitz neve is, aki a háború alapfogalmát és definícióját alkotta meg. Véleménye szerint a győzelemhez *„...a haderőt meg kell semmisíteni, azaz olyan helyzetbe kell hozni, hogy a harcot ne tudja folytatni többé. [...] Az ellenség országát el kell foglalnunk, mert abban új haderő alakulhatna meg. [...] amíg az ellenség akaratát meg nem törjük..., még az ország teljes birtokbavétele esetén is, a harc újból fellángolhat...”*⁴²

A népfelkelést a 19. század európai jelenségének tartotta, és ésszerű használatával a győzelem, fölény elérésére vélte alkalmasnak. A felkelésről szólva néhány megállapítást tett, amelyek napjaink aszimmetrikus hadviselésében, nem állami szereplők esetén is igazak. Megállapítása

³⁹ Szun-Ce: *A háború művészete*. Helikon Kiadó, Budapest, 2015. 23, 26, 48.

⁴⁰ Szun-Ce: *A hadviselés tudománya*. Göncöl Kiadó, Budapest, 2002. 31.

⁴¹ Krajnc Zoltán: *Az aszimmetrikus hadviselés, fenyegetés alapkérdései. Repüléstudományi Konferencia*, Szolnok, 2008.

⁴² Clausewitz (2013): i.m. 57-58.

szerint a népfelkelés nem alkalmas koncentrált támadásra, de lassan képes felőrölni, kifárasztani az ellenség erejét. Az időbeni elhúzódás miatt a nép támogatottságának megszerzése javasolt; a konfliktus térben kiterjedt és az ország határain belül legyen.⁴³

Clausewitz gondolatait és a népfelkeléssel kapcsolatos idézeteket Mao Ce-tung is felhasználta, azonban az alkalmazásának célja már eltért a két gondolkodó esetében.⁴⁴

Carl Schmitt *A partizán elméletében*, amely az 1962-ben tartott előadásából fennmaradt írásos változat, 1808 és 1960 között vizsgálta a gerilla hadviselést, Clausewitztól egészen Raoul Salanig. Megfogalmazásában a partizán egy aszimmetrikus hadviselést folytató fél, akinek erejét és képességét a reguláris fél határozza meg. A Schmitt által kiindulópontnak tekintett Spanyolország–Franciaország 1808–1813 között vívott háborúban a partizánok létszáma maximum 50.000 volt, míg a francia reguláris hadsereget 250-260.000 főre becsülték. Felhívta Európában a kor figyelmét a partizán és a jog viszonyára. Az általános gyakorlatban a partizánt reguláris erőként vagy a jogon kívül álló ellenségként határozták meg. A partizán ezért nem várt jogi védelmet, és a terror-ellenterror eszközt alkalmazta egészen a győzelemig vagy a megsemmisülésig.⁴⁵ Meghatározó kitételként nevezi meg a mozgékonyt, irregularitást, intenzitás fokát, és a partizánok részéről a defenzív jelleget. Az irregularitás kapcsán megjegyzi, hogy a reguláris erőket felhasználva kell elismertetni magukat, vagy reguláris erővé kell átalakulniuk.⁴⁶ Vizsgálatában arra a következtetésre jutott, hogy a teoretikusok munkásságuk során az elméleti részeket egymásra építik – hivatkozva a korábbi hadtudósok írásaira. Az egymásra való építkezés következtében az elmélet mozaikszerű fejlődése is bizonyított.⁴⁷

Schmitt elmélete alapján megjelenik a terror és terrorizmus kérdésköre is. A felkelők által alkalmazott terror a politikai döntéshozást elősegíti, azonban azt csak a lakosságon tudja alkalmazni, ami a támogatottságukat csökkenti. 1927 szeptemberében Mao is kiadott egy hat pontból álló illemléknyvet, ami a lakosság támogatottságának megtartására irányult – ilyen irányutatók voltak a károk megtérítése, fogvatartottakkal való emberséges bánásmód vagy az ágyazás kérdése.⁴⁸ A terrorizmus esetében a támogatottság megszerzése vagy fenntartása nem elsődleges cél. A felkelés során mint módszer csak nemzetközi viszonylatban értelmezhető, mert a polgári lakosságon alkalmazva a saját társadalmában a támogatottságának

⁴³ Uo. 523.

⁴⁴ Forgács Balázs: *Mao Ce-tung*. In: Göcze István: *Állam és Katona*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. 200.

⁴⁵ Carl Schmitt: *A partizán elmélete*. In: Carl Schmitt: *A politikai fogalma*. Osiris kiadó, Budapest, 2002. 106-107, 109.

⁴⁶ Uo. 114-115, 150.

⁴⁷ Forgács (2020): i.m. 31.

⁴⁸ Thomas X Hammes.: *The sling and the stone*. Zenith Press, Minneapolis, 2010. 47.

csökkenését eredményezi. (Utóbbi következtetés csak akkor igaz, ha a társadalom nem megosztott vallás, bőrszín vagy bármely más szempont tekintetében.) Hammes az al-Káidát és az intifádákat vizsgálva továbbá arra a következtetésre jutott, hogy a terrrorszervezetek is képesek az aszimmetrikus hadviselést alkalmazni.⁴⁹

Az Amerikai Egyesült Államok katonai szabályozói 1947-től aktívan foglalkoznak az aszimmetrikus hadviseléssel és az ország, valamint annak érdekeltségei elleni támadásokkal. Az 1957-ben kiadott FM 31-20 *Műveletek gerilla erők ellen* című táborigénykönyv már értelmezte és meghatározta a gerilla hadviselést. Az 1980-as években négy műveleti területet jelölt ki az USA gerilla hadviselést alkalmazó alegységeinek. 1993-ban az FM 100-5 *Hadműveletek* táborigénykönyvben bevezették a „nem háborús műveletek” fogalmat, amibe a terrorizmus elleni harcot is besorolták.⁵⁰ 1999-ben a Joint Strategy Review folyóiratban kísérletet tettek az aszimmetrikus hadviselés definiálására, egyben megkülönböztették a hadviselést a terrorizmus fogalmától.

Walter Laqueur szerint a terrorizmus mára már nem csak ideológiai megfontolásból végrehajtott hadviselési forma. A terrrorszervezetek gazdasági megélhetési lehetőséget is jelentenek, amit a szervezetbűnözéssel való kapcsolatrendszerük és az állami támogatások biztosítanak. Értelmezésében a terrorista műveletek egy kis létszámmal működő alegységekkel végrehajtott támadások, amik esetenként tömeges szociológiai és pszichológiai hatást váltanak ki a társadalomból. A demokráciában a kis áldozatszámú járó terrortámadások is elegendők lehetnek a politikai vezetés aláadására, mert a kormány nem képes megfelelő választ adni a problémára.⁵¹ A társadalmi támogatottság nem alapkövetelmény, és nem is elvárás a terrrorszervezetek részéről. A nacionalista terrrorszervezetek alapvetően rendelkeznek egy társadalmi bázissal, ami elősegíti a szervezet működését. (A támogatottságért reményt keltnek, de csak az olyan szervezeteknél számíthatnak rá, mint a Baszk Haza és Szabadság vagy az Ír Köztársasági Hadsereg és utódszervezetei. A nacionalista, szeparatista szervezeteknél ezt az elméletet támasztja alá, hogy jellemzően – feltételezhetően – legálisan működő politikai pártokat is létrehozhatnak.)⁵² A gerilla hadviselés lényegét a kis létszámú, katonai alegységek földrajzilag szétszórta létrehozásában, valamint a feltételezett megszállókkal, elnyomókkal szemben felszabadított területekben látja. A felszabadított területen saját kormányt hoznak létre, és katonai-politikai-gazdasági-szociális tevékenységeket folytatnak. A felkelés kapcsán

⁴⁹ Uo. 202.

⁵⁰ Kőszegvári Tibor: Gerilla-hadviselés a 21. században. *Felderítő Szemle*, 2009 (8), 1. 132-134.

⁵¹ Walter Laqueur: *The age of terrorism*. The Bath Press, London, 1987. 7, 9.

⁵² Uo. 116-117, 122.

megjegyzni, hogy a terroristákkal ellentétben nincs szükségük a média hatalmára és annak befolyásolására. A felkelők szempontjából az idő és a konfliktus elhúzása a fontos, ezért csöndesen, akár erdőkben, barlangokban is meghúzhatják magukat, és nem igénylik a publicitást. (A globalizációs folyamatok következtében a felkelés során előny, és fokozottan ki is használják a médiát, így annak befolyásoló hatását aktívan felhasználva irányíthatják a közömbös lakosságot.) Nem kell látványos, mindenki által elismert akciókat végrehajtani, lassú pszichológiai hadviselést is alkalmazhatnak.⁵³ A gerilla hadviselésről és a felkelésekről megállapította, hogy a történelem során a gyengébbik fél alkalmazta egy elnyomóval szemben. Az elnyomó lehetett reguláris vagy megszálló fegyveres erő, zsarnok földesúr. Módszereik közt alkalmazták a folyamatos zaklatást, kommunikációs csatornák megsemmisítését, váratlan támadásokat, amik függtek a földrajzi elhelyezkedéstől, a társadalomtól és a technológiai fejlettségtől. Kiemeli azonban, hogy a felkelés eszköze – Kubát leszámítva – csak megszálló, elnyomó erők ellen volt sikeres, és csak egy társadalmi rend elérésének teljesüléséig.⁵⁴ Következésképp Laqueur megfogalmazása alapján a felkelés és gerilla hadviselés nem alkalmas támadó, új területek megszerzésére irányuló, területfoglaló műveletekre. Véleménye szerint a terrorizmus még a felkelésnél is gyengébb eszköz, módszer, és csak figyelemfelkeltésre vagy kormányok erejének aláásására alkalmas – biztonsági, felszabadított területek létrehozására azonban nem.⁵⁵ A gyakorlat azonban ellentmond Laqueur állításának, amit később az esettanulmányok is megcáfolnak. A terrorszervezetek, terroristák saját magukra felkelőként és szabadságharcosként tekintenek. (A terrorista szó negatív konnotációs jelentése miatt kerülnek.) A terrorszervezeteknek, főként a transznacionális, interkontinentális szervezeteknek szükségük van a médiamegjelenésre és az aktív média használatára. ezt bizonyítja, hogy már a szervezeti struktúrában is megjelenik egy különálló média apparátus. A XXI. században a média, mint kommunikációs eszköz, mint a társadalom befolyásolására felhasznált fogalomává vált. A technológiai fejlődés és a média szoros kapcsolatrendszere miatt napjainkban az internet, mint fő kommunikációs platform jellemző a terrorszervezetekre, különösen az Iszlám Államra.

John Pimlott – az Egyesült Királyság egykori Királyi Katonai Akadémiája hadtudományi tanszékének tanszékvezetője – a brit és francia hadsereget vizsgálva megállapította, hogy a felkelőkben alapvető közös pont a politikai irányítás átvételének kísérlete nem katonai eszközökkel. A politikai központi hatalom megszerzésére a nyílt fegyveres konfliktus helyett a

⁵³ Uo. 122-123, 129, 147.

⁵⁴ Walter Laqueur: *The guerilla reader*. The University Press, Philadelphia, 1977. 1-2, 6.

⁵⁵ Walter Laqueur: *Guerrilla Warfare*. Routledge, Abingdon, 2017. 404.

gerilla hadviselés, terrorizmus eszközeit használják, és közvetett katonai akciókat hajtanak végre. Céljuk a politikai támogatottság megszerzése, amit vélt vagy valós sérelmekre alapoznak.⁵⁶

Ian F. W. Beckett – a University of Kent egykori professzora, hadtörténész – a gerilla hadviselést az időszámítással egyidősnek véli, de a legkorábban említett példát a Kr.e. 5. századból a hettitákhoz köti. Megfogalmazásában azonban két típusú gerilla hadviselésről beszélhetünk napjainkban. A régi változat a klasszikus gondolkodókkal, úgymint Arábiai Lawrence vagy Augusto Sandino volt. Jellemzői a konfliktus időbeni elhúzása és az apró túsúrásokhoz hasonló támadások. Az új gerilla hadviselésre már inkább a felkelés használandó szinonimaként, amit Mao Ce-tung indított el, amihez csatlakozott Che Guevara, Marighella vagy említhető az algériai Nemzeti Felszabadítási Front (*Front de Libération Nationale – FLN*). A felkelés célja – Beckett szerint – a társadalom politikai befolyásolása, ezért a katonai konfrontációkat kiegészítik pszichológiai és nem-kinetikus műveletekkel is.⁵⁷ A terror és terrorizmus megjelenését és az új típusú gerilla hadviselésbe való felhasználását Carlos Marighella a városi gerilla hadviselés megjelenéséhez, elterjedéséhez köti. A terrorszervezetek, hasonlóan a felkelőkhöz, számos egymástól eltérő motivációval működhetnek. A gerilla hadviseléssel ellentétben a terrorizmus mindig a gyengék eszköze, és nem törekszik feltétlen politikai erő megszerzésére. Az erőszak alkalmazása, a nemzeti vagy nemzetközi befolyásolás inkább másodlagos szempont a terrorszervezetek számára, és a saját céljuk feltétel nélküli elérése az elsődleges.⁵⁸

David Kilcullen – stratégia és a felkelés-elleni műveletek szakértője – szerint az aszimmetrikus hadviselés alapvetően nem változott a történelem során, csak a környezet, amiben vívják. Négy olyan, a hadviselési formáktól független trendet fogalmazott meg, amelyek meghatározó tényezőként lesznek jelen, és formálni fogják a konfliktusokat: népességnövekedés, városiasodás és litoralizáció, összekapcsoltság. A felkeléseket a négy tényező figyelembevételével egy organizmusként szükséges meghatározni. Véleménye szerint a felkelés csak egy állapot, amit jelenleg a városiasodás és a városi ökoszisztéma rendszerében kell értelmezni.⁵⁹ (Nem tagadja a vidéki felkelések létezését, azonban a városiasodási folyamattal a környezet megváltozott és a nagyvárosok, megapoliszok kerültek előtérbe.) A konstans változásokkal párhuzamosan a felkelés alapvetően egy háború, ami erőszakos, és

⁵⁶ John Pimlott: *The British Army: the Dhofar Campaign, 1970-1975*. In: Ian F. W. Beckett - John Pamlott (ed.): *Armed forces & modern counter-insurgency*. Croom Helm Ltd., Beckenham, 1985. 19-21.

⁵⁷ Ian F. W. Beckett: *Encyclopedia of guerilla warfare*. Checkmark Books, New York, 2001. xii-xiii.

⁵⁸ Uo. xiv.

⁵⁹ David Kilcullen: *Out of the mountains*. Hurst&Company, London, 2013. 28, 43.

általában fegyverek használatát követeli.⁶⁰ Elmélete szerint harcászati szinten kiemelkedő a fegyveres támadás alkalmazása – annak lélektani hatása miatt. Városi környezetben jellemző módszer a terrorizmus lesz, annak mobilitása, kis alegységben való végrehajtása és az asszimilációs képessége miatt.⁶¹ A lakossággal való kapcsolat – mint állandó tényező – azonban kiemelkedő a felkelés kapcsán. Céljuk a társadalom befolyásolása. Az elérni kívánt céljaik lehetnek valóságok vagy fikciók, de azok eléréséhez meghatározó elem a tömeggel való kapcsolatrendszer. (A felkelők alegységei alapvetően láthatatlanok és a társadalomba ékelődtek. A társadalmi beágyazottságuk miatt a lakosságból kénytelen reakciót is kiváltani, ami biztosítja a szabad mozgásukat és akaratuk érvényesítését.)⁶² A felkelés elleni műveletekben ezért kiemelkedő a kompetitív elmélet. Az elmélet szerint az irreguláris konfliktusokban az a szereplő tudja a társadalmat befolyásolni és a lakosságot eszközként felhasználni, aki a legszélesebb körben képes egy normatív, kiszámítható és elfogadható ellenőrzési rendszert létrehozni. A lakosság az egyértelmű engedélyezett és tiltott dolgok meghatározásával tudja magát biztonságban – példaként említhető Szomália és Afganisztán is. A csoportok működését ellenző személyek is, az elmélet szerint, semleges vagy támogató nézetet vesznek fel a rendszer és annak következetessége miatt.⁶³

A felkelés és terrorizmus kapcsolatrendszerében megállapítható a modern, napjainkban publikáló szerzőktől, hogy a terrorizmus csak része – mint módszer – a felkelésnek, de külön tevékenységként, vagy terrorszervezet esetén külön szervezettípusról is beszélünk. Walter Laqueur a nacionalista terrorszervezeteket is, azok társadalmi támogatottságuk miatt, felkelő csoportnak és gerilla hadviselést alkalmazó szereplőknek tulajdonította. Az általa tárgyalt, példaként említett Baszk Haza és Szabadság Szervezete, valamint az Ír Köztársasági Hadsereg nem tekinthető csak azért felkelőnek, mert rendelkezett egy alapvető támogatottsággal. A városiasodással a felkelés módszerei elavulttá és tér hiányában nehézkesen végrehajthatóvá válnak, ezért a terrorizmus a jellemző.

2.1.2 Jellemzői

Az aszimmetria – stratégiai szempontból – kétféle lehet: negatív vagy pozitív. A pozitív aszimmetria esetén a nemzetállamok szempontjából mint az erősebb fél kívánja a fegyveres konfliktust megoldani. A negatív aszimmetria, amire az Egyesült Államok is hagyatkozik, a gyengébb fél hiányosságaiából próbál meg előnyt és sikert létrehozni.⁶⁴

⁶⁰ David Kilcullen: *Counterinsurgency*. Hurst&Company, London, 2010. 4.

⁶¹ David (2013): i.m. 64, 104.

⁶² David (2010): i.m. 8-9.

⁶³ Uo. 126-127.

⁶⁴ Krajnc (2008): i.m.

B. H. Liddel Hart *Stratégia* című munkásságában úgy fogalmaz, hogy az aszimmetrikus hadviselés során a közvetlen fegyveres küzdelmet kerüljük, a veszteségekkel járó összecsapásokra nem kerül sor. A döntő ütközet és a sok, apró tüzérségi elve alapján létrejött az „üss és fuss” elv. Az aszimmetrikus hadviselést folytató alegységek apró, kis létszámú csoportokban működnek. Szükség esetén azok egyesülnek és az aszimmetriát megfordítva fölénybe kerülnek. Céljuk elsődlegesen a morális és fizikai felőrlés, és nem egy döntő ütközetben való győzelem.⁶⁵ Liddel Hart érvelése és a tapasztalatok ellentmondanak Clausewitznek. Az aszimmetrikus hadviselés célként a katonai végállapotra törekszik, a kivonulás elérésére.⁶⁶

A cél megvalósításához a leggyakrabban alkalmazott modus operandik a gerilla hadviselés és felkelés, nem kinetikus műveletek, valamint a terrorizmus. Porkoláb Imre a szervezetbűnözésben érdekelt szereplőket is az aszimmetrikus hadviselés alkalmazói körébe sorolja – megjegyezve, hogy azok nem politikai célért, hanem főként anyagi javakért, bevételszerzési módszerként alkalmazzák.⁶⁷ A kifárasztás és morál megtöréséhez létfontosságú kérdés az idő, időtartam tárgyalása, valamint ez idő alatt a halottak aránya – utóbbi általában 1:6-14 között van.⁶⁸ Jellegzetes aszimmetrikus konfliktus a 21. században az Amerikai Egyesült Államok és egy nem állami szereplő – eddig kiemelt és a nemzetállamokat koalíciókba is tömörítette az al-Káida és az Iszlám Állam mint nem állami szereplő.

Toft vizsgálata alapján az aszimmetrikus hadviselés sikerességének vagy a nagyhatalmak bukásának okai számtalanok lehetnek. Leggyakrabban említett indok az államforma, különös tekintettel a demokrácia. A demokratikus politikai berendezkedéssel bíró államok a demokratikusságuknál fogva sérülékenyebbek egy háború esetén. A demokratikus fél általában betartja az emberi szabadságjogokat, tekintettel van a háborúban való jogra, és megpróbálja betartani a nemzetközi jog – például emberi és hadijog – kötelezettségeit. További indok a II. világháború és a hidegháború idején hátrahagyott, elrejtett fegyverek.⁶⁹ A hátrahagyott fegyverek, valamint a fekete-piaci kereskedelem a gyengébb felet erősebbé teszi, mint arra az államok számítanak – ami még szükséges, az a fegyverek alkalmazásához nélkülözhetetlen tudás. Toft magyarázata a stratégiai interakció is. Ha a konfliktusban résztvevők azonos

⁶⁵ Clausewitz (2013): i.m. 556-559.

⁶⁶ Resperger István: Stratégiák és fogalmak háborúja, az aszimmetrikus hadviselés hadtudományi megközelítése. *Hadtudomány*, 2016. elektronikus lapszám. 47. Elérhető: real.mtak.hu/34737/1/4_resperger20istvan_u.pdf (Letöltés ideje: 2022.02.01.)

⁶⁷ Porkoláb Imre: *Az aszimmetrikus hadviselés adaptációja*. Dialóg Campus, Budapest, 2020. 19.

⁶⁸ Resperger István: *Features of hybrid operations*. In: Álmos Péter Kiss (ed.): *Asymmetric warfare conflict of the past, the present, and the future*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. 212.

⁶⁹ Kiss Álmos Péter: *Háború a nép között*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016. 41.

stratégiát alkalmaznak, akkor az erősebb győz. Eltérő stratégia alkalmazásnál – direkt-indirekt vagy indirekt-direkt – általánosságban a gyengébb fél győz.⁷⁰ A demokratikus állami berendezkedés egy aszimmetrikus konfliktus esetén rövidtávon valóban hátrányos helyzetbe hozza az államot. A számos szövetségi rendszer, politikai szövetségi rendszer, az ENSZ vagy katonai területen a NATO, valamint az aszimmetria nagysága miatt elenyésző a hátrány tényleges mértéke. A nemzetközi terrorszervezetek, csak a legismertebbeket említve, az al-Káida és az Iszlám Állam ellen is csoportosan léptek fel az államok. A csoportos fellépéssel az egy-egy államra nehezedő anyagi erőforrások kimerülése, valamint a politikai demoralizálás is elkerülhetővé vált.

Az aszimmetrikus konfliktusok során az állami szereplők részéről meghatározó kérdés a politikai berendezkedés formája. (Krajnc Zoltán ezt politikai-stratégiai aszimmetriának nevezi, amivel nem katonai eszközöket alkalmazva érnek el katonai előnyt, sikert.⁷¹) Az autokrata államok rövidtávon előnyben vannak a demokráciákkal szemben. Az autokrata vezetők rendelkeznek az információ és fegyveres erők felett. Az információ mint a társadalmat befolyásoló tényező irányítása a konfliktus elhúzására, kérdések és elégedetlenségek elnyomására alkalmas – „amiről nem tud, az nem is fáj” elv. (A szabad információ és média felhasználása lehetőséget ad a központi kormány elleni lázításra, manipulálásra – PSYOPS műveletek kivitelezésére. A terrorizmus, mint az aszimmetrikus hadviselés része, a médián keresztül cselekedeteit, tetteit a saját érdekeinek támogatásaként láthatja el narratívákkal.⁷²) A fegyveres erők felett gyakorolt korlátlan irányítás elősegíti az ellenfél feletti műveletek korlátlan végrehajtását. A társadalmi elégedetlenség a fegyveres erők belföldi alkalmazását is lehetővé teszi, ha az megfelelő anyagi támogatással párosul. Az érdekek és sérülékenység vagy önvédelmi és ellenálló képesség meghatározók. Az állam a háborúban alacsony elkötelezettség során kifejezi egyben a hajlandóságának nagyságát az áldozat- és kockázatvállalására – meghatározza, hogy mennyit hajlandó befektetni a háborúba. A belpolitika bármilyen kockázat vállalása esetén a kormány leváltását is eredményezheti. Politikai sérülékenység a belpolitikában az érdekek érvényesítését és a társadalom elfogadottságát jelenti. Sérülékenység esetén nem szükséges katonai vereség elszenvedése, elég, ha a belpolitika és a társadalom a kormány leváltása mellett dönt. Következésképp minél nagyobb az elkötelezettség, annál

⁷⁰ Toft (2005): i.m. 8-12, 18.

⁷¹ Krajnc (2008): i.m.

⁷² Bruce Hoffman: *Inside Terrorism*. Columbia University Press, New York, 2006. 198.

nagyobb az ellenállóképessége is. A sérülékenységre példa az Amerikai Egyesült Államok vietnámi háborús részvétele és a háború vége.⁷³

A stratégiai interakció lényege: az előre, vagyis a fegyveres erők alkalmazása előtt meghatározott, megfelelő stratégia vagy ellenstratégia alkalmazása, amivel minimális erőbefektetéssel maximális hasznot érhet el egy-egy hadviselő fél. (A fegyveres konfliktus megkezdését követően is fenn kell tartani a szabad stratégiaválasztás jogát.) A gyengébb fél esetén a stratégiai interakció eltérő lesz, amivel az erősebb meglepésére, kifárasztására törekszik. Amikor az erősebb fél részéről késik a fegyveres erők alkalmazása a politikai vagy katonai cél elérése érdekében, akkor – Toft szerint – általában elveszti az aszimmetrikus konfliktust a gyengébb javára. Indoklása szerint az erősebb fél irreálisan nagy politikai vagy katonai elvárásokat támaszt fegyveres erejére a gyengébb fél látszata miatt. A fokozott és túlzott elvárások a politikai vezetést a végső „minden mindegy” alapon folytatott harcra ösztönzik. A gyengébb ezért időben és térben kiterjeszti műveleteit, az erősebb fél politikai nyomása nő, és a háborút a végén elveszti. Toft másik érve, hogy az erősebb fél retteg a túlzott áldozatvállalástól egy gyenge ellenféllel szemben.⁷⁴ A terrorizmus, felkelés és a nem állami szereplők erősödésével egy, a nemzetállamok számára eddig jelentéktelen fenyegetés erősödött fel. Mindkét erőszaktípus jelen volt a történelem során – a modern terrorizmus esetén a 20. századtól kezdve –, de a kockázat és fenyegetésértékelés miatt az állam-állam közötti hadviselés volt a prioritás. A létrehozott stratégiáknak ezért kellően rugalmasnak és alkalmazkodóképesnek kell lenniük egy aszimmetrikus konfliktusban. A Magyar Nemzeti Katonai Stratégia 2009-től, 2001. szeptember 11. miatt, már számol a nemzetközi terrorizmus kérdéskörével.

A győzelem és a háború kapcsolatában a cél, hogy az ellenséget védekezésre képtelenné tegyük, mert a győzelemhez olyan helyzetbe kell hozni, hogy az akaratunk teljesítése előnyösebb legyen számára, mint a konfliktus további folytatása.⁷⁵ Az aszimmetrikus hadviselés során az erősebb felet védekezésre képtelen állapotba csak ideiglenesen vagy egyáltalán nem tudja helyezni a gyengébb fél, ezért marad a második lehetőség. A konfliktus folytatása, elhúzása az aszimmetrikus hadviselést folytató fél számára jövedelmezőbb.

Az aszimmetrikus konfliktusok időben elhúzódó konfliktusok, amelyek alacsony elkötelezettség esetén már befejeződtek a fegyveres összecsapások megkezdése előtt – fait accompli. Az időbeli elhúzódás miatt fordulhat elő, hogy az erősebb fél stratégiai tervezése nem

⁷³ Toft (2005): i.m. 25, 27-28.

⁷⁴ Uo. 35.

⁷⁵ Clausewitz (2013): i.m. 41.

terjedt ki mindenre, elszámolja magát. Indoka, hogy egy gyors, rövid és kevés erőforrást igénylő fegyveres összecsapásra készült az elhúzódó helyett. Az erős államok győzelme az ellenfél láthatóságának hiánya miatt következhet be. Egy ellenség elleni költséges, eszközigenyes harc látványos és felmutatható politikai, műveleti eredmény nélkül belpolitikai viszályokat okozhat. Az aktív fegyveres konfliktusban az állam anyagi forrásai is csökkennek, ezért a lakosság adóztatásának fokozása is elképzelhető, a már teljes költségvetési átcsoportosításokat követően. Alacsony elkötelezettség esetén a háborúba való befektetés – idő, pénz, humán erőforrás, eszközszükséglet – is belpolitikai kérdéseket jelent, ezért számukra a fait accompli a legjobb eredmény fegyveres összecsapás esetén.⁷⁶ Az idővel kapcsolatban Toft megfogalmazta, hogy a merev és lassú stratégiai rendszer – egy terrorszervezethez viszonyítva – és a konfliktus elhúzódása automatikusan a gyengébb fél győzelmét garantálja.⁷⁷

Clausewitz népfelkelése során írtakat felhasználva és az aszimmetrikus konfliktusok jellemzője alapján már nem tud döntő csatát vagy koncentrált támadást véghez vinni egyik fél sem. Az erősebb fél kénytelen erőinek alegységekre való felosztására, hogy a megszállt területek biztosítására képes legyen, ami szövetségi rendszerben végrehajtott műveletekre is igaz. A szétszórt alegységek sebezhetővé válnak, amit csak az újabb erők vezénnyelésével tud megoldani, ami viszont a költségek jelentős növekedéséhez vezet. A fölényben lévő félnek mérlegelni kell: az erők csökkentése esetén a vereség lehetőségét, a létszámnövelés esetén a költségvetés növekedése mellett a humán erőforrásban bekövetkező veszteségnövekedést. A gyengébb fél részéről ezért a cél a folyamatos nyomásgyakorlás, amíg az vállalhatatlanná nem válik az erősebb fél részére.⁷⁸ A háború fogalmából következik, hogy a hadviselő felek akaratukat a másik félre erőltetik, ami a veszteségre álló fél társadalmi létét is fenyegeti. A fenyegetés intenzitásától függően a nép fokozza a háborúban való részvételét – ezért kijelenthető, hogy végső soron a háború a társadalom befolyásolásáért történik.⁷⁹

Clausewitz háborúval kapcsolatosan három tényezőt fogalmaz meg – nép, politika, hadsereg – mint a háború összetevője, ami napjainkra szentháromság-elméletként maradt fenn.⁸⁰ A hadsereg veresége egy aszimmetrikus konfliktus során még megtörténhet az erősebb fél részéről, azonban a politikai vezetés és a társadalma feletti győzelem szinte lehetetlen. A politikum áthelyezi székhelyét, dezertál, vagy beáll a harcoló alegységek közé – haláluk esetén további morális támogatást adva alegységeinek. Az aszimmetrikus hadviselés során ezért a

⁷⁶ Toft (2005): i.m. 26-29.

⁷⁷ Toft (2012): i.m. 642.

⁷⁸ Bakos Csaba Attila: Clausewitz „újrátöltve”. *Hadtudomány*, 2015 (25), 1-2, 101.

⁷⁹ Uo. 103

⁸⁰ Clausewitz (2013): i.m. 55.

társadalom kettős szerepet tölt be: a harcteret és a hadviselés tárgyát. Harctérként már ismertetésre került politikai sérülékenysége. A hadviselés objektív tárgyaként a társadalom befolyásolása és a kormány korrupciójának, kormányzásra való alkalmatlanságának bizonyítása a szerepe.⁸¹ A nép vagy a társadalom egy része támogatja az aszimmetrikus konfliktusokat és az aszimmetrikus hadviselést, ezért a vereség elismertetése lehetetlen. (Még állam-állam közötti háború során is, gondolva az orosz-ukrán konfliktusra, nehéz.)

Az aszimmetrikus konfliktusokban a terrorizmus, gerilla hadviselés és felkelők módszerei a legismertebb változatok a sok közül. A leggyakrabban alkalmazott eljárás a gerilla hadviselés, aszimmetrikus hadviselés esetén azonban a terrorizmus tútesz a felkelés eszköztárán. A terrorizmus módszerekben még szokatlanabb, innovatívabb, és az erőszak alkalmazásának mértéke nagyobb.⁸² A 20. és 21. század globalizálódási folyamatai, valamint a világjárványok a lakosság városiasodását, majd a városok területi növekedését eredményezték. Az agglomeráció és a városok összeépültek, a vidéki területeken a lakosság a mezőgazdasággal párhuzamosan a nagyvárosokba, megyeszékhelyekre ingázik dolgozni. A fejlett térségeken, főként az Amerikai Egyesült Államok partmenti területein, valamint Európában már a gerilla hadviselés mint aszimmetrikus hadviselés kivitelezhetetlen. A lakosság támogatásának kialakítása még lehetséges, azonban a konvencionális hadsereggel való összecsapások a klasszikus Mao Ce-tung vagy Che Guevara elméletei alapján nem lehetségesek. Előtérbe került a terrorizmus eszköztára és Carlos Marighella munkássága, a konvencionális oldal részéről pedig a beépített területeken vívott hadviselés fogalma, valamint a különleges műveleti egységek kis alegységekben való alkalmazása.⁸³

Az aszimmetrikus konfliktusok, vagy ahogy Martin van Creveld fogalmaz, alacsony intenzitású konfliktusok, három tulajdonsággal rendelkeznek. Első tulajdonsága, hogy a kevésbé fejlett országok területén nagyobb számban alakulhat ki ilyen típusú konfliktus – ide sorolta az észak-írországi bajos időket. Az aszimmetrikus konfliktusokban az egymással szemben álló felek elenyésző esetében állnak csak reguláris hadseregek egymással szemben – jellemzően a gerilla hadviselés, terrorizmus vagy a civil lakosság felkelői alkotják az egyik fegyveres oldalt. A harmadik tulajdonság Creveld szerint, hogy konfliktus idején a technológiai fölényt elveszti az erősebb fél – nem alkalmazhatja korlátlanul a modern harcokocsikat vagy a vadászbombázókat az ellenfél jellege miatt. Egyben megkérdőjelezi a Szovjetunió és Afganisztán közötti

⁸¹ Irregular Warfare: Countering Irregular Threats. Department of Defense, 2010. 13. Elérhető: www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/concepts/joc_iw_v2.pdf?ver=2017-12-28-162021-510 (Letöltés ideje: 2020.11.05.)

⁸² Ekaterina Stepanova: *Terrorism in asymmetrical conflict*. Oxford University Press, New York, 2010. 23.

⁸³ Porkoláb (2020): i.m. 47-48.

konfliktust követően a modern hadseregek erejének és relevanciájának valóságosságát is. Véleménye szerint a konvencionális hadseregek, ezáltal a nemzetállamok katonai ereje irrelevánsá válik az aszimmetrikus konfliktusban, mert nem tudja az állam politikai érdekeit megvédeni.⁸⁴ Kilcullen is hasonló meglátásokat publikált, szerinte a városiasodási tendencia miatt az államok katonai megoldáskísérletei, annak romboló hatása miatt, nem tekinthetők megoldásnak.⁸⁵ Az Amerikai Egyesült Államok összhaderőnemi szinten ezért a 2010-es az irreguláris kihívásokkal foglalkozó doktrínában folyamatos, megnövelt ütőerővel és a meglévő eszközök innovatív, eddig nem használt módon alkalmazandó fegyverfelhasználást javasolt.⁸⁶ Szternák György *A fegyveres küzdelem megvívása* című tanulmányában arra a következtetésre jut – amit például az orosz-ukrán háború is alátámaszt –, hogy a fegyveres erőknek fő feladata továbbra is a háborúk és fegyveres küzdelmek megnyerése. Az alapfeladatok mellé azonban számtalan egyéb feladat is társult, ami a politikai diverzitás miatt jelent meg – ilyen diverzitás például a politikai nyomásgyakorlás vagy a kibertér háborús térnek minősítése. Továbbá megjelentek és megerősödtek az irreguláris és nem állami szereplők is. (lásd 1. ábra)⁸⁷

⁸⁴ Martin Van Creveld: *Transformation of War*. The Free Press, New York, 1991. 20, 27.

⁸⁵ David (2013): i.m. 109.

⁸⁶ Irregular Warfare: Countering Irregular Threats. Department of Defense, 2010. 18. Elérhető: www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/concepts/joc_iw_v2.pdf?ver=2017-12-28-162021-510 (Letöltés ideje: 2020. 11.05.)

⁸⁷ Szternák (2017): i.m. 120.

	Konvencionális hadviselés	Aszimmetrikus hadviselés
A háború jellege	Reguláris hadviselő felek között	<ul style="list-style-type: none"> - Nem állami és állami hadviselő fél - Két állami hadviselő fél
Hadviselő felek	Nemzetállamok	Nemzetállamok és nem állami szereplők
A hadviselést választó fél	Hasonló felek (méretben, felszerelésben, módszerekben)	Gyengébb fél (általában)
Katonai és nem-katonai intézkedések aránya	6:1	3:2
Stratégiai célok	<ul style="list-style-type: none"> - Saját akaratunk az ellenfélre kényszerítése - Ellenfél legyőzése 	<ul style="list-style-type: none"> - Saját akaratunk az ellenfélre kényszerítése - Az ellenfél kifárasztása
Katonai célok (győzelem)	<ul style="list-style-type: none"> - Az ellenséges fegyveres erők elpusztítása - Területszerzés - Az ellenséges fegyveres erők lakosságának megtörése saját országában 	<ul style="list-style-type: none"> - Kifárasztás - Az ellenfél mentális megtörése - Az ellenfél kivéreztetése
Módszerek	<ul style="list-style-type: none"> - Direkt módszerek - Indirekt módszerek <ul style="list-style-type: none"> - INFOOPS - PSYOPS - Katonai módszerek 	<ul style="list-style-type: none"> - Indirekt módszerek - Megfigyelés <ul style="list-style-type: none"> - Rajtaütés - Robbanóanyagok alkalmazása - Terrorizmus <ul style="list-style-type: none"> - Felkelés
Hadviselés fő módszere	Megsemmisítés	Kifárasztás
A módszer legfontosabb jellemzője	Egymást követő műveletek	Növekvő intenzitás és erőszak
Áldozatok aránya (halottak: sérültek)	1:3	1:6-14
Fő Stratégiai Dimenzió	Reguláris Fegyveres Erők	Idő
Clausewitz szent háromság meglévő elemei	<ul style="list-style-type: none"> - Állam - Fegyveres Erők - Nép 	<ul style="list-style-type: none"> - Fegyveres Erők - Nép

1. ábra – konvencionális hadviselés és aszimmetrikus hadviselés jellemzői

Forrás: István Resperger: *Features of Hybrid Operation*. In: Álmos Péter Kiss (ed.): *Asymmetric warfare conflict of the past, the present, and the future*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. 211. (szerkesztette: A szerző)

2.2 Terrorizmus

A terrorizmus, mint az aszimmetrikus kihívás egy fajtája van jelen napjainkban, ami egyoldalú erőszak-alkalmazás egy erősebb ország vagy szövetség lakossága ellen. A halálos áldozatok számának és az anyagi kár nagyságával párhuzamosan a globalizációs folyamatok segítségével pszichológiai hatása a félelem kiváltásán keresztül destabilizációs tulajdonsággal is rendelkezik. A háború logikája szerint vizsgálva deklarált stratégiája megegyezik a katonai műveletek céljaival – a destabilizációval.⁸⁸ A terrorizmus fogalmi meghatározása elsősorban annak politikai érdekből fakadó függősége miatt nehéz. Megszámlálhatatlan definíciót hoztak létre és alkalmaznak a mai napig is, azonban csak néhány, Magyarországot is érintő meghatározás kerül felsorolásra.

A NATO meghatározása szerint terrorizmus *„Félelmet vagy rettegést keltő erő vagy erőszak illegális használata, vagy azzal való fenyegetés személyek vagy tulajdon ellen, kormányok vagy társadalmak kényszerítésére vagy megfélemlítésére, befolyásolásáért, valamilyen politikai, vallási vagy ideológiai cél elérése érdekében történő kísérlet.”*⁸⁹

Az Egyesült Nemzetek Szervezete közgyűlési határozata indokolhatatlan bűncselekménynek minősíti. *„Indokolhatatlan bűncselekmény az a bűncselekmény, amelynek célja vagy hatása a társadalom, annak egy csoportja, vagy meghatározott személyek ellen irányul, politikai, filozófiai, ideológiai, faji, etnikai, vallási, vagy egyéb természetű, a csoport azonosítására alkalmas okok alapján.”*⁹⁰

A Magyarországon hatályos 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről nem tartalmazza a terrorizmus fogalmának meghatározását. Ugyanakkor részletesen leírja a terrorcselekményt és az azt elkövető személy tevékenységi körét. Terrorcselekményt elkövető személynek minősül *„Aki abból a célból, hogy állami szervet, más államot vagy nemzetközi szervezetet arra kényszerítsen, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön, a lakosságot megfélemlítse, más állam alkotmányos, társadalmi vagy gazdasági rendjét megváltoztassa vagy megzavarja, illetve nemzetközi szervezet működését megzavarja, személy elleni erőszakos, közveszélyt okozó vagy fegyverrel kapcsolatos bűncselekményt követ el...büntetendő, aki [a korábban (a szerző)] meghatározott célból jelentős anyagi javakat kerít hatalmába, és azok sértetlenül hagyását vagy visszaadását állami szervhez vagy nemzetközi szervezethez intézett követelés teljesítésétől teszi függővé, vagy terrorista csoportot szervez vagy irányít... alkalmazásában személy elleni*

⁸⁸ Dely Péter: *Combating Terrorism in the Western World*. In: Álmos Péter Kiss (ed.): *Asymmetric warfare conflict of the past, the present, and the future*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. 100.

⁸⁹ NATO's military concept for defence against terrorism (MC-472) – annex A. NATO, 2003. Elérhető: www.nato.int/ims/docu/terrorism-annex.htm (Letöltés ideje: 2022.04.10.)

⁹⁰ Krajnc (2019): i.m. 1084.

*erőszakos, közveszélyt okozó vagy fegyverrel kapcsolatos bűncselekmény, az emberölés, a testi sértés, a foglalkozás körében elkövetett szándékos veszélyeztetés, az emberrablás, a személyi szabadság megsértése, a közlekedés biztonsága elleni bűncselekmény, a vasúti, légi vagy vízi közlekedés veszélyeztetése, a radioaktív anyaggal visszaélés, a hivatalos személy elleni erőszak, a közfeladatot ellátó személy elleni erőszak, a hivatalos személy vagy közfeladatot ellátó személy támogatója elleni erőszak, a nemzetközileg védett személy elleni erőszak, a jármű hatalomba kerítése, a közveszély okozása, a közérdekű üzem működésének megzavarása, a robbanóanyaggal vagy robbantószerrel visszaélés, a lőfegyverrel vagy lőszerrel visszaélés, a nemzetközi szerződés által tiltott fegyverrel visszaélés, a haditechnikai termékkel vagy szolgáltatással visszaélés, a kettős felhasználású termékkel visszaélés, a rablás és a rongálás, az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás, az információs rendszer vagy adat megsértése.*⁹¹

A Magyar Hadtudományi Lexikon új 2019-es kiadása szerint a terrorizmus mögött mindig ártó, romboló szándék húzódik, amihez politikai, ideológiai, vallási eszmét társítva legitimálják az erőszak alkalmazását. *„Egyének vagy javak elleni erő vagy erőszak törvénytelen alkalmazása, illetve az azzal való fenyegetés, amelynek célja a kormányok vagy társadalmak kényszerítése vagy megfélemlítése bizonyos politikai, vallási vagy ideológiai célkitűzések elérése érdekében.*”⁹²

Az értekezésemben munkadefinícióként is felhasznált meghatározás Boaz Ganor, az izraeli Nemzetközi Terrorelhárító Intézet alapítója és igazgatója, megfogalmazásában a terrorcselekmény *„az erőszak szándékos alkalmazása, illetve azzal történő fenyegetés a polgári lakossággal, illetve civil célpontokkal szemben, meghatározott politikai célok elérése érdekében.*”⁹³

Az eltérő meghatározások miatt célravezetőbb lehet a fogalom kritériumainak rögzítése is. Béres János altábornagy, a Magyar Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat főigazgatója négy kritériumot fogalmaz meg a terrorizmus definiálására. *„Nem állami szereplők által; elsősorban fegyvertelen polgárok ellen; politikai célok kikényszerítése érdekében alkalmazott; erőszak, vagy erőszakkal történő fenyegetés.*”⁹⁴ Ekaterina Stepanova azonban csak három kritériumot állapít meg: politikai céllal kövessék el; közvetlen célpontja a civil lakosság legyen; aszimmetrikus jelleg. Stepanova érvelése szerint a politikai célok meghatározása segít a

⁹¹ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről. 314.§-316/A.§. Elérhető: net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200100.tv (Letöltés ideje: 2022.04.01.)

⁹² Krajnc (2019): i.m. 1084.

⁹³ Boaz Ganor: Defining Terrorism. *Police Practice and Research: An International Journal*, 2002 (3), 4. 294.

⁹⁴ Béres (2008): i.m. 12.

terrorszervezeteket elkülöníteni a hagyományos bűnszervezetektől, bűncselekményektől. A lakosság mint célpont kizárása a gerilla hadviseléstől való egyértelmű elkülönítés miatt szükséges – gerilla hadviselés a társadalmi bázis miatt nem támad a civil társadalomra. Az aszimmetria kritériuma az államokra, mint végső befolyásolandó szereplőre való akaratkényszerítés miatt fogalmazódott meg.⁹⁵

2.2.1 Korszakolás és a hullámelmélet

A terrorizmust a hazai és nemzetközi szakirodalomban számos szempont szerint csoportosítják – cél, motiváció vagy tevékenységi hely alapján. Tálás Péter a premodern, modern és posztmodern felosztást alkalmazza, míg a TE-SAT (*Terrorism Situation and Trend Report*) jelentések ideológiai alapon a dzsihadista, jobboldali, baloldali és anarchista, nacionalista és szeparatista, egyéb és nem meghatározott kategóriákra osztja fel a terroriszervezeteket. A hullámelmélet – korszakokat alkotva – a modern terrorizmust, terroriszervezeteket időrendi sorrendbe gyűjti, ideológiai, eszmei irányzat alapján. A csoportosítás így nem a legegyszerűbb és kézenfekvő csoportosítás, azonban az egyes terroriszervezetek számos jellemzőit is párhuzamosan kategóriába rendezi. A hullámelmélet kidolgozása és finomítása David C. Rapoport névéhez, valamint az elmélet miatt létrejött tudományos vitához fűződik. A hullámelméletben a hullámok értelmezése egy-egy ciklus, ami a megadott időintervallumon belül jellemző volt a terroriszervezetek többségére. A ciklusok egymástól eltérő jellemzőkkel rendelkeznek, de nem zárják ki a korábbi hullámok tulajdonságainak ismételt felhasználását, vagy önmagukba való beolvasztását. A ciklusok meghatározása során kritériumokként fogalmazta meg Rapoport a terroriszervezetek nemzetköziségét, a terroriszervezetek jellemzőit és a közös érdekeket. A ciklusok elnevezése egyben utal a hullámokban működő szervezetek ideológiai irányzatára, valamint a jellemző modus operandira.⁹⁶ A ciklusok általában 40 éves időtartama alatt a terroriszervezetek létrejöttek, működtek, majd befejezték tevékenységüket, vagy a 40 év alatt folyamatosan aktívan működtek, ami nincs kihatással a ciklusra magára. A ciklusok váltakozását a hosszú időtartamukkal indokolta. A 40 év elegendő volt, hogy a ciklusok lassan kihaljanak – még akkor is, ha átfedések vannak egy-egy szervezet esetén a hullámok között. A kihalást a terroriszervezetet alapító személyek öregedésével, halálával, valamint az új generáció értékrendváltásával magyarázza. A második vagy harmadik generációs utódlás már elegendő egy teljes értékrendcseréhez, ezáltal új hullám jelenik meg és

⁹⁵ Stepanova (2010): i.m. 12-13.

⁹⁶ David C. Rapoport: The four waves of modern terrorism. 47. Elérhető: international.ucla.edu/media/files/Rapoport-Four-Waves-of-Modern-Terrorism.pdf (Letöltés ideje: 2022.04.19.)

váltja elődjét. Az elmélet a folyamatos megújulás következtében elkerüli a megmerevedést és a dogmatizálódást.

A legöregebb modern terrorszervezet az 1916-ban alakult Ír Köztársasági Hadsereg (*Irish Republican Army – IRA*), amelynek egyik jogutódja, az Ideiglenes Ír Köztársasági Hadsereg (*Provisional Irish Republican Army – PIRA*) 2005-ig működött, de a többi jogutód – Új Ír Köztársasági Hadsereg (*New Irish Republican Army – NIRA*) – továbbra is aktív. Rapoport az első hullám kapcsán azonban megemlíti, hogy bár statisztikai adattal nem rendelkezett, a terrorszervezetek átlag életkora öt év volt.⁹⁷

Az anarchista hullám mint a modern terrorizmus kezdete 1880-ban az Orosz Birodalom területén kezdődött, Európában csak egy évtizeddel később jelent meg – főként Spanyolországban, Németországban, Olaszországban. A ciklus első, a hullámot indító terrorcselekménye Vera Zasulich Szentpétervár kormányzója elleni támadása volt, amelyet további célzott gyilkosságok követtek. A hullám, egyben a modern terrorizmus első terrorszervezete a Narodnaya Volya volt, főként a 20-as éveiben járó fiatal egyetemistákból állt. Tagjai többsége az értelmiségi és a közép-felső osztályból származott, ellenségei ezért saját szüleik és társadalmi rétege volt. Főként férfiak alkották, de érdekesség, hogy a terrorszervezet tagjainak 22% nő volt.⁹⁸ Céljuk a nemzetállamok létének felfüggesztése és egy csoportokon, együttműködésekkel alapuló közösségek létrehozása volt – etnikai, nemzetiségi hovatartozás vagy bármilyen szegregáció nélkül.⁹⁹

Meg kell jegyezni, hogy Zasulich és a Narodnaya a cselekményüket már nem fegyveres támadásnak vagy merényletnek, magukat pedig forradalmárnak vagy bűnözőnek nevezték, hanem terrorcselekményeknek és terroristának. A terrorista, mint a cselekményt elkövető személy, a ciklusok során más-más néven szerepelt. A szó negatív töltetű konnotatív jelentése, valamint az elutasító emberi reakciók miatt a második hullámtól a terrorszervezetek tagjai már katonaként, felkelőként vagy szabadságharcosként, forradalmárként utaltak magukra. Izrael és Menachem Begin – egykori Irgun csoport vezetője és későbbi izraeli miniszterelnök – érvelését követve terjedt el a szabadságharcos mint a terrorista szinonimája. Nagy-Britannia azonban

⁹⁷ David C. Rapoport: Terrorism as a Global Wave Phenomenon: Anarchist wave. Oxford Research Encyclopedia, 2017. 15. Elérhető: oxfordre.com/politics/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-646 (Letöltés ideje: 2022.04.20.)

⁹⁸ Uo. 3, 14.

⁹⁹ Stepanova (2010): i.m. 37.

egyszerű terroristának minősítette őket. Az ENSZ a második hullámban is erősen vitatta a terrorszervezet és szabadságharcos minősítéseket.¹⁰⁰

Az első hullám jellemzője volt, hogy a rendszert vezető személyek elleni gyilkosságokkal próbálta meg politikai akarátát az államra kényszeríteni. Az egymástól függetlenül működő, akár teljesen eltérő földrajzi területen is, jellemzően ugyanazt – a politikai gyilkosságokat – kezdték el alkalmazni. Jellegetesen az anarchista hullámhoz sorolandó politikai erőszakszervezet volt a közismert amerikai Ku Klux Klán, valamint az oroszországi Narodnaya Volya.¹⁰¹ Rapoport elmélete alapján a magányosan végrehajtott célzott gyilkosságok esetén is kimutatható volt a terrorista–terszervezet közötti kapcsolat; megjelent a magányos farkas (*lone wolf*) kérdésköre.¹⁰² Ze'ev Iviansky meghatározása szerint a magányos farkas olyan személy, akit nem támogat semmilyen illegális szervezet, és nem is tagja ilyen szervezetnek. A terrorcselekményt az elkövető saját kezdeményezésre hajtja végre egy másik személy vagy személyek – a tiltakozás tárgyát képező és szimbolikus jelentéssel bíró – tárgyai ellen.¹⁰³

Az első hullám politikai, célzott gyilkosságai esetén a megtámadott személyek szimbolikus jelentőséggel rendelkeztek csak. A szimbolikus jelentősége miatt és nem a személyes sérelmek alapján választották a célpontokat. Az eredményesség érdekében a folyamatosságot és módszerességet is szem előtt kellett tartani. Kerülték azonban a túszejtést, mert az, mint politikai foglyok, már az állam modus operandija volt. A bűnözők is alkalmazták a módszert, de a terroristák igyekeztek elkerülni a bűnözéssel, bűncselekménnyel való összemosásukat. Kedvelt és nagy áldozatszámú járó, szimbolikus jelentéssel bírt a robbantásos támadás, amellyel a jobb anyagi körülmények között élő társadalmi rétegek által látogatott területeket célozták. Szimbolikus jelentéssel bírtak az általánosságban gyakran látogatott helyek, intézmények – például a színházak, kávézók.¹⁰⁴ Franciaország fővárosában 1892 márciusa és 1984 júniusa között tizenegy dinamittal elkövetett robbantásos támadást hajtottak végre, illetve a texasi Corpus Christi városban robbantásos merénylet történt egy katonai támaszpont ellen, Spanyolországban pedig a barcelonai színházat robbantották fel.¹⁰⁵

¹⁰⁰ David C. Rapoport: Terrorism as a Global Wave Phenomenon: Anti-Colonial Wave. Elérhető: oxfordre.com/politics/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-647 (Letöltés ideje: 2022.04.19.)

¹⁰¹ David C. Rapoport: The four waves of modern terrorism. 46-47. Elérhető: international.ucla.edu/media/files/Rapoport-Four-Waves-of-Modern-Terrorism.pdf (Letöltés ideje: 2022.04.19.)

¹⁰² Rapoport (2017): i.m. 7.

¹⁰³ Ze'ev Iviansky: Individual Terror: Concept and Typology. *Journal of Contemporary History*, 1977 (12), 1. 51.

¹⁰⁴ Rapoport (2017): i.m. 2, 11, 14.

¹⁰⁵ Richard Bach Jensen: The International Anti-Anarchist Conference of 1898 and the Origin of Interpol. *Journal of Contemporary History*, 1981 (16), 2. 324.

Az eltérő földrajzi területen való működés a technológiai fejlődés és a média erejének növekedésével lényegtelennél vált – a média úgylis beszámolt róla, ha egy terrrorszervezetnek sikerült jelentős eredményt elérni vagy terrorcselekményt végrehajtani. Költségesebb volt ugyan, de az anarchista ciklusban az Orosz Birodalom területén az anarchisták tömegközlekedési eszközök használatával utaztak az országban, kampányoltak és szereztek szimpatizánsokat. Továbbá nemzetközi segítséget nyújtott, valamint kiképzéseket vállalt külföldi terrrorszervezetek tagjainak. Jelen volt még a tudomány is, mint terjesztő, támogató erő – Narodnaya Volya esetében Mikhail Bakunin.¹⁰⁶ Rapoport az orosz gondolkodók közül Sergey Nechaev, Peter Kropotkin nevét emelte ki a terrorral kapcsolatos és a forradalmi munkásságuk miatt. A birodalmon belül Vlagyimir Iljics Lenin, azon kívüli Karl Marx és Friedrich Engels, akik a forradalom, lovasgerilla-háború vagy a városi harcászat – utcai barikádharcok – fogalmak témáit fejtegették. Marx és Engels a hangsúlyt a felkelésekre, a gerilla hadviselésre helyezte, de a terrrorszervezetek tagjai is olvasták őket. (Az irreguláris hadviselésben a gerillák sem, ahogy a terroristák sem képesek azonnal nyílt fegyveres konfliktust vállalni.)

A hullám újdonságaira reagálva, valamint Elisabeth Amalie Eugenie von Wittelsbach (Sissi) és McKinley amerikai elnök halálát követően 1898-ban Rómában az európai államok összehívták az anarchizmus elleni nemzetközi konferenciát. A konferencia eredménye, hogy 1904-ben létrehozták a Szentpétervári Protokolt, aminek aláírói voltak: Németország, Románia, Szerbia, Bulgária, Törökország, Norvégia, Oroszország, Svédország, Dánia, Ausztria-Magyarország. A konferencia célja az európai országok rendvédelmi és információmegosztó képességének fejlesztése és összehangolása volt. Németország javaslatára, majd névtelenül – az Egyesült Királyságot kivéve – el is fogadták, hogy figyeljék meg az anarchista ideológiával rendelkező társadalmi elemeket; hozzanak létre egy központi szervezetet, ami az előbbi feladatot végrehajtja; valamint alakítsanak ki információcserét és közvetlen kommunikációt.¹⁰⁷

A hullám az I. világháború következtében hanyatlani kezdett és az 1930-as években már csak elszórtan voltak tapasztalhatók az anarchista típusú terrorcselekmények. A ciklus közel 38 államot érintett az 50 év alatt, 1914 után már mindösszesen tíz országban volt csak jelen. A legtöbb áldozattal járó terrorcselekmény a ciklusban az Amerikai Egyesült Államok esetében az 1920-ban végrehajtott wallstreet-i bombatámadás, amiben összesen 38 fő vesztette életét és 143 fő sérült meg. Olaszországban 1921-ben a milánói rendőrfőnök elleni merénylet volt a

¹⁰⁶ Rapoport (2017): i.m. 7.

¹⁰⁷ Jensen (1981): i.m. 324, 331.

leghalásosabb terrorcselekmény 1980-ig. A Diana színház robbantása során 21 fő halt meg és 159 személy megsérült.¹⁰⁸

Az anti-kolonista hullám az 1920-as években kezdődött az I. és II. világháború, valamint a versailles-i béke idején. A ciklus két részre osztható: az első rész a világháborúk időszaka, a második rész a II. világháborút követő időszak. Az egykori európai nagyhatalmak – a területi változásai és a nacionalizmus fellángolása után – az afrikai kontinensen, valamint az egykori európai nagyhatalmak fennhatósági területein is megjelentek. A hullám közismert helyi konfliktusai lettek (a teljesség igénye nélkül): Algéria, Írország és Észak-Írország, Izrael, Egyiptom, Tunézia. A terrorszervezetek közötti kapcsolati háló azonban nem kimutatható. Az országok, egykori nagyhatalmak felderítő és hírszerző tevékenysége feltárhatott kapcsolatot egy-egy terrorszervezet között, de egységes és globális – mindenki ismer mindenkit jellegű – hálózati rendszert nem lehet kimutatni. A ciklus fő mozgatóereje az önmeghatározás és a nemzeti önkifejezés volt. A politikai kisebbségekről általánosságban elmondható, hogy utolsó esélyként választották a terrorizmust. A világháborúk és a béketárgyalások, a nagyhatalmak kimerülése és felbomlása nyomán a terrorszervezetek részlegesen ugyan, de győztek, és új reményt kaptak. (Azt sosem ismerték és ismerik el, hogy a tevékenységüktől független események miatt érték el céljaik egy részét.) A nyugati befolyás csökkenése azonban nem volt elegendő a politikai kisebbségeknek, ezért folytatták tevékenységüket a létrejött helyi politikai vezetéssel szemben is.¹⁰⁹

A terrorszervezetek módszereiben szintén változás következett be a nagyobb támogatottsági, területi kiterjedés miatt. Az első ciklusban jellemző bankok és pénzintézetek kirablása csökkent, majd megszűnt, mert a működéshez szükséges anyagi feltételeket a szervezet már a szimpatizánsaitól, támogatóitól kapta. Az addig jellemző politikai gyilkosságokat is elhagyták azok kontraproduktív hatása miatt. A második hullámban bár kis mértékben, de már előfordult túszejtés a fogvatartottak érdekeinek védelmében.¹¹⁰ Az új célpontok és modus operandi a kormány és annak tagjai, alkalmazottai elleni terrorcselekmények voltak – például állami alkalmazottak vagy fegyveres szervek tagjai ellen –, fegyveres támadásokkal és célzott gyilkosságokkal. Kezdetben a rendészeti szervek és családtagjaik voltak a célpontok, de ahogy a hadsereg alegységei megjelentek mint rendfenntartók, úgy lettek potenciális célpontok. A hadsereg már túl erős volt a terrorszervezeteknek, ezért fokozni kellett a társadalmi

¹⁰⁸ Rapoport (2017): i.m. 18-19.

¹⁰⁹ David C. Rapoport: Terrorism as a Global Wave Phenomenon: Anti-Colonial Wave. Elérhető: oxfordre.com/politics/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-647 (Letöltés ideje: 2022.04.19.)

¹¹⁰ Uo.

támogatottságot vagy a társadalmi elégedetlenséget a kormány intézkedéseivel szemben. A módszerekben a rajtaütéses fegyveres támadás vált jellemzővé, valamint a civil áldozatok számának csökkentése érdekében a támadások előre bejelentése és figyelmeztetések kiadása.¹¹¹ A nők szerepe is átértékelődött, és a korábbi hullámtól eltérően már nem rendelkezett kiemelt feladatvégrehajtással, nem számított különlegességnek sem. Visszaminősítették a hagyományos háztartásbeli és támogató szerepbe, ami a koloniális társadalmi berendezkedést tükrözte. A terrororganizációk szemszögéből a nők ezért főként a felderítési, hírszerzői, futár és szállítási, menekítési és menedékházakkal kapcsolatos feladatokat láttak el.¹¹²

Az új baloldali hullám a vietnámi háborúból merítette ötlettárát. A háború nyugaton és Európában is társadalmi véleménykülönbségeket hozott létre az egyes generációk között. A társadalmi egyenlőtlenséget látva, a háborúban tapasztalt aszimmetria miatt és a Szovjetunió által biztosított támogatásokkal létrejött az újabb ciklus. A vidéki és városi művelti terület kérdésben a városok kezdték átvenni a főszerepet, amit Latin-Amerikában Carlos Marighella – főként a közismert *A városi gerilla kis kézikönyve* – munkássága is mutatott. A városi művelti területtel párhuzamosan a nacionalizmus és a radikalizmus kombinációját is feltételezte Rapoport, amit a Baszk Haza és Szabadság (*Euskadi ta Askatasuna – ETA*), az IRA vagy a Korzikai Nemzeti Felszabadítási Front tevékenységével indokolt.

A nacionalizmus és annak radikális érdekérvényesítése miatt a terrorizmus ismét előtérbe került. A szervezetek céljaik elérése érdekében nyitottak a nemzetközi tér felé, ezért kereskedelmi és munkakapcsolatok jöttek létre egymás között. Erre példa az IRA és az ETA fegyverbeszerzéseinek módja, valamint a két szervezet között létrejött kölcsönös segítségnyújtás is. Az együttműködésekkel párhuzamosan a ciklusban olyan nemzetközi terrorcselekmények is történtek, amik meghatározták és kiindulópontként szolgálnak a napjainkban tapasztalt vallási hullámban. A nemzetközi terrorizmus kiindulópontjaként a szakirodalom az 1972-ben végrehajtott müncheni olimpián végrehajtott túszejtést is megnevezi. 1972. szeptember 5-én a palesztin Fekete Szeptember terrororganizáció tizenegy izraeli olimpikont támadott meg hálókörletükben. A terrororganizáció a túszejtést követően izraeli és németországi börtönökben rabosított személyek szabadon engedését követelte, amire Németország hajlandó is lett volna. Izrael azonban elutasította a követelést. A követelésnek megfelelően a német–izraeli hatóságok forgó merevszárnyas gépeket biztosítottak a

¹¹¹ David C. Rapoport: The four waves of modern terrorism. 54-55. Elérhető: international.ucla.edu/media/files/Rapoport-Four-Waves-of-Modern-Terrorism.pdf (Letöltés ideje: 2022.04.19.)

¹¹² David C. Rapoport: Terrorism as a Global Wave Phenomenon: Anti-Colonial Wave. Elérhető: oxfordre.com/politics/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-647 (Letöltés ideje: 2022.04.19.)

túszejtőknek. A német rendőrség megpróbálta a túszejtőket semlegesíteni, de nem sikerült, és 11:30-ra a tizenegy túszt kivégezték; a túsok mellett életét veszttette egy rendőr és öt terrorista is.¹¹³

A terrorszervezeteknél egyre gyakrabban jelent meg a repülőgép-eltérítés is mint módszer. Rapoport adatai szerint a ciklus első 30 évében 700 db gépeltérítés történt. A repülőgép-eltérítésekkel párhuzamosan a túszejtések, mint visszatérő újdonság is megjelent. Külön módszer az emberrablás, amit főként pénzszerzésre alkalmaztak. Politikai hatalom és érdekérvényesítésként is funkcionált az emberrablás, azonban a cégvezetőkre, kiemelt feladatkörben dolgozóakra kötött biztosítás jövedelmezőbb volt. Megjelent újra a célzott gyilkosság módszere is. A célja az első ciklushoz képest már megváltozott, és a politikai vagy a közéletben betöltött szerepet, mint indokot lecserélték a büntetésre.¹¹⁴ A fegyveres támadások szintén jellemzővé váltak, különösen a nagykövetségeken, konzulátusokon és a külföldi érdekképviselőteken. Híres, külképviselőteken történt túszejtésekre példa az 1996-ban a Fényes Ösvény által végrehajtott Perui Japán Nagykövetségen túsul ejtett 72 ember.¹¹⁵

Az új-baloldali hullám végét jelezte az 1980-as években a terrorszervezetek sorozatos felszámolása. Új ciklusként jelent meg a napjainkban is tapasztalt vallási hullám, ami 1979-ben kezdődött és 2025-ig tartana, ami már most látható, hogy tovább fog tartani. A hullám kezdetét három konkrét eseményhez köti Rapoport az új-baloldali szervezetek működésének felfüggesztése mellett. Az első esemény az Iráni Iszlám Forradalom volt, amikor a Sahot elűzték. A második esemény az afgán-szovjet háború és az al-Káida működésének megkezdése. Harmadik eseményként az iszlám új évszázadát határozta meg, és az egyidőben történt szunnita terrorszervezetek által végrehajtott terrorcselekményeket az arab világban.¹¹⁶

Rapoport szerint a hullámban résztvevő konfliktusok és a terrorszervezetek működési területei a második hullámban létrejött nemzetállamok, valamint az egykori Szovjetunió földrajzi területe. A Közel-Kelet konfliktusait – aminek nemzetállami határait főként a második hullámban hozták létre – a vallási ellentétek, politikai és anyagi befolyás nagyobb mértékben befolyásolja, mint a veszfáliai békét követő a nyugat által is elfogadott politikai rend. A Szovjetunió felbomlásával ismét lehetőséget láttak a terrorszervezetek a veszfáliai rendszertől,

¹¹³ Gene Eisen: Remembering the Munich Olympics. The Israel Philatelist, 2021. 16. Elérhető: gilee.gsu.edu/files/2021/03/2021-Winter-IP-Munich-article.pdf (Letöltés ideje: 2022.04.25.)

¹¹⁴ David C. Rapoport: The four waves of modern terrorism. 57. Elérhető: international.ucla.edu/media/files/Rapoport-Four-Waves-of-Modern-Terrorism.pdf (Letöltés ideje: 2022.04.19.)

¹¹⁵ David C. Rapoport: The four wave of rebel terror and september 11. Anthropoetics, 2002. Elérhető: anthropoetics.ucla.edu/ap0801/terror/ (Letöltés ideje: 2022.04.24.)

¹¹⁶ David C. Rapoport: The four waves of modern terrorism. 61-62. Elérhető: international.ucla.edu/media/files/Rapoport-Four-Waves-of-Modern-Terrorism.pdf (Letöltés ideje: 2022.04.19.)

valamint a nyugati befolyástól való szabadulásra.¹¹⁷ Az 1648-ban létrejött rendszerből való kilépéssel egy teljesen új világ létrehozására törekedtek. Rapoport továbbá felhívja a figyelmet, hogy bár a 21. században szokássá vált a terrorszervezetek egy részét felkelőknek titulálni, azonban a civilek bántalmazása és a támogató társadalmi bázis kialakításának hiánya miatt ez téves. A felkelő módszereket is alkalmazó terrorszervezetek, eltérően a hagyományos szervezetek élettartamától, jóval tovább maradnak aktívak. Műveleteik és a kitolt működési idő miatt több halálos áldozattal is lehet számolni.¹¹⁸

Számos vallási indíttatású terrorszervezet működik és működött. Az Aum Shinrikyo és az 1995-ben a tokiói metróban elkövetett szarin gáztámadása hírnevet szerzett magának. A terrorszervezet – a tömegpusztító fegyver alkalmazása mellett – érdekes volt a buddhizmus, hinduizmus, kereszténység és a taoizmus vallási elemeinek keverése miatt is. Rapoport megítélése szerint azonban a ciklus főként az iszlámról szól. A híres terrorszervezetek mint az al-Káida vagy Iszlám Állam mellett működtek azonban még keresztény, buddhista meggyőződéssel is csoportok. A Tamil Tigriseket – a buddhizmus és Sri Lanka állami irányítását meghatározó vallás elleni küzdelem miatt – sorolta a negyedik hullámba. Rapoport maga is elismerte, hogy bár a szervezet nem rendelkezett vallási törekvéssel, de egy államvallással szembeni küzdelme miatt inkább a vallási ciklusba tartozott. A Tamil Tigrisek tagjait Libanonban képezték ki és az öngyilkos öv, valamint a ciánkapszula alkalmazásáról lett világhíres – előbbi elterjedt a muszlim világban is, utóbbi már kevésbé.¹¹⁹

A radikális iszlamista csoportok és tagjaik követték el a legtöbb halálos áldozattal járó terrortámadást. A terrorszervezetek előretörése az iszlám világban történt politikai események és a nyugati jelenlét miatt áll a hullám középpontjában.¹²⁰ Az iszlám melletti további érv volt, hogy az iszlám vallás rendelkezik a kereszténység után a legtöbb hívővel, valamint sokkal tartósabb a korábbi hullámban tapasztaltakhoz képest.¹²¹

A hullám meghatározó módszere, ami egyben az eddigi legpusztítóbb ciklussá is tette, az öngyilkos merénylők és a mártíromság, amit Rapoport az asszaszinoktól származtat. A túszejtés, bár nem jár akkora pusztítással, mint az előbbi két módszer, mégis számos nagy

¹¹⁷ David C. Rapoport: Terrorism as a global wave phenomenon: Religious Wave. Researchgate, 2017. Elérhető: www.researchgate.net/publication/321171687_Terrorism_as_a_Global_Wave_Phenomenon_Religious_Wave (Letöltés ideje: 2022.04.20.)

¹¹⁸ Uo. 14.

¹¹⁹ David C. Rapoport: Terrorism as a Global Wave Phenomenon: Religious Wave. Oxford Research Encyclopedias, 2017. 37. Elérhető: oxfordre.com/politics/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-649 (Letöltés ideje: 2020. 11.28.)

¹²⁰ David C. Rapoport: The four waves of modern terrorism. 61. Elérhető: international.ucla.edu/media/files/Rapoport-Four-Waves-of-Modern-Terrorism.pdf (Letöltés ideje: 2022.04.19.)

¹²¹ Uo. 63.

médianyilvánosságot kapott terrorcselekmény történt, például az 1979-es iráni incidens, 2002-ben a Dubrovka színházban történt túsdráma, illetve a 2015-ös batakláni incidens. A célpont túlnyomó többségben az Amerikai Egyesült Államok, valamint annak katonai és rendészeti szervei belföldön és külföldön egyaránt.

Az öngyilkos merényletek és az önfeláldozás értelmezésben Rapoport szerint a radikális muszlimok csak a nyugat és szövetségeseinek fikciója, hogy az elkövetők kedvét elvegyék az ilyen támadásfajtától. A terrorszervezetek rendelkezésére álló eszközök, módszerek közül talán a leghatékonyabb az, ami „okos fegyverként” is értelmezhető. Az elkövetők – elméletileg – az utolsó pillanatig meggondolhatják magukat, és a támadás céljának megfelelően a helyet vagy időt saját belátásuk szerint módosíthatják. A szervezetnek a robbanóanyag és szerkezet összeszerelését és az elkövető instruálását, felszerelését követően teendője nincs. A hagyományos robbantáshoz képest nem szükséges menekülési tervet létrehozni, valamint a merénylethez csoportot, technikai segítséget sem kell nyújtania – humán erőforrás szempontjából gazdaságosabb. Kiugróan magas hatékonysággal hajtották végre, de szemléletes példa a 2001. szeptember 11-én történt terrortámadás, ami öngyilkos merényletként értelmezve összesen 2.997 fő életét követelte, amiből 372 fő külföldi állampolgár volt, ezért a támadás közvetlen 61 országot is érintett.¹²²

A tömegpusztító fegyverek állam-állam relációban is meghatározó és lényeges tárgyalási alapot képeznek – különösen a nukleáris fegyvereket birtokló államok javára. A nem állami szereplők esetén ezért kiemelkedően nagy figyelem övezi a kérdést. A nemzetállamok részéről különösen fenyegető az elképzelés, hogy egy terrorszervezet vegyi, biológiai vagy nukleáris fegyvert alkalmazzon velük szemben. A tömegpusztító fegyverek a nem állami szereplők szemében a végső eszköz, amivel céljaikat elérhetik. Az eszköz azonban tudást is igényel, ami nem áll minden terrorszervezet rendelkezésére. Tudás és hozzáértés kell az eszközök összeszereléséhez, tárolásához, alkalmazásához és a saját erő megóvásához. A terrorszervezet–tömegpusztító fegyver relációt illetően a tokiói merénylet irányította az Amerikai Egyesült Államok és a világ figyelmét a témára.

Az Egyesült Államok odafigyelése az al-Káida, az iraki háború és a tömegpusztító fegyverek kapcsolatrendszerének alakulására fokozott. Alapja az 1998-ban a Times által készített interjú volt Oszáma bin Ládennel. A beszélgetésben bin Láden a fegyverbeszerzéseket a muszlim

¹²² David C. Rapoport: Terrorism as a Global Wave Phenomenon: Religious Wave. Oxford Research Encyclopedias, 2017. 11-12. Elérhető: oxfordre.com/politics/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-649 (Letöltés ideje: 2020. 11.28.)

társadalom védelmében mint vallási kötelezettséget tüntette fel. 1999-től a szervezet tömegpusztító fegyverek alkalmazására képzést is létrehozott Afganisztánban. 2003 májusában Sheik al-Fahd – szaúd-arábiai szalafita iszlám teológus – adott ki fatwát¹²³ a tömegpusztító fegyverek használatának engedélyezéséről. Fahd szerint a tömegpusztító fegyverek használata még megengedett a nyugati hatalmak és szövetségeseikkel szemben, még akkor is, ha nem tesznek különbséget kommbatáns és civil között. Felmenti az elkövetőket továbbá a muszlim lakosság védelme alól is – ha nem különböztethető meg az ellenség és a muszlim lakosság, akkor a lakosság is életét vesztheti a fatwa szerint.¹²⁴

A ciklus újdonsága továbbá a vezető nélküli ellenállás, dzsihád létrehozása. Az Amerikai Egyesült Államok 2001. szeptember 11-ére adott válaszát követően került a köztudatba. A stratégiát már az al-Káida előtt Ulius Louis Amoss ezredes 1962. április 17-én publikálta, mint az irreguláris alegységek egyik megoldási lehetősége egy feltételezett kommunista támadás ellen. 1992-ben Louis Beam szintén publikált a témában az Egyesült Államokban, ami az idahói Ruby Ridge és a texasi vaco-rajtaütések miatt nagy érdeklődést kapott. Beam az új irreguláris hadviselési módot a polgári és katonai hírszerző-felderítő szolgálatok tevékenysége miatt tartotta szükségesnek – azok addigi sikeressége miatt. A szervezeti, piramis és sejtszerkezetű struktúrák gyengeségét a központi vezetéstől való függelmi viszonyban látta. Beam meghatározása szerint a mindenkori cél az állam és kormányzatának megbuktatása, ezért az egyének egymással nem állnak kapcsolatban, de az objektív cél miatt a módszer és taktika mindenki számára azonos lesz.¹²⁵ Jeffrey Kaplan meghatározása szerint, összevetve az 1962-től a témában született kiemelkedő munkákat, a jelenség olyan magányos farkasokból álló művelet, ahol a személyek vagy kis alegységek minden szervezeti támogatástól függetlenül hajtanak végre támadásokat az állam ellen.¹²⁶

2005-ben Abu Musab al-Suri az al-Káida szervezeti struktúráját kifogásolta, és teljes újjászervezését javasolta Louis Beam esszéje alapján. Az újjászervezés és a vezető nélküli ellenállás, bin Láden értelmezésében a vezető nélküli dzsihád, a nyugati hatalmak elsősorban

¹²³ Jogtudós által adott mérvadó jogi vélemény egy jogi vagy magánszemély által feltett kérdésre. Bővebben: Esposito (2003): i.m. 85.

¹²⁴ Nasir bin Ham al-Fahd: A treatise on the legal status of using weapons of mass destruction against infidels. The National Security Archive, 2003. 4, 7. Elérhető: nsarchive2.gwu.edu/nukevault/ebb270/07.pdf (Letöltés ideje: 2022.04.26.)

¹²⁵ Louis Beam: Leaderless Resistance. Seditonist, Louis Beam, 1992. Elérhető: www.louisbeam.com/leaderless.htm (Letöltés ideje: 2022.04.27.)

¹²⁶ Jeffrey Kaplan: Leaderless Resistance. *Terrorism and Political Violence*, 1997 (9), 3. 80, 87, 91.

gazdasági kifárasztására összpontosult volna – helyenként egy-egy közvetlen támadással összekapcsolva.¹²⁷

A vallási hullám 1979-ben kezdődött és 2025-ig tartana, ami már most látható, hogy tovább fog tartani. A ciklus elhúzódására Rapoport a hullámok egybemosódásával válaszolt, valamint megkezdte – az országon belüli radikális szekták, jobboldali csoportok jellemzőinek ismertetésével – az ötödik hullám kidolgozását.

2.2.1.1 Kritika, és reakció a kritikára

Tom Parker és Nick Sitter *A terrorizmus négy lovasa – ezek nem hullámok, hanem törzsek* tanulmányában bíralták Rapoport munkásságát. A szerzőpáros szerint Rapoport négyhullámos elképzelése a terrorizmus területén alaplüként szolgál, vannak azonban hiányosságai, továbbá párhuzamba állítják Samuel Huntington demokráciafejlődésével. A szerzők a terrorizmust – történelmét ugyancsak négy kategóriára osztva – inkább törzseknek tekintik, amelyek irányzatai a nacionalizmus, szocializmus, vallási extrémizmus és a társadalmi kirekesztés.

Rapoport az első hullám létrejöttét és sikerességét az új technológiai fejlődésekkel, valamint a kommunikáció gyorsulásával és egyszerűsödésével magyarázta, amelyet nemzetközi háborúk vagy békekötések formáltak. Huntington a demokrácia esetén a ciklusokat szélesebb kontextusban értelmezte és változásukat olyan feltételekhez kötötte, mint például a gazdasági helyzet vagy katonai diktatúrák létrejötte, bukása. Minden hullámban működő terrorszervezetben közös az ellenség képe, valamint közös a nemzetközi rezsim – politikai és jogi egyaránt.¹²⁸ A terrorszervezetek autonóm módon, egymástól függetlenül működtek, minden területnek megvolt a maga saját társadalmi nyomása és vetélytársai. Azt a szerzőpáros sem tagadja azonban, hogy a terrorszervezetek egymásra is hatással voltak mind módszerben, mind az alkalmazott taktikákban.

A 19. században a modern terrorizmus kialakulásához három tényező járult, technológiai fejlődés, tömegkommunikáció terjedése és az elméleti háttér biztosítása. Technológiai szempontból számos, a hadsereget is érintő találmány született a században. Parker és Sitter meghatározó találmányok közé sorolta a fegyverek, például 1835-ben a revolver kialakítását, valamint 1847-ben a dinamit, nitroglicerin létrehozását. Az ideológia területén Karl Marx és Friedrich Engels, Mikhail Bakunin, valamint Karl Heinz munkásságára támaszkodtak.¹²⁹

¹²⁷ David C. Rapoport: *Terrorism as a Global Wave Phenomenon: Religious Wave*. Oxford Research Encyclopedias, 2017. 44. Elérhető: oxfordre.com/politics/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-649 (Letöltés ideje: 2020. 11.28.)

¹²⁸ Tom Parker – Nick Sitter: *The Four Horsemen of Terrorism: It's Not Wave, It's Strains*. *Terrorism and Political Violence*, 2016 (28), 2. 198-199.

¹²⁹ Uo. 202-203.

A nacionalista terrorizmus Felice Orsinival vette kezdetét Olaszországból 1858. január 14-én, amikor III. Napóleon ellen követett el robbantásos merényletet – Napóleon azonban túlélte. A nacionalista hullámba tartozik természetesen az IRA és utódszervezetei is. Szerepük az egyes népek függetlenségében vagy kiharcolt autonóm jogaikban volt kulcsfontosságú. Működésük napjainkban is tartott és tart; kiemelt, közismert terrorszervezetek voltak a Tamil Tigrisek vagy az Ideiglenes és az Új Ír Köztársasági Hadsereg.¹³⁰

A szocialista terrorizmus, a Narodnaya Rasprava (1869-től) és utódszervezete a Narodnaya Volya (1879-től) oroszországi működésükről lettek híresek – mint az első modern terrorszervezetek. Kiemelkedő tudományos munkák szerzői között Mao Ce-tung, Ernesto Che Guevara, Carlos Marighella és Karl Heinzen neveit sorakoztatták fel. Parker és Sitter meglátása szerint Rapoport harmadik hulláma nem más, mint az orosz első hullámban működött terrorszervezetek folytatása új néven. Véleményük szerint, Michael Ryan-t idézve, az al-Káida stratégiája is csak a kommunizmusban megalkotott eszmék folytatása.¹³¹

A vallási hullámot 1856-tól John Brown nevéől számítják, aki keresztény vallásszemlélete miatt kis alegységben a rabszolgaság ellen harcolt az Amerikai Egyesült Államokban. Brown célja a rabszolgaságot támogató lakosság Kansas területéről való elűzése az erőszak és félelem segítségével. A vallási hullámhoz sorolják továbbá az IRA utódszervezeteit is, a PIRA szervezetét külön kiemelve. A besorolását a keresztény-protestáns vallási ellentéttel indokolták.¹³² A szervezet vallási besorolása azonban nem helytálló. Jelen voltak a vallási különbségek is mint erősítő faktor, de az egységes Írország elképzelés és az Egyesült Királyság észak-írországi kormányzása erősebb indok volt. A napjainkban is működő utódszervezetek célkitűzései is ezt támasztják alá (bővebben lásd a PIRA esettanulmányban).

Társadalmi kirekesztés a 19. századtól figyelhető meg, amikor 1863-ban Bernard Janin Sage röpiratokban tett javaslatot az irreguláris csoportok alkalmazására. A társadalmi kirekesztéshez sorolják a Ku Klux Klán létrejöttét és működését is. A szerzőpáros végkövetkeztetése a Klán működésével kapcsolatban, hogy akár az első modern terrorszervezetnek is tekinthetők. Tevékenységüket az 1860-as években kezdték meg, és ekkor kerültek be a köztudatba. Politikai értelemben az Amerikai Egyesült Államok déli területeit kivéve nem volt hatásuk. A ciklus végét Anders Behring Breivik zárta, aki 2011. július 22-én a templomos lovagok nevében követte el terrorcselekményét. A támadást megelőzően publikálta a támadással elérni kívánt

¹³⁰ Uo. 204-205.

¹³¹ Uo. 206-207.

¹³² Uo. 207.

céljait is. (A szerzők mégis példaként említik Dylann Roof fehér felsőbbrendűségéből elkövetett fegyveres támadását Dél-Karolinában még 2015 júniusában.)¹³³

Összegzésként Francis Fukuyama és Samuel Huntington szerzőpárossal ellentétben Fukuyamához hasonlítják Rapoportot. Szerintük nincs ciklus, hullámmélelet a modern terrorizmusban, egyszerű politikai változásra vágyó személyek, csoportok alkalmazzák a terrorizmust. A terrorizmust alkalmazókban csak és kizárólag a Parker és Sitter által leírt törzsi motivációk vannak.¹³⁴

Jeffrey Kaplan szintén felszólalt és állást foglalt Rapoport és Parker-Sitter vitájában. Kaplan megítélése alapján Rapoport nem látta és elmulasztotta rögzíteni a terrorizmus lényegét. A terrorizmust a háború, a hadviselés részeként kell értelmezni egy taktikaként, nem pedig önállóan használandó stratégiai választásként.¹³⁵ Egy aszimmetrikus kihívás, amit a gyengébb fél alkalmaz az erősebbel szemben, az aktuális status quo teljes vagy részleges megváltoztatása céljából. Kaplan egyben elismeri, hogy Rapoport nem törekszik a terrorizmus minden fajtájának rendszerezésére, inkább csak a terrorizmus fogalmának jellemzésére – például a befolyásoló ideológiák.¹³⁶

A hullámmélelet első ciklusában Kaplan szerint Rapoport a valóságnak megfelelően, tényeket elemezve tárgyalja az anarchizmust és a modern terrorizmus megjelenését. Parker-Sitter szerzőpár azonban csak a modern terrorizmus kialakulásához vezető technikai és technológiai változásokat sorolta fel. A kontextusban a nacionalizmus váltja az anarchizmust, ami – Kaplan érvelése szerint – már korábban kihívásként jelent meg az államok számára. A terrorizmus és a nacionalista törekvések együttesen azonban csak elszórtan voltak jelen, ami Rapoport második hullámára volt jellemző. Elveti a szerzőpáros harmadik ciklusra tett megjegyzését, mert az anarchista hullám egy kollektív, társadalmi osztályok nélküli rend, az új baloldali hullám pedig az egyén szabadságát tartja szem előtt. A vallási hullám kezdeti időpontjában az Iráni Forradalom domináns szerepet játszott, de 1928 nem kerül feltüntetésre. 1928-ben jött létre a Muszlim Testvériség szervezete, ami meghatározó volt Hassan al-Banna, Sayyid Qutb, Abdullah Azzam és Oszáma bin Ládén számára. Kaplan jelen volt az Iráni Forradalom idején – a naptárforduló és az afgán-szovjet háború jelentéktelen az ő szempontjából – de véleménye szerint a vallási ciklus kezdete és számítása 1928-tól lenne megfelelő. A Muszlim Testvériség

¹³³ Uo. 209-211.

¹³⁴ Uo. 211.

¹³⁵ Stratégia jelentése Liddel Hart szerint „a katonai eszközök elosztása és alkalmazása a politika céljainak megvalósítása érdekében.” Ivan Arreguín-Toft szerint „az aktorok fegyvereserőinek felhasználásának terve, hogy elérjék katonai vagy politikai céljait.” B. H. Liddell Hart: *Stratégia*. Európa Könyvkiadó, Budapest, 2002. 493., Ivan Arreguín-Toft: *How the Weak Win Wars*. Cambridge University Press, Cambridge, 2005. 29.

¹³⁶ Kaplan (2016): i.m. 229-230.

mint első modern független szervezet, ami a *dawa* (a hívás) fontosságát taglalta, valamint a muszlim közösség alternatív vezetésének lehetőségét vetette fel.¹³⁷ Kaplan érvelése a ciklus kezdetéről megalapozott és elfogadható. Az al-Káida vezetése a korábban említett teológusoktól tanult, ezért a Muszlim Testvériség szellemisége folytatódott radikálisabb formában. A hullám jellemzőire nincs kihatással a 40 éves időtartam, ami így sem tartható, de ezt már Rapoport is elismerte.

Továbbá felveti, hogy az elmélet a modern terrorizmus esetén csak a nemzetközi szervezetekről szól. Véleménye szerint Rapoport nem vette figyelembe a helyi szinten működő vagy a nemzetközi szintről a helyi szintre zsugorodó terrorszervezeteket.¹³⁸

Karen Rasler és William R. Thompson értelmezésében a terrorizmus ciklusait a terrorszervezetek állammal szemben, annak lakosságán alkalmazott taktikái, módszerei határozták meg. A ciklusok hosszúságát számos tényező befolyásolja (a teljesség igénye nélkül): a terrorszervezetek és az államok ellenállóképessége, sikeressége, társadalmi percepció, a terrorszervezetek anyagi helyzete.¹³⁹

A ciklusok hosszát és a terrorszervezetek természetét Thompson saját kutatása, valamint a Nemzetközi Terrorizmus: Terrorcselekmények attribútumainak (International Terrorism: Attributes of Terrorist Events – ITERATE) adataira alapozva vizsgálták 1968-2004 között. (Az ITERATE adatairól jelzik, hogy az elkövető szervezetekről a nevét leszámítva nem gyűjt adatokat.) A ciklusokkal kapcsolatban megemlézték, hogy vélhetően helyesebb csoportosítás lett volna a jobb-, bal-, természeti-, törzsi- vagy állami terrorszervezetek besorolás. Az 1968 és 2004 között tanulmányozott adatok alapján a következő megállapítást teszik – amennyiben a cikluselmélethez ragaszkodik a tudományos közösség: A terrorszervezetek modus operandiát elemezve, az 1.483 terrortámadás vizsgálatát követően arra a következtetésre jutottak, hogy létezett és létezik a terrorizmus ciklikussága. További megállapítás, hogy az anarchista ciklus a társadalom számára szinte láthatatlan volt, a nacionalista szervezetek pedig jelentősen csökkentették tevékenységüket. A baloldali, marxista csoportok működésük során kezdetben növekedtek, majd a tetőzést követően az 1990-es évekre hanyatlott a tevékenységük. 1968-tól a vallási szélsőséges ideológiával rendelkező csoportok tevékenysége folyamatosan nőtt.¹⁴⁰ A szerzőpár – kutatásukat és megállapításaikat összegezve – alátámasztotta Rapoport

¹³⁷ Uo. 229, 231.

¹³⁸ Jeffrey Kaplan: *Terrorism's Fifth Wave: A Theory, a Conundrum and a Dilemma. Perspective on Terrorism*, 2008 (2), 2. 12.

¹³⁹ Karen Rasler – William R. Thompson: *Looking for waves of Terrorism. Terrorism and Political Violence*, 2009 (21), 32.

¹⁴⁰ Uo. 34, 39.

hullámelméletét, csak a ciklusok időtartamára, kezdeti és végdátumára adott módosítási javaslatot.

Rapoport reagált a tudományos kritikákra, különösen a törzselmélet-felvetésre és a hullámelmélet kétségbevonására. Kifogással élt, hogy Parker és Sitter nem értelmezte a hullámelméletet, inkább tagadta azt. Az alternatív értelmezés szerint az első hullám az 1860-as évekre volt tehető, amikor a ciklus tudományos, szellemi alapját létrehozták. Rapoport szerint ez az értelmezés kizárja a hullámelméletet, ami a modern terrorizmus tényleges felemelkedésére helyezi a hangsúlyt. Felice Orsini politikai gyilkosságkísérlete III. Napóleon ellen azért nem tekinthető a hullám kezdetének, mert politikai gyilkosságok már a kísérlet előtt is léteztek, valamint általánosságban jellemző volt a korra. A Ku Klux Klán Parker és Sitter alapszervezetét képezi, amire létrehozták a társadalmi kirekesztés modelljét. A törzs-elmélet során további probléma, hogy a szerzőpáros nem adott politikai háttérmagyarázatot egy-egy kijelentésére, csak felsorakoztatta és kategorizálta a terrorszervezeteket. A vallási ciklus esetén Rapoport elismeri a Muszlim Testvériség 1928-as létrejöttét és erőszakalkalmazását, de a szervezet 1970 és 1979 között felfüggesztette az erőszakos tevékenységét. Az erőszak ismételt megjelenése a Testvériség esetén egybeesik már a negyedik ciklus megjelenésével, ezért tárgyaltannak tekinti a további érvelést.¹⁴¹ Az erőszakos tevékenység ideiglenes beszüntetése azonban nem azonos a terrorszervezet felszámolásával. Véleményem szerint ezért a vallási ciklus kezdeti időpontja és a hullámot elindító ideológusok Jeffrey Kaplan által megnevezett személyek. Ahogy Azzam és bin Ládén tanítói Hassan al-Banna, Sayyid Qutb voltak, úgy megemlíthető Ibn Tajmijjah és Muhammad Bin Abdul Wahhab neve is. Tajmijjah, Wahhab és al-Banna, valamint Qutb időben lineárisan nem követték egymást és párhuzamosan sem tevékenykedtek, ezért hivatkozási alapnak a létrehozott irányzatokat lehet megnevezni – vahhabizmus, szalafizmus – de nem tekinthetők a modern terrorizmus vallási ciklus megindítóinak.

2.2.1.2 Az ötödik hullám?

Or Honig és Ido Yahel kutatásuk alapján a félállami, területfoglaló terrorszervezeteket, mint ötödik hullámot javasolják megfontolásra. A területfoglaló terrorszervezeteket a szerzőpáros felkelő csoportként határozza meg, amelyek az államok területéből sajátítanak ki területeket, és gyakorolnak felettük teljes irányítást, azonban terrorszervezetként folytatják támadásaikat is a többi állammal szemben.¹⁴² A meghatározás elsőként Henry Kissinger megfogalmazásában

¹⁴¹ David C. Rapoport: It is Wave, Not Strains. *Terrorism and Political Violence*, 2016 (28), 2. 221-222. Elérhető: www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09546553.2015.1112278 (Letöltés ideje: 2018.07.10.)

¹⁴² Or Honig – Ido Yahel: A Fifth Wave of Terrorism? The Emergence of Terrorist Semi-States. *Terrorism and Political Violence*, 2019 (31), 6. 1212.

hangzott el és a Hezbollah jelenségére – mint állam az államban.¹⁴³ Az ötödik hullám kezdeti dátumát a 2003-as iraki háborúhoz kötik, ami a síita-szunnita ellentét kiéleződését jelentette. 2014-ben az Iszlám Állam létrejöttével a kalifátus és kalifa önkényes kikiáltásával a világ számára közismertté vált a jelenség, Honig és Yahel elmélete azonban nem.¹⁴⁴

A területfoglaló terrorszervezetek esetén fő kritériumokat és jellemzőket is megfogalmaztak a szerzők. A terrorszervezet alapvető működése kettős, az irányított területen a felkelés eszközét használja, külső támadásaiban pedig a terrorizmus a domináns. A szervezet nem rendelkezik az általa irányított területek felett nemzetközi elfogadottsággal vagy NGO-k tevékenységével. Az elfoglalt területeken törekszik uralmának fenntartására és újabb területek meghódítására felhasználni.¹⁴⁵

Problémák azonban felmerültek az ötödik hullám mint a területszerző terrorszervezet elméletével, amiket maguk a szerzők is elismertek. Az ilyen típusú terrorszervezetek eddig főként muszlim területeken és radikális Iszlám ideológiai identitással működtek. Modus operandi tekintetében a radikális iszlamista terrorszervezetekre hasonlítanak – öngyilkos merénylők, autóba szerelt robbanóeszközök. További gyengesége az elméletnek a terület-terrorszervezet kapcsolata is. A megszerzett területeket, ha nem tudják tovább fenntartani, feladják és kivonulnak róla. A terület kérdéshez kapcsolódik a bevételforrások megszerzése és fenntartása. A területek bevételforrásként is szolgálnak, ami az önfenntartáshoz szükséges, és befolyása lehet a nemzetállamok bevételeire, nyersanyag-ellátottságára is – Iszlám Állam és az olajmezők birtoklása.¹⁴⁶ A szerzőpáros által felvázolt ötödik hullám további kérdéseket vet fel. A területfoglalás elegendő változást jelent-e a terrorszervezetek működésében, hogy elkülönüljön a már Rapoport által bevezetett negyedik ciklustól. Véleményem szerint nem, mert ideológiai alapon már besorolásra került például az al-Káida is. A terrorszervezet rendelkezett hosszútávú stratégiával, amiben szerepelt egy kalifátus létrehozása is. Nem került külön megkülönböztetésre a Hezbollah vagy a Hamasz szervezete sem, de vannak területi követeléseik is Izrael felé. Az Iszlám Állam ugyan rendelkezett ideiglenesen területtel, mégsem került új ciklus bevezetésre.

Jeffrey Kaplan 2008-ban az ötödik hullámot a Rapoport hullámelméletében felvetett problémából vezette le; szerinte a lokális terrorszervezetek jelentik az új hullámot. A ciklus kezdetét 1963-ban a Kambodzsai Kommunista Párt kizárásának idejére és az azt követő

¹⁴³ Henry Kissinger: After Lebanon. The Washington Post, 2006. Elérhető: www.henrykissinger.com/articles/after-lebanon/ (Letöltés ideje: 2021.03.04.)

¹⁴⁴ Honig – Yahel (2019): i.m. 1219, 1222.

¹⁴⁵ Uo. 1214-1215.

¹⁴⁶ Uo. 1220-1222.

genocídiumra teszi, egyben a Vörös Khmer működésének indítását tekintette kezdeti időpontnak. Az ötödik hullám tulajdonságaként a következőket fogalmazta meg – a teljesség igénye nélkül. Az új ciklus résztvevői a már meglévő korábbi hullámok szervezeteiből váltak ki és a terrorizmust, mint utolsó eszközt használják. Fizikailag izolációba vonulnak, valamint meghirdetik az új időszámítás kezdetét. A szervezetek lokális szinten működnek, a nemzetközi harctól elzárkóznak, és csak szükség esetén jelennek meg a nemzetközi környezetben. Jellemző taktikájuk a nők kizsákmányolása és a nemi erőszak, cél és jutalom pedig a gyermekek mint formálható egyéniségek megnyerése.¹⁴⁷ Rapoport a megjelenés alatt álló könyvében – *Waves of Global Terrorism* –, valamint a 2021-ben az Amerikai Egyesült Államok Capitoliuma ellen történt támadást követően – szintén a Kaplan által ismertett szektákra, különösen a fehér felsőbbrendűséget hirdetőkre helyezi a hangsúlyt, mint ötödik ciklus. A kérdés ismét megjelenik, vajon elég változást jelentenek a szekták, hogy az ötödik hullámot képviseljék? A már példaként említett David Koresh szektája (négy szövetségi ügynök és több mint 80 dávidista halt meg 1993-ban¹⁴⁸) vagy Jim Jones (900 szektatag, köztük legalább 200 gyerek halála¹⁴⁹) esetei miért nem jelent meg a hullámelméletben? Rendelkeztek politikai céllal, az állam számára nemzetbiztonsági fenyegetést jelentettek – erővel és erőszakkal való közvetett fenyegetés –, valamint területfoglalás vagy területi kisajátítás is történt. A civil lakosság elleni támadás, Ganor munkadefiníciója alapján, ami nem teljesült feltétel.

Rapoport indoklása szerint a napjainkban ismert szekták többsége az Obama-adminisztráció idején felerősödött, valamint számuk jelentősen megnőtt. 1995-ben azonban az Oklahoma Cityben történt robbantás miatt a 2000-es évekre az Egyesült Államokban eltűntek, működésük jelentéktelen volt.¹⁵⁰ A 2020-as Global Terrorism Index alapján 2014 és 2019 között a jobboldali csoportok fegyveres támadásai 250%-kal nőttek Észak-Amerika, Európa és Óceánia területein. 2019-ben csak a szélsőjobboldali csoportok támadásai 89 halálos áldozatot követeltek, amiből 51 fő Új-Zélandon vesztette életét.¹⁵¹ 2020-ra azonban az aktív szekták száma elérte, csak az Amerikai Egyesült Államokban, az 566 darabot, amiből 169 milícia kormányellenes célokkal is rendelkezett. Rapoport prognózisa szerint a jellemző modus

¹⁴⁷ Kaplan (2008): i.m. 13.

¹⁴⁸ *The Waco Siege's Unanswered Questions, Twenty-Five Years Later*. University of California Press, 2018. Elérhető: www.ucpress.edu/blog/35531/the-waco-sieges-unanswered-questions-twenty-five-years-later/ (Letöltés ideje: 2022.01.02.)

¹⁴⁹ Jonestown. FBI, é.n. Elérhető: vault.fbi.gov/jonestown (Letöltés ideje: 2021.09.10.)

¹⁵⁰ David C. Rapoport: *The Capitol Attack and the 5th Terrorism Wave*. *Terrorism and Political Violence*, 2021 (33), 5. 912-913. Elérhető: www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09546553.2021.1932338 (Letöltés ideje: 2021.12.11.)

¹⁵¹ Global Terrorism Index, Institute for Economic and Peace, 2020. 3. Elérhető: visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2020/11/GTI-2020-web-1.pdf (Letöltés ideje: 2022.02.05.)

operandi a fegyveres támadás, valamint a gyújtogatás lesz, mint alacsony intenzitású műveletek. A terrorizmusra jellemző, nagy médiafigyelmet jelentő robbantások, a szükséges alapanyag beszerzésének és elkészítésének nehézsége miatt megszűnnek, illetve a minimális szintre csökkennek.¹⁵²

Matthew A. Hughes az ötödik hullámra négy lehetőséget tart elképzelhetőnek – új törzsiség, dzsihadista csoportok, technológia és anti-globalizáció. Az új törzsiségen alapuló hullám során a terrorszervezetek saját működési területükön, utópikus alapon egy számukra tökéletes társadalom kialakításán dolgoznak. Módszerekben Hughes, Kaplan elképzelésére alapozva, a nemi erőszakot, genocídiumot, gyermekrablást prognosztizálja. A dzsihadista ötödik hullám lehetőségét Anthony Celso munkásságára alapozza, a területfoglaló dzsihadista szervezetek tevékenységét jelenti. Az alkalmazott módszereknél a tömegpusztító fegyverek lehetőségére figyelmeztet, potenciális célpontként az Amerikai Egyesült Államok külföldi katonai és diplomáciai külképviseleteit nevezi meg. A technológiai hullámot Jeffrey Simon munkásságára alapozza. A meghatározó szempont a terrorszervezeteknél bekövetkező technológiai fejlődés lesz, nem pedig az ideológiai alapok. A hullám lefolyásának prognosztizálása során a technológia főként a kibertérre helyezi a hangsúlyt, és az ott véghezvitt támadások kritikus infrastruktúrák vagy pénzügyi rendszerek ellen irányulnak. Az anti-globalizációs ciklus Erin Walls munkásságára alapozva a jobboldali, nacionalista irányzat lenne, amely gyakran keveredik a xenofóbiával is. A terrorszervezetek a társadalmat megosztva, polarizálva igyekeznek a kormányok és nemzetközi szervezetek ellen harcolni.¹⁵³

2.2.2 Struktúrák, felépítések

A terrorszervezetek felépítéséhez, struktúrájuk meghatározásához a működési területük és tevékenységi körük is szükséges. Alapvetően eltérő felépítéssel rendelkezik egy belföldi terrorszervezet, mert működési területe és létszáma is kisebb, mint a nemzetközi, transznacionális terrorszervezeteknek és a létrehozott hálózataiknak. A nemzetközi terrorizmus olyan egyének, csoportok összessége, akik műveleteik során egy vagy több ország határait is átlépik. Az Amerikai Egyesült Államokban a Szövetségi Nyomozó Iroda (*Federal Bureau of Investigation – FBI*) meghatározása szerint a nemzetközi terrorizmus az „*egyedül vagy csoportban elkövetett erőszak cselekmények és bűncselekmények, amikhez az elkövetőket külföldi terrorszervezetek támogattak, inspiráltak vagy kapcsolatban álltak.*”¹⁵⁴ A belföldi

¹⁵² Uo. 912-913.

¹⁵³ Matthew A. Hughes: Fifth Wave Terrorism. Intelligence Knowledge Network, 2021. 57-59. Elérhető: www.ikn.army.mil/apps/MIPBW/MIPB_Features/Hughes.pdf (Letöltés ideje: 2022.05.01.)

¹⁵⁴ What We Investigate. FBI, é.n. Elérhető: www.fbi.gov/investigate/terrorism (Letöltés ideje: 2022.01.10.) Az Amerikai Egyesült Államok Büntető Törvénykönyve pontos nemzetközi és haza terrorizmus meghatározásához

terrorizmusra használt meghatározása: Olyan erőszakos bűncselekmény, amit egyedül vagy csoportosan követnek el egy országon belül annak – politikai, vallási, környezeti célok szerint – befolyásolási szándékból.¹⁵⁵

A terrorszervezetek alapegysége a sejt – amiket szervezetenként más-más néven használnak, az ETA esetében különítmény, IRA esetében aktív szolgálati alegység. A sejtek kis alegységként működő csoportok, amelyek a terrorszervezetek végrehajtó állományát képezik. Típusai: parancsnoki vagy irányítói sejt, operatív sejt és hírszerző sejt, logisztikai sejt, kombinált sejt, alvó sejt. A sejtek mérete általánosságban függ a csoport készségeitől és képességeitől, a műveleti kockázattól, a rendelkezésre álló humán erőforrástól és az anyagi lehetőségektől.¹⁵⁶

A létrehozott sejtekkel és a szervezetben betöltött funkcióikkal párhuzamosan a terrorcselekmények elkövetéséhez általánosságban további öt alcsoport szükséges: felső vezető, területi vezető, végrehajtói állomány, aktív és passzív támogatók. A felső vezetés határoz a stratégiai tervezésről, valamint meghatározza a célpontokat, szükség esetén alátámasztja vallási legitimitációval. A területi vezetők a meghatározott stratégia alapján, saját földrajzi területükön tervezik meg a terrortámadásokat. A végrehajtói állomány a vezetők parancsát végrehajtva megtervezi, végrehajtja a támadást. Az aktív támogatók a végrehajtói állományt aktívan – menedékházakkal, dologi segítséggel – erősítik, míg a szervezet tevékenységével egyetértő passzív támogatók csak politikai vagy vallási állásfoglalásaikat terjesztik, választásokon a szervezetnek kedvezően szavaznak.¹⁵⁷

Szervezeti struktúrák

Funkcionális struktúra, amely hierarchikus felépítéssel működik, ezért a szervezet tagjai közvetlen függelmi viszonyban állnak a vezetővel. A csoport sejtjei funkcionálisan, szakmai tudásuknak megfelelően, egymástól elkülönítve működnek. A sejteknek egymásról tudomásuk nincs, ha nem állnak közvetlen munkakapcsolatban. A közvetlen kommunikáció és a funkcionális szegregáció miatt – elvileg – a legbiztonságosabb és a történelem során legrégebb óta alkalmazott szervezeti felépítés.¹⁵⁸ Figyelmen kívül marad azonban, hogy a hierarchikus rendszer és a parancs-uralkodó felépítés, irányítás potenciális veszély a terrorszervezet működésében. Egy-egy irányító, kulcsfontosságú láncszem letartóztatása, halála esetén a

bővebben: U.S. Code. U.S. Government Publishing Office, 2009. Elérhető:

www.govinfo.gov/content/pkg/USCODE-2009-title18/html/USCODE-2009-title18-partI-chap113B-sec2331.htm (2022.03.05.)

¹⁵⁵ What We Investigate. FBI, é.n. Elérhető: www.fbi.gov/investigate/terrorism (Letöltés ideje: 2022.01.10.)

¹⁵⁶ Marie-Helen Maras: *A terrorizmus elmélete és gyakorlata*. Antal József Tudásközpont, Budapest, 2016. 96-98.

¹⁵⁷ Uo. 104.

¹⁵⁸ Uo. 105.

terrorszervezet ideiglenes működésképtelensége is bekövetkezhet. A láncszem letartóztatása, kihallgatása alkalmával az egyén(ek) a szervezet iránt tanúsított lojalitásán, elhivatottságán múlik a lebukás. Mozaikszerűen lebuktathatóvá és visszafejthetővé válik az egész terroriszervezet, annak struktúrája.

Operatív struktúra, ami egy decentralizált struktúra, ahol a vezető maga körül már kombinált sejteket hoz létre. A kombinált sejtek önfenntartóként működnek; ezt az al-Káida is alkalmazta.¹⁵⁹

Független struktúra működési elve az operatív struktúrához hasonló – kombinált sejtekből áll –, de nincs különálló, független felső vezetés.¹⁶⁰

Hálózati struktúra laza kapcsolatot fenntartó sejtszerkezet, ami lehetővé teszi a rugalmasságot, gyors kommunikációt, továbbá biztonságos. A hálózati struktúra a funkcionális felépítés hibáit javítva jött létre – nincs központi vezető, akinek halála vagy letartóztatása miatt megbénulna a szervezet.¹⁶¹ A 21. században kiépült két legnagyobb hálózat az al-Káida és az Iszlám Állam azonban rendelkezett további kiegészítésekkel. Mindkét esetben szükség volt egy magszervezet létrehozására, amelyekkel párhuzamosan jött létre a hálózati struktúra.

A nemzetközi terroriszervezetek esetén a hálózat életciklusokra osztható fel. Az életciklus első szakasza, előzménye, amikor létrejön a magszervezet. Az építkezés szakaszban a már meglévő magszervezet egy biztonságos működést lehetővé tevő környezetet alakít ki maga körül – megteremti a hátszágát. A hálózatépítés során létrehozza, és párhuzamosan kezd működni a hálózat és a magszervezet; a külvilágban megjelenik a szubjektív és objektív fenyegetettség érzése is. Az érettség, mint tetőpont, amikor a hálózat és a magszervezet végre tud hajtani egy meghatározó, emlékezetes cselekményt – az al-Káida esetén 2001. szeptember 11., az Iszlám Állam esetén a kalifátus kikiáltása és a területfoglalás –, ami a külvilág határozott fellépését váltja ki a magszervezettel szemben. A válaszlépést követően a visszaszorulás szakasza kezdődik, amikor a magszervezet felszámolása, hanyatlása történik. A magszervezet hanyatlása és megszűnése azonban már nincs kihatással a hálózat tevékenységére, az már önállóan és függetlenül működik.¹⁶²

2.2.3 Jellemző modus operandi

Az alfejezetben a terroriszervezetek által leggyakrabban elkövetett támadási fajtákat ismertetem, rendszerezem. A terrorizmus alapvető logikája, hogy a lakosságon, az állam

¹⁵⁹ Uo. 106.

¹⁶⁰ Uo. 106.

¹⁶¹ Uo. 106.

¹⁶² Arany Anett – N. Rózsa Erzsébet – Szalai Máté: *Az Iszlám Állam Kalifátusa*. Osiris Kiadó, Budapest, 2016. 14.

társadalmán keresztül érjen el demoralizáló, destabilizáló hatást, ami a kormányt cselekvésre kényszeríti. A cselekvés – a terrorszervezet, terrorcselekmény elért céljától függően – lehet pozitív és negatív is. Pozitív cselekvés esetén a kormány teljesíti a szervezet, elkövető követelését, és feltételezi a további terrorcselekmények megszűnését. Negatív cselekvés esetén az állam katonai, belügyi műveleteket hoz létre a jövőbeni terrorcselekmények megakadályozására és az elkövetett terrorcselekmény megbosszulására – a hatályos jogszabályok keretein belül. A negatív cselekményeket a terrorszervezet alkalomszerűen erőszakspirál létrehozására használhatja fel. A spirál létrehozása, a hosszantartó erőforrás-lekötés miatt a végső cselekmény reciprokérték lesz és a terrorszervezet érdeke érvényesül. (A pozitív-negatív cselekvési terv egy alapvetően idealizált helyzetben a szerencse minden eszközével közösen értelmezendő. Spanyolország iraki kivonulása, retorikailag, ilyen terrorszervezet által nyert harcként értelmezett.)

A módszerek kiválasztása a Global Terrorism Database (GTD) alapján történt, ami a Marylandi Egyetem gondozásában jött létre 2001-ben és a The National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (START) által működtetett. Az adatbázis szerint a terrortámadás típusa lehet: fegyveres támadás, túszejtés, emberrablás, emberölés, robbantás, kritikus infrastruktúra támadása, (repülőgép) eltérítés, valamint öngyilkos merénylet. Az adatbázis 1970 és 2019 között kategorizálta a világban történt terrortámadásokat.

A robbantás talán a legismertebb módszer a dinamit 1867-es feltalálása óta, amit a TNT¹⁶³ megjelenése is erősített, ami a terrorszervezetek műveletéhez köthető. Sajátosságianál fogva az öngyilkos merénylőkhöz a legerősebb hatás kifejtésére volt képes – a halálos áldozatok száma és az azt követő pszichológiai hatás tekintetében. Robbanóanyagok létrehozása, beszerzése a kézfegyverek után a legegyszerűbb, az iszlamista ideológia alapján működő szervezetek házi robbanóanyag elkészítéséhez még útmutatókat is létrehozottak, publikáltak. A robbantással összefüggésben az ipari és katonai robbanóanyagok felhasználása terrorcselekményekhez nem új jelenség. A robbantáshoz és robbanóanyaggal elkövetett terrorcselekményekhez sorolható a házi készítésű robbanóanyagok (lásd 2. ábra) és az improvizált robbanóeszközök (a továbbiakban: IED) felhasználása is.

Az 1970-es és 1980-as években a jellemző robbanóeszköz-fajták az időzítővel ellátottak voltak. Az 1990-es években az időzítőket tömegesen cserélték a távirányítás változatra. A

¹⁶³ „TNT – trinitrotoluol, ismertebb nevén trotil. $C_7H_5N_3O_6$ igen alacsony ütés- és dörzsérzékenységű brizás robbanóanyag. Az első világháború alatt terjedt el, és akkora népszerűsége tett szert, hogy ezt az anyagot választották mind a kémiai, mind a nukleáris robbanás erejének viszonyítási alapjául.” Daruka Norbert: *A bűnös célú/terror jellegű robbantások és az ellenük való védekezés lehetőségei, különös tekintettel a tűzszerész feladatok ellátására.* (Doktori [PhD] értekezés) NKE-KDI, Budapest, 2013, 25.

távírányítóval megpróbálták a technikai meghibásodását korrigálni, egyúttal lehetőséget biztosított a robbantónak a lehető legnagyobb áldozatszám elérésére. A problémát a robbanóeszközök fizikai mozgatása jelentette, amire megoldást nyújtott az öngyilkos merénylők elterjedése.¹⁶⁴

	Felhasználási hely	Halmazállapot	IED felhasználása
Ammónium nitrát és gázolaj (ANFO)	Ipari felhasználás, főként bányászat	Szilárd	Oklahoma City merénylet
Triaceton-triperoxidot (TATP)	Nem használt	Szilárd, kristályos	Londoni merénylet – 2005
Semtex, C-4	Fegyveres erők	Szilárd, plasztik	IRA-merényletek
Etilénglikol-dinitrát (EGDN)	Nitroglicerín alapú robbanóanyag fagyáspontjának csökkentése	Folyékony	Milleniumi robbantási kísérlet – 1999
Karbamid nitrát	Műtrágya	Szilárd, kristályos	Kereskedelmi Tornokok – 1993
Szerves lőpor	Lőszer	Szilárd	Olimpiai Park merénylet

2. ábra – improvizált robbanóeszközök jellemzői, kiemelt médiafigyelmet kapott alkalmazásuk

Forrás: IED Attack – Improvised Explosive Devices. Homeland Security, é.n. Elérhető:

www.dhs.gov/xlibrary/assets/prep_ied_fact_sheet.pdf (Letöltés ideje: 2022.01.02.)

Öngyilkos merénylet egy, napjainkra főként radikális iszlamista terrorszervezetek által alkalmazott módszer. Boaz Ganor megfogalmazásában az öngyilkos merénylet olyan műveleti módszer, amely során a támadás és annak sikeressége közvetlenül az elkövetőn múlik.¹⁶⁵ A művelet végrehajtása alapvetően nem vallási motiváción, inkább politikai célokért végrehajtott, motivált elkövetőkön alapul. Cél a kormányba és államiságba vetett hit, politikai felhatalmazás megingatása vagy a központi kormány megbuktatása – félelem és fenyegetettség kiváltása a morál megtörésén keresztül. A módszer prioritását a hatékonysága, a nagyobb halálozási aránya és az ár-érték aránya miatt kapta. Az átlagos palesztin öngyilkos merénylő esetében az ár körülbelül 150 dollárra tehető, az 1998-as afrikai nagykövetségek ellen elkövetett merényletek árát az amerikai Központi Hírszerző Ügynökség (*Central Intelligence Agency – CIA*) 10.000 dollárra becsülte, míg a 2001. szeptember 11-ei műveleteket maximálisan 500.000 dollárra. A vallási, különösen a radikális iszlamista szervezeteknél vallási igazolásokkal az öngyilkos

¹⁶⁴ Boaz Ganor: The rationality of the Islam Radical Suicide attack phenomenon. International Institute for Counter-Terrorism, 2007. Elérhető: www.ict.org.il/Article/973/The#gsc.tab=0 (Letöltés ideje: 2019.03.03.)

¹⁶⁵ Uo.

merénylőket potenciálisan nagyobb számban tudják toborozni a hasonló, nem vallási alapon működő szervezetekhez képest. Bruce Hoffman az öngyilkos műveleteket végső okosbombaként említi, mert az elkövető képes az utolsó pillanatban is változtatni, a műveleti tervet felülről.¹⁶⁶ Teológiai szempontból a leggyakoribb indoklás az elkövető és családja 70 tagjának Paradicsomba jutása, valamint motiváló hatása a 72 szűz hölgygel való jutalmazás is.¹⁶⁷

A tömegpusztító fegyverek kérdése a 20. század végén, de főként a 21. században vált kiemelkedővé. A tömegpusztító fegyvereket a terrrorszervezetek szent gráljának minősítik, ami egész falvakat, városokat is képes elpusztítani. A pusztítóképesége miatt a legfőbb eszköz lenne a félelem kiváltásában és a kormányokra irányuló nyomásgyakorlásban. A kézfegyverek hiánya és a fegyverutánpótlás akadozása, valamint a főként vegyifegyverek rendelkezésre állása miatt is dönthetnek annak alkalmazása mellett. Használata tekintetében a terrrorszervezetek ideológiai beállítottsága is meghatározó. A szeparatista, új baloldali Rapoport hullámelmélete alapján, terrrorszervezetek részéről tömegpusztító fegyver alkalmazása tekintetében meghatározó a járulékos veszteség kérdése. A magas járulékos veszteség a támogatói bázis csökkenését jelenti, ezért a nacionalista, szeparatista szervezetek kis valószínűséggel vagy csak egy-egy alkalommal alkalmaztak ilyen módszert. (A tömeges alkalmazása a terrrorszervezetek céljainak megghiúsulását vagy a szervezet alapelveinek megcáfolását jelentené.)¹⁶⁸ A pusztítóképeségét is tekintve a terrrorszervezetek nem véletlen kerülnek alkalmazását. A tömegpusztító fegyverek létrehozása és tárolása olyan kényes, nagy precizitást és laboratóriumi körülményeket megkövetelő feladat lenne, ami nem megoldható. Az első ismert és bizonyított terrortámadást a Tamil Tigrisek hajtották végre 1990. június 19-én a Sri Lanka-i hadsereg különleges erőinek tábora ellen.¹⁶⁹ Az al-Káidának szintén ismert a tömegpusztító fegyverek iránti kereslete, valamint a kísérletei is. Az Iszlám Állam esetén ugyancsak feltételezett a vegyifegyver használata.

A fegyveres támadást a terrrorszervezetektől kapott alapkiképzést és felkészítést követően hajtják végre nagy és koncentrált tüzerővel. A felkészítést gyakran disszidensek, nyugállományú vagy leszerelt katonák tartják, ezért alapvető harcászati és fegyverkezelési ismeretekkel is rendelkeznek az elkövetők. A PIRA és az IRA amerikai veterán katonáktól és

¹⁶⁶ Bruce (2006): i.m. 132-134., 168.

¹⁶⁷ Uo. 163. és Ganor (2007): i.m.

¹⁶⁸ Bruce Hoffman: The first non-state use of a chemical weapon in warfare. *Small Wars & Insurgencies*, 2009 (20) 3-4. 471. Elérhető: www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09592310903026969 (Letöltés ideje: 2022.01.08.) és Bruce (2006): i.m. 269.

¹⁶⁹ Bruce (2009): i.m. 463-464.

palesztin terrrorszervezetektől kapott felkészítést. Az al-Káida és az Iszlám Állam saját táborait hozta létre, ahová a bukott kormányok és a törékeny államok alulfizetett katonáit vásárolta meg – tudásukkal együtt. Az emberrablás a terrrorszervezetek akaratérvényesítő és menekülési terve részeként – emberi pajzsként felhasználva a túszoikat – terjedt el, majd váltságdíj követelésével pénzszerzési és bevételforrásként alkalmazták. Túszejtés történik amikor a fegyveres támadás és céltalan tömegmészárlás befejeztével a túszoikat pajzsként vagy a meneküléshez tárgyalási alapnak használják. További lehetőség az önálló túszejtés, aminek célja a média figyelemfelkeltése és politikai célok közvetett elérése. A maghrebi al-Káida ezen módszerből növelte meg jelentős mértékben a vagyonát és később finanszírozni, támogatni tudta a tuaregek felkelését.

Késes támadás az Európai Unióban az Iszlám Állam térnyerésével terjedt el leginkább, de már Ayman az-Zavahiri is javasolta az amerikai állampolgárokkal szemben. A gyújtogatáshoz hasonlóan végül nem lett a terrrorszervezetek fő modus operandija, mert tömeges élet kioltására nem alkalmas. Sebesült-áldozat arányban a legeredményesebb esetben is 1:6 arányról beszélhetünk, ami a robbantáshoz viszonyítva elenyésző. Inkább más alkalmazott módszerrel keverve történik az alkalmazása, vagy kiegészítésként egy ramming vagy gyújtogatást követően.

Gyújtogatás, mint a legegyszerűbb tevékenységi forma a listából. A módszerhez nem szükséges semmilyen előkészület vagy bármilyen, az alapműveltségen felüli tudás. A művelet célja általában az anyagi károkozás, de a merénylet elkövetésének igazolása már nehéz még önkéntes bejelentkezés esetén is. Az Iszlám Állam adott ki a gyújtogatással kapcsolatos segítői, felkészítő anyagokat. (A módszer egyszerűsége és a felkészítő segédletek mellett előfordult olyan merényletkísérlet, amelynek során a gázolaj-benzin alapanyagok arányát, felhasználását felcserélték, és sikertelenné vált a művelet.)

Repülőgép eltérítésének módszerét két altípusra lehet osztani. Az első alkategória, amikor a repülőgép és annak üzemanyaga lesz a fegyver, ami a gép becsapódását követően pusztítást végez – 2001. szeptember 11. A második alkategória amikor emberrablással, túszejtéssel együtt történik, amiből több is előfordult már a történelem során. A gépeltérítést követően egy harmadik állam – ami eltér a kiindulási és érkezési ország területétől – repülőterén szállnak le és megkezdődik a túsztárgyalás. A tényleges egyezkedés, túsztárgyalás céljaival párhuzamosan a médiában betöltött hírérték, az elhúzódó egyezkedés folyamatos médiamegjelenést biztosít a terroristáknak, és a kiváltott félelem magasabb a hagyományos túszejtéshez képest. A módszer különösen közkedvelt volt az 1970-es években a palesztin területeken működő Palesztin Felszabadítási Szervezet (*Palestine Liberation Organization – PLO*) és a Palesztin

Felszabadítási Népfront (*Popular Front for the Liberation of Palestine – PFPO*) körében. Az El Al repülőgépjáratának eltérítésével Bruce Hoffman megfogalmazásában megváltozott a nemzetközi terrorizmus. Az elkövetők elkezdtek rendszeresen utazni, hogy más országokban végrehajtsák műveleteiket. A cél a félelemkeltés és a média figyelmének felhívása, valamint hírnév szerzése lett. A célpontok áttevődtek az olyan civil lakosságra, akiknek politikai erejük csak állampolgári mivoltuk volt.¹⁷⁰ A repülőgéppel történő terrorcselekmény elkövetése, mind az eltérítés, mind a szeptember 11-ei merénylet-hoz hasonló elkövetés megszűnt. Indokként említhető a nemzetállamok által egységesen bevezetett minimum biztonsági intézkedések, valamint a véletlenszerű fokozott biztonsági ellenőrzések. A repülőgép kezeléséhez, irányításához szükséges speciális ismeretek megszerzése szintén komplikálttá vált és időben elhúzódó folyamat. A csak modulonként való tanulás, óravétel a hatóságok számára gyanússá válik.

Ramming vagy gázolásos támadás – szakirodalomban a ramming kifejezés használt, de a faltörő kos módszer is ezt a fogalmat idézi fel –, ami nagy sebességgel haladó járművek, mint eszköz alkalmazását jelenti. A módszer már régóta ismert, főként Izrealben és a palesztin területeken volt jellemző, majd az Iszlám Állam európai megjelenésével elterjedt Európában is. (2010-től már az al-Káida Inspire magazinja is ajánlotta a személyautók és pick-up-ok terrorcselekményként való felhasználását.¹⁷¹) Jellemzősége, hogy személy- vagy tehergépjárművel hajtják végre, és alkalmas a stratégiai terrortámadások¹⁷² elkövetésére. A stratégiai terrortámadáshoz, a nagy áldozatszám eléréséhez szükség van rendezvényekre vagy tömegre, mert az utcán egy átlagos napon az emberek száma nem elegendő. Tömeg vagy rendezvény esetén a nagy áldozatszám elérése már alkalmas bármiféle rendkívüli előkészület nélkül – például útvonaltervezés, tankolás –, elegendő a jogosítvány és minimális vezetési tapasztalat. A módszer kezdeti, gyakori alkalmazása az európai polgári és katonai nemzetbiztonsági szolgálatok, valamint a rendészeti szervek hatékony működése miatt történt. A robbanóanyagok, improvizált robbanóeszközök összeszerelése, alapanyagainak beszerzése képzettséget és kockázatos vásárlásokat jelent.¹⁷³ Az autó, teherautó lopása, vezetése egy „B”

¹⁷⁰ Bruce (2006): i.m. 64.

¹⁷¹ New issue of magazine offers jihadists terror tips. CNN, 2010. Elérhető:

edition.cnn.com/2010/WORLD/meast/10/12/mideast.jihadi.magazine/index.html (Letöltés ideje: 2022.04.10.)

¹⁷² Stratégiai terrortámadásnak a nagy áldozatszámú járó, nagy médiafigyelmet kiváltó, s ennek következtében nagy félelemkeltő hatású terrortámadásokat nevezünk. A „stratégiai”, mint jelző a kiváltott félelemre és a társadalom terrorizmusképére vonatkozik és nem konkrétan az okozott kárra. Tóth Péter: *A londoni merénylet azt is üzeni, hogy gyengülnek a dzsihadisták*. Stratégiai Védelmi Kutatóközpont, Elemzések 2017/8, 1. Elérhető: svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/svkk-elemzesek-2017-8-a-londoni-merenylet-azt-is-uzeni-hogy-gyengulnek-a-dzsihadistak-talas-p.original.pdf (Letöltés ideje: 2021.04.13.)

¹⁷³ Tóth Péter: A 2017 márciusi Londoni terrorcselekmény: gyengülő dzsihadisták? *Nemzet és Biztonság*, 2017 (9), 4. 27-28.

kategóriás vezetői engedéllyel végrehajtható. A terrrorszervezetek szempontjából a művelet végrehajtásához egy, vagy maximálisan két fő szükséges, az okozott kár – anyagi kár és a megölt személyek – a módszer fokozott alkalmazását vetítené elő.¹⁷⁴ A főként tömegrendezvényeken alkalmazott módszer sikeressége miatt azonban gyors és hatékony védelmet találtak ki a módszer ellen – ami sikeres is. A megfelelő védelem kialakítását és telepítését követően a módszer már nem volt alkalmas stratégiai terrortámadások elkövetésére, sőt a hétköznapi járókelők alacsony száma miatt a terrorizmus alapvetésére sem volt használható – a félelem és megrázkódtatás kiváltására.

A médián keresztül és a technológiai fejlődéssel a terroristák – módszereik alkalmazásával – elérték győzelmük bemutatását és saját tevékenységük reklámozását. A terroristák ezzel megvalósították az elrettentést, a lakosság körében a pánikot, valamint saját szervezetük és tevékenységük promócióját. Az emberek már a légiközlekedésben is fenyegetést éreztek, nem érezték magukat biztonságban. A robbantás és a rombolás képei beleégtek a retinákba, mindenkit fenyegetve: bármikor, bárhol megtörténhet. Az al-Káida és Oszáma bin Ládén a médiahatást kihasználva a közel-keleti terrrorszervezetek vezetőjévé vált. A szervezet a szeptember 11-ei támadásokat követően a média első számú szereplője lett, és ezzel egy időben a nemzetbiztonsági, rendvédelmi és katonai szervezetek első számú célpontjává váltak.¹⁷⁵

A közösségi médiát egyben hírszerzésre is felhasználják. Schwarzkopf tábornok híressé vált mondása a II. Öböl-háború végén is ide illik. A háború megnyerése kapcsán hangzott el, „*Még nem nyertük meg, mert nem mondta be a CNN!*” A szálló mondássá vált mondat előíranyozza, hogy háború megnyeréséhez a fejekben is győzni kell, amihez a médiafelületeken, a közösségi médiában is meg kell jelenni, és aktívan szerepet kell vállalni. A média a hatodik elem lett az emberek életében, mert az emberek kezében ott a mobiltelefon, ezért könnyedén lehet a sikert kommunikálni.¹⁷⁶

2.3 Részkövetkeztetés

Az aszimmetrikus hadviselés a II. világháborút követően vált a helyi háborúk jellemzőjévé. A hidegháború végét követően és a nemzetközi terrrorszervezetek felemelkedése után a 21. század jellemző konfliktus- és hadviseléstípusaként jelent meg. A fogalom főként az afganisztáni és iraki konfliktust követően vált közismertté. A fogalmi meghatározásokból kiindulva két

¹⁷⁴ Rác András – Brestyánszki Flóra: A gépjárművel végrehajtott, ramming típusú terrortámadásokról és a védekezés lehetőségeiről. SVKK Elemzés, 2017. 2-3. Elérhető: svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/svkk-elemzesek-2017-14-a-gepjarmuvel-vegrehajtott-ramming-tamadasokrol-racz-a-brestyanszki-f.original.pdf (Letöltés ideje: 2018.10.12.)

¹⁷⁵ Resperger – Túri (2021): i.m. 131.

¹⁷⁶ Uo. 132.

tényező esetén beszélhetünk aszimmetrikus hadviselésről. Az első tényező, amikor a hadviselő felek állami és nem állami szereplők, fő módszerük a felkelés, amit kiegészítenek az erőszak minden típusával – például a terrorszervezetek által használt öngyilkos merényletek, fegyveres támadások. A második – ami következik az elsőből is –, hogy a két fél között összehasonlíthatatlan az erő- és erőforrás eltérés.

A történelmi betekintés során a szerzők egyértelműen megkülönböztetik a terrorizmus, terror és a gerilla hadviselés, felkelés fogalmakat. A XXI. századra az aszimmetrikus konfliktusok alapja a nem állami szereplők fegyveres megjelenése és az állam erőszakmonopóliumának megszűnése. Az aszimmetrikus jelleg, a nem állami szereplők erőszakalkalmazása Mao Ce-tung katonai teljesítményével lett híres.

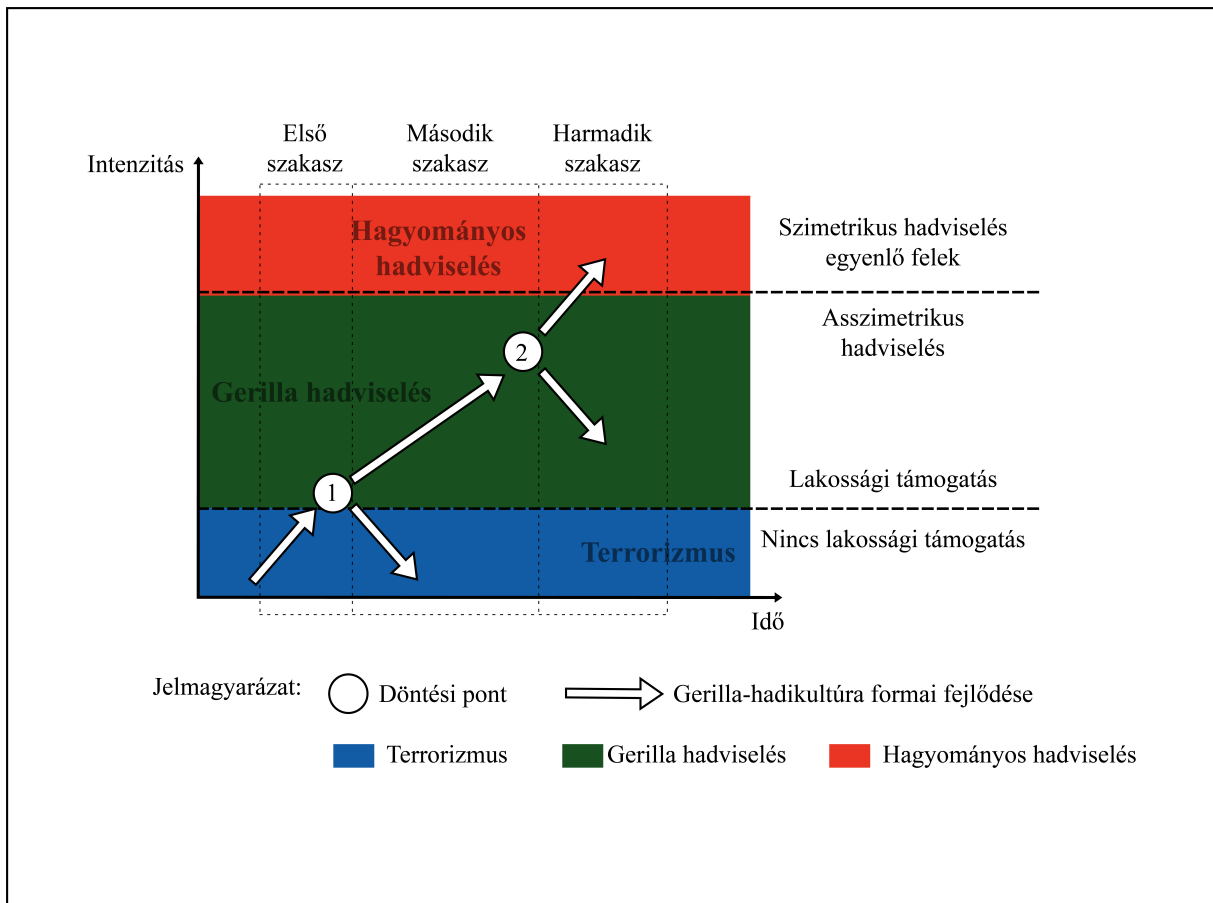
Az aszimmetrikus konfliktusok jellemzője, hogy időben a konfliktus elhúzódó jellegű, ez idő alatt az ellenfél – főként a nem állami fél – morális, anyagi és pénzügyi felőrlést próbál véghez vinni. Az aszimmetrikus hadviselés továbbá egy gyors döntéshozatali rendszert igényel, valamint az erősebb fél erőfölénye egyben a potenciális gyengeségét is jelenti. Paradox módon általában az erősebb fél veszít a gyengébbel szemben. Az erősebb minél nagyobb erőt és pénzt fektet a konfliktusba, annál nagyobb az esélye a konfliktus elvesztésére is. Kisebb államok – mint Magyarország is – esetén egy aszimmetrikus hadviselést alkalmazó féllel szemben a legjobb választás lehet a nemzetközi szervezetektől, szövetségi rendszerektől a segítségkérés vagy a fait accompli.

A terrorizmus az aszimmetrikus konfliktus részeként jellemezhető. A terrorizmus és a terrorszervezetek kezdeti működéséhez nincs szükség társadalmi támogatói bázisra vagy jelentős anyagi forrásra. A terrorszervezetek működése, műveleti képessége így korlátozott, de a szervezet életképes, azonban közép és hosszútávon szükséges a támogatottság megszerzése. A sikeres merényletek alapján vagy emberrablásokból képes önfenntartóvá is válni, de fegyveres úton is ki tudja kényszeríteni támogatottságát. A terrorszervezetek a számos modus operandival a helyi és nemzetközi közösségekben az egyik fő fenyegetési forrásként jelentek meg. Az aszimmetrikus hadviselés és a terrorizmus részletes bemutatása és rendszerezése a következő tapasztalatokat és eredményeket mutatja:

- Az aszimmetrikus hadviseléssel és a terrorizmussal kapcsolatban nincs egy egységesen elfogadott definíció, ezért az aszimmetrikus kihívásokon keresztül válik csak értelmezhetővé a kifejezés. A terrorizmus fogalmát tekintve szintén ez a probléma, így egyszerűbb a meghatározáskor a kritériumokkal értelmezni, de még ekkor sem fogadja el mindenki ugyanazokat a minimum-kritériumokat. Politikai és jogi szempontból fontos a pontos meghatározás, mert a kihívásokra adott válaszok, valamint a szemben

álló fél jogai nem azonosak. A felkelő rendelkezik nemzetközi jogi védelemmel és hadviselő félnek ismerik el, de a terroristát már belföldi és nemzetközi büntetőjog terheli, valamint nem rendelkezik felette a hadi jog.

- Az aszimmetrikus hadviselés tartalmi elemei nem univerzálisan elfogadott meghatározáson alapulnak, ezért vitatottak, mint az is, hogy mikortól beszélünk aszimmetrikus kihívásról. A legegyszerűbb tudományos jellegű tanulmányok egyenlőségjelet tesznek a gerilla hadviselés, felkelés és az aszimmetrikus hadviselés közé. Porkoláb Imre vagy Resperger István a terrorizmust vagy annak tulajdonságait is a hadviselés fogalmába sorolja. (Resperger esetén megjegyzendő, hogy a terrorizmust önmagában bűncselekménynek minősíti.) Kiss Álmos Péter jegyezte meg, hogy aszimmetriáról csak akkor beszélünk, ha legalább az egyik hadviselő fél nem állami szereplő, és legalább egy állami szereplő is részt vesz a konfliktusban.
- Ha egy szervezet csak a terrorizmus eszközrendszerét, módszereit, taktikáját alkalmazza, akkor az terrorszervezet. Terrorizmus és a gerilla hadviselés módszereinek alkalmazása során – mint az Iszlám Állam – már aszimmetrikus hadviselést alkalmazó szervezetről beszélhetünk (lásd 3. ábra). A két fogalom közötti kapcsolatot talán a legegyszerűbben úgy lehet leírni, hogy minden terrorizmus (fajta) aszimmetrikus hadviselés, de nem minden aszimmetrikus hadviselés terrorizmus.

3. ábra – Az aszimmetrikus hadviselés a terrorizmus kapcsolatrendszere

Forrás: Porkoláb Imre: *Az aszimmetrikus hadviselés adaptációja*. Dialóg Campus, Budapest, 2020. 37.

3 Esettanulmányok

Az elméleti rész alátámasztására, gyakorlati megvalósulására az Európában meghatározó Ideiglenes Ír Köztársasági Hadsereg és a Baszk Haza és Szabadság, mint nacionalista terrrorszervezetek, valamint a XXI. század két legismertebb terrrorszervezetének – al-Káida és Iszlám Állam – részletes bemutatását és az ellenük való politikai, katonai és nemzetközi védekezést használtam fel.

3.1 Ideiglenes Ír Köztársasági Hadsereg

3.1.1 Bevezető és rövid földrajzi ismertető

Észak-Írország földrajzi és geopolitikai elhelyezkedés szempontjából az Ír-sziget jobb felső sarkában helyezkedik el. Összesen 14.130,98 km² területet foglal magába, amiből kerekítve 373 km partszakasz. Népsége átlagosan 1,88 millió főre tehető, ami nagymértékben (65%)¹⁷⁷ városiasodott. Londonderry és Belfast, a két legnagyobb kiterjedésű lakott területe – utóbbi egyben a főváros is. Belfast területe az Egyesült Királyságon belül a 25. legsűrűbben lakott terület, 341.900 fő – Észak-Írország teljes lakosságának 18,2%-át teszi ki – a mintegy 16.166,71 km²-en, ami 1 km²-re lebontva 21,15 főt jelent.¹⁷⁸ Közigazgatási felosztása 6 megyét jelöl: Antrim, Armagh, Derry, Down, Fermanagh, Tyrone – innen származik a „hat megye” elnevezés is.¹⁷⁹ (lásd. 4. ábra)

¹⁷⁷ Chuck Crossett – Summer Newton: *The Provisional Irish Republican Army (PIRA): 1969-2001*. In: Chuck Crossett (ed.): *Casebook on insurgency and revolutionary warfare Volume II: 1962-2009*. United State Army Special Operations Command, 2012. 381.

¹⁷⁸ 2018 Mid-year population estimates for Northern Ireland. Northern Ireland Statistics and Research Agency, 2019. 19. Elérhető: www.nisra.gov.uk/sites/nisra.gov.uk/files/publications/MYE18-Bulletin.pdf (Letöltés ideje: 2019.09.2.)

¹⁷⁹ A „hat megye” a terület nem hivatalos megnevezése, főként Írországban használták, majd Észak-Írország történelmében a protestánsokat provokáló elnevezés lett – az ír elit által használt megjelölés. Az 1920-as évektől szimbolikusan kopott ki, javították ki az elnevezést Észak-Írországra, ezzel is megszüntetve az Írországhoz való tartozást és annak területi igényét – a levéltári kutatás során azonban számos alkalommal találtam az elnevezést használó belső levelezéseket, katonai és felderítési jelentéseket.

4. ábra – Észak-Írország közigazgatási térképen

Forrás: *Operation Banner – An analysis of military operation in northern ireland*. Ministry of Defence, London, 2006. 1-1. (szerkesztette: Spanics Konstantina)

Vallás tekintetében 2011-ben a teljes lakosság 41%-a katolikus, 42%-a protestáns és 17,8%-a nem vallásos, vagy más vallású volt.¹⁸⁰ A vallás már a XVII. századtól fontos tényező volt az Egyesült Királyság biztonsági percepciójában, ami a „Troubles” (bajok, gondok, zavargások) idején is kulcsfontosságú volt. Az egyház fontossága az 1980-as években a börtönökben kezdődő éhségstrájkok idején alábbhagyott, és tovább csökkent az 1990-es években is. Ennek ellenére Észak-Írország Európában az egyik legkeresztényebb terület, és elhivatott támogatója az intézményesített vallási tevékenységeknek.¹⁸¹

¹⁸⁰ Religion in Northern Ireland. Northern Ireland Statistics and Research Agency, 2011. 1. Elérhető: www.ninis2.nisra.gov.uk/public/census2011analysis/religion/religionCommentary.pdf (Letöltés ideje:2019.09.02.)

¹⁸¹ Crossett – Newton (2012): i.m. 383.

1969 végére világossá vált, hogy az IRA nem képes megvédeni a katolikus kisebbséget és belső feszültség jelentkezett. A központi vezetés nem akarta elkötelezni magát az északon zajló események mellett annak ellenére, hogy kis létszámmal, de aktív műveletek folytak a szervezet nevében. A tartózkodás politikáját erősítették volna, ezért 1969 decemberében összehívták az Általános Katonai Gyűlést. A gyűlésen 39:12 arányban elfogadták a két különálló ír kormányt és Westminster irányító szerepét. Az elpártolók kivonultak és létrehozták a PIRA szárnyat Rory O’Brady vezetésével, akik maradtak, azok a továbbiakban a Hivatalos Ír Köztársasági Hadsereg (*Official Irish Republican Army – OIRA*) néven szerepeltek Cathal Goulding vezetésével.¹⁸² A kettészakadás után a hivatalos Ír Köztársasági Hadsereg és az ideiglenes Ír Köztársasági Hadsereg párhuzamosan működött. Az OIRA hivatalosan az 1972-es fegyverszünet után letette a fegyvert, és befejezte fegyveres tevékenységét.¹⁸³

3.1.2 Célok

Az IRA deklarált célja volt az Egyesült Királyság fennhatóságának megszüntetése Észak-Írország területe felett. Mivel a Hivatalos Ír Köztársasági Hadsereg az ír függetlenségi háború óta nem tudta elérni a területről való brit kivonást, ezért a célt az északi területek ellehetetlenítésével próbálta meg elérni. Ez főként Belfast és Londonderry működését befolyásolta.¹⁸⁴

A PIRA kezdeti célja az 1960-as évek végén még az volt, hogy megvédje a katolikus lakosságot Észak-Írországban, valamint visszaállítsa az OIRA általi tartózkodás politikát egy aktív, erős katonai szervezet képévé.¹⁸⁵ További célja volt egy demokratikus szocialista köztársaság létrehozása, ami Észak-Írország beolvasztása lett volna Írországba és egy egységes szigetország kikiáltása. (Ez 32 megyéből álló Írországot jelentett volna [lásd 5. ábra] az ír parlament irányításával Athloneban.)¹⁸⁶

1972. július 7-én a tűzszünetet követően titkos tárgyalások kezdődtek a PIRA vezetése és a belügyminiszter között. A terrorszervezet követelése az egységes Írország létrehozása, és az, hogy Nagy-Britannia legalább a kivonulás szándékát fejezze ki az észak-írországi területről 1975. január 1-ig, valamint egy általános amnesztia kihirdetése.¹⁸⁷

¹⁸² FCO 95/2109 – Non-attributable briefs and other papers relating to Ireland. Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C16959931 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)

¹⁸³ Szaniszló József: Nemzetközi terrorizmus 2. rész. *Szakmai Szemle*, 2005 (1), 2.

¹⁸⁴ FCO 95/2109 i. m.

¹⁸⁵ Crossett – Newton (2012): i.m. 398.

¹⁸⁶ FCO 95/2109 i. m.

¹⁸⁷ Crossett – Newton (2012): i.m. 402.

3.1.3 Szervezeti struktúra

Az Általános Katonai Gyűlést (General Army Convention) két évente minimum egyszer kellett összehívni, azonban ha a delegáltak többsége kérvényezte a gyűlés elhalasztását a Katonai Tanácsnál, akkor az kitolható volt két éven túlra is. Az egyetlen feladata a tizenkét fős vezérkar tagjainak kijelölése volt. Fontos megjegyezni, hogy a gyűlés nem tartozott a szervezet közvetlen vezetési struktúrájához.¹⁸⁸

A Vezérkart (Army Executive) tizenkét veterán alkotta, akik régóta a szervezetben tevékenykedő, nagy tapasztalattal rendelkező személyek voltak.¹⁸⁹ Általában hathavonta ülésezett az alapszabályzat alapján, de ezt a gyakoriságot a tagok beleegyezésével módosítani lehetett. Feladata volt, hogy kijelölje a Katonai Tanács hét tagját. Fontos, hogy a Vezérkar tagjai saját magukat nem nevezhették a Katonai Tanács tagjának, amennyiben mégis megválasztottak egy vezérkari tagot, úgy, az összeférhetlenség miatt, csak egy tisztséget tölthetett be – a megválasztott döntötte el, hogy melyik tisztséget fogja betölteni. Az alapszabály szerint minden tagnak hat helyettest kellett megneveznie, akik bármilyen esetben azonnal pótolni tudták őket. A Vezérkar további feladata volt, hogy figyelemmel kísérje a Katonai Tanács tevékenységét, hogy az megfeleljen az Általános Katonai Gyűléseken meghatározottaknak.¹⁹⁰

A Katonai Tanács (Army Council) a legfelsőbb irányítói testület volt, ha az Általános Katonai Gyűlés nem ülésezett. Felelős volt a szervezet által felállított nagy stratégia kivitelezéséért.¹⁹¹ A tevékenységi körébe tartozott többek között a katonai műveletek, rajtaütések és támadások megtervezése. Lehetősége volt továbbá ideiglenes békemegállapodást kötni a Tanács többségi szavazatai alapján, de a tartós, hosszú távú békemegállapodást az Általános Katonai Gyűlésnek ratifikálni kellett. A Tanács létszáma feltételezések szerint hét fő volt, és havonta legalább egyszer ülésezett. Ezen ülések alkalmával megvitatták és ellenőrizték a stratégia teljesítésének ütemét, az aktuális taktikát és a leendő műveleteket. A műveletek során a tervező és szervező feladatok mellett ellát(hat)ott vétőjogkört is, amennyiben nem értett egyet valamelyik szervezeti egység által kivitelezendő művelettel.¹⁹² A Tanács a feladatok és műveletek sikeres

¹⁸⁸ Veress Gábor – Bács Zoltán György: Az észak-írországi terrorizmus – Politikai és szakmai útkeresés a fegyveres harctól az integrációig. *Terror&Elhárítás*, 2017 (6), 3. 122-123. Elérhető: epa.oszk.hu/02900/02932/00012/pdf/EPA02932_terror_elharitas_2017_3_113-167.pdf (Letöltés ideje: 2019. 10. 10.)

¹⁸⁹ Brian A. Jackson: *Provisional Irish Republican Army*. In: Brian A. Jackson et al.: *Aptitude for Destruction* Volum II. RAND Corporation, Santa Monica, 2005. 96. Elérhető: www.rand.org/pubs/monographs/MG332.html (Letöltés ideje: 2020.03.05.)

¹⁹⁰ John Horgan – Max Tylor: The provisional irshi republican army: Command and functional structure. *Terrorism and Political Violence*, 1997 (9), 3. 4-5. Elérhető: www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09546559708427413 (Letöltés ideje: 2019. 08. 03.)

¹⁹¹ Jackson (2005): i. m. 96.

¹⁹² Horgan – Tylor (1997): i. m. 5.

teljesítése érdekében létrehozott egy általános főparancsnokságot, amit csak a vezérkari főnök irányíthatott. 2002-ig összesen kilenc vezérkari főnök volt hivatalban, az első vezérkari főnök Seán MacStiofáin volt, további ismert személyek a tisztségben például Seamus Twomey és Gerry Adams.¹⁹³ Az 1970-es években létrehozott területi parancsnokságokat is alá sorolták, amely koordinálóként és összekötőként funkcionált a parancsnokságok és a Katonai Tanács között. Továbbá a Katonai Tanács felállításakor választottak egy titkárt, elnököt és vezérkari főnököt is.¹⁹⁴

A Főparancsnokság (General Headquarter) általában 50-60 fős személyzettel dolgozó szervezeti egység, ami felelt a Katonai Tanács által meghatározott irányelvek betartásáért, valamint fenntartási és egyéb feladatokat végzett. Székhelye általában Dublinban volt.¹⁹⁵ Tevékenységét tíz részlegre osztották fel:¹⁹⁶

- Műveleti részleg: Feladata volt a PIRA műveleteinek ellenőrzése, vezetője a műveleti parancsok, de hatásköre csak az Ír-szigetre terjedt ki.
- Külföldi műveleti részleg: Vezetőjét „angliai tiszt” vagy „külföldi tiszt” néven ismerték. Felelős volt minden Angliában történő PIRA-tevékenységért. A főparancsnokság ezen részlege felelt minden, a szervezet által az Ír-szigeten kívül végzett cselekedetekért is, úgymint toborzás, fegyverbeszerzés, logisztikai feladatok.
- Biztonsági részleg: A szervezet belső biztonságáért felelt elsődlegesen, vezetője a főhadsegéd volt. Figyelt a PIRA-ban és a biztonsági erőkben keletkezett biztonsági résekre.
- Gazdálkodási részleg: A részleg élén egy biztos állt. Ellenőrzése alatt tartotta a szervezet beszerzéseit, utaztatási és szállítási műveleteit, raktárak és fegyverkészlet nyomon követését.
- Pénzügyi részleg: A PIRA az 1970-es évektől külső, működésétől, úgymond, független bevételi forrásokra is támaszkodott: az adománygyűjtésre. A különböző pénzszerzési eljárásokra külön szakembereket alkalmaztak – például pénzmosásra könyvelőket és bankárokat.
- Kiképzési részleg: A szervezeten belüli egységes alapkiképzésért felelős részleg, tevékenységüket a Déli Parancsnokság irányításával végezték. Az alapkiképzés az

¹⁹³ Crossett – Newton (2012): i.m. 396.

¹⁹⁴ Horgan – Tylor (1997): i. m. 6-7.

¹⁹⁵ Crossett – Newton (2012): i.m. 396.

¹⁹⁶ Horgan – Tylor (1997): i. m. 10-18.

önkéntesek szintjétől függött – oktatás, lőfegyverképzés és lőkiképzés, robbanóanyag- ismeret, fizikai felkészítés –, de a történelmi oktatás mindenki részére kötelező volt.

- Műszaki részleg: A részleg felelős volt a PIRA műveleteinek műszaki biztosításáért, valamint kutatásokat és kísérleteket folytatott a fegyverek, robbanószerkek fejlesztése terén. Ide tartozott a hordozható aknavető, kábítógránátok, IED, autóba rejtett bombák vagy meglepő csapdák (booby traps), távirányítók és rádióadóvevők kikísérletezése, fejlesztése. A határmenti ellenőrzések és az észak-írországi területek hermetikus körbezárása a szervezetet megfosztotta a külső fegyverutánpótlásoktól, ezért például saját robbanóanyagot fejlesztett ki és alkalmazott.
- Oktatási részleg: Alapvető oktatást biztosítottak az önkénteseknek az alapkiképzés során, ezért főként a kiképzési részleg tevékenységét támogatta.
- Hírszerzési részleg: Az önkénteseket készítette fel a forráselemzésre, az információ értékelésre és elemzésre, mert a tagok egyben a szervezet hírszerzői is voltak. Minden információ hasznos lehetett, ha másra nem, akkor propaganda céljára, ezért az önkénteseknek jelentési kötelezettségük volt.
- Sajtórészleg: Vezetője általában az *An Phoblacht/ Republican News* szerkesztője volt, mert ezt egyben a szervezet hivatalos kommunikációs platformjának is tekintették.

Az Északi Parancsnokság megnevezés egyszerre jelentette a műveleti területet és a szervezet irányítási struktúrájában betöltött pozícióját. Műveleti terület szempontjából a parancsnokság alá tartozott Észak-Írország hat megyéje és a határmenti területek: Donegal, Leitrim, Cavan, Monaghan, Louth. (lásd 5. ábra) A PIRA számára ez a parancsnokság jelentette a műveleti parancsnokságot, mivel a legfontosabb feladatokat is ez látta el.¹⁹⁷ A Főparancsnokság és a Katonai Tanács különös figyelmet fordított ezért az Északi Parancsnokság működésére, továbbá arra, hogy a végrehajtott műveletek összhangban legyenek a stratégiai és taktikai irányokkal. Strukturálisan a dandárok, parancsnokok és az Aktív Szolgálati Alegységek alkották.¹⁹⁸ Irányítás szempontjából öt dandár tartozott alá: Belfast, Londonderry, Donegal, Armagh és Tyrone-Monaghan.¹⁹⁹ Minden dandár általában három vagy négy Aktív Szolgálati Alegység tartozott. Érdekes, hogy amíg az Egyesült Királyság hadserege 1972-ben nem kezdett el aktívan fellépni a szervezet toborzása és vezetése ellen, az Északi Parancsnokságot

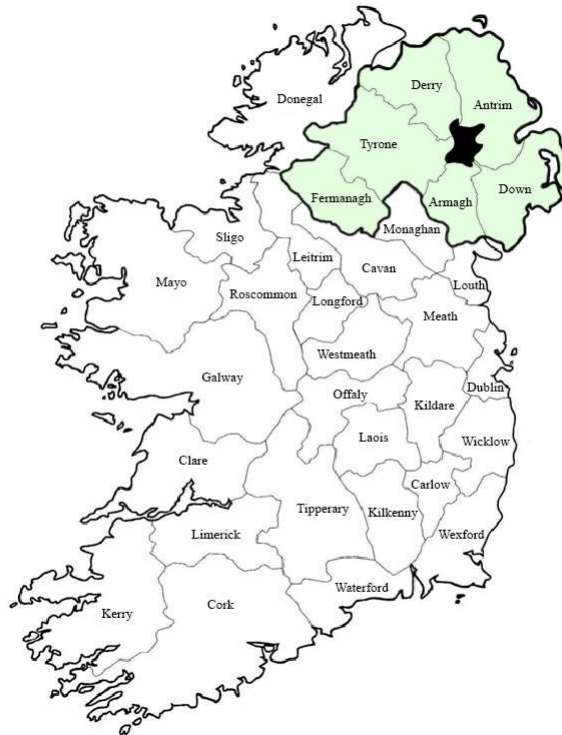
¹⁹⁷ Crossett – Newton (2012): i.m. 395.

¹⁹⁸ Horgan – Tylor (1997): i. m. 7.

¹⁹⁹ Veress – Bács (2017): i.m. 123.

is a déliek irányították, és csak 1972 után érvényesült a területi alapon történő irányítás – az Északi Parancsnokság vezetését ekkortól Belfastból irányították.²⁰⁰

A Déli Parancsnokság alá tartozott Írország maradék 21 megyéje. A parancsnokság strukturálisan az északival azonos volt, de csak egy dandár tartozott az irányítása alá. Funkcionálisan az Északi Parancsnokság támogató logisztikai feladatait látta el.²⁰¹ Fő feladatai az önkéntesek képzése, aktív önkéntesek anyagi igényeinek kiszolgálása, raktárak és menedékházak fenntartása volt a szervezet egész működési területén. Az egész parancsnokság működésért és hatékonyságáért tizenöt-húsz fő felelt. A két parancsnokság közötti funkcionális eltérések miatt a döntéshozatalban is az Északi Parancsnokság rendelkezett nagyobb befolyással.²⁰²

5. ábra – Az Ír-sziget megyetérképe

Forrás: Declan A. Murray – Peter Langton – J. P. O’Connor – P. J. Ashe: Distribution records of Irish chironomidae (Diptera): Part 3 – chironomidae. Bulletin of the Irish Biogeographical Society, 2015 (No. 39.). 191. Elérhető:

www.researchgate.net/publication/287332677_DISTRIBUTION_RECORDS_OF_IRISH_CHIRONOMIDAE_DIPTERA_PART_3_-_CHIRONOMINAE (Letöltés ideje: 2021.08.21.)

²⁰⁰ Crossett – Newton (2012): i.m. 406.

²⁰¹ Uo. 395-396.

²⁰² Horgan – Tylor (1997): i. m. 9.

(szerkesztette: Spanics Konstantina)

A helyi, első szintet az Aktív Szolgálati Alegységek (Active Service Unit) jelentették. Önkéntes, öt és tizenkét fős csoportokat tömörítettek magukba, amelyek a katonai műveleteket hajtották végre.²⁰³ Körülbelül 500-700 alegység volt koncentráltan az észak-írországi területen az Északi Parancsnokság irányítása alatt, míg 70-85 alegység a Déli Parancsnokság felügyeletével működött. Az alegységeket felosztották működési helyük szerint városra és vidékire. Egy-egy Aktív Szolgálati Alegység meghatározott műveleti képességgel rendelkezett: robbantás, rablás, hírszerzés és felderítés. Ugyanakkor minden alegység struktúrája megegyezett: egy parancsnokból és négy önkéntesből állt. A parancsnok munkáját segítette egy hírszerző tiszt és egy oktatási tiszt.²⁰⁴ A részidős önkéntesek rendelkeztek hétköznapi foglalkozással és munkahellyel, de szabadidejükben a PIRA keretében tevékenykedtek. Az alegység csak az önkéntes által tökéletesen ismert környezetben működött, ezáltal biztosítva a művelet sikerességét és az alegység túlélési képességét. A főállású önkéntesek létszámban jóval kevesebben voltak a részidőseknél, és nem rendelkeztek hétköznapi munkahellyel, így az egészségügyi vagy szociális rendszert sem vették igénybe.²⁰⁵ Heti fizetést kaptak, de a szervezet alap elvárása, hogy minden aktív szolgálati alegység gondoskodjon a saját anyagi forrásáról. Tevékenységük nem korlátozódott az északi területekre, hanem Angliában és az Ír Köztársaságban is működtek. Elméletben az egyes önkéntesek nem ismertek senkit az alegységből, csak a parancsnokukat, és a parancsnok is csak a dandárparancsnokot ismerte.²⁰⁶ A klasszikus katonai hierarchiára utaló struktúrát az 1977-ben letartóztatott Seamus Twomey – belfasti parancsnok és vezérkari főnök – dublini lakásán talált dokumentumok miatt átalakították sejtszerkezetű operatív struktúrára.²⁰⁷ (lásd 6. ábra) Nyilvánosságra került a zöld könyv is – az 1956-os önkéntesek kézikönyvével együtt –, ami az IRA belső szabályzatát, képzését és működését fedte fel. (A könyv az újonnan belépők és az önkéntesek számára készült, hogy a szervezethez köthető személyek egy egységes és azonos minimum szintű alaptudással rendelkezzenek.) Az új felépítés már feladatorientált volt, amelyet a városi környezethez igazítottak. A zászlóaljok átalakultak Aktív Szolgálati Alegységekké, amivel létrejöttek a kis és gyors alegységek. A fontos pozíciókba állandó vezetőket próbáltak meg

²⁰³ C. J. M. Drake.: The provisional IRA: A case study. In: *Terrorism and Political Violence*, 1991 (3), 2. 47. doi.org/10.1080/09546559108427103

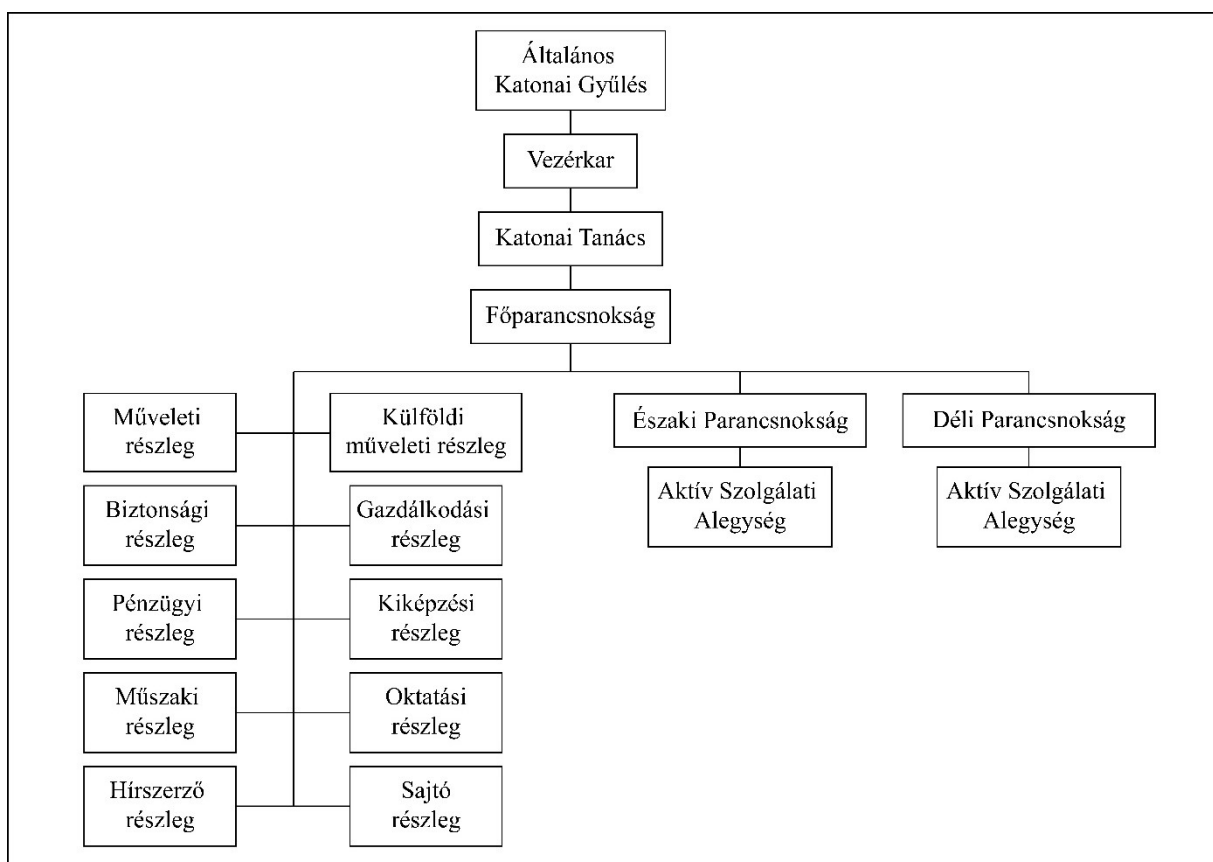
²⁰⁴ Horgan – Tylor (1997): i. m. 18.

²⁰⁵ Crossett – Newton (2012): i.m. 411.

²⁰⁶ Horgan – Tylor (1997): i. m. 18-20.

²⁰⁷ Demkó Attila: *Távolmaradás, politikai ellenállás, fegyveres ellenállás és együttműködés: Az Ír nemzeti mozgalom stratégiai Észak-Írországból (1921-1998)*. (Doktori [PhD] értekezés), ELTE BTK, Budapest, 2008. 114.

alkalmazni, aminek negatív következménye a nagyobb sebezhetőség volt. A probléma megoldására tett egyik kísérlet, hogy fiatal, a biztonsági erők számára még ismeretlen emberekre cserélték az ismert veteránokat. A másik megoldási kísérlet volt, hogy a vezetőket kiemelték a műveleti feladatrendszerből, és megtiltották az önkéntesekkel, aktív szolgálati alegységekkel közös műveleteket.²⁰⁸ Az alegységek továbbá nem hajthattak végre műveleteket az őket ismerő területeken; egy másik teljesen ismeretlen területen kellett dolgozniuk. A módszer és a célpont szempontjából ugyanakkor nagyobb autonómiát kaptak.²⁰⁹ A műveleteket tizenhat Aktív Szolgálati Alegységbe rendezett csoport végezte. Az újrászerveződés következtében tíz alegység működött a déli határnál és hat északon.²¹⁰

6. ábra – Az Ideiglenes Ír Köztársasági Hadsereg struktúrája

Forrás: Brian A. Jackson: *Provisional Irish Republican Army*. In Brian A Jackson et al.: *Aptitude for Destruction Volum II*. RAND Corporation, Santa Monica, 2005. 96.

(szerkesztette: A szerző és Spanics Konstantina)

²⁰⁸ Ed Moloney: *A secret history of the IRA*. Penguin Books, London, 2007. 157.

²⁰⁹ Horgan – Tylor (1997): i. m. 21-23.

²¹⁰ *Operation Banner – An analysis of military operation in northern Ireland*. Ministry of Defence, London, 2006. 2-3.

3.1.4 Külföldi kapcsolatok és fegyverbeszerzések

Az I. világháborút követően és a hidegháború idején a Szovjetunió megjelenik, mint külföldi kapcsolat, és az IRA ügyének lelkes támogatója. 1923-ban követek – 80 fő ismert – is utaztak a mai Oroszországi Föderációba, főként fegyvervásárlás céljából.²¹¹ 2001-ben újra feltámadt a kapcsolat, amikor húsz darab AN-94 Abakan gépkarabélyt vásároltak a Nagypénteki Egyezmény ellenére.²¹²

Líbia és Moammer Kadhafi elnök hivatalosan is támogatta az IRA ügyét. 1972. március 8-án Kadhafi elnök öt tonna fegyver- és lőszerszállítmányt indított útnak a Claudia nevű hajó fedélzetén a PIRA megsegítésére.²¹³ 1977 és 1978 között a feltételezések szerint hét tonna fegyver, köztük RPG-7 kézi páncéltörő került a szervezethez. 1984-1985 során ismét megélénkült a kapcsolat Líbiával. 1986-ban az Egyesült Királyság felfüggesztette a diplomáciai kapcsolatokat, mert a Londoni Líbiai Nagykövetség területén lelőtték Yvonne Fletcher rendőrt. Líbia nyíltan engedélyezte, hogy a PIRA tagjai kiutazzanak, és főként kézfegyvereket, Semtexet, páncéltörő és légvédelmi rakétákat szállítsanak Írországba, Málta segítségével. 1985 augusztusában elindult az újraéledt diplomáciai kapcsolatokat követő első nagyobb szállítmány a Casamara fedélzetén. 1986 júliusában tizennégy tonna fegyverszállítmány érkezett, köztük SA-7 Grail (orosz nevén 9K32 Sztrela-2) vállról indítható föld-levegő (SAM) rakétákkal. 1986 októberében újabb 80 tonna fegyverszállítmány érkezett Észak-Írországba, amit a hatóságok nem foglaltak le – a rakomány (becslések szerint) egy tonna Semtex, tíz SA-7, RPG-7, DSK 12,7 mm légvédelmi géppuska, AK-47 gépkarabély és lőszer volt.²¹⁴

Palesztinában az al-Fatah szervezettel állt üzleti kapcsolatban a PIRA. 1977 novemberében Antwerpenben megállították a Towerstream nevű hajót, amin az al-Fatah jelölésével is találtak fegyvereket tartalmazó dobozokat. Később, 1979 márciusában a PIRA vezetőjének noteszában találtak egy palesztin telefonszámot, aminek tulajdonosát kihallgatták és később kitiltották az Egyesült Királyságból. 1981 augusztusában két Sinn Fein-tagot – Liam Kellyt és Denis Donaldsont, akik az IRA politikai pártjának egykori tagjai – hallgatott ki a francia rendőrség, a gyanú szerint mindketten több hetet töltöttek el palesztin kiképzőtáborokban. 1982 júliusában a Sinn Fein a beflasti Felon's Clubba szervezett kiállítást „*Palestine, Ireland – One struggle*” (Palesztina, Írország – Egy harc) címmel.²¹⁵

²¹¹ J. Bowyer Bell: *The secret army: The IRA*. Transaction Publisher, london, 1997. 64.

²¹² The IRA foreign links. Strategic Comment, 2003/5. 2. Elérhető: www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1356788030954 (Letöltés ideje: 2021.04.18.)

²¹³ Bell (1997): i.m. 398.

²¹⁴ Uo. 568-570.

²¹⁵ FCO 9/4229 – Terrorism in Spain: ETA. Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C14755810 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)

Spanyolországban az ETA-val tartott fenn jó kapcsolatot a szervezet 1974-től. 1972-ben az ETA – a szervezet szakadását követően az ETA politikai-katonai szárnya – segítette a PIRA-t fegyverrel és utánpótlással, majd a kapcsolatok tovább erősödtek.²¹⁶ Közös kiképzéseket szerveztek, vagy felváltva küldtek tagokat egymáshoz kiképzés céljából. A szervezetek megosztották egymással a technológiai fejlesztéseket és az alkalmazott taktikákat.²¹⁷ Ezt José García Gómiz – az 1970-es években a Guardia Civil „Tedax” tűzszerész csoport parancsnoka – is megerősítette, hogy számos Spanyolországban az ETA által elhelyezett robbanóeszköz nagyon hasonló volt az Egyesült Királyságban és Észak-Írországon a PIRA által használtakéhoz. Nyolc tonna Goma-2 bányászathoz használt ipari robbanóanyag tűnt el az évek során Santanderben, amiből, José García Gómiz feltételezése szerint, a PIRA is kapott. A szervezetek politikai szárnyai – a PIRA részéről a Sinn Féin, az ETA oldaláról a Párt a Baszk Forradalomért (EIA) – találkozókát és konferenciákat is rendeztek Spanyolországban. 1981 közepén Galíciában létrehoztak egy a PIRA éhségstrájkjaival szimpatizáló bizottságot, ami számos tüntetést szervezett az angol kormány ellen.

Az Amerikai Egyesült Államok és az ír függetlenségért harcoló csoportok és mozgalmak közötti kapcsolat már régóta fennállt – az 1858-as Fenian-mozgalom, amit a független Írország létrehozásáért alapítottak, amerikai ágának megteremtésével –, ehhez hozzátartozott az USA tizenöt millió ír kötődésű lakosa, ezért egyben a legnagyobb támogatója is volt az ügynek. Létrehozták a National Association for Irish Freedom (NAIF) szervezetét, ami megközelítőleg 125.000 dollárt gyűjtött 1973-ig az IRA-ügy számára.²¹⁸ A további adományokat az Irish Northern Aid Committee (INAC) keretében gyűjtötték, ami a PIRA hivatalos ügynöksége volt az Amerikai Egyesült Államokban. Köztudott, hogy az INAC keretében 1971 és 1973 között Joe Cahill IRA-vezető nevére 823.500 dollárt utaltak át, majd 1973-ban Joet letartóztatták fegyvercsempészet vádjá miatt.²¹⁹ Az Egyesült Királyság katonai hírszerzésének feltételezése szerint a PIRA által használt fegyverek 75%-át az Amerikai Egyesült Államokban gyártották – bár nem mindet csempészték be közvetlenül az Egyesült Államokból. A fegyvercsempészet azonban így is jelentős volt, 1974 és 1975 között közel 200 darab gépkarabélyt, géppuskát, maroklófegyvert, egyéb félautomata fegyvert és 18.600 db lőszer foglaltak le, ami csak az Amerikai Egyesült Államokból származott – ebből csak 158 db AR-15 gépkarabély volt. A fegyvercsempészet mellett a tengerentúlon Paul O’Dwyer ír születésű amerikai ügyvéd és

²¹⁶ Jackson (2005): i. m. 120.

²¹⁷ FCO 9/5487 – Terrorism in Spain. Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C16732263 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)

²¹⁸ FCO 95/2109 i. m.

²¹⁹ Uo.

politikus létrehozta az American Committee for Ulster Justice (ACUJ) szervezetét a polgári jogokért és a politikai lobbierért.²²⁰

3.1.5 Módszerek, eljárások

Az IRA mindkét szárnya megpróbálta a nyílt katonai célpontok támadását, de inkább a támadások romboló erejét használták ki – az anyagi kár és civil áldozatok számának növelését. Taktikájukban ezért prioritást élveztek a robbanóeszközök és a fegyveres támadások, azonban a célpontnak tekintett tömeget alkalmazták fedésre, és menekülésre is.

A robbanóanyaggal elkövetett támadások az IRA szárnyainak egyik fő módszerének (modus operandi) nevezhető. A PIRA zselatinbombákat²²¹ alkalmazott főként a középületek megsemmisítésére, hogy megfelelő propagandahatást tudjanak elérni. Reprezentálva, hogy képesek stratégiai jelentőségű intézményeket lerombolni, a hétköznapi életet felforgatni, valamint cél volt a rivális szervezetek megfélemlítése is. A detonátorokat általában Skóciában gyártották, Ardeerben, a Nobel Explosive Company (NEC) gyárában, de 1971. augusztus 11-én egy házkutatást követően találtak Németországból származót is, amit a Herr Buescher cég importált Írországba. A robbanóanyagok három gyárból származtak, a már ismert NEC-től, az angliai Explosive & Chemical Products Ltd.-ből (E&CP) és a dublini Irish Industrial Explosive Ltd.-ből (IIE) – kivéve a később használt Semtexet.²²² A zselatinbombához azonban nem rendelkeztek megfelelő időzítőmechanikával, ezért az ilyen típusú bombák kiszámíthatatlanok voltak. Az előrejelzések, amelyeket maga a szervezet közölt többségében betelefonálásokkal, így értelmetlenek és használhatatlanok voltak. Veszélyt jelentett magukra a bombakészítőkre is a kiszámíthatatlanság, de innovatívan is megpróbálták felhasználni. Veszélyt jelentett például 1971. szeptember 23-án Gerard O’Hare és Rose Curry – tizenhét és tizenöt éves fiatalok – esetében, amikor véletlenül felrobbantották magukat.²²³ Innovatív próbálkozásra példa 1971. augusztus 10-e, amikor egy katonai laktanyát támadtak volna meg. A 330 fős katona jelenléte miatt indirekt módon a csatornába engedték le a zselatinbombát, és annak úszó-képességével juttatták volna célba, de rossz csőbe került, ezért sikertelen volt a támadás.²²⁴

²²⁰ Uo.

²²¹ Angolul gelignit, hétköznapi becenevén zselatin. A robbanó zselatin borostyánkőszinű, átlátszó és rugalmas anyag, mely végható, hajlítható és nyomható. Sz.n.: A Pallas nagy lexikona. Elérhető: www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-pallas-nagy-lexikona-2/q-15D1C/robbano-szerek-1672E/ (Letöltés ideje: 2023.02.11.)

²²² DEFE 70/1476 – Operations in Northern Ireland: control of explosives and detonators. Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C16896589 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)

²²³ Uo.

²²⁴ Paul Gill: Tactical innovation and the Provisional Irish Republican Army. *Studies in Conflict & Terrorism*, 2017 (40), 7. 575.

A zselatinutánpótlás is akadozott, ezért műtrágya-alapú robbanószerekkel kezdtek kísérletezni. 1972 márciusától a robbanóanyag mellett hordozóeszközt is váltottak – autóra és teherautóra. Előnye volt, hogy az eddigieknél nagyobb robbanóeszközt tudtak használni, és az élesítés észrevehetetlenné vált; hátránya viszont, hogy a beszerelést könnyen észlelhették. Következésképpen lett az ellenőrző pontok felállítása a biztonsági erők részéről. 1972. július 21-én történt „Véres péntek” (Bloody Friday) alkalmával Belfastban húsz autóra rejtett IED robbant, ami megközelítőleg egy óra és tizenöt percen keresztül tartott. A robbantások alatt kilenc ember meghalt és 130 megsérült. A következő években ezért ezt a módszert folyamatosan csökkentették vagy csak kisebb műveleteket hajtottak végre, és a mesterlövészek alkalmazása vált inkább dominánssá.²²⁵

Ismert módszer volt az autók eltérítése és a vezető megfélemlítése, majd a megfélemlített sofőr szállította a saját kocsijával a robbanóeszközt a célba. A megfélemlítés mellett gyakran leszíjazták, bekötötték a gépkocsivezetőket. A szervezet számára ez humánerőforrás-megtakarítást és biztosabb eljárást jelentett, továbbá csökkent a lebukás esélye.²²⁶ A fejlődés és gránáttal az árulók vagy feltételezett kémek kivégzésére alkalmazott eljárás az újabb kémektől való elrettentés érdekében született.²²⁷ Másik módszer az életre való megnyomorítás volt – általában az egyik láb térdnél való ellövése.²²⁸

1974-től a szervezet a távirányítós robbantással kezdett el kísérletezni – elsőként repülőgépmoделlek távirányítóival. Később a szervezet védjegyévé vált a távirányítással robbantott bombák alkalmazása.²²⁹ A távirányítók frekvenciájának állandó változtatásának Richard Johnson villamosmérnök ötlete vetett véget, aki az időjárás-előrejelző rádiók frekvenciáját javasolta. Európában akkoriban nem használták a 16,55MHz frekvenciát, ezért a PIRA zavartalanul használhatta a merényletekhez. Amint a biztonsági szolgálatok kifejlesztették saját frekvenciazavaró eszközüket, új frekvenciát kellett találni, de néhány bombát felszereltek önmegsemmisítő mechanizmussal is.²³⁰

A plasztik robbanószereket általában a szállodáknál, vendéglőknél, kocsmáknál, boltoknál és a közüzemi szolgáltatóknál alkalmazták az általános félelem kialakítására és fenntartására. Erre példa az 1971. augusztus 25-én felrobbantott belfasti Electricity Board for Northern Ireland öltözőszekrényében elrejtett bomba, ami 30 női alkalmazottat sebesített meg és egy embert

²²⁵ Crossett – Newton (2012): i.m. 403-404.

²²⁶ Drake (1991): i.m. 50.

²²⁷ Bell (1997): i.m. 82.

²²⁸ Martin Van Creveld: *The changing face of war*. Presidio Press, New York, 2007. 230.

²²⁹ Crossett – Newton (2012): i.m. 400.

²³⁰ Jackson (2005): i. m. 101-102.

megölt. Használtak továbbá „Togel”-t, egy nitroglicerin alapú robbanóanyagot, amit hivatalosan Észak-Írországban a gyárak sosem értékesítettek.²³¹

A katonai célpontoknál priorizálták a mozgás közbeni robbantást. Csapatmozgás során aknával, vagy a határ közelében tervezett rajtaütéssel, illetve a kézi vezérléssel a határ másik oldaláról működésbe hozott bombákkal. Egy hosszú gyújtósinórral hozták működésbe, amit a földbe temetve álcáztak. A kézi robbantással nagyobb pontosságot értek el, mert csak azt robbantották fel, amit szerettek volna; lehetőségük volt a robbantás elhalasztására; nem következhetett be korai robbanás sem, vagy legalábbis az esélye szinte a nullára csökkent. 1971-ben elkezdték a mozdíthatatlan és nyitásgátló robbanószerkezeteket is kifejleszteni, ami élesítést követően mozdíthatatlan volt, vagy robbant – ezáltal lassították vagy teljesen lehetetlenné tették a hatástalanítását. (Egy vagy több mikrokapcsolót szereltek az IED-re.)²³² Az 1970-es évek végére az innovatív improvizált robbanóeszközök alkalmazása mellett továbbra is meghatározó szempont volt a megbízhatóság, pontosság és hatékonyság. A brit hadsereg már gyorsan tudott alkalmazkodni a PIRA robbanószerkezetekben való fejlődésére, azonban a második kör vagy időzítő alkalmazása ismét újdonság volt. A mechanikai újítások mellett formális, látszat innovációkat is alkalmaztak – a robbanószerkezeteket működésképtelennek álcázták, például a gyújtószerkezetben a biztosítékokat kiégettnek tüntették fel. A technológiai fejlődéssel lépést tartva idővel megjelentek az infraérzékelők és a súlyérzékelők is.²³³

A szervezet használt még benzinbombákat, és házilag készített improvizált robbanóeszközöket is – például tejesedényekbe raktak robbanószer és hatásmenővelőként szöveget, üvegdarabokat használtak a nagyobb emberi veszteség és anyagi kár elérése érdekében. Hátránya, amiért használatuk folyamatosan csökkent, hogy például a dobónak közel kellett lennie a célpontozhoz, hatóköre a többi formához képest kicsi volt, a menekülés pedig nem garantált. A benzinbombát emellett még könnyen észre lehetett venni, főleg éjszaka, amikor meg kellett gyújtani. A szögbombát a biztonsági erők visszavonulásakor, laktanyákba való visszatéréskor alkalmazták általában.²³⁴ A meglepő csapdák használata is jellemzővé vált, így például 1973-ban a Katonai Tanács döntése alapján a PIRA gazdasági, politikai, katonai és igazságszolgáltatáshoz köthető célpontokat választott; ennek ellenére London számos híres, sűrűn látogatott boltjainál, szolgálaton kívüli biztonsági erők tagjai és nyomozók ellen is alkalmazták a meglepő csapdákat.²³⁵ 1982. június 2-án egy rablás utáni nyomozás során, a rablók által használt

²³¹ DEFE 70/1476 i. m.

²³² Jackson (2005): i. m. 101.

²³³ Gill (2017): i.m. 578-579.

²³⁴ FCO 95/2109 i. m.

²³⁵ Crossett – Newton (2012): i.m. 405.

motorokkal megegyezőkre szereltek bombákat és az eredetieket kicserélve elhelyezték őket a menekülési útvonalon. A nyomozóknak a hideg motor tűnt csak fel, és ez mentette meg az életüket, mert nem maradtak a motorok közelében.²³⁶

A szervezet által a gazdasági károkozás, a politikai káosz és a fent említett célok elérése érdekében 1981. február 6-án megtámadták és felrobbantották a Nellie M brit teherhajót Lough Foyleban. Lough Foyle eredetileg Írország fennhatósága alá tartozott, azonban Észak-Írország státusza miatt végül az Egyesült Királyság felügyelete alatt állt – ténylegesen azonban Írország és az Egyesült Királyság is felügyeleti jogot formált a terület felett. A Garda Síochána – az Ír Köztársaság rendőrsége – nyilatkozata és a sajtó alapján a támadást egy tucat PIRA-tag és önkéntes követte el. A fedélzetre jutást követően a főgépész elmagyarázta és megmutatta a hajó részeit a támadóknak. Az AR-15 gépkarabélyokkal felfegyverkezett támadók a legénységet sértetlenül elengedték. Az önkéntesek a révkalauzhajót használták a mentőhajók vontatására, amivel hét önkéntes is partra szállt. Az első robbanások egy órán keresztül tartottak, majd másnap hajnalban egy nagy robbanás történt, és a hajó félig elsüllyedt. Ezt később a Garda Síochána is alátámasztotta, miszerint sok apró lék keletkezett a hajótesten a robbanások következtében.²³⁷

Margaret Thatcher ellen is elkövettek egy merényletet 1984. október 12-én a brightoni Grand Hotelben a Konzervatív Párt konferenciájának idején. Szeptember 14-17. között egy PIRA-tag Roy Walsh néven – eredeti nevén Patrick Magee – jelentkezett be a 629. számú szobába.²³⁸ A robbantás időpontja előtt körülbelül 24 nappal helyezték el és időzítették a robbanóeszközt. Thatcher sérülés nélkül túlélte, de a szállodában jelentős kár keletkezett, és öt ember is életét vesztette.²³⁹ A Thatcher ellen elkövetett merénylet az időzítők használatában bekövetkezett változást is jól példázza, amivel hetekkel vagy hónapokkal is lehet késleltetni a robbantást. A változást fokozta a Memopark-időzítők rendszeresítése is, amit polgári felhasználásban a parkolóóránál a még hátralévő idő mérésére alkalmaztak. A technikai fejlődést mutatta, hogy bevezették a szerkezeten belüli LED alkalmazását is, ami a bomba helyes beállítását jelezte, vagy egy független másodlagos időzítőt.²⁴⁰

²³⁶ DEFE 25/532 – Northern Ireland: operations and intelligence. Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C16516999 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)

²³⁷ CJ 4/4050 – Provisional IRA attack on coal ship Nellie M in Lough Foyle: issues of compensation to the ship's owners and questions of sovereignty over the waters of Lough Foyle. Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C14208741 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)

²³⁸ Veress – Bács (2017): i.m. 140.

²³⁹ Crossett – Newton (2012): i.m. 405.

²⁴⁰ Jackson (2005): i. m. 102-103.

A robbanószer-alkalmazás és a fegyveres támadások közé lehet sorolni az aknavetők használatát. A kezdeti próbálkozások egy vietnámi veterán „Yankee Joe” Conlon nevéhez köthetők. 1972 júniusában megjelent a saját aknavetőjük MARK 1 névvel. A MARK 1-es aknavető működési elve alapján egy rézesőbe bombát helyeztek el, aminek az alján található tüske indította a lövést egy nyolcmilliméteres lövedékkel. A csőben való berobbanás megakadályozására a cső száját egy fémlappal fedték le, amit nejlonnal rögzítettek, ezáltal biztosítva a biztonságos távolságról való indíthatóságát. Használata mégis veszélyes és hatása kiszámíthatatlan volt – a lövedék becsapódási szöge és ereje a kísérletek során nem aktiválta a lövedéket.²⁴¹ A működtetőjét sem védte semmi, mert nem rendelkezett késleltető mechanizmussal. 1972 decemberében jelent meg a már biztonságosabb és nagyobb erejű MARK 2. A MARK 2 egy kilogramm kereskedelmi robbanóanyaggal működött már és egy „L” alakú alapról indították. A kezelő számára öt másodperces késleltetőt is beszereltek, az orrkúp biztosítékát pedig megerősítették. 1973 júniusára jelent meg a MARK 3, ami 250 m hatótávolságot tudott és 50 dkg kereskedelmi robbanószerrel működött. A pontosságot tovább fokozták egy célra forgatható és zárható célzóval. Hátránya volt, hogy a kevesebb robbanóanyag miatt annak hatásfokát növelni kellett, ezért veszélyesebbé vált – ezért nátrium-kloridot és ammónium-nitrátot is alkalmaztak. Eredményként a robbanás már a levegőben a cél előtt bekövetkezett vagy magában a csőben a kilövés előtt. 1974 februárjában jelent meg a MARK 4, ami már 400 méteres hatótávolsággal, de a MARK 1-hez hasonló biztonsági hiányosságokkal bírt. A MARK 5 1974 májusában jelent volna meg, de még a műveleti alkalmazása előtt a Brit hadsereg elfogta, lefoglalta – megközelítőleg 25 m hatótávolsággal rendelkezett volna.²⁴² A MARK 6 egy hagyományos cső és háromlábú fém aljzattal rendelkezett, hatótávolsága 1.200 m volt, amit általában plasztik robbanószerrel töltöttek meg. A MARK 7 gázpalack nagyságú és átmérőjű csövekből állt, és a gyártás során meghatározó szempont volt az autóval való szállíthatóság. A MARK 10-es tipikusan a PIRA házilag barkácsolt aknavetője volt, három darab oxigénpalackból állt össze, amit egy gumírozott aljú állványra erősítettek. A hajtóanyag cukor és nátrium-klorid volt, elektromos indítási rendszerrel. Előnye, hogy egy furgonba is befért, és a támadásokhoz elég volt egy üres parkoló a célponthoz nem túl közel, ahol volt elég hely kivenni az állványt a furgonból.²⁴³ A MARK 11 a MARK 10 fele volt – nagyságban és súlyban egyaránt –, de a hatótávolsága a duplája. A

²⁴¹ Nick Van Der Bijl: *Operation Banner – The british army in northern ireland 1969-2007*. Pen&Sword, Barnsley, 2017. 136.

²⁴² Gill (2017): i.m. 576-577.

²⁴³ Bijl (2017): i.m. 136.

MARK 12 1989-ben került először használatba, ami két és fél kilogramm Semtexszel működött. Jellemében már az aknavető és a páncéltörő kézi gránátvető tulajdonságait próbálták meg összehangolni.²⁴⁴ A MARK 13 egy rövid hatótávú, záródugós gránátvető, ami egy 200 literes olajshordó nagyságú, 323 kg súlyú lövedéket lőtt ki – formailag hasonló a mélyvízi bombához –, hordozóeszköze általában furgon vagy kisteherautó volt. A MARK 15 egy, az 1990-es években kifejlesztett, a MARK 10 és MARK 13 tulajdonságainak keresztezésével létrejött lövedék volt. Felépítése egy ipari gázcső, ami képes egy méter hosszúságú és 70 kg súlyú töltetet maximum 150 m távolságra kilőni.²⁴⁵ Az akna- és gránátvetők használatának célja egyértelműen anyagi vonzatú károkozás volt. 1994. március 9–12. között három alkalommal próbálta meg működésképtelenné tenni a Heathrow Nemzetközi Repülőtér a PIRA, MARK 15 aknavető használatával. Végül mind a három kísérlet csak az ideiglenes kiürítésekkel okozott „átmeneti üzemzavart”, ugyanakkor a kifutópályákban sem sikerült kárt tenni, mert a lövedékek nem robbantak fel.²⁴⁶

Módszerként alkalmaztak még fegyveres támadásokat is, amelyek során általában nagy torkolati sebességgel rendelkező fegyvereket használtak, ezáltal átütötték a célpontokat – főként az emberi szöveteket. Kedvelt eljárás volt, mert lövedék nélkül nehéz az elkövetőt megtalálni, valamint a PIRA is letagadhatta felelősségét. A fegyveres rajtaütések célpontjai általában a biztonsági erők voltak. Nyílt összeütközés formájában a rajtaütést ritkán alkalmazták, általában egy magas épületről nyitottak tüzet, mesterlővészek alkalmazása is előfordult, de a város tulajdonságai miatt korlátozottan.²⁴⁷ Fegyveres támadásokhoz sorolandók még a kézi gránátvetővel elkövetett akciók is – a támadások mellett lélektani műveletekhez és propagandaként is használták, katonai szervezet jelképeként. 1972-től éleslövészet és gyakorlati tapasztalat nélkül, de bevezették az alapkiképzésbe ezek általános használatát is. A külső beszállítótól való függés elkerülése érdekében az 1980-as években kifejlesztették saját improvizált gránátvetőjüket – az angolok csak „csap-gránátvetőnek” (spigot grenade) nevezték –, majd 1991-ben megalkották annak második generációját is.²⁴⁸ Az első csap-gránátvetőnél általában 50 dkg robbanó zselatint használtak, amelyet egy tizenöt centiméter átmérőjű csőből lőttek ki; elsütő billentyűnek fát alkalmaztak, ezt szigetelőszalaggal erősítettek a csőhöz.²⁴⁹

²⁴⁴ Gill (2017): i.m. 578.

²⁴⁵ *Operation Banner – An analysis of military operation in northern Ireland*. Ministry of Defence, London, 2006. 5-12.

²⁴⁶ Uo. 208-209.

²⁴⁷ FCO 95/2109

²⁴⁸ Jackson (2005): i. m. 106-107.

²⁴⁹ Gill (2017): i.m. 576.

1983 júliusában a merényletek során Belfastban és Londonderryben számos alkalommal az RPG-7 mellett az M42 rakéta gránát is megjelent.²⁵⁰

Minden PIRA-műveletben előkészítésként részt vettek a „bajkeverők”, vagy az úgynevezett civil pajzs, akik a biztonsági erőket hergelték. A biztonsági erők nem válaszolhattak akármilyen tömegoszlatási eszközzel, mert a „bajkeverők” gyerekek is lehettek, akik köveket, üvegeket, szögbombákat, füstbombákat dobáltak. Alkalmazásuk célja a biztonsági erők megosztása és a fegyveres összecsapás kikényszerítése volt. A gyerekek mellett nőket is felhasználtak, bár főként csak a biztonsági erők követésére és a helyzet meghatározására, később üzenethordásra. A helymeghatározás csapatmozgások vagy őrzékek esetén a szemeteszások zörgetésével vagy sípok alkalmazásával történt.²⁵¹ Számos példa említhető a „bajkeverők” és mesterlövészek vegyes alkalmazására, például 1975. augusztus 8-án Lower Fallsban kövekkel megdobálták és rálőttek a járőralegységre, majd az elkövetők elmenekültek a helyszínről.²⁵²

Sztrájk a letartóztatott PIRA-tagok körében vált népszerűvé, amellyel passzívan helyeztek nyomást a brit kormányra – „piszkos tiltakozásnak” nevezték el. Az egyik legismertebb éhségsztrájkoló Bobby Sands – PIRA-vezető és észak-ír parlamenti képviselő – és kilenc másik republikánus társa volt. Sands 1981. május 5-én 66 nap éhezés után belehalt a tiltakozásba, pedig a PIRA is felszólította a sztrájk felfüggesztésére. A tiltakozók lassú halála folyamatos és fokozódó nyomást gyakorolt az Egyesült Királyságra. A nemzetközi támogatottság és tömegtüntetések ellenére sem változtatott álláspontján a kormányzat. A PIRA is fokozott politikai tevékenységbe kezdett, bár a politikusok kezdetben kételkedve fogadták.²⁵³ Közismert sztrájkok törtek ki továbbá a HM Prison Maze férfi és a HM Prison Armagh női börtönben is – előbbiben négy fő majd hét fő, utóbbiban három fő kezdett éhségsztrájkba. A tüntetőknek veszténivalójuk már nem volt, a legtöbb elítélt legalább húsz évet vagy életfogytig tartó börtönbüntetést kapott; csak a HM Prison Maze hét sztrájkolója összesen legalább 718 év börtönbüntetést kapott.²⁵⁴ Az éhségsztrájk mellett alkalmaztak még „takaró sztrájkot” is. A börtönök szabályzata alapján a fogvatartottak kötelesek voltak ruhát viselni a cellán kívül, amit a sztrájkolók megtagadtak. A „takaró sztrájk” leghíresebb képviselője, egyben az első ilyen

²⁵⁰ DEFE 25/532

²⁵¹ FCO 95/2109

²⁵² CJ 4/6050 – Provisional IRA: 1975 ceasefire. Elérhető:

discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C16527516 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)

²⁵³ Crossett – Newton (2012): i.m. 408-409.

²⁵⁴ CJ 4/3012 – 'Dirty protest' and hunger strike at the Maze Prison: countering Provisional IRA propaganda in the USA; profiles of protesting prisoners. Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C12178661 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)

ellenállást tanúsított fogvatartott, Kieran Nugent volt 1976-ban, akit 1980 végére már 300 sztrájkoló követett a 800 republikánus rabból.²⁵⁵

3.1.6 Az Ír Köztársasági Hadsereg elleni küzdelem

1969 augusztusában az Egyesült Királyság megkezdte az eddigi leghosszabb megszakítás nélküli katonai műveletét, ami 2007 júliusáig tartott. Az észak-írországi aktív katonai jelenlét alatt összesen 1.441 katona vesztette életét, amiből csak 722 fő halálát okozták paramilitáris csoportok. Az Egyesült Királyság ezzel szemben 301 fő halálát okozta, ebből 150 fő civil volt – bármilyen paramilitáris csoporttagság nélkül. A rendőrség állományából a konfliktus összesen 304 fő halálát okozta.²⁵⁶

3.1.6.1 Katonai jelenlét

Az IRA és PIRA tevékenységére válaszul az Egyesült Királyság kénytelen volt a hadsereget is rendészeti feladatokra alkalmazni Észak-Írország területén. A hadsereg számára így egy elhúzódó és hosszantartó, összetett műveletsorozat vette kezdetét. Az aktív katonai jelenlét változást hozott az IRA szervezeti felépítésében, bár a hadsereg elsősorban csak válaszolt az újabb és újabb módszerekre, eljárásokra.

Az észak-írországi katonai jelenlét számos új kihívást jelentett, és plusz feladatokkal terhelte a fegyveres erőt is, ezért a kiképzést és felkészülési folyamatot ehhez igazították. Ilyen volt például a letartóztatási és kihallgatási eljárás. Gyakran előfordult, hogy az előbb felsoroltak során történt technikai mulasztás miatt a végén a gyanúsítottat szabadon kellett engedni. Ennek érdekében külön a kihallgatási technikákat és a kihallgatás menetét gyakorolták, továbbá növelték a PIRA szervezetén belüli fedett hírszerzési, felderítési tevékenységet.²⁵⁷ (A törvénytelen és a sorozatos mulasztások nevezhetők akár egy íratlan, kimondatlan, de rendszeresített gyakorlatnak. Egyben a jelenkornak is feladatot és reményt biztosít. Feladatot az ismételt felülvizsgálatokra és reményt a rabok idő előtti szabadon engedésére.)

A Lobogó Hadművelet (*Operation Banner*)

A művelet az Egyesült Királyság katonai műveleteinek összefoglaló neve, ide tartozott például az *Operation Motorman* is. A kezdeti három zászlóalj méretű katonai kontingens bővítésével a csúcsidejére, 1972 nyarán, már 28.000 fős kontingens állomásozott Észak-Írországban. A katonai jelenlétet 2004-től fokozatosan csökkentették. A PIRA 2005-ös fegyverletételi bejelentésével

²⁵⁵ Crossett – Newton (2012): i.m. 407.

²⁵⁶ Claire Mills: Investigation of former armed forced personnel who served in Northern Ireland. House of Common Library, 2021. 10-11. Elérhető: researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-8352/CBP-8352.pdf (Letöltés ideje: 2021.09.13.)

²⁵⁷ Crossett – Newton (2012): i.m. 404.

párhuzamosan a katonai jelenlétet 5.000 főre és tizennégy laktanyára csökkentette Nagy-Britannia. A műveletek célja kezdetben az általános közrend fenntartása volt, ami a PIRA megmozdulásaival változott, és a folyamat része lett a közvélemény megnyugtatása, az elrettentés és a terrorizmus felszámolása.²⁵⁸ A műveletet négy időszakra lehet osztani:²⁵⁹

1. 1969–1971 A zavargások, tömegtüntetések és szabadrablás időszaka.
2. 1971–1975 A felkelés időszaka, amikor az IRA és a PIRA is katonai hierarchikus struktúrához hasonlóan, zászlóalj vagy dandár névvel, de kislétszámú, néhány fős alegységekkel harcolt. A szakasz végét egy ideiglenes tűzszüneti megállapodás kezdte és a PIRA újraszerveződése jelenti.
3. 1975–1993 A felkelést felváltotta a terrorista eszközök és a terrorizmus alkalmazása.
4. 1995–2007 A politikai egyeztetések és a békülés időszaka.

A művelet során a hadsereg volt hivatott a békefenntartásra, kezdetben a protestánsok és katolikusok közötti határolóként; később leszerelési és rendfenntartó feladatokat is ellátott. A hadsereg tevékenységét, egyben eredményét mutatják az 1970. július 3-án tartott házkutatások a Balkan utcán, Lower Fallsban, amelyek tömegtüntetést váltottak ki. A házkutatások során 48 óra alatt 107 db fegyvert, tizenegy kilogramm robbanóanyagot, 21.000 db lőszeret találtak.²⁶⁰

Operation Motorman

Az 1972. július 21-ei „Véres Péntek”-et követően határozta el a katonai és politikai vezetés a „no-go” zónák felszámolását és a törvényes rend visszaállítását. A kialakított zónák a katonai alegységeknek nehézséget okoztak, ezért minden műveletet felfüggesztettek a zónákon belül az esetleges polgári áldozatok elkerülése érdekében. A tanácsadók azt javasolták, hogy a művelet megindításával a fizikai akadályok – barikádok, úttorlaszok – teljesen szűnjenek meg, ez a PIRA-t nyílt fegyverkezésre vagy visszavonulásra kényszeríti. A művelet sikeres teljesítése, becslések szerint, hét zászlóalj plusz egység Belfastba és Londonderrybe való vezénylését tette szükségessé, valamint egy vezetési pont létrehozását *Operation Glasscutter* néven. Eldöntendő kérdés volt, hogy a lakosság köréből minimum szükséges erőt vagy a maximum még tolerált erő alkalmazását vegyék-e figyelembe.²⁶¹ 1972. július 31-én 4:05-kor szálltak le az első rohamcsapatok Londonderryben és 4:13-kor vette kezdetét a művelet, amely egy 95 halálos áldozatot követelő terrorhullámnak vetett véget a Véres Pénteket követően. Az érintett területek Belfast, Londonderry, Lurgan, Portadown, Armagh, Newry, Coalisland, Dungannon voltak. A

²⁵⁸ Mills (2021): i.m. 9-10.

²⁵⁹ *Operation Banner – An analysis of military operation in northern Ireland*. Ministry of Defence, London, 2006. 1-2.-1-3.

²⁶⁰ Uo. 2-5.

²⁶¹ Uo. 2-8-2-9.

művelet első fázisa még 1972. július 28–30. között az alegységek létrehozása és átvezénylésükkel azok logisztikai kiszolgálása volt, amit július 30-án 21:00-re teljesítettek. A hadsereg előzetes igényéből említhető például a 70 db fegyver, 15.000 db lőszer és 1,6 tonna robbanóanyag. (További átcsoportosítási információért lásd 7. ábra.) A második fázis a művelet tényleges megkezdésével kezdődött és 7:00-ra Londonderryben az összes barikádot elfoglalták. A területfoglalások a biztonsági erők részéről halálos áldozat nélkül történtek. A harmadik fázist a konszolidáció és dominancia kialakításának is lehet nevezni. A biztonsági erők célzott házkutatásokat tartottak és rendszeres járőralegységeket is felállítottak. Cregganban és Bogsideban 50 db fegyvert, 10.000 db lőszer és 680 kg robbanóanyagot találtak. A negyedik fázist a PIRA erőinek semlegesítése, majd 1972. november 1-jéig a katonai alegységek számának tizennyolc zászlóaljra csökkentése jelentette. A katonai jelenlét csökkentésével párhuzamosan egy megbízható és működő hírszerző, felderítő rendszer kiépítését is célul tűzte ki Nagy-Britannia. (A rendszer két és öt nap közötti kihallgatási és fogva tartási időt alkalmazott, ami elég volt a beszivárgáshoz és egy demoralizálási folyamat megkezdéséhez.) A nagyobb városokban sikerült a PIRA semlegesítése, azonban vidéken nem tudták tartósan fenntartani az ellenőrzést, ezért a szervezet csak erősödött a katonai műveletek hatására.²⁶²

A művelet része volt a protestáns-katolikus konfliktus mértékének csökkentése, azonban annyira kontraproduktív volt a tevékenység, hogy fokozódtak és tovább folytatódtak a titkos csoportokkal végrehajtott, vallási alapon történő gyilkosságok. 1972. június 23. és július 23. között a PIRA 15.000 db lőszer szerzett, valamint az egész év során számos alkalommal próbált meg vallási felkelést kirobbantani. Törvényhozói oldalról megjelent a fegyvertartás szabályozása is, minden .22 kalibernél nagyobb fegyvert le kellett adni a hadseregnek – a türelmi idő leteltével szankcionálták, ha találtak ennél nagyobb fegyvert.²⁶³

1972. december 1-jére befejeződött az *Operation Motorman*.²⁶⁴

	Levegő	Víz	Összesen
Összesen	118	4 LSL 2 LPD	-
Jármű	219	468	687
Pótkocsi	98	133	231

²⁶² DEFE 24/ 718 – Northern Ireland: Operation MOTORMAN (removal of republican "no-go" areas). Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C6005699 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)

²⁶³ Uo.

²⁶⁴ *Operation Banner – An analysis of military operation in northern ireland*. Ministry of Defence, London, 2006. 1-3.

Rakomány (tonna)	91	150	241
Utas	2315	2279	4594

7. ábra – A művelet első fázisában történt anyag és személymozgatás

Forrás: Forrás: DEFE 24/718 (szerkesztette: A szerző)

Operation Folklore

1972. július 17-én kezdtek el nyíltan keringeni a kormány és a hadsereg szervezeti egységei között a művelet elképzelései, majd a „Véres Péntek” és az *Operation Motorman* alatt is számos alkalommal megjelent a kérdés: eljött-e már az idő az *Operation Folklore* megkezdéséhez vagy sem. Végül nem alkalmazták a részletesen kidolgozott műveleti tervet, a hadseregben pedig „Armageddon Művelet”-i tervként vált csak ismertté.

A terv szerint a húsz zászlóaljat megerősítették és összesen 47 zászlóaljra növelték volna – 40 a városokba telepítve, hét a vidék felügyeletére bízva. A terv tartalmazta, hogy az alegységeket két ütemben vezénylik át, az első ütemben 40 zászlóaljra bővülnek, feladatuk a konfliktusban résztvevő főbb területek megszállása. A második fázis során a 47 zászlóalj feladata már az ország egész területén a törvényes rend és a később ismerttetett műveleti célok megteremtése és fenntartása lett volna. A csapatmozgás hat dandárt érintene, a kezdetekben dandáronként átlagban 6,6 zászlóalj, a második ütemben már csak 1,1 zászlóalj és a művelet végén 7,8 zászlóalj.²⁶⁵ (lásd 8. ábra) A művelet megkezdését nyilatkozat formájában kellett volna kihirdetni – bevezetve ezzel a rendkívüli állapotot –, és egyidejűleg a zászlóaljakat azonnal Észak-Írországba vezényelni. A nyilatkozat és a vezénylés feltétele az volt, hogy az alegységek és felszerelésük elérje a harckészültségi szintet – legegyszerűbb feladatuk a házról-házra való harc és házkutatás lett volna. A művelet elrendelése azonban csak abban az esetben kerülhetett volna szóba, ha a katolikus-protestáns ellentét kapcsán a feleket nem tudják tárgyalóasztalhoz ültetni, és az erőszakot sem sikerül a biztonsági erőknek korlátok közé szorítani – egy-egy levelezésben leírtak szerint: „ha elszabadul a pokol”.²⁶⁶

Dandár neve	Műveleti terület	Zászlóalj – 1. ütem	Zászlóalj – 2. ütem	Zászlóalj – 3. ütem
39. dandár	DNY-Belfast	11	-	11
24. dandár	É- és K-Belfast	8	1	9

²⁶⁵ CAB 164/1101 – Northern Ireland Contingency Planning. Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C11100166 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)

²⁶⁶ DEFE 24/718 i.m.

8. dandár	Londonderry	8	-	8
3. dandár	G-K	7	3	10
X dandár	O,P,R	3	1	4
Y dandár	L,M,N	2	1	3
Területi tartalék	-	1	1	2

8. ábra – A zászlóaljok részletes mozgása és műveleti területük

Forrás: CJ 4/4253 (szerkesztette: A szerző)

Az Egyesült Királyság két lehetőséget vázolt fel arra az esetre, ha az észak-ír állapotok kontrollálhatatlanná válnának. Az első opció szerint, a katonai alegységeket megerősítenék és újra bevezetnék a házkutatásokat, internációs zónákat alakítanának ki, egyúttal fontos lenne a protestánsok földrajzi és politikai helyzetének mindenekfeletti védelme, valamint az Észak-Dél egyesítésének teljes elutasítása. Másik lehetőség az Észak-Dél egyesítés rákényszerítése a protestánsokra is, és korai katonai erő kivonása Észak-Írországból, esetleg az Ír Hadsereg segítségével.²⁶⁷

A művelet céljai a következők lettek volna – kivételezések nélkül:²⁶⁸

- A lakosság lefegyverzése;
- Támadó jellegű akciók, gyilkosságok megszüntetése;
- Az ellenség minden területének megszállása – az IRA, PIRA és egyéb milíciák vallási megkülönböztetése nélkül – és területi dominancia kialakítása;
- Alapvető, az állam által békeidőszakban garantált minimum szolgáltatásainak helyreállítása és fenntartása;
- A határok fokozottabb ellenőrzése.

A tervben a művelet intenzív időtartamát maximum három hónapra ütemezték, azonban már a művelet megkezdése előtt a hadsereg járműellenőrző pontokat állított volna fel azzal a céllal, hogy csökkentsék az emberek napi „felesleges” mozgását, valamint a milíciák mozgása is akadályoztatva lett volna.²⁶⁹

Operation Granada és Interknit

Az Ideiglenes Ír Köztársasági Hadsereg nemzetközi, tengerentúli kapcsolatai és kereskedelme, valamint Észak-Írország geopolitikai elhelyezkedése miatt logikus volt egy, a vízen húzódó, a

²⁶⁷ CAB 164/1101. i.m.

²⁶⁸ CJ 4/4253 – Contingency planning for a state of emergency in Northern Ireland (Operation Folklore).

Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C14209016 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)

²⁶⁹ Uo.

határok ellenőrzésére irányuló műveletet is létrehozni. A műveletben aktívan részt vett az Egyesült Királyság haditengerészete és légierője – utóbbi csak kérésre. A műveletek során Írország nem határozta meg vízi határait. A konfliktus elkerülése érdekében pontosítani kellett a művelet területi kiterjedését (például skót alegységek esetén). A nemzetközi vizeket és Észak-Írország part menti vizeit, illetve Észak-Írország esetében – a tisztázatlan határok miatt – Lough Foyle és Lough Carlingford területeit csak egy mérföldre közelíthették meg az alegységek.²⁷⁰ Az *Operation Granada* fő működési területe(i): Északi Part, Antrim Coast, Belfast Lough, North Down Coast, South Down Coast volt.²⁷¹ A művelet célja, hogy megakadályozzák a vízen folyó ember-, fegyver- és pénzcsempészetet.²⁷² A művelet 1972-ben kezdődött, miután 1972. március 24-én bevezették a Nagy-Britannia kormánya általi közvetlen irányítást – Direct Rule.²⁷³

Az *Operation Granada* során komoly kétségek és ellentétek alakultak ki a halászok, az észak-írországi Mezőgazdasági Minisztérium és az Egyesült Királyság haditengerészete (Védelmi Minisztérium) között. A Mezőgazdasági Minisztérium a halászatvédelmi törvénye keretében alkalmazott ellenőrzéseket, és az azokhoz felhasznált hajók miatt jelentkezett a probléma. A törvény értelmében a feladatra kijelölt század ellenőrhajói a parttól tizenkét tengeri mérföldig megállíthatták és átvizsgálhatták a külföldi halászhajókat – a vizsgálat során a halászháló szabályosságát és a fogás szabályoknak való megfelelését vizsgálták. A vizsgálatok egy része miatt a hajókat kikötőkbe kellett kísérni és ott folytatni az ellenőrzést, erre azonban a kikötők nem voltak felkészülve – biztonsági és kapacitási szempontból. A vizsgálandó hajók nem használhatták a nagy-britanniai kikötőket, sem a Manx kikötőt, sem a Londonderry kikötőt, Lough Foyle-ba pedig be sem mehettek. Az ellenőrhajók végül nem vettek részt a műveletben, amit egy megkülönböztető zászló is jelzett. A hajók átvizsgálása során azonban illegális fegyvereket találhattak vagy egyéb, a művelet szempontjából releváns tárgyakat, ezért a következőképpen kellett eljárniuk:²⁷⁴

- Külföldi hajók tizenkettő és három tengeri mérföld között: Az ellenőrző századnak nem volt más kötelezettsége a jelentésen kívül, és tilos volt intézkedniük.

²⁷⁰ DEFE 24/878 – Northern Ireland: anti-gun running operations. Elérhető:

discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C10961037 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)

²⁷¹ DEFE 24/946 – Northern Ireland: Operation GRANADA; patrols off Northern Ireland. Elérhető:

discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C11067439 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)

²⁷² DEFE 24/2127 – Royal Naval assistance in Northern Ireland: Operation GRENADA; operational orders. Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C16459008 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)

²⁷³ *Operation Banner – An analysis of military operation in northern ireland*. Ministry of Defence, London, 2006. 6-1.

²⁷⁴ DEFE 24/878. i.m.

- Angliában regisztrált hajó esetén: Az angol szabályozás nem terjedt ki Észak-Írország területén kívülre, csak a parttól számított három tengeri mérföldön belül volt érvényben.
- Három tengeri mérföldön belüli területek: Ha a három mérföldön belül, véletlenszerű ellenőrzés során csempészett fegyvert találtak, akkor a század ellenőrhajóinak is a haditengerészet kötelékében lévő és az *Operation Granada* műveletben részvevő hajóként kellett viselkednie.

A külföldön bejegyzett halászhajók negatív diszkriminációnak érezték az ellenőrzéseket, ezért a haditengerészet létrehozott egy problémabejelentő űrlapot is, amit ellenőrzéskor a hajó legénysége vagy kapitánya kérhetett és tölthetett ki. A nyomtatványok kitöltése helyett a médiához fordultak inkább, és azon keresztül próbálták nyomást gyakorolni a kormányra – sikertelenül.

A haditengerészet által alkalmazott eljárási rend szerint csak a gyanús, vagy véletlenszerűen kiválasztott hajókat ellenőrizték. Észak-Írország partmenti vizét leszámítva csak megfigyelték a hajókat. Ha az ellenőrzendő hajó Észak-Írország partmenti vizének határát átlépte, akkor a hajót jogilag megállíthatták. (Kivételt képeztek a Szovjetunió és a szovjet blokk államainak hajói; esetükben tilos volt megállítani vagy bármit csinálni a hajóval, viszont azonnali hatállyal jelenteni kellett a Védelmi Minisztériumnak.) A hajó megállítását követően a fegyveres keresőcsoport átszállt és átkutatta a hajót – fegyver- és embercsempészet megakadályozása céljával. Fegyverüket éleslőszerrel töltve, de nem kibiztosítva és semmiképp sem fenyegetően a hordták a keresés ideje alatt. Az átkutatás során a legénység ellen csak a minimum és szükséges erő alkalmazása volt engedélyezett.²⁷⁵

Az *Operation Interknit* inkább elrettentő, pszichológiai hatást kiváltó tengeri műveletként működött – a tényleges tevékenység végzése mellett. A hírszerzés információja alapján a csempészforgalom több mint felével csökkent a térségben a fokozott katonai jelenlét és az ellenőrzések miatt. Műveleti területe a Lough Carlingford volt, mint az egyik fő csempésztútvonal állomása. 1972 májusában megszületett a politikai akarat is az útvonal felszámolására, katonailag pedig rohamcsónakok alkalmazása mellett döntöttek. Az év végére két a haditengerészet kötelékében szolgáló hajót, HMS A382 és HMS A510, és rohamcsónakokat vezényeltek a területre. 1973 decemberében a királyi haditengerészet adta az őrzáratokhoz a humán erőforrást is, ezért teljes mértékben a haditengerészet irányítása alá került a művelet. (Az őrzárat a víz mellett a szárazföldön, a part mentén is állandó volt Warrenpoint környékén.) Az HMS A382 és az HMS A510 párhuzamosan részt vett az *Operation Granada-*

²⁷⁵ DEFE 24/878. i.m.

ban is, ezért 24–48 óránként járőrözött a két terület között. Az *Operation Interknit* keretében az elrettentő erőt képviselte, aktív katonai művelet és a jelenlét képviselőjeként kellett fellépnie rohamcsónakok szerepének és azok felügyelő szerepének kiegészítésére, nyomatékosítására. Az *Operation Granada* keretében a feladatok azonosak; extra feladat volt, hogy az elrettentés és látszatkeltés mellett ténylegesen hajókat állítsanak meg és ellenőrizzenek.²⁷⁶

Operation Arbacia

A Lobogó Hadművelet 2007-es befejezését követően a brit hadsereg továbbra is jelen volt és van Észak-Írország területén, azonban csak kiegészítő és tanácsadó feladatokat lát el. Az Ír Köztársasági Hadsereg utódszervezetei és azok műveleti intenzitása még kezelhető és szinten tartható rendészeti és titkosszolgálati műveletekkel is. Ilyen művelet volt például az *Operation Arbacia* is, ami a NIRA megismerésére, felmérésére és a működésének csökkentésére irányult. Cél az új szervezet külföldre irányuló fegyverszerzési kísérleteinek megakadályozása volt. A műveletet a Brit Biztonsági Szolgálat (MI5) és az Észak-Írországi Rendőrség összehangoltan hajtotta végre, de nem volt kiemelkedő kezdő eseménye. A műveletre 2020 februárjában adódott egy lehetőség, amivel az MI5 élt és lehallgató készülékeket helyeztek el a szervezet tagjainál találkozóinak idején. A művelet keretében tartóztattak le kilenc új IRA-tagot és a palesztin állampolgárságú Issam Bassalat is.²⁷⁷

3.1.6.2 Politikai kontroll

A Direct Rule értelmében Westminsterből irányították Észak-Írországot. A közvetlen irányítás ideje alatt Westminster felelőssége a politikai döntéshozatal, annak végrehajtása és ellenőrzése volt. Továbbá a közigazgatási szolgáltatások fenntartása és ellenőrzése.²⁷⁸

A Northern Ireland (Emergency Provisions) Act 1973 rendelkezett az általános, köztörvényes bűncselekményekről, közbiztonságról és közrendről, valamint szabályozta a szokásos rendészeti feladatokat. Általános rendelkezések a köztörvényes bűncselekmények körében, például a halálbüntetés eltörlése és az életfogytiglani ítélet során egy börtönben töltött minimum idő megszabása. A rendészeti feladatok körében meg kell említeni a közfelháborodást és a katolikusok körében a legnagyobb ellenszenvet kiváltó rendelkezést: „*A rendőrnek jogában áll bárkit letartóztatni, akiről feltételezi, hogy terrorista. A letartóztatás érdekében a rendőrség*

²⁷⁶ DEFE 24/945 – Northern Ireland: Operation INTERKNIT; Royal Navy operations in Carlingford Lough. Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C11067438 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)

²⁷⁷ Julian O'Neill: New IRA 'still dangerous' after MI5 and PSNI's Operation Arbacia. BBC, 2020. Elérhető: www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-54345581 (Letöltés időpontja: 2021.10.07.)

²⁷⁸ LCO 58/9 – Gardiner Committee Report 1975 on methods of dealing with terrorism and subversion in Northern Ireland: matters arising from the report. Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C11539716 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)

átkutathatja a személyt és annak ingatlanait, vagy ahol a rendőrség gyanúja szerint a személy tartózkodhatott. Az így letartóztatott gyanúsítottak kihallgatása maximum 72 órán át tarthat.”²⁷⁹ A hadsereg számára is ugyanezeket a jogi lehetőségeket írták elő, de a kihallgatási idő csak négy óra volt. Találunk olyan további rendeletet is, miszerint a hadsereg vagy rendőrség bármely tagja a nyílt utcán belátása szerint megállíthat bárkit igazoltatás és kikérdezés céljával. Ha elutasította a megállást, vagy a kérdező hivatalos személy feltételezése szerint nem a rendelkezésre álló legjobb tudása szerint válaszolt, akkor £400 pénzbírságot és/vagy maximum 6 hónap szabadságvesztést kaphatott.²⁸⁰

Az 1976-os Prevention of Terrorism Act része az előbb idézett és részben már ismertetett Emergency Provisions Act-nek. A törvény előzményének nevezhető az 1939-ben hatályba lépett Prevention of Violence (Temporary Provisions) Act. A törvény kiegészíti a kihallgatások időtartamát kilenc napra, ha azt a belügyminiszter külön engedélyezi (minden személy esetén külön kellett kérni).²⁸¹ A belügyminiszter továbbá a külföldi állampolgároknak – terrorizmushoz való tényleges vagy feltételezett kapcsolata esetén – megtilthatta az Egyesült Királyság területére való beutazást vagy kiutasíthatta az országból. Az Egyesült Királyság állampolgára számára a tiltás alkalmazása jogellenes volt.²⁸² Eamon Collins az Ideiglenes Ír Köztársasági Hadseregben töltött éveiről írt könyve alapján tudni lehet, hogy a rendőrség gyakran zaklatásra használta a jog által biztosított lehetőségeit. Szintén Collins könyvéből ismert, hogy a négy és a 72 órát számtalan esetben tovább húzták a személyek megtörése miatt. Egy alkalmat kiemelve: a letartóztatás csütörtök éjjel történt, de a kihallgatás csak péntek reggel kezdődött meg. A kihallgatások során a gyanúsított kikényszerített beismerő vallomást tett kedd-szerda körül, valamint informátornak állt kényszerből – a belügyminiszter írásos felhatalmazásáról nincs információ, feltételezhetően nem volt.²⁸³ Az eredmény, hogy a vádemelés és tárgyalás során a PIRA által küldött védőügyvédek nyertek és az ügyeket általában lezárták technikai hibára hivatkozva. A szervezeten belül azonban állandó nyomást és vizsgáldást, bizonytalanságot és félelmet eredményezett – a családtagok számára is. Gerry Adams idején – 1977 decembere és 1978 februárja között volt vezérkari főnök – ezért hozták létre a biztonsági részleget, hogy megakadályozzák a tagok megtörését a kihallgatások során.

²⁷⁹ Uo.

²⁸⁰ Uo.

²⁸¹ Catherine Scorer: The United Kingdom Prevention of Terrorism Act, 1974 and 1976. Human Rights in Northern Ireland Conflict, 1980 ősz. 111. Elérhető: www.jstor.org/stable/40469875 (Letöltés ideje: 2020.09.29.)

²⁸² Prevention of Terrorism Act 1976. Elérhető: www.legislation.gov.uk/ukpga/1976/8/pdfs/ukpga_19760008_en.pdf (Letöltés ideje: 2019.09.15.)

²⁸³ Eamon Collins – Mick McGovern: *Killing Rage*. Granta Books, London 1997. 270-285.

Az 1972-es Firearms Act szerint, minden .22 kalibernél nagyobb fegyver tartásáért pénzbüntetés vagy elzárás járt. Sportfegyver vagy engedéllyel rendelkező fegyver és az ahhoz tartozó lőszer esetén a bírság maximum 50 font vagy három havi elzárás lehetett. Egyéb esetben 200 font pénzbüntetés vagy maximum egy év szabadságvesztés, azonban vádemelés esetén 500 font pénzbírság és maximum öt év szabadságvesztés volt a kiszabható.²⁸⁴

3.1.6.3 A Nagypénteki Megállapodás

Az első nagyobb politikai megoldáskísérlet, ami a közösségeken átívelő alapokra helyezte volna a kormányzás kérdését, a három kormány egyeztetései alapján végül 1973-ban a Sunningdale-i Egyezmény volt, ami már 1974-ben megbukott.²⁸⁵ 1997. július 19-én a PIRA bejelentette, hogy Észak-Írország politikai helyzetére való tekintettel 1997. július 20-án 12:00-tól határozatlan időre felfüggeszti katonai tevékenységét. Továbbra is fenntartotta, hogy az Egyesült Királyság az észak-írországi konfliktus gyökere és forrása, de nyitottak egy demokratikus úton, tárgyalásokon keresztül történő békefolyamatra.²⁸⁶

A Belfasti Megállapodást, vagy közismertebb nevén a Nagypénteki Egyezményt 1998. április 10-én írták alá. Egy három szinten működő egyezményt hoztak létre, ami Észak-Írország egységét, valamint annak kapcsolatát rendezi az Egyesült Királysággal (kelet-nyugat irányban) és Írországgal (észak-dél irányban). A megállapodás egyben felülírta a korábbi Angol-Ír Megállapodást és biztosítja, hogy többségi népszavazás esetén Észak-Írország bármikor csatlakozhasson Írországhoz, vagy maradjon továbbra is az Egyesült Királyság része. Népszavazás nélkül maradt az Egyesült Királyság része, és bár Írország célja a sziget egyesítése volt, a megállapodás értelmében lemondott a területi integritásról. (Népszavazás esetén mindkét államnak törekednie kell, a választási eredményt elfogadva, annak sikeres véghezvitelére.)²⁸⁷ A terület bármelyik országhoz is tartozik, az önrendelkezés jogával rendelkezik, ezért egy, az Észak-Írország lakosai által választott és felállított kormánnyal rendelkezhetnek. Észak-Írország lakossága a megállapodás aláírását követően pedig szabadon választhatja meg állampolgárságát – ír, angol vagy kettős állampolgárság lehetséges.²⁸⁸ A

²⁸⁴ Firearms Act, 1972. Elérhető: www.irishstatutebook.ie/eli/1971/act/13/enacted/en/print#sec1 (Letöltés ideje: 2019.09.15.)

²⁸⁵ Christopher McCrudden: *Northern Ireland, the Belfast Agreement, and the British Constitution*. In: Jeffrey Jowell – Dawn Oliver (ed.): *The changing Constitution*. Oxford University Press, Oxford, 2007. 200.

²⁸⁶ Fionnuala McKenna: *Irish Republican Army (IRA) Ceasefire Statement, 19 July 1997*. Elérhető: cain.ulster.ac.uk/events/peace/docs/ira19797.htm (Letöltés ideje: 2021.09.02)

²⁸⁷ The Good Friday Agreement. Elérhető:

www.citizensinformation.ie/en/government_in_ireland/ireland_and_the_uk/good_friday_agreement.html# (Letöltés ideje: 2021.08.26.)

²⁸⁸ The Belfast Agreement. Elérhető:

assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/136652/agreement.pdf (Letöltés ideje: 2021.08.25.)

megállapodás fontossága és szerepe napjainkban a Brexit kapcsán is megmutatkozott. Az unionista paramilitáris csoportok az Egyesült Királyság Európai Unióból való kilépését a megállapodás megszegéseként értelmezték, és aggodalmukat fejezték ki az Ír-tenger és az Egyesült Királyság kereskedelmével kapcsolatban. A megállapodás megszegése a paramilitáris csoportokban a korábbi bajos idők emlékét idézte fel, és Boris Johnsonnak írt közleményben a csoportok kihátrálását jelezték a Belfasti Megállapodás alól.²⁸⁹

A végrehajtói ágat a Végrehajtó Tanács (nevezik Bizottságnak is) jelenti, amit a Nemzetgyűlés nevében a miniszterek látnak el quasi kormányzati feladatokként. Az első minisztert és helyettesét közösségeken átívelő választással a Nemzetgyűlésen választották meg. Ezt követően a maximum tíz minisztert a pártok mandátuma és a d'Hondt választási rendszer alapján nevezték ki. A Végrehajtó Tanácsban a miniszterek rendszeresen összegyűltek és minden területet érintő kérdést megvitattak. Minden miniszterhez egy-egy minisztériumot is rendeltek.²⁹⁰ A Végrehajtó Tanács közösen a Nemzetgyűléssel dönthetett és törvényt alkotott az egészségügy, pénzügy, oktatás, mezőgazdaság és igazságügy területein.²⁹¹ A felállított Tanács tagjai csak olyan pártok tagjai lehettek, amelyek lemondtak az erőszak eszközéről – a Sinn Féin és a PIRA kapcsolatában ez megkérdőjelezhető volt. 1998. július 1-től William David Trimble volt az első miniszter, aki számos alkalommal megállította a Végrehajtó Tanács felállításának folyamatát, mert a PIRA nem kezdte meg a fegyverleszerelési folyamatot. Első alkalommal végül csak 1999. december 2-án tudott összeülni – 1991. december 2-án ezzel Észak-Írország visszakapta és elérte az önrendelkezés jogát. Nagy-Britannia ezzel párhuzamosan feladta a Direct Rule rendelkezését, és Írország is módosította az Észak-Írországról szóló alkotmányos területi igényét.²⁹²

Számos további közös vagy önálló intézményt hoztak létre még Észak-Írország vonatkozásában vagy a hat megye területén, hogy tovább bővítésék Írország, Egyesült Királyság és Észak-Írország közötti párbeszédet. Ilyen intézmények voltak az Észak-Írországi Emberi Jogok Bizottsága, az Egyenlő Esélyek Bizottsága, az Egyenlőségi Bizottság, az Észak-Dél Miniszteri Tanács vagy a Brit-Ír Tanács.

²⁸⁹ Vivienne Clarke – Pa Reporters: Loyalist write to Boris Johnson withdrawing support for Good Friday Agreement. Irish Examiner, 2021. Elérhető: www.irishexaminer.com/news/arid-40237523.html (Letöltés ideje: 2021.08.27.)

²⁹⁰ The Belfast Agreement. Elérhető: assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/136652/agreement.pdf (Letöltés ideje: 2021.08.25.)

²⁹¹ The Good Friday Agreement. Elérhető: www.citizensinformation.ie/en/government_in_ireland/ireland_and_the_uk/good_friday_agreement.html# (Letöltés ideje: 2021.08.26.)

²⁹² McCrudden (2007): i.m. 206-207, 210.

Fontos és kiemelt szerepei voltak a PIRA és Észak-Írország egyéb paramilitáris szervezeteinek lefegyverzése során Írország és az Egyesült Királyság kormányainak. Az Amerikai Egyesült Államokkal és Kanadával közösen 1995-ben egy bizottság formájában már megpróbálták a lefegyverzést végrehajtani. A Bizottságnak tagjai voltak az Egyesült Államokból George Mitchell szenátor és Kanadából John De Chastelain tábornok. (A Bizottság és George Mitchell szenátor munkásságának nyomatékot és hangsúlyt adott Clinton elnök látogatása is. Az elnök 1995. november 30-án az első volt az Amerikai Egyesült Államok elnökei közül, aki London és Dublin után a látogatási programjába Belfastot is beiktatta.²⁹³) A Bizottság 1996-ra elkészített jelentésében megoldásként az észak-írországi konfliktusban résztvevő fegyveres csoportok teljes lefegyverzését találta egyetlen megoldásnak. 1997 augusztusában ezért létrehozták a Nemzetközi Független Leszerelési Bizottságot (*Independent International Commission on Decommissioning – IICD*). A felek megpróbálták a megállapodás aláírását követő két éven belül a paramilitáris szervezetek birtokában lévő fegyvereket leszerelni, cserébe amnesztiát biztosítottak a fegyvert leadó személyeknek, szervezeteknek. A Nagypénteki Megállapodásban ismét rögzítették a szándékot a paramilitáris csoportok lefegyverzésére. A sikeres lefegyverzéshez Nagy-Britannia és Írország a tőle telhető minden eszközt felhasznált, amit az IICD felügyelt. Az Ideiglenes Ír Köztársasági Hadsereg a Sinn Fein politikai pártja miatt jelen volt a Végrehajtó Tanácsban is. A kormányok és a helyi politikai pártok, paramilitáris csoportok részéről ezért kiemelkedően magas nyomás nehezedett a szervezetre és pártjára. 2000 januárjában az IICD által kiadott jelentés rögzítette, hogy a PIRA még nem kezdte meg a fegyverleszerelési folyamatot, és nem is jelezte a megkezdésének időpontját. A PIRA az elmaradást az Egyesült Királyság katonai jelenlétével indokolta, de David Trimble fenyegetése – miszerint lemond tisztségéről, és ismét az Egyesült Királyság közvetlen irányítása alá kerül Észak-Írország – miatt módosította álláspontját a szervezet.²⁹⁴ 2000. május 6-án a PIRA hivatalos közleményben fejezte ki elszántságát a végleges fegyverletételre. A fegyverátadásokat a békefolyamat gördülékeny további fejlődésének figyelembevételével indokolták.²⁹⁵ A 2001. augusztus 9-én kiadott PIRA-közlemény szerint a szervezet és az IICD közösen kidolgozott és elfogadott egy végleges fegyverleszerelési

²⁹³ Supporting the Northern Ireland peace process.

The White House, Elérhető: clintonwhitehouse5.archives.gov/WH/EOP/NSC/html/nsc-06.html (Letöltés ideje: 2021.09.04.)

²⁹⁴ Mccrudden (2007): i.m. 207-209, 212.

²⁹⁵ Martin Melaugh: Statement by the Irish Republican Army, issued (at midday) Saturday 6 May 2000. Elérhető: cain.ulster.ac.uk/events/peace/docs/ira060500.htm (Letöltés ideje: 2021.08.31.)

programot – ami teljesíthető is lett volna.²⁹⁶ Mr. Trimble számos további alkalommal fenyegette meg az észak-írországi politikai társadalmat a Végrehajtó Tanács létrehozását követően saját lemondásával – amit főként a PIRA fegyverleszerelési késedelmével indokolt. A Bizottság mandátuma 2010. február 25-én lejárt – hivatalosan Észak-Írországra 2010. február 9-én, Írországra 2010. február 25-én.²⁹⁷

Az Egyesült Királyság kormánya ezzel párhuzamosan Észak-Írország területén minimalizálta katonai jelenlétét, minden biztonsági, védelmi létesítményt elbontottak, leszereltek. A rendőrséget és Észak-Írország rendészeti struktúráját új alapokra, módszerekre és törvényi háttérre helyezte. Egy, az észak-írországi lakosság által elfogadott és támogatott testületet szándékoztak létrehozni a Belfasti Megállapodás szerint – végső soron békeidőszak idején a fegyverviselés is elvetendő lett volna. 1998 és 1999 között létrehoztak ezért egy bizottságot is – Chris Patten vezetésével –, aminek eredménye a 2000-ben részben elfogadott, majd a 2003-ban mindenki által elfogadott észak-írországi Rendőrségi Törvény. A vallási megoszlást is megpróbálták ismét kiegyensúlyozni, ezért a toborzás és a szolgálat során egyaránt a 30%-os katolikus jelenlétet célozták meg. A megkülönböztetés azonban a korábban már elfogadott Emberi Jogok Európai Egyezményrel nem volt összhangban.²⁹⁸

A büntetés-végrehajtás intézményét és a már elítéltek, rabok ügyének felülvizsgálati lehetőségét is biztosította az Egyesült Királyság. A felülvizsgálati lehetőség azonban csak azon egykori paramilitáris szervezet tagjainak járt, akiknek szervezete elfogadta és aktívan betartotta a tűzszüneti megállapodást. A politikai foglyok ügyeinek újra tárgyalása és esetleges szabadon engedésük az unionisták és nacionalisták közötti tárgyalásfolyamatot is szükségessé tett. A nacionalisták felhagytak az Ír-sziget egységesítésének sürgetésével – a célt azonban továbbra is fenntartották. Az unionisták elfogadták a belfasti megállapodásban a katolikusok számára biztosított politikai szerepköröket és azok garanciáit, valamint a hat megye ír-brit konfliktusmegoldásával is egyetértettek.²⁹⁹ 1998 és 2012 között 636 rab nyújtott be kérelmet felülvizsgálatra és szabadon engedésre, aminek eredménye, hogy 506 jelentkezőt szabadon is engedtek. A megfelelő jogi háttérrel 1998 júniusára tervezték, valamint társadalmi reintegrációs programokat is létrehoztak.³⁰⁰ Ennek érdekében 1998 júniusára megalapították a Büntető

²⁹⁶ Martin Melaugh: Irish Republican Army (IRA) Statement, 9 August 2001. Elérhető: cain.ulster.ac.uk/events/peace/docs/ira090801.htm (Letöltés ideje: 2021.09.01.)

²⁹⁷ Final Report of the Independent International Commission on Decommissioning. Department of Justice, Ireland. Elérhető: www.justice.ie/en/JELR/Pages/IICD-Final-Rpt (Letöltés ideje: 2021.10.10)

²⁹⁸ McCrudden (2007): i.m. 221-223.

²⁹⁹ The Good Friday Agreement. Elérhető:

www.citizensinformation.ie/en/government_in_ireland/ireland_and_the_uk/good_friday_agreement.html# (Letöltés ideje: 2021.08.26.)

³⁰⁰ Mills (2021): i.m. 17.

Igazságszolgáltatást Felülvizsgáló Csoportot (*Criminal Justice Review Group*), amely 2000 márciusára készítette el jelentését; összesen 294 ajánlást fogalmazott meg. A csoport munkássága végül a 2002-es észak-írországi Igazságügyi Törvényben, majd a 2004-es észak-írországi Igazságügyi Törvényben és a 2003-ban kiadott Büntető Igazságszolgáltatást Felülvizsgáló Csoport Végrehajtási Tervben (*Criminal Justice Review Implementation Plan*) is érvényesült.³⁰¹

A Nagypénteki Egyezmény az áldozatokkal és azok helyzetének javításával is foglalkozott. Az állam oldaláról bizottságokat hoztak létre, amelyek az áldozatok és családjaik támogatása mellett a rendészeti és jogi folyamatokat figyelő, felülvizsgáló feladatokat is ellátták. (2019-ben csak az újravizsgálendő ügyek száma 1.700 db volt.) 2020-ban Nagy-Britannia megpróbálta felfüggeszteni a végeláthatatlan folyamatot és lezárni a kérdéses ügyek felülvizsgálatának többszöri lehetőségét. Ezt azonban az észak-írországi pártok, valamint Írország is problémásnak találta. Írország az emberi jogok sérülésének értelmezte Nagy-Britannia szándékát, a Sinn Fein pedig a múlt hibáinak gyors szőnyeg alá söprésének és a brit katonák törvény fölé helyezésének tartotta.³⁰² 2016-ban létrehozták a Kenova Műveletet (*Operation Kenova*) is, ami a konfliktus idején Észak-Írországra vezényelt csak Stakeknife kódneven ismert katona tevékenységét vizsgálta. A nyomozás során a résztvevők kitértek Nagy-Britannia hat megyébe vezényelt katonai alegységeire, titkosszolgálataira, kormányzati szervekre és a paramilitáris csoportokra.³⁰³ 2017-től munkásságuk során több mint 200 gyilkossággal foglalkoztak, 12.000 nyomozati tevékenységet hajtottak végre, több mint 2.000 új bizonyítékot gyűjtöttek be és legalább 300 fővel készítettek interjút és ismételt kihallgatást.³⁰⁴

3.1.7 Utód- és napjainkban működő további leányszervezetek

A Nagypénteki Egyezmény megkötésével és a PIRA 2005-ös fegyverletételével megjelent a már 1969-ből ismert probléma, miszerint nem minden tag értett egyet a fegyverletétellel és a demokratikus útkereséssel. Az eredménye, hogy számos tag az IRA és PIRA filozófiáját tovább folytatva harcolt és harcol Észak-Írország teljes függetlenségéért vagy az Írországhoz való csatlakozásért – a demokratikus folyamatokat, mint például a népszavazás vagy a Nemzetgyűlés intézményét lassúnak, bürokratikusnak és eredménytelen próbálkozásnak

³⁰¹ McCrudden (2007): i.m. 224.

³⁰² Kristin Archick: Northern Ireland: The Peace Process, Ongoing Challenges, and U.S. Interests. Congressional Research Service, 2021. 11, 13. Elérhető: sgp.fas.org/crs/row/R46259.pdf (Letöltés ideje: 2021.09.13.)

³⁰³ Jon Boutcher: Operation Kenova. 4. Elérhető: www.kenova.co.uk/Kenova%20ECHR%20framework.pdf (Letöltés ideje: 2021.09.15.)

³⁰⁴ Five years on: more than 200 murders now under review by Kenova. Elérhető: www.kenova.co.uk/more-than-200-murders-being-reviewed-by-kenova (Letöltés ideje: 2021.09.15.)

feltüntetve. A legaktívabb utódszervezetek közé sorolható a Valódi Ír Köztársasági Hadsereg és a Folytatólágos Ír Köztársasági Hadsereg, azonban egyik szervezet sem tudta már felülmúlni a korábbi PIRA teljesítményét, a támadások vagy az elért változások és nyomásgyakorlás erejét, illetve a halálos áldozatok számát. 2015-ben az Egyesült Királyság felülvizsgálta az 1998-as Nagypénteki Egyezményben résztvevő és később tűzszünetet hirdető paramilitáris csoportokat. A vizsgálatban megállapították, hogy minden résztvevő szervezet továbbra is aktívan működik, csak az egyezménynek megfelelően békésen, a politikai életben képviseltetve magukat. 2017-ben létrehozták a Független Jelentéstevő Bizottságot (*Independent Reporting Commission – IRC*), amelybe Írország és Észak-Írország is delegál tagokat. A 2020-as jelentésében a Bizottság is megállapította, hogy a paramilitáris szervezetek továbbra is jelen vannak Észak-Írországban. Megoldásként rendészeti és büntetőjogi javaslatot tett az észak-írországi és írországi rendőrségek erősítésére, valamint a Paramilitáris Bűncselekmények Munkacsoport (*Paramilitary Crime Task Force*) tevékenységének fokozására, továbbá javasolta a paramilitáris csoportok társadalmi környezetének megszüntetését. A javaslatban foglalkozott az egészségügyi helyzet javításával, az oktatási színvonal emelésével, valamint a drogkereskedelem és drogfogyasztás felszámolásával is.³⁰⁵ A következőkben ismertetett szervezetek többsége hivatalosan már letette a fegyvert és szintén demokratikus útra tért át, vagy feloszlatta magát.

1974. december 8-án Seamus Costello – 1950-től IRA-tag, párhuzamosan dolgozott a Sinn Fein pártban – marxista alapokon létrehozta az Ír Nemzeti Felszabadító Hadsereget (*Irish National Liberation Army – INLA*). Tagjai az Ír Köztársasági Hadsereg egykori elégedetlen tagjai voltak, akik az 1972-ben kihirdetett IRA-tűzszünettel nem értettek egyet. (A tűzszünetet például az 1972. május 21-én szabadságon lévő, helyi származású az Egyesült Királyság hadseregében, de Németországban szolgálatot teljesítő William Best elrablása és halála is okozta. Eredménye általános helyi elégedetlenség és az IRA működésének felfüggesztése, a szervezet reformját követelő helyi lakossági környezet lett. 1972. május 29-én az OIRA is tűzszünetet jelentett be.³⁰⁶) A Felszabadító Hadsereg egyben az Ír Republikánus Szocialista Párt (*Irish Republican Socialist Party – IRSP*) katonai ágaként is működött. Működési területük Londonderry és Belfast, taglétszáma közel 800 fő volt. Magukat szocialista forradalmi csoportnak definiálták, céljuk a brit imperialista vezetés megszüntetése és egységes 32 megyéből álló demokratikus

³⁰⁵ Independent Reporting Commission – Third Report. House of Common, 2020. 8. Elérhető: www.irccommission.org/sites/irc/files/media-files/IRC%20Third%20Report_0.pdf (Letöltés ideje: 2021.09.13.)

³⁰⁶ Martin Melaugh: A chronologi of the conflict. Elérhető: cain.ulster.ac.uk/othelem/chron/ch72.htm (Letöltve: 2021.09.05.)

ország, valamint szocialista demokrácia létrehozása. Ennek értelmében a munkásosztályt nevezték meg kedvezményezettként, amelynek tagjai tovább felügyelik a termelést és a kereskedelmet. Az újonnan megalakult szervezet célpontjai az angol hadsereg alegységei, a RUC állománya, informátorok és az unionisták voltak.³⁰⁷ Az 1974-es megalakulását követően – 1975 januárja és áprilisa között bizonyítottan is – a PIRA nem engedélyezte az INLA működését, tevékenységét hátrányosnak ítélte meg, ezért a két paramilitáris csoport között fegyveres összecsapások történtek. Egymást nyilvánosan sorozatosan vádolták emberrablással, gyilkossággal és kínzással. Az INLA igazi népszerűségét az 1980–1981-es éhségstrájkokban való sikeres részvétel hozta meg.³⁰⁸ Legnagyobb veresége a szervezetnek 1986 és 1987 között következett be, amikor kiszakadt és létrejött az Ír Népet Felszabadító Szervezet (Irish People's Liberation Organisation). A kiszakadást tizenkét INLA-tag halála követte, és az akkori szervezetvezető felesége is életét vesztette.³⁰⁹ 1998 augusztusában hivatalosan tűzszünetet hirdetett. A teljes fegyverletételt és tűzszünetet követően mégis előfordultak támadások, kísérletek. 2009 februárjában például emberölést vállalt magára, majd 2010 februárjában hivatalosan is hatástalanította és a hatóságoknak átadta fegyvereit.³¹⁰ 2018-ban, 2019-ben és 2021-ben az egykori INLA-tagok nyilvánosan is megjelentek fegyverekkel az utcákon. A fegyverekkel való nyilvános megjelenés az éhségstrájkban elhunytakra való megemlékezés szándékával történt, és nem az aktuális észak-írországi politikai folyamatokkal volt kapcsolatos. A nyilvános fegyveres megemlékezés így is politikai és morális kérdéseket vetett fel, mert az Észak-Írországi Rendőrség nem akadályozta meg és közbe sem avatkozott az esemény során.³¹¹

1986-ban a PIRA szervezetéből vált ki a Folytatólagos Ír Köztársasági Hadsereg (*Continuity Irish Republican Army – CIRA*) legális politikai pártja, a Republikánus Sinn Fein (*Republican Sinn Fein – RSF*). A név egyben utal az Ír Köztársasági Hadseregére és annak célkitűzéseire, amelyről a CIRA nem volt hajlandó lemondani vagy elfogadni a demokratikus utat. Taglétszáma maximum 50 főre volt tehető, ezért feltételezhetően szorosan együttműködött a Valódi Ír Köztársasági Hadsereggel. Az Amerikai Egyesült Államok 2004. július 13-án

³⁰⁷ Gerry Moriarty: INLA has history of ruthlessness. The Irish Times, 1996. Elérhető: www.irishtimes.com/news/inla-has-history-of-ruthlessness-1.26867 (Letöltés ideje: 2021.09.06.)

³⁰⁸ FCO 95/2109 – Non-attributable briefs and other papers relating to Ireland. Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C16959931 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)

³⁰⁹ Moriarty (1996): i.m.

³¹⁰ Who are the INLA? BBC, 2010. Elérhető: www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-11090412 (Letöltés ideje: 2021.09.06.)

³¹¹ Mark Bain: Derry INLA: gun salute: Ploice explain decision not to intervene. Belfast Telegraph, 2021. Elérhető: www.belfasttelegraph.co.uk/news/northern-ireland/derry-inla-gun-salute-police-explain-decision-not-to-intervene-4077750.html (Letöltés ideje: 2021.09.13.)

nyilvánította hivatalosan is terrrorszervezetté.³¹² Támadásait és nyilvános üzeneteiket a politikai pártja tette közzé online formátumban a havi rendszerességgel megjelent Saoire újságban. 2015 és 2016 között hajtottak végre támadásokat, majd 2017 júniusában bejelentették a fegyvereik hatástalanítását és átadását, mert tevékenységüket és a konfliktus folytatását már értelmetlennek tekintették.³¹³ A szervezet egyik legismertebb támadása 2016. február 8-án történt Dublinban egy pehelysúlyú európai ökölvívó címmérkőzés előtti napon tartott mérlegelésén, amikor három, rendőrségi taktikai ruhába öltözött CIRA-tag megzavarta az eseményt. A fegyveres támadást három AK-47 gépkarabéllyal követték el és a célpont, az egyetlen halott, David Byrne³¹⁴ volt.³¹⁵ A 2017-es fegyverletételt követően azért továbbra is aktív maradt a szervezet, de csak mérsékelt. Erre utalt, hogy 2019. augusztus 19-én Wattlebridge közelében – County Fermanagh – bomba robbant, amelynek célpontjai rendőrök voltak. A helyi rendőrfőnök nyilatkozata alapján a CIRA volt a feltételezett elkövető.³¹⁶ 2019. december 4-én Nyugat-Belfastban kézigránát támadás történt az Észak-Írországi Rendőrség egyik járműve ellen. A támadás azonban sikertelen volt, a rendőrök nem sérültek meg, és a hajnali két órai időpont miatt civilek sem jártak az utcán. A CIRA vállalta magára a merényletet, és az egykori OIRA tevékenységére utaló kóddal is alátámasztotta nyilatkozatának hitelességét.³¹⁷

A Valódi Ír Köztársasági Hadsereg (*Real Irish Republican Army – RIRA*) 1997-ben a PIRA tűzszünetének bejelentését követően kiváló, Dél-Armagh területén működő önkéntes tagokból jött létre. Az új szervezet a kivált tagokkal tovább kívánta folytatni az ellenállást fegyveres úton való egységes Írország létrehozásáért.³¹⁸ Politikai pártja a 32-Megye Szuverén Mozgalma (*32-County Sovereignty Movement – 32CSM*), amely szintén nem fogadta el a demokratikus békefolyamatot. 2001. május 16-án az Amerikai Egyesült Államok hivatalosan is terrrorszervezetnek nyilvánította a RIRA-t. A paramilitáris csoportok fegyverleszerelési

³¹² Country Reports on Terrorism 2018. 278. USA Department of State, 2019. Elérhető: www.state.gov/wp-content/uploads/2019/11/Country-Reports-on-Terrorism-2018-FINAL.pdf (Letöltés ideje: 2021.09.12.)

³¹³ Country Reports on Terrorism 2017 – Foreign Terrorist Organizations: Continuity Irish Republican Army. USA Department of State, 2018. Elérhető: www.refworld.org/docid/5bcf1f4ca.html (Letöltés ideje: 2021.09.06.)

³¹⁴ 2012. szeptember 3-án célzott gyilkosságban megölték a valódi IRA feltételezett vezetőjét Alan Ryan-t, társát pedig lábon lötték. A feltételezések szerint David Byrne részt vett Alan megölésében és ezért volt célpontja a folytatólagos IRA műveletének. Vincent Kearney: Dublin weigh-in murder: Continuity IRA claims murder of David Byrne. BBC, 2016. Elérhető: www.bbc.com/news/world-europe-35523444 (Letöltés ideje: 2021.09.12.)

³¹⁵ Vincent Kearney: Dublin weigh-in murder: Continuity IRA claims murder of David Byrne. BBC, 2016. Elérhető: www.bbc.com/news/world-europe-35523444 (Letöltés ideje: 2021.09.12.)

³¹⁶ Timeline of dissident republican activity. BBC, 2019. Elérhető: www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-10866072 (Letöltés ideje: 2021.09.11.)

³¹⁷ Connla Young: Continuity IRA says it carried out west Belfast grenade attack. The Irish News, 2019. Elérhető: www.irishnews.com/news/northernirelandnews/2019/12/06/news/continuity-ira-says-it-carried-out-west-belfast-grenade-attack-1783533/ (Letöltés ideje: 2021.09.13.)

³¹⁸ Crossett – Newton (2012): i.m. 410.

folyamatában 2005-ben ezért az Amerikai Egyesült Államok már hivatalosan büntette a szervezetnek fegyvert eladó személyeket – terrorszervezettel való kapcsolatuk és azokkal való üzletelés miatt. (Fő fegyverbeszerzési területei a Balkán és az Amerikai Egyesült Államok, valamint a CIRA nyújtott még materiális segítséget. 1998 augusztusában Liam Campbell – a RIRA vezérkari főnöke – és további vezetők Litvániában álltak bíróság előtt fegyvercsempészet és robbanóanyag alapanyagok tiltott vásárlása miatt.³¹⁹) 2005-ben tagjainak száma 100-200 fő volt, 2010 elejére már néhány százra becsültek, 2019-re pedig mindössze 100 főre.³²⁰ A tagok és létszámuk tekintetében a PIRA és az IRA egykori tagjai jelentették a fő kihívást, akik még értettek a reguláris és aszimmetrikus hadviseléshez is a terrorizmus mellett. (A szervezet vezetője, Michael McKevitt a PIRA műszaki részlegének az egykori vezetője volt.) A szervezet célpontjai az észak-írországi rendőrök és fegyőrök, a brit hadsereg alegységei és tagjai, valamint hétköznapi civilek.³²¹ Az észak-írországi unionistákat csak egy, a korábban Nagy-Britannia által felhasznált áldozatoknak tekintették, nem pedig a támadásaik célpontjának. A civilek ellen irányuló támadásaik ellentmondásosak voltak, mivel saját magukra gerillaként és gerilla hadviselést folytató csoportként tekintettek. A helyi támogatottságot és támogatói bázis kialakítását és fenntartását létfontosságú feltételként szabták meg. A Nagypénteki Egyezményt is ezért csak egy, a felkelőkkel szemben alkalmazott stratégiának tekintették Dublin és London részéről.³²² Fő módszerük a robbantás, gépjárműbe rejtett improvizált robbanóeszköz (*Vehicle Born Improvised Explosive Device – VBIED*), meglepő-csapdák és a MARK 15 gránátvetők használata volt. Képességüket jelezte az 1998-as bombamerénylet-sorozat is. 1998. augusztus 1-jén egy Vauxhall Cavalierba (Európai megfelelője az első generációs Opel Vectra) rejtett 227 kg súlyú robbanóeszközt hoztak működésbe Banbridgeben egy cipőbolt előtt. A robbantás következménye 33 fő sebesült és 200-nál is több lakóingatlan megrongálódása volt. A RUC a robbantás előtt húsz perccel három figyelmeztető telefonhívást kapott, ezért nem volt nagyszámú halálos áldozat a civilek körében. A leghíresebb merényletük az 1998. augusztus 15-én elkövetett omaghai robbantás, amelyben 29 fő meghalt és több százan megsebesültek. Az omaghai robbantás előtt, bár a Valódi Ír Köztársasági Hadsereg jelezte a robbantást a rendőrségnek, de a RUC nem a megadott területet evakuálta. A hibás evakuálás miatt a tömeget

³¹⁹ Donna Bassett: *Banbridge Bombing*. In: Peter Chalk (ed.): *Encyclopedia of terrorism* (Vol.1.). ABC-CLIO LLT, Santa Barbara, 2013. 98.

³²⁰ Country Reports on Terrorism 2018. 322. USA Department of State, 2019. Elérhető: www.state.gov/wp-content/uploads/2019/11/Country-Reports-on-Terrorism-2018-FINAL.pdf (Letöltés ideje: 2021.09.12.)

³²¹ Country Reports on Terrorism 2017 – Foreign Terrorist Organizations: Real IRA. USA Department of State, 2018. Elérhető: www.refworld.org/docid/5bcf1f2d13.html (Letöltés ideje: 2021.09.07.)

³²² Damien Okado – Gough: Real Irish Republican Army (rIRA) Statement, 28 January 2003. Elérhető: cain.ulster.ac.uk/othelem/organ/ira/rira280103.htm (Letöltés ideje: 2021.09.09.)

a robbantás helyszíne felé terelték, ezért volt magas a halálos áldozatok és sebesültek száma. Az már nem tisztázott, hogy a valódi IRA vagy a rendőrség hibázott. Bár a Banbridgeban történt robbantás előtt a szervezet pontosan megadta a területet, és sikeres volt az evakuálás, a merényletet követően a szervezet tűzszünetet jelentett be – 1998. augusztus 18-án –, és nyilvánosan is bocsánatot kért a sérültektől és az áldozatok hozzátartozóitól. Az omaghai robbantást követően a PIRA nyíltan is kifejezte a szervezet működésének ellenzését. A médiamegjelenések és interjúk alkalmával hangsúlyozták, hogy a RIRA és az egykori IRA között nincs semmi kapcsolat. Párhuzamosan éjszakai látogatásokat tettek a vélt RIRA-tagok és családjaik otthonában, hogy a folyamatban lévő béketárgyalások megvalósulását biztosítsák. A béke a 2000-es évek elején szűnt meg ismét. A robbantást követően a célpontokban és merényletekben is változás következett. A nagy tömegek elleni támadások helyett az egyes személyek – azok foglalkozása miatt –, stratégiai vagy szimbolikus helyek ellen hajtottak végre támadásokat. A merényleteket földrajzilag pedig áthelyezték főként Anglia területére. A támadások során alkalmanként egyértelműen beazonosítható kódot – például 2019 márciusában a levélbombák alkalmával egy beazonosítható bélyeget és „Szeretettel Eire” üzenetet – hagytak, amely a szervezet egyértelmű kilétére utalt, nyilvános sajtóközlemények vagy videoüzenetek nélkül.³²³ A változást megerősítette a BBC székháza, a Brit Katonai Hírszerzés (MI6) székháza és a Hammersmith híd elleni robbantások is. Idővel, az Angliában végrehajtott támadásokat követően, egy-egy merényletet Észak-Írországból hajtottak végre – főként szimbolikus jelentőséggel bíró személyek ellen.³²⁴ 2012. július 26-án a Valódi Ír Köztársasági Hadsereg és a Kábítószer-ellenes Republikánus Mozgalom tagjaiból (*Republican Action Against Drugs – RAAD*), valamint több kisebb milíciából létrehozták az Új Ír Köztársasági Hadsereg szervezetét. Az újonnan létrejött szervezet tagjainak számát 250-300 főre becsülték. 2012. július 26-án az összeolvadással párhuzamosan a Kábítószer-ellenes Republikánus Mozgalom és a valódi IRA határozatlan időre bejelentette tevékenységének beszüntetését, egyben a felbomlását is.³²⁵ 2012. július 26-án a PIRA hivatalos fórumán, valamint a The Guardian újságnak és hírportálnak megküldött levélben jelentkezett be a NIRA. (A RIRA és a Kábítószer-ellenes Republikánus Mozgalom egybeolvadása, a határozatlan időre kihirdetett fegyverszünet, valamint felbomlásuk miatt a két szervezet utódszervezetének is tekintik az új IRA-t. Az új szervezet létrehozásának

³²³ Timeline of dissident republican activity. BBC, 2019. Elérhető: www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-10866072 (Letöltés ideje: 2021.09.11.)

³²⁴ John Morrison: Reality Check: The Real IRA's Tactical Adaptation and Restraint in the Aftermath of the Omagh Bombing. *Perspectives on terrorism*, 2020 (14), 6. 152, 157-158.

³²⁵ Martin Melaugh – Brendan Lynn – Foionnuala McKenna: Abstracts on Organisations- 'R'. Elérhető: cain.ulster.ac.uk/othelem/organ/rorgan.htm (Letöltés ideje: 2021.09.08.)

célja, hogy egy új, integrált szervezetbe olvadjanak a kis csoportok, és egységesen lépjenek fel a nagy-britanniai elnyomással szemben.) Az újra összegyűlt egykori PIRA tagjai egy egységes struktúrával, vezetéssel és az egykori IRA ideológiája alapján működő szervezetként deklarálta magát – egyben céljait is meghatározva, amelyek az 1916-ban kiadott Ír Köztársasági Hadsereg nyilatkozatában már szerepeltek.³²⁶ A szervezet megjelenését az Írországbán történt folyamatokkal indokolták: a szabad és független Írország katonai, politikai erejének csökkenése, az elégtelen politikai vezetés és a republikánus táborban bekövetkezett széthúzások. Politikai pártja feltételezhetően a Saoradh, ami 2016-ban jött létre, és napjainkban is aktív. Működése és az Új Ír Köztársasági Hadsereggel való kapcsolata megmutatkozott már akkor, amikor például a párt részt vett a Lyra McKee halála előtti támadás tervezésében, majd az újságíró halálát követően a hatások értékelésében, elemzésében. A fegyveres támadás során véletlen megölt újságíró helyi, észak-írországi és nemzetközi figyelmet, valamint az IRA ügyével és a NIRA tevékenységével szembeni negatív visszhangot keltett.³²⁷ 2020 augusztusában kéthetes szolidaritási éhségsztrájkba kezdett 58 Saoradh-rab, mert a hatóságok letartóztatták a 62 éves Issam Bassalat palesztin állampolgárt az Új Ír Köztársasági Hadsereggel fenntartott kapcsolata miatt. Az éhségsztrájkolók és Bassalat támogatására a helyi közösségek tüntetésekre kezdtek és a Maghaberry börtönnél is megjelentek a támogató – egyben a rendszer ellen tüntető – sátrak.³²⁸

3.1.8 Részkövetkeztetés

Az Ír Köztársasági Hadsereg a keresztények védelme, és később az Egyesült Királyság politikai rendszeréből való függetlenedés miatt egy belpolitikai válság idején jött létre. Később az Ideiglenes Ír Köztársasági Hadsereg a mérsékelt és távolmaradás politikáját folytató IRA-ból kiválva terrorszervezetként próbálta meg elérni céljait. (Magukat mégis gerillának, felkelőnek nevezték.) A célok eléréséhez számtalan új vagy régi, de új módon használt eszközt alkalmaztak, akár komoly műszaki vagy pénzügyi ismereteket igénylőket is.

A kezdetben kiépített hierarchikus katonai struktúrát idővel át kellett szervezni egy hierarchikus, de a műveleti részleg szintjén sejszervezetű felépítésre. Az új felépítésnek köszönhetően sikeresen működhetek tovább. A katolikus társadalom a konfliktusba belefáradt, valamint a brit hadsereg a konfliktus egésze során a törvényes keretek között, de aktívan részt

³²⁶ Martin Melaugh: Irish Republican Army (IRA) Statement About a New Grouping, Londonderry, 2012. július 26. Elérhető: cain.ulster.ac.uk/othelem/organ/ira/ira_2012-07-26.htm (Letöltés ideje: 2021.09.04.)

³²⁷ Marisa McGlinchey: The unfinished revolution of 'dissident' Irish republicans: divergent views in a fragmented base. *Small Wars & Insurgencies*, 2021 (32), 4-5. 719. Elérhető:

www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09592318.2021.1930368 (Letöltés ideje: 2021.10.07.)

³²⁸ Uo. 726-727.

vett, ami összességében eredményezte a véget. A brit hírszerzés már 1975 során arról tett jelentést, hogy csak látszat-támogatottságot élvez az Ír Köztársasági Hadsereg a keresztény társadalmon belül.³²⁹ A tűzszünetet követően ezért a tényleges fegyverletétel is bekövetkezett. 2005. július 28-án az Ideiglenes Ír Köztársasági Hadsereg katonai tanácsa nyilatkozat formájában a békés, demokratikus harcot választotta a fegyverek helyett. Július és szeptember között a szervezet átadta a hatóságoknak fegyvereit, amivel a nyilatkozat valóssá is vált.³³⁰

Az alkalmazott eljárások és módszerek az anyagi helyzettől, a kreativitástól és a rendelkezésre álló alapanyagoktól függtek. A legegyszerűbb módszerekből a lehető leghatékonyabb eljárással a maximálisan elérhető hatásra törekedtek. A robbanóeszközök és házilag készített aknavetőök a szervezet védjegyévé váltak. A repülőgépmoделlek távirányítójának detonátorként való működtetését vagy az amerikai időjárás-előrejelző rendszerek rádiófrekvenciáját elsőként alkalmazták Európában robbantáshoz. A módszerek és eljárások egy idő után már csak statisztikai adatként jelentek meg a brit hadseregnél és nemzetbiztonsági szolgálatainál, felváltva a fenyegetettség érzetét. Ennek oka, hogy például csak 1975. február 10. és október 23. között 100 robbantást, 102 fegyveres támadást és 24 gyilkosságot, valamint 38, a határ menti területeken történt atrocitást jegyeztek fel a biztonsági erők. Ez az Észak-Írországból elkövetett bűncselekmények 50,6%-át jelentette.³³¹ 2019. április 1. és 2020. március 31. között az Észak-Írország Rendőrség statisztikája alapján 21 robbantás, 40 fegyveres támadás történt, valamint 30 db fegyvert és 774 db töltényt foglaltak le.³³²

Következtetésként megfogalmazható, hogy a szeparatista terrorszervezet az innovatív eljárások ellenére korlátozva főként a kemény célpontok és a protestáns társadalmi réteg ellen alkalmazta eljárásait. A robbanóeszközök használata precíz, pontosan megtervezett és felderítést igénylő módszer, amely a kezdeti hibák javításával és a folyamatos fejlesztések által hosszú távon is kihívást jelentett a biztonsági erőknek. A Thatcher miniszterelnök elleni merénylet után az Ideiglenes Ír Köztársasági Hadsereg által hangoztatott híres mondás jól reprezentálja a szervezet eljárási filozófiáját, még ha a módszerek a tökéletességük ellenére is hibák sorozatával küzdött: „Ma balszerencsések voltunk. De míg nekünk elég, ha egyszer szerencsénk van, addig magának erre mindig szüksége lesz.”³³³

³²⁹ CJ 4/6050 i. m.

³³⁰ Bijl (2017): i.m. 224-225.

³³¹ CJ 4/6050 i. m.

³³² McGlinchey (2021): i.m. 719.

³³³ Veress – Bács (2017): i. m. 140-141.

3.2 Baszk Haza és Szabadság Szervezete

3.2.1 Bevezető

Baszkföld fogalmához Spanyolország területén általában a következő vidékek tartoznak: Álava, Vizcaya, Guipúzcoa. (Navarra Baszkföldhöz való sorolása esetén Baszkföldet tágan – régióként – értelmezzük, így Baszk Autonóm Közösségből és Navarra Autonóm Közösségből tevődik össze.) Franciaország területén szintén három tájegységet jelölnek Baszkföld elnevezéssel – Labourd, Alsó-Navarra, Sola. (lásd 9. ábra)

1938-ban a guipúzcoai katonai kormányzó betiltotta a baszk nyelv hivatalos és nyilvános használatát. A nyelvhasználati korlátozások mellett a nemzetiségi jelképeket, zászlót és a gyermekek névadása során a baszk neveket is tiltotta a központi kormány. A nemzetiségi politikai pártok megszűntek vagy száműzetésben működtek. A külföldre kényszerült pártok gyakran szólították fel a baszk lakosságot passzív ellenállásra – például munkássztrájkokra.³³⁴ Az 1940-es évek elején főként az egyetemisták már radikálisabb nézeteket vallottak, mint a nacionalizmus jegyében létrehozott Baszk Nacionalista Párt (*Partido Nacionalista Vasco – PNV*).³³⁵ Még ebben az évtizedben létrehozták Bilbaóban az első diákcsoportot, a Baszk Diák Szolidaritást – *Eusko Iksale Alkartasuna* – a baszk identitás fenntartására. 1952-ben kialakították az EKIN csoportot, amely szimbolikus jelentéssel bírt: cselekedni.

³³⁴ Paddy Woodworth: *Dirty war, clean hands*. Yale University Press, London, 2002. 34-35.

³³⁵ 1892-ben jött létre Sabino Arana vezetésével a baszk identitás megőrzésére és újraépítésére. 1903 után – Arana halált követően – a párton belül három irányzat jelent meg: regionális autonóm törekvés, a régi politikai jogok visszaállítása (*fueros*) és a patriotizmus. A fokozódó Madrid-ellenesség és a nacionalizmus erősödésével a XIX. század végére a legjelentősebb párt lett a baszk tartományokban.

9. ábra – Baszk régió (Spanyolország és Franciaország területén)

Forrás: [https://1.bp.blogspot.com/-8QWZlcZFDiA/YMxF2U-](https://1.bp.blogspot.com/-8QWZlcZFDiA/YMxF2U-edCI/AAAAAAAAAdeM/azNqy-7lqrATE8-)
[edCI/AAAAAAAAAdeM/azNqy-7lqrATE8-](https://1.bp.blogspot.com/-8QWZlcZFDiA/YMxF2U-edCI/AAAAAAAAAdeM/azNqy-7lqrATE8-)

[DEG9mNzXYVlhInPoKACNcBGAsYHQ/s2000/Euskal_Herriko_kolore_mapa.png](https://1.bp.blogspot.com/-8QWZlcZFDiA/YMxF2U-edCI/AAAAAAAAAdeM/azNqy-7lqrATE8-DEG9mNzXYVlhInPoKACNcBGAsYHQ/s2000/Euskal_Herriko_kolore_mapa.png)

(Letöltve: 2020. 04.20.) (szerkesztette: Spanics Konstantina)

Az egyetemeken kialakult a rezsim és a hallgatók, értelmiségiek közötti nyilvános ellentét, amit 1956. február 1-jén az egyetemekért folytatott tüntetések is jeleztek. A Franco-rezsim felfüggesztette a *Fuero de Los Españoles*³³⁶ 14. és 18. cikkelyét is, amelyek közül a 14. biztosította az országban való szabad mozgás jogát, a 18. pedig rögzítette a spanyol állampolgárok őrizetbe vételéhez szükséges feltételeket.³³⁷ 1957-től a rezsim elnyomással

³³⁶ 1945-ben a Francisco Franco által kiadott törvény, amely minden spanyol állampolgárnak biztosította az alapvető jogokat. Bővebben lásd: *Fuero de los Españoles*. Elérhető: www.boe.es/datos/pdfs/BOE/1945/199/A00358-00360.pdf (Letöltés ideje: 2020.04.12.)

³³⁷ Elena Hernández Sandoica – Miguel Ángel Ruiz Carnicer – Marc Baldó Lacomba: *Estudiantes contra Franco: 1939-1975*. Esferalibros, Madrid, 2007. 124-126.

reagált az egyetemisták tüntetéseire, az egyetemisták rezsim elleni tüntetéseit pedig országos méretűvé nőttek. Az értelmiségi réteg tüntetéseivel párhuzamosan a munkásosztály is sztrájkokat kezdeményezett. A rezsim válaszként 1958-ban országos hatáskörrel működő új katonai bírósági rendszert hozott létre a szélsőségek kezelésére. 1959. július 30-án új közrendi törvény (*Ley de Orden Público*) is hatályba lépett, amely a tüntetéseken vagy nyilvános sztrájkokon letartóztatottak ügyeit egy külön erre a célra létrehozott sürgősségi bíróság elé helyezte.³³⁸ 1959-ben a Baszk Akció Szövetsége³³⁹ kilépett a Baszk Nacionalista Párt árnyékából (miután kizárták a tagjait), és július 31-én létrehozták a Baszk Haza és Szabadság szervezetét.³⁴⁰ A szervezet potenciálját példázza, hogy első – sikertelen – támadásukat 1961. július 18-án hajtották végre. A támadás a Francisco Franco tábornok veterán támogatóit szállító vonat kisiklatási kísérlete volt. (A merénylet a sikertelensége ellenére a nacionalista és a Franco-rezsimet támadó szervezetek körében hírnevet szerzett.) Az első halálos áldozattal járó műveletüket azonban csak 1968. augusztus 2-án hajtották végre, megölték Meliton Manzanast, San Sebastian város titkos rendőrségének vezetőjét mint a rendszer képviselőjét.³⁴¹

3.2.2 Célok

A szervezet alapvető céljai a következők voltak: „*a baszk nyelv (euskera), az etnicizmus (a nacionalizmust meghaladó nézet), a területi függetlenség és az önálló Baszkföld védelme, továbbá a spanyolelenség*”.³⁴² 1962-ben tartották az I. közgyűlést a franciaországi Bellouban, egy kolostorban, ahol meghatározták az alapvető irányelveket, valamint az általános politikai irányt. A tagok a létrejött szervezetet úgy definiálták, mint amely „*forradalmi, nacionalista és antikapitalista jellegű, és fegyveres harcot folytat Baszkföld függetlenségének kivívásáért*”.³⁴³ Ezzel létrejött egy szeparatista szervezet, ami a felkelés módszereit és a fegyver használatát tekintette a megfelelő eszköznek célja eléréséhez. 1964-ben a III. közgyűlésen hivatalosan elkülönítette magát a Franco-rezsim ellen harcoló csoportoktól is. Az ETA a mindenkori spanyol kormány elnyomása ellen harcolt – a Franco elleni csoportok viszont csak a rezsim ellen küzdöttek. Egyben kiadták a „Euskadi Felkelés” dokumentumot is, ami a Baszkföldön maradt ETA-tagoknak nyújtott politikai és katonai iránymutatást. A közgyűlésen

³³⁸ Ley de Orden Público 1959. Elérhető: www.boe.es/datos/pdfs/BOE/1959/182/A10365-10370.pdf (Letöltés ideje: 2021.11.01.)

³³⁹ Az 1950-es évek elején létrehozott diák, ifjúsági szervezet, ami újságot hozott létre, valamint a PNV-nél közvetlenebb, radikálisabb módszereket alkalmazott a baszk függetlenség érdekében.

³⁴⁰ Carlos Pestana Barros: An interview analysis of terrorism: The Spanish ETA case. *Defence and Peace Economics*, 2003 (14), 6. 402. Elérhető: www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1024269032000085170 (Letöltés ideje: 2020.12.19.)

³⁴¹ Szaniszló (2005): i.m. 17.

³⁴² Tihanyi Marietta: Az ETA baszk terrorszervezet története. *Felderítő Szemle*, 2003 (2), 2. 5-6.

³⁴³ Uo. 7.

átvette a békés, kulturális lázadás és a munkásosztály sztrájkjai helyét, ezzel kezdetét vette a politikai erőszak korszaka.³⁴⁴ 1966 decemberében az V. közgyűlés elfogadta, hogy az ETA egy, a nemzeti felszabadítást célzó, baszk szocialista mozgalom. A VI. közgyűlés alkalmával azonban a szocialista önmeghatározást már nem hagyták jóvá.

Időleges, rész célkitűzésekként a tűzszünetek előtti tárgyalások során szabott feltételeket lehet megemlíteni, amelyeket Alternative KAS listaként³⁴⁵ 1976-ban szerkesztettek egybe. A lista azt a minimum öt feltételt tartalmazta, amit az ETA a végleges fegyverkezésének beszüntetéséhez elengedhetetlennek tekintett: a baszk rabok amnesztiája, a baszk elszakadást támogató pártok legalizálása, a spanyol nemzeti rendőrség kivonása Baszkföldről, Baszkföld munkásosztálya alapvető életszínvonalának emelése, autonóm baszk terület létrehozása Spanyolországon belül – amely önrendelkezést garantál például a nyelvhasználatban.³⁴⁶ A Baszk Haza és Szabadság tagjai Franco halála után (1975. november 20.) és a demokratikus folyamat elindulását követően is Baszkföld függetlenségéért és jogaiért harcoltak.³⁴⁷

3.2.3 Szervezeti struktúra

1962-ben létrehozták a Végrehajtó Bizottságot és a következő négy frontot: politikai front, katonai front, gazdasági front, kulturális front. A frontok kialakítása során figyelembe vették, hogy két ország területén működnek párhuzamosan, ezért a kulturális és politikai front kiemelt szereppel bírt. A Bizottság működésének megkezdése után 1962 júliusában megtartották az I. közgyűlést. A Közgyűlést ruházták fel az általános irányelvek és eljárásrendek kidolgozásával, míg a Végrehajtó Bizottság a napi ügyvitelért és műveleti tevékenységért volt felelős. A frontokat felváltotta öt szervezeti ág: a kommunikációs ág, a helyi szervezetek és tanulócsoporthoz ága, a propaganda ág, a katonai ág és a tömegszervezeti ág.³⁴⁸

Az 1963-as II. közgyűlésen eldöntötték, hogy egyelőre még csak Franciaország területén működjön a Bizottság. Spanyolországot mint műveleti területet felosztották hat kisebb műveleti zónára (*herrialdes*) és a zónák élére külön vezetőket (*buruzagi*) választottak. A *buruzagi* általában nem volt teljes értékű ETA-tag, de aktívan részt vett a szervezet működésében –

³⁴⁴ Goldie Shabad – Francisco José Llera Ramo: *Political Violence in a Democratic State: Basque Terrorism in Spain*. In: Martha Crenshaw (ed.): *Terrorism in Context*. The Pennsylvania State University Press, Pennsylvania, 1995. 422.

³⁴⁵ A lista a Koordinadora Abertale Sozialista (Hazafias Szocialista Koordináció) testület politikai követeléseit voltak. A Koordinációt 1975-ben hozták létre az 1974-ben újonnan létrejött vagy az ETA szervezeteiből kivált szocialista csoportokat foglalta magában – az ETA-val együtt.

³⁴⁶ Teresa Whitefield: *Endgame for ETA*. Oxford University Press, New York, 2014. 48.

³⁴⁷ Javier Martín-Pena – Susan Opatow: The legitimization of political violence: A case study of ETA in the Basque Country. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 2011 (17), 2. 142.

³⁴⁸ Francisco J. Llera – José M. Mata – Cynthia L. Irvin: ETA: From secret army to social movement – the post-Franco schism of the Basque nationalist movement. *Terrorism and Political Violence*, 1993 (5), 3. 114.

viszont a műveletek kivitelezésében nem vállalt szerepet. A zónák vezetőinek feladata volt előkészíteni a végrehajtandó akciókat és az újabb infrastruktúrát kiépíteni. A Végrehajtó Bizottság franciaországi működése miatt az infrastrukturális és műveleti feladatokat a buruzagikra bízta, és az általuk létrehozott helyi szervezetek képviselték a Baszk Haza és Szabadságot Spanyolországban.

A II. közgyűlést követően a Franco-diktatúra hatásosan és keményen fellépett a szervezettel szemben, ezért a helyi ETA-képviselők helyére fizetett önkénteseket (*liberados*) küldtek. 1964-ben a III. közgyűlés megerősítette és véglegesítette a *liberadosok* szerepét. A folyamatos letartóztatások miatt a *liberadosok* és a Végrehajtó Bizottság között megszakadtak a kapcsolatok, ennek következményeként az előbbieket autonóm hatáskört kaptak.³⁴⁹

1965-ben a IV. közgyűlés után a szervezetet új strukturális alapokra helyezték. Négy új területet, ágat hoztak létre, amelyek a következők voltak: politikai iroda, információs ág, támogató ág, aktivista ág (tényleges katonai ág a szervezeten belül, amely a terrortámadásokért felelt). A vezetők elvesztése – a hatékony rendőrségi letartóztatások nyomán – és az újonnan csatlakozott tagok létszáma és diverzifikáltsága miatt alakult át, jött létre az új szervezeti felépítés.³⁵⁰

1966-1967-ben az V. közgyűlés után létrehozták a szervezet civil fedőszervezetét, a Baszk Nemzeti Felszabadítási Mozgalmat (*Movimento Vasco de Liberacion Nacional – MVLN*). „Ideológiája a Sabino Arana által képviselt nacionalizmuson, a marxizmuson és az európai antiimperialista elméleteken alapult, ez utóbbiak a harmadik világ gyarmatosításának megszüntetése ellen küzdöttek.”³⁵¹

A rendőrségi akciók miatt 1968 és 1970 között működésképtelenné vált a szervezet. 1970. augusztus 31-én kezdődött a szervezet VI. közgyűlése, amelyen bekövetkezett az első jelentősebb belső, strukturális szakadás. Az ETA-VI. ismertté vált a szocialista, független Baszkföld melletti elkötelezettségével. Kezdetben népszerűbb volt, mint a párhuzamosan működő ETA-V csoport. Az ETA-VI. csoport vezetői azonban a rendőrségi nyomás miatt külföldre kényszerültek, önkéntes száműzetésbe. 1972-re a tagok és a vezetők többsége felhagyott az ETA szervezetével és más alternatív csoportokhoz csatlakozott – megszűnt az ETA-VI. Az ETA-V. inkább a spanyolelleses harcra koncentrált, marxista ideológiával működött. A rivális szervezethez képest a nacionalista csoportok körében elfogadottabb volt Baszkföldön. Az ETA-V. szervezeten belül két szakadás is történt 1974-ben. Az első kiválás

³⁴⁹ Llera – Marta – Irvin (1993): i.m. 114-115.

³⁵⁰ Uo. 115.

³⁵¹ Tihanyi (2003): i.m. 7.

alkalmával májusban a munkásosztály hagyta el, és alakított ki önálló szervezetet, a Hazafias Forradalmi Munkáspártot (*Langille Abertzale Iraultzalean – LAIA*).³⁵² A másik szervezeti szakadás alkalmával létrejött az ETA(m, militar – a katonai szárny) és az ETA(pm, politico-militar – a politikai-katonai szárny) csoportok. Az ETA(m) a szervezet minden rendelkezésére álló eszközt fegyveres konfliktusban akarta felhasználni, elutasította a politikai megoldás lehetőségét. Az ETA(pm) nem ítélte el a fegyverek alkalmazását, de a politikai eszközökkel egyenlő mértékben alkalmazta volna.³⁵³ A későbbiekben az ETA(pm) átalakult, és 1982. október 1-jén felhagyott az erőszakos tevékenységével.³⁵⁴ Az ETA(m) nevében is kodifikálta tevékenységét; hozzájuk köthetők a közismert merényletek és támadások – például: Madrid – Republica Dominica tér (1986), Hipercor bevásárlóközpont (1987), Vic (1991), Barrajás Nemzetközi Repülőtér (2006).

Az ETA(m) szervezeti felépítésében az irányító szerepet a Végrehajtó Bizottság töltötte be, és a funkcionális ágakra hagyta a napi feladatok végrehajtását (lásd 10. ábra). A funkcionális ágak:³⁵⁵

- Propaganda: feladata a szervezet tevékenységének Baszkföldön való narrációja és a politikai iroda ideológiai képzésének támogatása.
- Hírszerzés: Spanyolországban működő különítmények feletti felügyeletet, valamint a különleges műveletek előtti információszerzést és felderítést, továbbá általános adminisztrációs feladatok ellátását végezte.
- Politikai Iroda: a szervezeten belül ideológiai felkészítéseket tartott az új tagoknak, valamint a különítmények műveletei során is figyelt a tagok ideológiai elkötelezettségére. Az iroda vezetőjének helyettese felelt egyben a médiával kapcsolatos teendőikért.
- Nemzetközi Műveletek: a részleg feladata volt az új nemzetközi kapcsolatok létrehozása, kialakítása és a meglévő kapcsolatok ápolása a kormányokkal és a terrrorszervezetekkel. Feladatuk közé sorolható például Algériával való kapcsolat kialakítása és az algériai kiképzőtáborokba az ETA-tagok delegálása.

³⁵² Shabad – Ramo (1995): i.m. 430-431.

³⁵³ Ignacio Sánchez-Cuenca: The Dynamics of nationalist terrorism: ETA and the IRA. *Terrorism and political violence*, 2007 (19), 3. 292.

³⁵⁴ ETA-VII. anuncia que dejará las armas. La Vanguardia, 1982. Elérhető: hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1982/09/29/pagina-3/32954315/pdf.html (Letöltés ideje: 2020.05.11.) és ETA P-M VII Asamblea se disuelve. La Vanguardia, 1982. Elérhető: hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1982/10/01/pagina-3/32955399/pdf.html (Letöltés ideje: 2020.05.11.)

³⁵⁵ Robert P. Clark: *The Basque Insurgents: ETA, 1952-1980*. University of Wisconsin Press, Madison, 1984. 212-215.

- Különítmények, kommandók: három–öt fős csoportokban, kis földrajzi területen – városrészben, vagy vidéken egy-egy faluban, két-három kis községben – működtek. Tevékenységükhöz sorolandó a bevételi források biztosítása, a különleges műveletek és a célzott gyilkosságok. Az utóbbi esetben gyakori volt, hogy a Franciaországban élő baszk lakosságból válogatták össze a különítményt, így a művelet végeztével el tudtak menekülni a spanyol biztonsági erők elől.³⁵⁶
 - Az alegységek műveleti képességeinek fenntartása miatt ide sorolták be az ágazati feladatokat is. Ilyen ágazati feladat volt a pénzügy, ezen belül a szervezet és a különítmény pénzügyeinek intézése, valamint javaslatétel az éves költségvetésre.
 - A különítmények saját segítővel is rendelkeztek, aki a személyek mozgatásával és materiális igényeinek kiszolgálásával volt megbízva, illetve a logisztikát végezte Spanyolország és Franciaország között.
 - A sikeres művelet végrehajtásához szükséges volt még egy általános logisztikai és képzési feladatokat ellátó megbízottra is, aki egyben a szervezet robbanóanyag készletének mozgatásáért is felelt.³⁵⁷
- Az Illegális Különítmény: a műveleti szinten működő kommandók (a biztonsági erők, rendőrség számára ismert) tagjaiból állt. A különítmény tagjai már rendelkeztek saját dossziéval büntetett előéletük vagy egyéb büntetés miatt. Becenevük – *fichado*³⁵⁸ – is ezt tükrözte. A részleg vezetése egy vezetőből és négy helyettesből állt. A helyettesek egymástól eltérő, önálló feladatkörrel rendelkeztek – pénzügy, logisztika, különleges műveletek, közvetlen művelettámogató logisztika. Az ág feladata volt az összetettebb vagy nagy kockázatú műveletek levezénylése, valamint a különítmények általános, közvetlen irányítása.
- A Legális Különítmény: az illegális kommandóhoz képest a vezetők és a tagok a biztonsági erők számára ismeretlenek voltak. Az alegységek tagjai átlagos, polgári életvitelt folytattak, ezzel együtt állandó munkahelyük is volt. A különítmények ezért kevésbé vagy egyáltalán nem függtek az ETA pénzügyi helyzetétől – saját bevételi forrással rendelkeztek a tagok.³⁵⁹

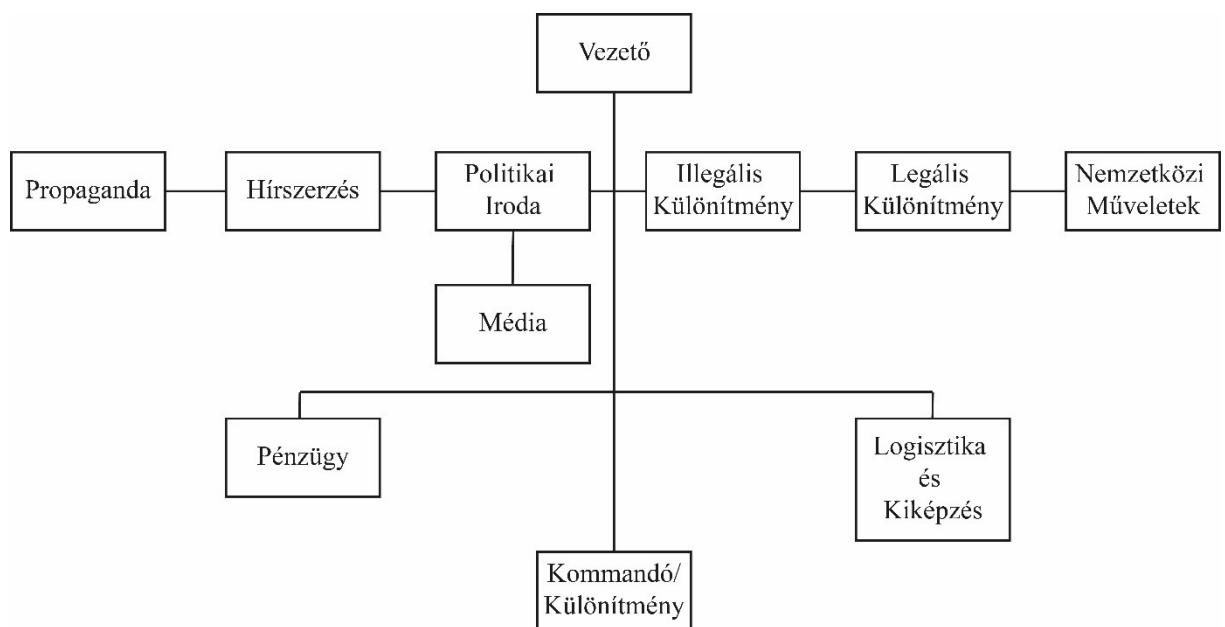
³⁵⁶ Carrie Hamilton: *Women and ETA*. Manchester University Press, Manchester, 2013. 94.

³⁵⁷ Clark (1984): i.m. 213-214.

³⁵⁸ Fichas jelentése fájl, dokumentum, akta, amit a helyi rendőrségen vagy a biztonsági erőknél tároltak.

³⁵⁹ Robert P. Clark: Patterns in the lives of ETA members. *Terrorism*, 1983 (6), 3. 430.

Az ETA szervezetében számtalan tagtípus és rang határozta meg a személyek feladatát, tevékenységét, fizetését és hétköznapi civil életét. *Liberados*, *buruzagi*, *legales* és *ilegales*. A „piros sejtek” aktív ETA-tagok voltak, de száműzetésben éltek. Feladatuk a marxizmus tanulmányozása volt, és a szocializmus, valamint a nacionalizmus összedolgozásán fáradoztak. Az 1970-es VI. közgyűlésen a vörös sejtekben dolgozó tagok felmondtak, és végleg elhagyták a szervezetet. A *milis* csoportok az ETA szervezetében a kolonialista, irreguláris hadviselést képviselő tagok voltak, akik a végsőkig ragaszkodtak a fegyveres harchoz. Az algériai kapcsolatok és földrajzi közelség miatt az irreguláris hadviselés elsajátítása vonzó és hatásosnak tűnt. A diktatúra megszűnését követően a felkelés elméletét a terrorizmus eszköztára váltotta fel. Belőlük jött létre a VI. közgyűlést követően az ETA-V, majd az ETA(m).³⁶⁰ Az *ilegales*ek és *liberados*ok teljes időben foglalkoztatott személyek voltak, és általában vezető pozíciókat betöltő tagok tartoztak közéjük. Az irányítási feladatok mellett gyakran olyan illegális tevékenységeket is végeztek az ETA számára, amelyek főként fegyveres erőszak alkalmazásával voltak kapcsolatosak. A *legales* a legális különítmények vezetői és irányítói voltak, általános hétköznapi életet éltek. A különítmények tagjait három kategóriába sorolták feladataik alapján a *buzones*, akik logisztikai ellátópontként funkcionáltak az ETA számára; *enlaces*, akik a szervezet nyílt kommunikációjáért és hírközléséért feleltek; *informativos*, akik a legális, nyílt hírszerzésért voltak felelősek.³⁶¹

10. ábra – ETA(m) szervezeti struktúrája

³⁶⁰ Shabad – Ramo (1995): i.m. 429.

³⁶¹ Uo. 438.

Forrás: Robert P. Clark: *The Basque Insurgents: ETA, 1952-1980*. University of Wisconsin Press, Madison, 1984. 213. (szerkesztette: A szerző és Spanics Konstantina)

1976-ban alakult meg az ETA első politikai szervezete is Hazafias Szocialista Koordináció néven, majd 1978-ban létrejött a Herri Batasuna és a Hazafias Szocialista Koordináció ifjúsági szervezete a Jarrai (Forradalmi Hazafias Ifjúság).

3.2.4 Módszerek, eljárások

Az 1964-ben összehívott IV. közgyűlésen kiadták a „Levél az értelmiségieknek” című dokumentumot, amely az első kísérlet volt az ETA részéről a provokáción alapuló, akció–elnyomás–akció taktika alkalmazására. Az V. közgyűlést követően a szervezeten belül erősödni kezdtek a nacionalista irányzatok, valamint a marxista nézetek is. A nacionalista irányzat, az ETA és PNV közös tevékenysége miatt a lakosság Baszkföldre mint megszállt területre tekintett, amelyet fegyveres úton kell felszabadítani. Létrehozták a 'Mi' mint elnyomottak és 'Ők' mint elnyomók nézetet. A marxista ideológia miatt pedig egyre gyakrabban a politikai és pénzügyi intézmények váltak célponttá.³⁶² Az akció–elnyomás–akció során az erőszak növeli az állami elnyomás mértékét, ami a tömegek aktivizálásával forradalomban végződik. Ezt a taktikát 1968 és 1978 között használták, majd a demokratizálódási folyamat miatt alacsony intenzitású felörlő taktikát kezdtek alkalmazni.³⁶³ A felörlés lényege, hogy a támadások nagysága és mennyisége lassan a kormányzat instabilitását és akár bukását is kiválthatja, ha nem fogadja el a követeléseket, vagy nem kezdeményez tárgyalásokat. Az új taktika alapján az ETA terrorhullámot indított, amelyre a spanyol kormány tárgyalásokkal és például Antiterrorista Felszabadító Csoportok (*Grupos Antiterroristas de Liberación – GAL*) felállításával válaszolt.³⁶⁴ Az akció–elnyomás–akció taktika mellett az akció–reakció spirál is létrehozták. Az erőszakspirál bevezetését a IV. közgyűlésen (1964) fogadták el, de a szervezeten belüli konfliktusok és ellentétek miatt csak 1967-től kezdték meg tényleges alkalmazását.³⁶⁵

A célpontok választásakor a szervezet kerülte a sok emberi áldozatot követelő merényleteket. A célpontokat általában foglalkozásuk vagy politikai, társadalmi hatásuk miatt választották, akik lehetnek: a biztonsági erők és a büntetés-végrehajtás alkalmazottai, a társadalomban magas

³⁶² Luis Miguel Sordo Estella: *Las negociaciones de los gobiernos democráticos españoles y ETA (1976-2006)*. (Doktori [PhD] értekezés) Universidad Nacional de Educación a Distancia, Madrid, 2015. 125.

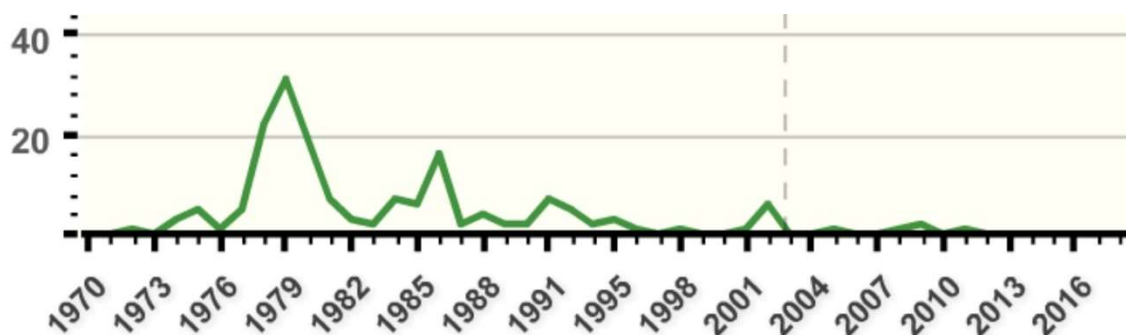
³⁶³ Philippe Eugène Duhart: From armed group to movement: armed struggle and movement formation in Northern Ireland and the Basque Country. *Social Movement Studies*, 2017 (16), 5. 543-544.

³⁶⁴ Imanol Murua: No more bullets for ETA: the loss of internal support as a key factor in the end of Basque group's campaign. *Critical Studies on Terrorism*, 2017 (10), 1. 96.

³⁶⁵ Estella (2015): i.m. 125.

pozíciót betöltő személyek, mint például bírók, üzletemberek, tanácsosok, állami képviselők, egyetemi tanárok.³⁶⁶

A fegyveres támadás célja az emberölés, emberrablás, zsarolás, vagy anyagi eszközök megszerzése volt. A támadások a különítmények bázisa körül, vagy annak közvetlen szomszédságában történtek. A fegyveres támadáson belül kiemelendő az emberölés, amit alkalmaztak a szervezet számára kellemetlen személyek ellen is – például rendőrségi informátorokkal és kilépett ETA-tagokkal szemben.³⁶⁷ Az egyik leghíresebb a Maria Dolores González Catarain, becenevén Yoyes, esete volt. Maria engedélyt kért a szervezet elhagyására, és felhagyott az erőszak alkalmazásával. A kilépést követően Yoyes hat évre Mexikóba menekült, majd 1985-ben a spanyol kormány engedélyével ismét hazatért, Baszkföldre. 1986. szeptember 10-én az ETA-tól kapott számos figyelmeztetést követően saját egykori társai agyonlőtték sétálás közben. Az ETA értelmezése szerint Yoyes visszatérése Spanyolországba a baszk ügyért való harc elárulását, nyílt fegyverletételt jelentett, ami ellentmond a létezése és fegyveres konfrontálódása értelmének is.³⁶⁸ A közvélemény számára azonban elkezdte megdönteni a szervezet által létrehozott képet, miszerint egy jó ügyért, Baszkföld szabadságáért és függetlenségéért küzdenek. A módszer ezért fokozatosan csökkent (lásd 11-12. ábra) a szervezet eszköztárából.

11. ábra – Az ETA 1970-2011 közt elkövetett fegyveres támadásai

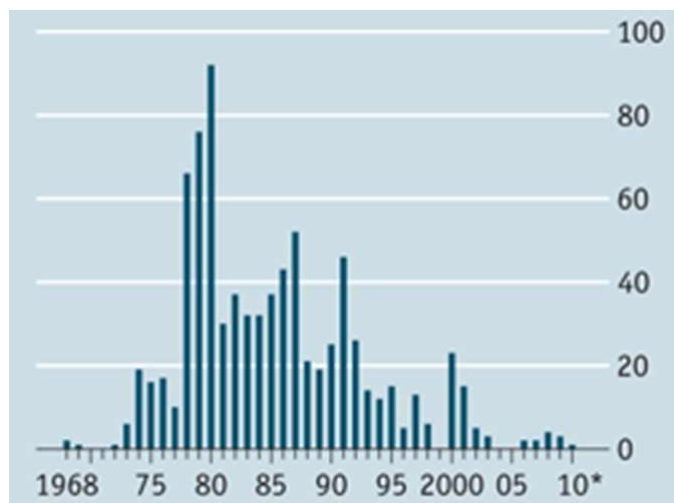
Forrás: Global Terrorism Database. Elérhető:

www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?chart=weapon&casualties_type=b&casualties_max=&dtp2=all&perpetrator=316 (Letöltve: 2020. április 13.)

³⁶⁶ Martín-Pena – Opatow (2011): i.m. 141.

³⁶⁷ Clark (1983): i.m. 445-446.

³⁶⁸ Diego Muro: The politics of war memory in radical Basque nationalism. *Ethnic and Racial Studies*, 2009 (32), 4. 669-670. Elérhető: www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01419870801943654 (Letöltés ideje: 2021.03.02.)

12. ábra – Az ETA 1968-2011 között végrehajtott emberölései

Forrás: Max Roser – Mohamed Nagdy: Terrorism (Part1). Elérhető:

www.guidepost.es/terrorism-part-1/ (Letöltés ideje: 2020.04.13.)

Az emberrablásra általában mint a bevételszerzésre, az utánpótlás biztosítására, vagy az akaratérvényesítés eszközére tekintettek. Célpontjaik közismert, befolyásos üzletemberek, vagy katona- és csendőrtisztek, börtönőrök, valamint állami alkalmazottak voltak. Az üzletembereket váltságdíj megfizetése ellenében általában elengedték. Részösszegek megfizetésekor egyéni elbírálásra kerültek az elraboltak; mérlegelték a szabadon engedés, a további fogva tartás vagy az emberölés lehetőségeit. A váltságdíj teljesítése nélkül az áldozatokat agyonlőtték, majd a testüket félreeső helyeken kidobták. (Spanyolországban a váltságdíj megfizetése illegális volt.)³⁶⁹ A börtönőrök elrablásának célja az volt, hogy kikényszerítsék az országban szétszórt baszk rabok hazaszállíttatását. A belföldi és nemzetközi viszonylatban keltett sokk és médiaszereplés szintén szándékában állt a szervezetnek. 1972-től összesen 95 főt raboltak el, azonban 1996-tól a módszert beszüntették és csak 2000-től használták újra. Az emberrablásokkal összesen 80.365 euró bevételre tettek szert.³⁷⁰ A legismertebb esetek a következők voltak: José Antonio Ortega Lara (börtönőr) 532 napot töltött el egy lyukban, míg Cosme Delclaux (üzletember) 232 napig szenvedett hasonló körülmények közt.³⁷¹ 1973. január 16-án a szervezet elrabolta Felipe Huarte navarrai gyártulajdonost. Az

³⁶⁹ FCO 9/6163 – Terrorism in Spain. Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C16927056 (Letöltés ideje: 2020.04.16.)

³⁷⁰ Mikel Buesa – Thomas Baumert: Untangling ETA's finance: an in-depth analysis of the basque terrorists economic network and the money it handles. *Defence and Peace Economics*, 2013 (24), 4. 322-323.

³⁷¹ Woodworth (2013): i.m. 345.

emberrablást követően Huartet a franciaországi Baszkföldre csempészték át.³⁷² Huarte szabadon engedésének feltételeként követelték, hogy a gyáraiban a munkások helyzetén javítsanak, valamint a korábban elbocsátott 110 dolgozót vegyék vissza.³⁷³ Huarte családja a torfinasai gyárukban javította a dolgozók körülményeit: 47 dolláros béremelést, évi egy hónap szabadságot és fizetett betegszabadságot kaptak. A gyártulajdonost a munkások bérezésének és szabadságolásának javítására bevezetett intézkedések után szabadon engedték. Összesen tíz napot töltött fogságban.³⁷⁴ 1997. július 10-én elrabolták Miguel Angel Blancót, a Néppárt egyik helyi képviselőjét annak elérése érdekében, hogy az országban különböző helyeken fogva tartott baszk rabokat szállítsák vissza Baszkföldre, baszk börtönökbe.³⁷⁵ Az elrablást követően tömegtüntetések kezdődtek Blanco kiszabadításáért, de az ETA ezt nem vette figyelembe, és a határidő lejártá után kétszer fejbe lőtték, majd egy erdőben hagyták, 1997. július 13-án meghalt.³⁷⁶ Yoyes nyilvános kivégzése közfelháborodást váltott ki, a szervezet tehát ismét a saját népszerűségét ásta alá. Blanco szabadon engedése nem jelentette volna a szervezet gyengeségét, és saját céljaik sem sérültek volna. Terrorszervezetként nincs szüksége közvetlen támogatásra, de egy társadalmi rétegért hirdetett harc során, ami szerepel a megfogalmazott céljai között is, hiba a támogatók szimpátiájának elvesztése.

Forradalmi adóztatás – hétköznapi nevén védelmi pénz szedése – keretében vállalkozókat és üzletembereket zsaroltak, vagy fenyegettek meg, hogy pénzbevételhez jusson a szervezet.³⁷⁷ Gyárakat és gyártulajdonosokat adóztattak meg, és csak kisboltokra, orvosokra, ügyvédekre és biztosítási ügynökségekre, utazási irodákra korlátozták az „adó” kivetését. A korlátozást az ország gazdasági és társadalmi berendezkedésének változása, és mint bevételi forrás annak konzisztenssé tétele indokolta. Az emberrablást felváltották az alacsonyabb technikai és humán erőforrást igénylő tevékenységek – a rongálás, fosztogatás, gyűjtogatás – alkalmazása, ami nem függött az ETA aktuális társadalmi helyzetétől. Közfelháborodás esetén a felelősség is hárítható volt rövid és középtávon.³⁷⁸

³⁷² Muere Felipe Huarte, el primer empresario secuestrado por ETA y uno de los artífices de la industrialización navarra. Navarra, 2017. Elérhető: navarra.elespanol.com/articulo/sociedad/fallece-primer-empresario-secuestrado-banda-terrorista-eta-felipe-huarte/20170701154512125109.html (Letöltés ideje: 2020.04.02.)

³⁷³ Basque Guerrillas kidnap spanish industrialist. New York Times, 1973. Elérhető: www.nytimes.com/1973/01/18/archives/basque-guerrillas-kidnap-spanish-industrialist.html (Letöltés ideje: 2020.04.02.)

³⁷⁴ Spaniard says kidnappers blindfolded him for 10 days. New York Times, 1973. Elérhető: www.nytimes.com/1973/01/28/archives/spaniard-says-kidnappers-blindfolded-him-for-10-days.html (Letöltés ideje: 2020.04.02.)

³⁷⁵ Szaniszló (2005): i.m. 18.

³⁷⁶ Cecilia Garza: Spain's mobilization against terrorism: The death of Miguel Angel Blanco. *International journal on world peace*, 1998 (15), 4. 92, 94.

³⁷⁷ Tihanyi (2003): i.m. 12.

³⁷⁸ Beck (2005): i.m. 179.

Robbantásokat az akció–elnyomás–akció taktika alkalmazása során követték el. (lásd 13. ábra) Robbanóanyagot helyeztek el nyilvános helyeken és a kritikus infrastruktúrák különböző elemeinél. A robbantás hatásának növelése érdekében a robbantási célpontokat kiterjesztették bankokra és napilapok szerkesztőségeire is. A felörlés stratégia részeként is használták a robbantásokat. A robbanószert leggyakrabban levélben vagy autóban helyezték el.³⁷⁹ Az autó mint szállítóeszköz és robbanóeszköz alkalmazásnak gyakorisága az algériai és palesztin terrorszervezetekkel létrejött kapcsolatot és az algériai kiképzőtáborokat követően nőtt meg. 1982-ben kezdődött a felhasználása, és 1987-re már évi tizenegy ilyen típusú robbantást hajtottak végre. A célpontokat előre meghatározták és a járulékos veszteséget próbálták számítással meghatározni – a polgári áldozatok tömeges, céltalan gyilkolása a szervezet népszerűségét rontotta.³⁸⁰ Ha a támadás általános célokért és nem előre meghatározott célszemély ellen történt, akkor telefonon értesítették a hatóságokat. Az ilyen előzetes jelzéssel az áldozatok számának minimalizálását akarták elérni.³⁸¹

1973. december 20-án Luis Carrero Blanco miniszterelnököt, Francisco Franco feltételezett politikai utódját, Madridban a saját autójában felrobbantották. A miniszterelnök később a kórházban belehalt sérüléseibe.³⁸² Ez tekinthető a szervezet történetében a leghíresebb és legsikeresebb merényletnek.

Barcelona területén merényletsorozatot indított a szervezet. 1987-ben a Hipercornál történt robbantást megelőzően négy robbantást már végrehajtott. 1987. június 19-én a barcelonai Hipercor bevásárlóközpontnál robbantottak. Az ETA 200 kg össztömegű bombát helyezett el egy Ford Sierra autóban, amelyet eredetileg 15:30 és 15:40 között hoztak volna működésbe. A szervezet három hívással jelezte a robbantási szándékot, de a rendőrség csak 15:28 érkezett a bevásárlóközponthoz – a tűzoltóság vizsgálata szerint legalább tíz perc kellett volna az evakuálásra. A merénylet körülményeiben fontos tényezők voltak a következők: a megadott időpontok között nem történt robbantás, a bevásárlóközpont vezetősége saját biztonsági szolgálatával folytatta le a keresést és további rendőri intézkedést nem igényelt. A rendőrség a megadott időintervallumban tényleges robbantást nem tapasztalt, ezért egy járőr maradt a bevásárlóközpontnál, de más intézkedés nem történt – az ügyet lezárták. A robbanás végül

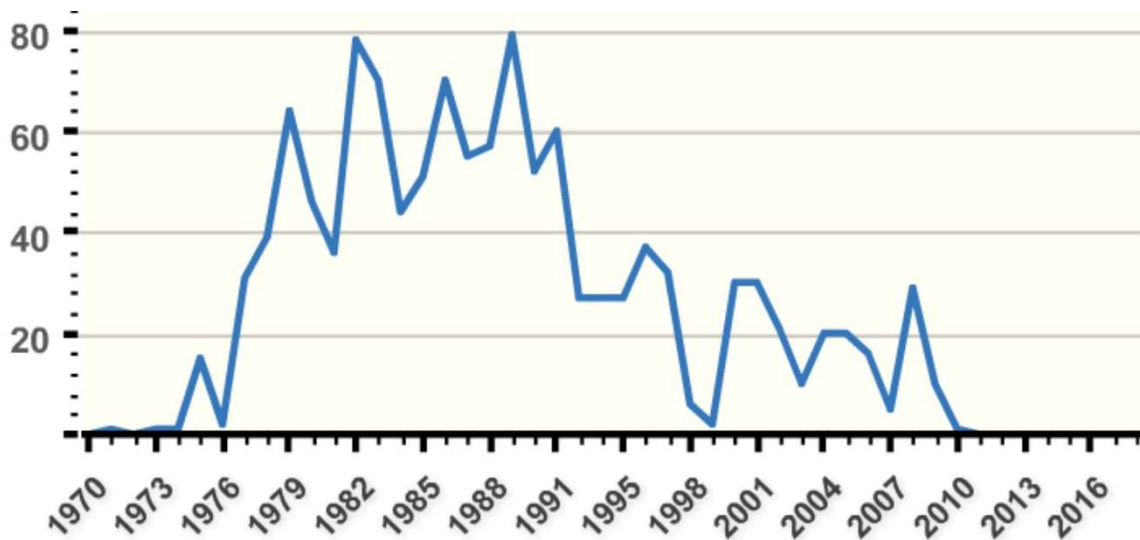
³⁷⁹ Tihanyi (2003): i.m. 7.

³⁸⁰ Aurora Madaula: The socialization of terror: The Algerian factor on ETA's Terrorism. ASN World Convention, 2014. Elérhető: www.academia.edu/6883310/The_Socialization_of_Terror_The_Algerian_Factor_on_ETA_s_Terrorism_From_the_Selected_target_to_Massive_Attack (Letöltés ideje: 2021.02.03.)

³⁸¹ Whitefield (2004): i.m. 66-67.

³⁸² Henry Ginger: Assassins bomb auto; apparent heir to Franco. New York Times, 1973. Elérhető: www.nytimes.com/1973/12/21/archives/spains-premier-is-killed-as-assassins-bomb-auto-apparent-heir-to.html (Letöltés ideje: 2020.04.13.)

16:08-kor következett be.³⁸³ A támadás célpontjai, a szervezet történetében először, csak civilek voltak. A robbantás következménye 21 fő halott és 45 fő sebesült volt.³⁸⁴ Az ETA a robbantás kimenetele miatt a spanyol hatóságokat hibáztatta azok tétlensége, késlekedése miatt.³⁸⁵ 1987. június 21-én 70.000 fő vonult utcára a szervezet ellen tüntetni, majd június 22-én a tüntetők létszáma már 300.000 és 500.000 fő között volt.³⁸⁶ A tömegtüntetések miatt a szervezet végül minden olyan áldozat hozzátartozójától elnézést kért, akik közvetlenül nem voltak köthetők az ETA harcához. Az emberrablással és fegyveres támadásokkal párhuzamosan a robbantás mint módszer tekintetében is mélypontra került a szervezet népszerűsége és támogatottsága.

13. ábra – Az ETA 1970-2011 közt végrehajtott robbantásai

Forrás: Global Terrorism Database,

www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?chart=weapon&casualties_type=b&casualties_max=&dtp2=all&perpetrator=316 (Letöltés ideje: 2020. április 13.)

Az öngyilkosságokat a letartóztatott ETA-tagok esetén az ETA politikai nyomásgyakorlásra használta fel. Ez történt José Angel Alzuguren esetében is, akit tiltott határátlépés és csempészet miatt hat évre és két hónapra elítéltek. Alzuguren 2005. október 31-én felakasztotta magát az ágyneműjével a fűtőtestre a soriai börtöncellájában.³⁸⁷ Az ETA megpróbálta a

³⁸³ The Hurt of Hipercor Barcelona 1987. Ajuntament de Barcelona, é.n. Elérhető:

www.bcn.cat/museuhistoriaciutat/docs/FullsHipercorEng.pdf (Letöltés ideje: 2020.05.11.)

³⁸⁴ Szaniszló (2005): i.m. 17.

³⁸⁵ Hanspeter van den Broek: BORROKA – The legitimization of street violence in the political discourse of radical basque nationalists. *Terrorism and Political Violence*, 2004 (16), 4. 733.

³⁸⁶ The Hurt of Hipercor Barcelona 1987. Ajuntament de Barcelona, é.n. Elérhető:

www.bcn.cat/museuhistoriaciutat/docs/FullsHipercorEng.pdf (Letöltés ideje: 2020.05.11.)

³⁸⁷ Se ahorca en su celda de una cárcel de Soria un colaborador de ETA. *El Mundo*, 2005. Elérhető:

www.elmundo.es/elmundo/2005/10/31/espana/1130752025.html (Letöltés ideje: 2020.04.06.)

kormányt felelőssé tenni a foglyok jogainak megsértéséért, a baszk rabok helyzetének javítása és jogainak növelése ugyanis a szervezet célkitűzéseinek részét képezte.

Egy másik esetben Igor Miguel Angulo Iturrate a Nafarroa különítmény egykori tagja öngyilkos lett saját cellájában Cuencaban 2006. február 27-én. Cipőfűzővel kötötte fel magát a cellájának ablakrácsára, holttestét a széke mellett találták meg, összekötött kezekkel.³⁸⁸ A két eseten kívül 1979 és 2006 között húsz öngyilkosság történt a letartóztatott ETA-tagok körében.³⁸⁹ José Altzuguren öngyilkossága miatt az ETA a Spanyol Szocialista Munkáspártot és José Luis Rodríguez Zapatero akkori miniszterelnök börtönpolitikáját hibáztatta.³⁹⁰

1971-ben Spanyolországban számos alkalommal alakult ki a munkás társadalmi réteg keretében általános sztrájk. Az ETA-VI. éhségstrájkra hívta fel a bebörtönzött baszk politikai foglyokat, ily módon támogatva a munkásokat. A felhívás sikeres volt, azonban a munkások idővel visszatértek dolgozni, ezért a sztrájk feleslegessé vált. 1974 novemberében 150 politikai fogoly kezdett éhségstrájkba, hogy az Alternative KAS egyes pontjait teljesítse a kormány. Az éhségstrájk mellett a munkások szolidaritást vállaltak a foglyokkal és általános sztrájkot hirdettek.³⁹¹

Az utcai zavargások (ismert még *kale borroka* néven is), mint taktika a Baszk Nemzeti Felszabadítási Mozgalom szerint az emberek politikai harcát szimbolizálják, amelyet az utcán vívnek. A Forradalmi Hazafias Ifjúság meghatározása szerint ez a fajta utcai harc az erőszakon túlmutató jelenség, amelybe beletartozik például az utcán a poszterek békés ragasztása is. Hans-Peter van den Broek – egyetemi docens a spanyolországi Oviedo Egyetem szociológiai tanszékén – arra a következtetésre jutott, hogy a támadások célja a nyomásgyakorlás volt.³⁹² Független baloldali fiatalok kezdték alkalmazni a módszert, amit az ETA támogatott. Mindennaposá vált a Molotov-koktélok használata, gyújtogatások, a közösségi közlekedési eszközök rongálása és erőszakos ellentüntetések szervezése.³⁹³ Ezt alátámasztja, hogy a spanyol hatóságok 1990 és 1999 között 5.707 ilyen esetet regisztráltak.³⁹⁴ 1980-as évektől, José Luis Álvarez Santacristina – a szervezet egyik vezetője és ideológusa, aki Txelis becenéven volt ismert – a következő csoportosításokat hozta létre:

³⁸⁸ Hallan muerto en su celda de la cárcel de Cuenca a letarra del 'comando Nafarroa' Angulo Iturrate. El Mundo, 2006. Elérhető: www.elmundo.es/elmundo/2006/02/27/espana/1141036565.html (Letöltés ideje: 2020.04.06.)

³⁸⁹ Los suicidios. El Mundo, é.n. Elérhető: www.elmundo.es/eta/historia/suicidios.html (Letöltés ideje: 2020.04.06.)

³⁹⁰ ETA culpa a la política penitenciaria del PSOE del suicidio de Altzuguren en la prisión de Soria. El Mundo, 2005. Elérhető: www.elmundo.es/elmundo/2005/11/13/espana/1131869001.html (Letöltés ideje: 2020.04.06.)

³⁹¹ Clark (1984): i.m. 81-82.

³⁹² Broek (2004): i.m. 719-720.

³⁹³ Tihanyi (2003): i.m. 15-16.

³⁹⁴ Broek (2004): i.m. 718.

- „Az X-csoportok, amelyeknek nem volt állandó jellegű szervezete, radikális fiatalokból álltak, utcai rendezvarásokat, rongálásokat hajtottak végre.”³⁹⁵ Céljuk a szervezet Baszkföld általános helyzetével való elégedetlenségének tudatosítása az egész társadalomban.³⁹⁶
- „Az Y-csoportok, önálló, maximálisan öt főből álló részlegek, amelyek saját infrastruktúrával és a szükséges robbanóanyagokkal rendelkeztek, kisebb merényleteket követtek el.”³⁹⁷ Céljuk és feladatuk a magán- és állami szektor működésének szabotálása.³⁹⁸
- „A Z-csoportok, az erőszakos akciócsoportok elitjét képezték, gépkocsikat robbantottak fel és személyek elleni merényleteket követtek el.”³⁹⁹ A csoportokat az ETA többségben a saját különítményeiből válogatta össze.

3.2.5 Fegyverzet

Az ETA főként Franciaországból és Spanyolországból szerezte be fegyvereit, de támogatást kapott például Észak-Írországból, Algériából és Palesztinából is. Az 1990-es években a leggyakrabban használt fegyverek, amelyeket a különítmények letartóztatása során találtak: Sten géppisztoly, M-16, FN FAL, COLT 1911A1A, Browning HP 35, 9mm Vigneron, Smith&Wesson .357 magnum és a .38 Smith&Wesson special, valamint sörétes puskák.⁴⁰⁰

Franciaországban például 2006. október 24-én a SIDMA fegyverbolt raktárába tört be egy ETA különítmény. A rablás során főként 9x19mm és .357 magnum kaliberű lőfegyvereket zsákmányoltak – M&P9 és CZ típusúakat és egy Luger Po8 pisztolyt –, valamint 60.000 lőszer. A 2016-os Nemzeti Ballisztikus Azonosító Archívum (*Fichier National d'Identification Balistique – FNIB [Franciaország]*) adatai alapján az ETA tulajdonában voltak még 9x19 mm MAT 49 és Sten Mark II géppisztolyok, valamint GP35 pisztolyok. A spanyol hatóságok ezen felül a spanyol hadsereg által használt SIG-, és FN gyártmányú fegyvereket és CETME gépkarabélyokat foglaltak le 2016 során.⁴⁰¹

A 2017-ben nyilvánosságra hozott és a leszerelés során a hatóságoknak átadott fegyverek és robbanóanyagok jegyzékéből kiderült, hogy 2014-től átadásra kerültek a következő

³⁹⁵ Tihanyi (2003): i.m. 12.

³⁹⁶ Beck (2005): i.m. 179.

³⁹⁷ Tihanyi (2003): i.m. 12.

³⁹⁸ Beck (2005): i.m. 179.

³⁹⁹ Tihanyi (2003): i.m. 12.

⁴⁰⁰ Clark (1984): i.m. 210-211, 225.

⁴⁰¹ Nicolas Florquin – André Desmarais: Lethal legacies: Illicit firearms and terrorism in France. Flemish Peace Institute, é.n. 206, 213-215. Elérhető: flemishpeaceinstitute.eu/safte/files/project_safte_france.pdf (Letöltés ideje: 2019.12.20.)

fegyvertípusok: Smith&Wesson 1911, Smith&Wesson PC1911, Smith&Wesson 1911PD, Smith&Wesson .357 magnum, Smith&Wesson 44 magnum, Smith&Wesson 22A-1 22 pisztoly, Smith&Wesson 38 SP+P revolver, Smith&Wesson 9 Tactical 9mm pisztoly, Smith&Wesson 9G, Smith&Wesson Stainless pisztoly, Smith&Wesson Performance Center, Smith&Wesson 45 ACP, házi készítésű Uzi géppisztoly, G3 puska, STAR és Browning pisztolyok.⁴⁰²

Kiemelt fegyver- és robbanóanyagszerzési célpontok a Guardia Civil és annak raktárai, a fegyvergyártó vagy importáló cégek és azok lerakatai, valamint építkezések és bányák voltak. A Goma-2 ipari robbanóanyag Spanyolországban és Portugáliában terjedt el, széles körben használták építkezéseknél és a bányászatban.⁴⁰³ 1989-ben az ETA számos menedékházában találtak még Ammonalt is – ammónium-nitrát, faszén és alumínium por elegyét.⁴⁰⁴

Figyelemre méltó mennyiségű robbanóanyagot, vagy azok előállításához szükséges alapanyagokat is raboltak. 1985 és 1987 között a spanyol rendőrség Goma-2 robbanóanyagból 2.945 kg és ammónium-nitrátból 3.241 kg mennyiséget foglalt le.⁴⁰⁵ 1999-ben az ETA Titadineből (Franciaország) 8.350 kg dinamitot és 5.754 db pirotechnikai és elektromos detonátort lopott el. 2000-ben az Asson kőbányából (Franciaország) tizenöt kilogramm dinamitot és 100 db detonátort szereztek, a Guzer-Neige síkőzpontból 48 kg dinamitot vittek el. 2001-ben ismét Titadineből 1.600 kg dinamitot loptak. 2005-ben Saint-Benoitból 4.000 kg nátrium-klorátot, Rouenből 1.280 kg alumínium port, továbbá 2007-ben 2.000 l nitrometánt raboltak el a Laberna laboratóriumból La Grand-Croixból.⁴⁰⁶

Ismeretlen forrásból a szervezet kezére jutottak kézigránátok és Jotake, Hepat – a PIRA MARK sorozatát lemásolva az ETA saját készítésű aknavetői-, valamint M-28-as rakétavető is, utóbbit 1980. február 22-én használták először.⁴⁰⁷ 1999-ben a PIRA-tól vásároltak SA-7 föld-levegő rakétákat.⁴⁰⁸ Az 1980-as és 1990-es évek során házi készítésű lőfegyvert is

⁴⁰² ETA erakundeak zigitatutako materialaren inbentarioa. Naiz, 2014. Elérhető: www.naiz.eus/media/asset_publics/resources/000/349/294/original/inventario_material_eta.pdf (Letöltés ideje: 2019.12.14.) és ETA erakundeak zigitatutako materialaren inbentarioa. Berria, 2017. Elérhető: www.berria.eus/dokumentuak/dokumentua1694.pdf (Letöltés ideje: 2019.12.14.)

⁴⁰³ Clark (1984): i.m. 226.

⁴⁰⁴ FCO 9/6613 – Terrorism in Spain. discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C16980713 (Letöltés ideje: 2020.04.16.)

⁴⁰⁵ Madaula (2014): i.m.

⁴⁰⁶ Buesa – Baumert (2013): i.m. 326.

⁴⁰⁷ Javier Angulo: ETA (p-m) lanzó la granada contra el palacio de la Moncloa. El País, 1980. Elérhető: elpais.com/diario/1980/02/23/espana/320108413_850215.html (Letöltés ideje: 2019.12.21.)

⁴⁰⁸ Michael Lavery: ETA moaned IRA about faulty missile. Belfast Telegraph, 2011. Elérhető: www.belfasttelegraph.co.uk/news/eta-moaned-to-ira-about-faulty-missile-28513740.html (Letöltés ideje: 2020.05.11.)

összeállítottak az izraeli Uzi mintájára, ETA-Uzi néven. Mivel nem gyári körülmények között készült, a fegyver gyakran meghibásodott.

3.2.6 A Baszk Haza és Szabadság elleni küzdelem

A terrorszervezet működésének és támadásainak megszüntetésére számos kísérlet történt. A kísérletek között szerepelt a politika és a katonai, rendészeti eszközök alkalmazása – először csak Spanyolország területén, önerőből. A sikertelen belföldi próbálkozásokat követően, valamint a belföldi politikai berendezkedés változásával a nemzetközi közösség – különösképp Franciaország – is bekapcsolódott az ETA elleni küzdelembe.

3.2.6.1 Politikai intézkedések az ETA ellen Spanyolországban és Franciaországban

A politikai szektorban a Baszk Haza és Szabadság elleni küzdelemben két főbb szereplőt kell megemlíteni. Az első szereplő maga Spanyolország, amely önmagában és főként belföldön próbálta megoldani a terrorizmus kérdését a kezdetekben. Az önálló kísérlet sikertelensége és a konfliktus elhúzódása, valamint a belföldi politikai helyzet változása Franciaországot is érdekeltté tette a terrorszervezet felszámolásában – a probléma ekkor nemzetközi környezetben is megjelent.

Spanyolország politikai törekvése

A Spanyolországban letartóztatott és büntetés-végrehajtási intézménybe szállított ETA-tagokat a regionális intézményekben való elhelyezés helyett a kormány szétszórta az országban. A rabok területi szétesztását azonban titokban, a családtagok és jogi képviselők előzetes értesítése nélkül végezte, ezzel megnövelte a hozzátartozók költségét, valamint a jogi képviselőkre is plusz terheket rótt. A terrorizmus vád esetén főként a madridi bíróságokat, bírákat alkalmazták – figyelembe véve, hogy a központi kormány is Madridban működik. A jogi képviselők részéről gyakori volt az ügyek elutasítása, ezért a Baszkföldön élő családoknak Madridban kellett újat keresni.⁴⁰⁹ A kormány megpróbálta megakadályozni az új tagok beszervezését, valamint az ETA-tagok büntetés-végrehajtási intézményeken belüli erősödését. Másik jogi lehetőség volt, hogy a külföldre menekült tagoknál megtagadja a Spanyolországba történő belépési kérelmet, vagy kiutasítja az országból a nem spanyol állampolgárokat. Yoyes példája egy reintegrációs kísérletet is mutat. A külföldre menekült egykori ETA-tagok kérelme esetén a társadalom hasznos tagjaként való újraszocializálási lehetőséget is felkínált a kormány. A Baszk Haza és Szabadság szervezete kormány ez utóbbi próbálkozását elutasította, és a szimbolikus jelentőséggel bíró egykori tagokat kivégezte – árulásnak minősítve tettüket.

⁴⁰⁹ Ari D. MacKinnon: Counterterrorism and checks and balances: The Spanish and American Examples. *New York University Law Review*, 2007 (82), 2. 621-622. Elérhető: www.nyulawreview.org/wp-content/uploads/2018/08/NYULawReview-82-2-MacKinnon.pdf (Letöltés ideje: 2021.12.26.)

1978-ban életbe lépett Spanyolországban az új Alkotmány, azonban annak elfogadása és elfogadtatása nem volt egyöntetű Baszkföldön. A PNV elutasította az új alkotmányt a fueros hiányára és összeegyeztethetlenségre hivatkozva, valamint a többi nacionalista pártot is felszólította az elvetésére. Az alkotmány megszavazásakor a PNV képviselői kivonultak a helyiségből, majd a Herri Batasuna is csatlakozott az elutasítókhoz. A baszk szavazók mindössze 45,5% szavazott az alkotmánnyal kapcsolatban – az országos átlag 67,7% volt.⁴¹⁰ Az új Alkotmány azonban tisztázta az eddigi nemzeti és nemzetiségi kérdéseket, valamint a területi függetlenségi törekvésekre is megoldást talált. A nemzetiségi elszakadásra a területi autonómia létrehozásával és azok jogainak garantálásával válaszolt – amit az Alkotmány harmadik fejezete tárgyalt. (Azonban közös jogkörökhöz a központi kormányzat továbbra is ragaszkodott, amelyek Spanyolország integritását és a nemzetközi közösségben betöltött szerepét határozták meg; ilyen jogkör a hadsereg felállítása és irányítása, a külkereskedelem vagy az országos közlekedési struktúra – például több autonómiát átszelő vasúthálózat.)

1978-tól létrehozták a politikai pártokat szabályozó törvényeket, amelyek megszabták a politikai pártok működését és kereteit. 1978. december 4-én hatályba lépett a politikai pártokról szóló (*Ley de Partidos Políticos*), 1987. július 3-án a politikai pártok pénzügyi finanszírozását és elszámoltathatóságát szabályozó (*Ley Orgánica sobre financiación de los Partidos Políticos*) törvény.

A Madridi Egyezményt a terrorizmusról (*Acuerdo de Madrid Sobre Terrorismo*) vagy más néven a Madridi Paktumot 1987. november 5-én írták alá a Kongresszusban. A megállapodást aláíró pártok⁴¹¹ leszögezték, hogy a terrorizmus egy állami, központi probléma. A felek ezért egyetértettek abban, hogy Baszkföld politikai problémáit csak a politikusok és a központi kormányzat oldhatja meg, elutasítva ezzel az ETA politikai követeléseit. Ebből következett, hogy a szervezetet felszólították a fegyveres érdekérvényesítés és a terrorizmus alkalmazásának felhagyására. Az autonóm kormányt továbbá felkérték, hogy vállaljon szerepet a politikai erőszak és paramilitáris csoportok feloszlításában.⁴¹²

1988. január 12-én a baszk politikai pártok is megállapodtak az erőszak és terrorizmus elutasításáról – Ajouria Enea Megállapodás. (A politikai pártok mellett – az ellenzék is – a központi kormány és az autonóm kormány egyaránt aláírta az egyezményt. Herri Batasuna azonban nem írta alá, és nem is fogadta el.) A központi és autonóm kormányok megállapodtak,

⁴¹⁰ Shabad – Ramo (1995): i.m. 452.

⁴¹¹ A megállapodást aláíró politikai pártok a következők voltak: PSOE, AP, CDS, CIU, PNV, PDP, PL, PCE, EE

⁴¹² El Pacto de Madrid. El Mundo, 1987. Elérhető: www.elmundo.es/eta/documentos/pacto_madrid.html
(Letöltés ideje: 2021.10.20.)

hogy a politikai és társadalmi utat választják a problémák megoldására, és elítélik a terrorizmust. A felek megegyeztek továbbá, hogy a politikai dimenzióval párhuzamosan a törvényhozás lehetőségeit szintén fel kell használni, valamint a nemzetközi kapcsolatokat is erősíteni kell. A megállapodás célja az ETA társadalmi és politikai elszigetelése, valamint nemzetközi támogatásának ellehetetlenítése volt. Október 7-én Pamplónában aláírták a Béke és Tolerancia Megállapodást is. Az aláírók közösen léptek fel az ETA társadalmi támogatásával szemben. A felek egyetértettek abban, hogy nem létezik olyan politikai cél, amely az erőszak használatára feljogosítana bárkit, vagy legitimálja az erőszak alkalmazását.⁴¹³

1986 szeptemberében letartóztatták az *Operación Soko*a során José Luis Arrieta Zubimendit, más néven Azkoitit. Azkoiti a szervezetén belül a pénzügyekért volt felelős. 1992 májusában a sokadik tárgyalási kísérlet történt a kormány és a szervezet között a csoport működésének felszámolására. A találkozó titokban, Rómában történt, amelyen az ETA részéről Inaki Esnaola és Christiane Fando – a szervezet jogi képviselői – voltak jelen, a kormány oldaláról Rafael Vera Fernández-Hiudobro a spanyol kormány biztonságáért felelős államtitkár vett részt. A találkozó során a spanyol kormány javaslatára az ügyvédek helyett Azkoitit kérték tárgyalónak és az ETA hivatalos képviselőjének. (Innen kapta a tárgyalási kísérlet végül az Azkoiti Művelet nevet is.) Azkoiti végül szabadult a tárgyalások során végzett munkája okán. A tárgyalások azonban sikertelenek voltak, amit az 1993. június 21-én Madridban elkövetett merénylet is jelzett.⁴¹⁴

1988-tól a jogalkotásban egy reform kezdődött, ami a korábbi Franco-rezsim jellemző jegyeit hagyta maga mögött. A terrorizmus vádjával letartóztatott személyek esetén a megelőző kihallgatás lehetséges időtartamát 5 napra csökkentették. Az azonnali, engedély nélküli házkutatás lehetőségét megszüntették és házkutatási engedélyhez kötötték – kivéve sürgős, azonnali veszély esetén.⁴¹⁵

1995. november 23-án Spanyolország bevezette az új büntető törvénykönyvét (*Ley Orgánica del Código Penal*), amelyben az 571. paragrafustól az 580. paragrafusig foglalkozik a terrorizmus és a terrorszervezetek kérdésével. Meghatározza a terrorizmus fogalmát, amelyet elsősorban a szervezett bűnözésből vezet le. (*Terrorizmus bűncselekményének minősül az élet*

⁴¹³ Emmanuel-Pierre Guittet: Is Consensus a Genuine Democratic Value? The Case of Spain's Political Pacts Against Terrorism. *Alternatives: Global, Local, Political*, 2008 (33), 3. 277-278. és El Pacto de Ajuria Enea. *El Mundo*, 1988. Elérhető: www.elmundo.es/eta/documentos/pacto_ajuria_enea.html (Letöltés ideje: 2021.12.12.)

⁴¹⁴ Estella Luis Miguel Sordo: *Promesas y Mentiras*. Tecnos, Madrid, 2017. 166-170. és Muerte el etarra Azkoiti, interlocutor en la segunda negociación con el PSOE. *ABC España*, 2001. Elérhető: www.abc.es/espana/abci-muere-etarra-azkoiti-interlocutor-segunda-negociacion-psoe-200107210300-35762_noticia.html?ref=https%3A%2F%2Fwww.abc.es%2Fespana%2Fabci-muere-etarra-azkoiti-interlocutor-segunda-negociacion-psoe-200107210300-35762_noticia.html (Letöltés ideje: 2021.10.31.)

⁴¹⁵ MacKinnon (2007): i.m. 652.

vagy testi épség, vagy a szabadság, az erkölcsi épség, a szexuális szabadság, a környezeti és természeti erőforrások, a közegészségügy elleni súlyos bűncselekmény elkövetése vagy magas, katasztrófális kockázattal járó cselekmények, továbbá a Korona elleni tevékenységek, fegyverek, lőszeres vagy robbanóanyagok birtoklása vagy azokkal való kereskedelem, valamint repülőgépek, hajók vagy más áruszállító járművek ellen elkövetett támadások vagy bármilyen olyan cselekmény ami a következők: az állam gazdasági, társadalmi vagy politikai rendszerének megdöntésére irányul; a közbiztonság jelentős megsértése; nemzetközi szervezet működésének megzavarása; a társadalom terrorban, félelemben tartása.”⁴¹⁶) A terrorszervezet vezetőinek büntetési tétele nyolc és tizenöt év, míg terrorszervezetben való részvétel esetén a tagokra hét és tizenegy év közötti börtönbüntetést lehet kiszabni. Az 577. cikkben a büntető törvénykönyv rögzíti a terrorszervezeteket segítő személyek büntetési tételeit is.⁴¹⁷

1998. november 12-én 23 baszk nacionalista párt, munkáspártok és a spanyol egyesített baloldal aláírták a Lizzara Nyilatkozatot. A nyilatkozat szorosán köthető az Észak-Írországban megkötött Nagypénteki Megállapodáshoz, amely azóta, és napjainkban is meghatározó tényező a terület nyugalmaiban. A Lizzara Nyilatkozatban az észak-írországi békefolyamatból átvették, hogy a politikai dimenzió konfliktussal jár, arra azonban csak politikai válasz adható – az erőszak válaszként elfogadhatatlan. A Baszk Haza és Szabadság, a politikai pártok és a kormány közötti tárgyalásokon nem a győzelemre és a másik fél bukására kellett törekedni, hanem a konfliktus mielőbbi megszüntetésére. Baszkföld és az ETA konfliktusában Franciaország és Spanyolország egyaránt érintett, ezért közös érdek a megoldás keresése. A tárgyalás megkezdése előtt tisztázni kellett a területi kérdést és az arról való döntéshozatal felelősségét, illetékességét. A tárgyalásoknak és politikai egyeztetéseknek nyílnak és a társadalom egészét átfogónak kellett lenniük.⁴¹⁸

2000. december 8-án a szocialista párt valamint a néppárt aláírta a „Megállapodás a Szabadságért és a Terrorizmus Ellen” (*Acuerdos por las libertades y contra el terrorismo* vagy közismertebb nevén *Pacto Antiterrorista*) dokumentumot. A megállapodás az 1988-as Ajuria Enea megállapodást váltotta le, és lépett helyette hatályba. A két politikai párt három fő területre koncentrált a megállapodás létrehozásakor. Az első és legfontosabb, hogy helytelenítették az erőszak alkalmazóit és az erőszakot támogatókat. A két további terület volt a rendőrség és

⁴¹⁶ Ley Organica del Código Penal. 181. Elérhető: www.boe.es/buscar/pdf/1995/BOE-A-1995-25444-consolidado.pdf (Letöltés ideje: 2021.10.25.)

⁴¹⁷ Uo. 181, 183.

⁴¹⁸ The Lizarra Declaration. Peace Agreement, 1998. Elérhető: www.peaceagreements.org/viewmasterdocument/70 (Letöltés ideje: 2021.12.14.)

rendészeti szervek fejlesztése a terrorizmus felszámolása érdekében, valamint a nemzetközi együttműködések javítása.⁴¹⁹

2002. június 27-én hatályba lépett a 6/2002-es törvény, amely a politikai pártok működését szabályozta. Újdonságot nem tartalmazott, főként a már ismert és az esettanulmány során ismertetett törvényeket ismételte meg a politikai pártok vonatkozásában. Közvetlen előzménye az 54/1978-as törvény volt, annak frissítéseként és átdolgozásaként jött létre a 6/2002. A törvény a politikai pártok kötelességeként fogalmazta meg a demokratikus- és alkotmányos értékek tiszteletben tartását. Minden olyan tevékenység, amely ezekkel összeegyeztethetetlen, tilos a pártok számára – például xenofobia, terrorizmus vagy rasszizmus. Ezen törvényi előírások megsértése esetén a bíróságnak jogában áll a pártot illegálisnak nyilvánítani, működését betiltani vagy felosztatni. A pártok illegális tevékenységet végeznek akkor is, ha az emberi jogokat sorozatosan megsértik; az erőszakot politikai célok elérésére alkalmazzák, támogatják vagy elősegítik a terrorszervezetek működését; működésükre jellemző az alkotmányos rend felforgatása, a közbiztonság megsértése és általános félelem keltése.⁴²⁰ A törvény ezzel bevezeti a politikai pártok illegálissá nyilvánításának lehetőségét, valamint a párt felosztatását mint megoldást. A hatálybalépést követően 2002. szeptember 2-án a Nemzeti Törvényszék felfüggesztette a Herri Batasuna koalíció működését és megtiltotta minden jelkép vagy a pártra emlékeztető tárgyak használatát.⁴²¹

Spanyolország 2005. március 9-én bevezette a Terrorizmus elleni védelem és megelőzés tervét (*Plan de Prevención y Protección Antiterrorista*). A terv nyilvánosságra hozatalával a kormány a terrorizmus okozta fenyegetettség minősítésére három szintet vezetett be, színekkel társítva. 2009-ben a biztonságért felelős államtitkár a három szintet négyre bővítette. 2015 májusában a meglévő négy szintet tovább bővítette ötre.⁴²² A szintek a következők:⁴²³

- Alacsony (zöld): Alacsony szint esetén a biztonsági szolgálatok az általános, mindennapi feladatokkal párhuzamosan „think tank” formában a terrorizmus új céljait,

⁴¹⁹ Guittet (2008): i.m. 280.

⁴²⁰ Organic Law 6/2002 on Political Parties. Elérhető: www.legislationline.org/download/id/7391/file/Spain_Political_Party_Law_2002_am2015_en.pdf (Letöltés ideje: 2021.12.19.) és Ley Organica de Partidos Politicos. 2, 11. Elérhető: www.boe.es/buscar/pdf/2002/BOE-A-2002-12756-consolidado.pdf (Letöltés ideje: 2021.10.21.)

⁴²¹ Guittet (2008): i.m. 282-283.

⁴²² Nivel de Alerta Antiterrorista. Ministerio del Interiro, é.n. Elérhető: www.interior.gob.es/prensa/nivel-alerta-antiterrorista (Letöltés ideje: 2021.10.21.)

⁴²³ Grupo de analisis de riesgos y amenazas terroristas. Eserp, 2018. Elérhető: es.eserp.com/wp-content/uploads/2018/01/Presentaci%C3%B3n-Proyecto-Grupo-de-An%C3%A1lisis-de-Riesgos-y-Amenazas-Terrorista....pdf (Letöltés ideje: 2021.12.26.) és Fernandez Lazaro – Ana Cabanillas: Qué es el nivel 4 de alerta antiterrorista? El Mundo, 2015. Elérhető: www.elmundo.es/espana/2015/06/26/558d8497268e3e7e688b458b.html (Letöltés ideje: 2021.10.21.)

módszereit és az állam sebezhetőségét kutatják. A rendőrség lokálisan látja el mindennapi feladatait, a hadseregnek nincs külön a terrorfenyegetettségi szint miatt bevezetett többletfeladata a civilek irányába.

- Moderált (sárga): A támadás lehetősége ugyan fennáll, de bekövetkezési valószínűsége alacsony. A nemzetbiztonsági és rendvédelmi szolgálatok a terrortámadások potenciális célpontjainak ellenőrzését fokozzák, a feltételezett elkövetők megfigyelését növelik.
- Közepes (narancs): A támadás lehetősége fokozottan fennáll, ezért megjelennek az állampolgárok számára is látható intézkedések. A (nemzeti) Rendőrség és a polgárőrség, csendőrség a sűrűn látogatott közterületeknél, közintézményeknél a jelenlétét és a veszélyeztetett helyek védelmét növeli; gyakoribb járőrözés, állandó járőrpárok jelenléte is szükséges. A kritikus infrastruktúrák és stratégiai létesítmények védelmét fokozzák.
- Magas (piros): A nemzetbiztonsági szolgálatok a terrorizmussal kapcsolatban megfigyelt személyekre vonatkozóan növelik a megfigyelés fokát. A hírszerző és felderítő szolgálatok, alegységek információszerzése a kiemelten gyanús személyekre irányul csak. A rendőrség és a csendőrség a kritikus infrastruktúrák – például repülőterek, nukleáris létesítmények – védelmét megerősíti és fokozza az utcákon való jelenlétet is. A hadsereg, párhuzamosan a rendvédelmi szervekkel, megkapja a jelentéseket, parancsokat, de aktívan csak akkor jelenik meg, ha a rendőrség vagy csendőrség nem tudja tovább ellátni feladatát, vagy felkérlik a hadsereget.
- Nagyon magas (fekete): Az azonnali terrortámadás bekövetkeztét feltételezi az állam, ezért minden erőforrást a biztonság maximalizálására fordítja. Az állam megpróbálja a terrortámadást megakadályozni és a következményeket, károkat a lehetőségekhez képest minimalizálni.

A 2005. november 7-én elfogadott Nemzetvédelmi Törvényben (*Ley Orgánica de la Defensa Nacional*) a hadsereg felhatalmazást kapott, hogy szerepet vállaljon a terrorizmus elleni küzdelemben. A 2001. szeptember 11-ei terrortámadásokra reagálva a törvény rendelkezett a légi járművel elkövetett terrortámadások esetére is, amikor a fegyveres erőkkel végrehajtott katonai válaszcselekmény is lehetségessé válik.⁴²⁴

Az 1996-os Nemzetvédelmi Direktíva (*Directiva de Defensa Nacional*) felülvizsgálta és felülírta a korábbi, 1980-ban született, majd 1984-ben felülvizsgált, a hadsereg alapvető

⁴²⁴ Ley Orgánica de la Defensa Nacional. Ministerio de Defensa, 2005. Elérhető: www.defensa.gob.es/Galerias/defensadocs/LO-defensa-nacional-2005.pdf (Letöltés ideje: 2021.10.20.)

feladatairól szóló törvényt (*Ley Orgánica 6/1980* és *Ley Orgánica 1/1984*). Az 1996-os direktíva szerint a védelempolitika célja az ország területi integritásának, alkotmányos rendjének, függetlenségének és szuverenitásának védelme. Ennek értelmében a terrorizmus potenciális kihívást jelenthet a hadsereg számára is, de a célok között nem került megnevezésre az ETA vagy a nemzetközi terrorizmus elleni harc.⁴²⁵ 2008-as Nemzetvédelmi Direktíva szerint az ország legnagyobb fenyegetettségét jelentő tényezők a terrorizmus, a szervezett bűnözés és a tömegpusztító fegyverek proliferációja. A terrorizmus témakörében a 2008-ig történt terrorcselekmények alapján a terrorizmus fokozódását és eskalációját predesztinálta. (A terrorizmus és transznacionális fogalmakat azonban nem szűkíti le a direktíva, csak a stratégiai terrortámadásokat említi: 2001. szeptember 11., 2004. március 11. és 2005. július 7.)⁴²⁶

A 2000-es évek elején kiadott Védelmi Fehérkönyv (*Libro Blanco de la Defensa*) felvetette a mára ismert és Magyarországon is rendszeresített Nemzeti Biztonsági Stratégia megírásának szükségességét. A Fehérkönyv, amely a 2011-es Nemzeti Biztonsági Stratégia elődje, a hadsereg feladatai közé sorolta a nemzetközi terrorizmus, drogkereskedelem és az illegális migráció elleni, a belügyi biztonsági és rendészeti szervekkel közösen folytatott harcot.⁴²⁷ A 2003-as Védelmi Stratégiai Felülvizsgálat (*Revision Estrategia de la Defensa*) a terrorizmus témakörében a 2001. szeptember 11-ei terrortámadás után megkülönböztetett belföldi és külföldi terrorizmust. A belföldi terrorizmus körében az ETA került említésre.⁴²⁸ A belföldi terrorizmus a felülvizsgálat szerint olyan terrorszervezetet jelent, amely egy ország határain belül marad, ez azonban nem zárja ki a nemzetközi kapcsolatokat más szervezetekkel. Spanyolország értelmezésében az ilyen terrorszervezet ellen két módon lehet harcolni. Az egyik lehetőség a politikai út, amely lehetővé teszi a békés eszmecserét. A másik lehetőség a rendészeti válasz, ami csak hatékony belügyi és igazságügyi struktúrával lehet sikeres. A folyamat során a két terület erőforrást különít el és új szervezeti egységeket hoz létre. A válasz sikerességéhez tartozik az állampolgárok szabadságjogainak biztosítása és a demokratikus értékek figyelembevétele. A felülvizsgálat elismeri, hogy a második válaszlehetőség egy elhúzódó folyamat és az állam erőforrását és állandó figyelmét igényli.⁴²⁹ Kiemeli, hogy a

⁴²⁵ Directiva de Defensa Nacional. Universitat de Valencia, 1996. Elérhető: www.uv.es/~alminyan/dire96.html (Letöltés ideje: 2021.10.25.)

⁴²⁶ Directiva de Defensa Nacional 1/2008. Ministerio de Defensa, 2008. 3. Elérhető: armada.defensa.gob.es/ArmadaPortal/ShowProperty?nodePath=/BEA%20Repository/Desktops/Portal/ArmadaEspannola/Pages/mardigitaldocinstituc/01docu-institucional-defensa/05directiva-defensa-nacional/01directivadefensanacional-es/doc01directivadefensanacional08/archivo (Letöltés ideje: 2021.11.06.)

⁴²⁷ Libro blanco de Defensa. Ministerio de Defensa, 2000. Elérhető: www.defensa.gob.es/Galerias/defensadocs/libro-blanco-defensa-2000.pdf (Letöltés ideje: 2021.10.25.)

⁴²⁸ Revision Estrategia de la Defensa. Ministerio de Defensa, 2003. 133. Elérhető:

www.defensa.gob.es/Galerias/defensadocs/revision-estrategica.pdf (Letöltés ideje: 2021.10.26.)

⁴²⁹ Uo. 144-145.

külföldi terrorizmus, valamint a külföldön vívott terrorizmus elleni harc új kihívást jelent a hadsereg számára.⁴³⁰ Az aszimmetrikus háborúk témakörében is a terrortámadásokat és a nem konvencionális eszközöket alkalmazó csoportokat említi, amelyek eltérnek az eddig ismert háborúktól – ismét szeptember 11-re utalva.⁴³¹

A 2011-es Nemzeti Biztonsági Stratégia az al-Káida és radikális iszlamista csoportokra koncentrál. Az ETA már jelentéktelen; a szervezet jövőjeként a működésének beszüntetését vagy a lassú, de eredményes rendőrségi nyomozások általi felszámolását vizionálta.⁴³² A 2013-as átdolgozott változat és a 2017-es Nemzeti Biztonsági Stratégia a törvényesség és a jogállamiság végső győzelmeként említi az ETA feletti győzelmet. A 2021-ben kiadott legújabb stratégia már nem is tesz említést a szervezetről, csak a nemzetközi dzsihadista terrorizmust tárgyalja.

2019-ben Spanyolország kiadta a Nemzeti Stratégia a Terrorizmus Ellen című dokumentumát. A dokumentum felülírta a 2012-es Nemzetközi Terrorizmus és Radikalizálódás Elleni Átfogó Stratégiát (*Estrategia integral contra el Terrorismo Internacional y la Radicalización – EICTIR*), valamint összhangban van a 2017-ben és 2021-ben kiadott Nemzeti Biztonsági Stratégiával. A stratégia célkitűzése Spanyolország érdekeinek és állampolgárainak belföldi és nemzetközi védelme. Továbbá célként tűzte ki, hogy csökkentse a társadalom sebezhetőségét és megakadályozza a radikalizációt.⁴³³ A stratégia fő kihívásként az Iszlám Államot és a külföldi harcosokat, valamint a „benszülött” (*homegrown*) terroristákat jelöli meg. Az ETA szervezetét, mint történelmi sikert már csak mint dokumentumot említi.

Franciaország

1962-ben a Végrehajtó Bizottságot Franciaország területén hozták létre, még az első közgyűlést megelőzően. Az ország déli területe és annak baszkföldi kohéziója megadta azt a lehetőséget az ETA-nak, hogy egy elnyúló harcot folytassanak Spanyolországban. Franciaország nem támogatta a terrorszervezet működését, de nem is büntette. 1964 októberében a Végrehajtó Bizottság tagjait is letartóztatta, de büntetés vagy bírság helyett csak kitoloncolta és kitiltotta őket az ország területéről.⁴³⁴ 1973-ig Franciaországban a kitoloncoláson vagy a francia állampolgárokat érintő bűncselekmények elleni fellépésen kívül más nem történt. A Luis

⁴³⁰ Uo. 39.

⁴³¹ Uo. 67.

⁴³² Spanish Security Strategy Barcelona Centre for International Affairs, 2011. 41. Elérhető: www.cidob.org/en/publications/publication_series/monographs/monographs/the_spanish_security_strategy_everyone_s_responsibility (Letöltés ideje: 2021.10.20.)

⁴³³ National Counter-terrorism Strategy. Gobierno de España, 2019. 10, 20-22. Elérhető: www.dsn.gob.es/es/file/4271/download?token=-K6uOf-C (Letöltés ideje: 2020.09.06.)

⁴³⁴ Clark (1984): i.m. 206.

Carrero Blanco halála feletti politikai szemhunyaszt és a Franciaországban tartott titkos sajtótájékoztatót követően nyomás helyeződött Párizsra. 1974-ben a politikai nyomás miatt a kormány megtiltotta az országban működő összes szeparatista szervezet működését, ahova az ETA is tartozott. 1976-ig azonban a szervezet ellen továbbra sem történt kiemelkedő, célzott fellépés. 1976-tól Franciaország megkezdte a politikai menekült státusz kiadásának nehezítését, ugyanakkor Spanyolországban Francisco Franco halálával megkezdődött a demokratikus államforma létrehozása. A menekült státusz megadásának nehezítésével párhuzamosan az ETA feltételezett tagjait rendőri megfigyelések alá helyezték, valamint megkezdtek a mindennapi életük megnehezítését, törvényes keretek között – például rendszeres házkutatásokkal. Egyfajta nyilvános megszégyenítés is érte a baszk társadalmat, mivel nyílt zaklatásnak voltak kitéve a szervezet miatt. 1977. január 30-tól Franciaország bejelentette, hogy megszünteti a politikai menekült státusz lehetőségét a spanyol állampolgárok számára. (A politikai menekült státusz megszüntetését követően Spanyolország kezdeményezte a Franciaországban élő, ismert ETA-tagok kiadatását, ezt azonban 30 alkalommal is megtagadták 1977 és 1981 között.) 1981-ben Franciaországban kormányváltás történt, majd az új kormány és az ETA között hallgatólagos megállapodás született. A hallgatólagos egyezmény szerint egyik fél sem háborgatja a másikat, amíg párhuzamosan megférnek egymás mellett.⁴³⁵

A Spanyolországban történt demokratizálódási folyamatok kibontakozása megváltoztatta Franciaország nézeteit. A kezdeti Franco-diktatúra és a szabadságharcosok között vívott háború képét leváltotta egy demokráciában működő terrorszervezetre. 1983. december 20-án hatályba lépett Spanyolország és Franciaország között az első bilaterális megegyezés a Baszk Haza és Szabadság szervezetéről. A megállapodás értelmében Franciaország engedélyezi a közös rendőrségi műveleteket az országban, az ismert ETA-tagok egy harmadik országba való kitoloncolását és az ismert különítmények elleni aktív fellépést. Spanyolország az egyezményben vállalta – politikai ígérek nélkül –, hogy az ETA-tagokat reintegrálja a társadalomba békés fegyverletétel esetén, valamint törekszik megállapodni a szervezettel tevékenységük beszüntetéséről.⁴³⁶

1984. június 14-én a két ország belügyminisztere aláírta a Kastillani Megállapodást (*Acuerdos de la Castellana*). A megállapodás során a két fél tárgyalta az ETA-tagok kiutasításáról és kitoloncolásáról – különös tekintettel az Interpoltól érkező jelentésekre –, valamint a két ország közötti információcsere fokozásáról. Franciaország kérte a spanyol felet Baszkföld rendészeti megerősítésére a franciaországi érdekeltségek védelme érdekében. A megállapodás

⁴³⁵ Uo. 215-218.

⁴³⁶ Estella (2017): i.m. 113.

eredményeként még abban az évben Franciaország először adott át ETA-tagokat Spanyolországnak.⁴³⁷

1986-ban Franciaország elnöke Jacques Chirac lett, belügyminisztere pedig Charles Pasqua. Az új belügyminiszter az eddigieknél komolyabb és határozottabb fellépést tanúsított a terrorizmussal szemben. Ezt támasztja alá, hogy 1986 és 1988 között összesen 190 ETA-tagot utasítottak ki Franciaországból.⁴³⁸

3.2.6.2 Katonai és rendészeti intézkedések az ETA ellen

Spanyolország területének csak 3.5%-át teszi ki Baszkföld és az egész lakosság mindössze 17% él a területen. Az autonómia önálló rendőrségének létrehozásáig az 1970-es és 80-as évek során a központi kormányzat átlagosan a teljes fegyveres erők 17%-át vezényelte ide, és állomásoztatta a területen az ETA miatt. Számokkal szemlélítve: a csendőrség 12.000 fővel (a 64.000 fős teljes állományból), a rendőrség 6.000 fővel (a 40.000 fős teljes állományból) vett részt a folyamatban – 1981-től a hadsereget is a térségbe vezényelték.⁴³⁹

A 1978 áprilisában a csendőrség állományában létrehozták a vidéki terrorellenes egységeket (*Unidad Antiterrorista Rural – UAR*), kezdetben összesen 450–500 fővel. Az egységeket 1980 februárjában átnevezték Vidéki Terrorellenes Alegységekre (*Grupo Antiterrorista Rural – GAR*), napjainkban pedig gyors reagálású csoportokként (*Grupo de Acción Rápida – GAR*) ismertek. A GAR alegységek vettek részt a külföldi katonai missziókban is, például Afganisztán, Koszovó vagy Bosznia Hercegovina vonatkozásában. A létrehozott különleges alegységek feladata a gyors reagálású, nagy kockázatú műveletek és a terrorizmus elleni akciók – különösen az ETA ellen – végrehajtása volt.⁴⁴⁰

1980 februárjában a rendőrség létrehozott egy 120 főből álló különleges alegységet (*Grupos Especiales de Operaciones – G.E.O.*). A különleges egységet a német terrorellhárító egység (*Grenzschutzgruppe 9 – GSG-9*) mintájára alakították ki. A rendszeresített fegyverek mellett extra fegyvert viselhettek igény esetén, valamint a kiképzés során; fő hangsúlyt a tevékenységükben a városi hadviselés és a felkelés elleni hadviselés kapta.⁴⁴¹ A különleges alegységek székhelye Guadalajara volt, felépítésében egy műveleti részlegre és egy a műveleteket támogató részlegre osztották fel. A különleges alegység a (nemzeti) Rendőrség

⁴³⁷ Fernando Orgambides: Pierre Joxe referenda en Madrid el acuerdo de colaboración contra ETA suscrito por su antecesor, Gaston Deferre. El País, 1984. Elérhető:

elpais.com/diario/1984/08/07/espana/460677606_850215.html (Letöltés ideje: 2021.10.29.)

⁴³⁸ Estella (2017): i.m. 116.

⁴³⁹ Clark (1984): i.m. 263.

⁴⁴⁰ Lucha antiterrorista – Grupo de Acción Rápida. Guardia Civil, é.n. Elérhető:

www.guardiacivil.es/es/institucional/Conocenos/especialidades/gar/index.html (Letöltés ideje: 2021.10.27.)

⁴⁴¹ Clark (1984): i.m. 267.

szervezetéhez tartozott és tartozik. (A Baszkföldre vezényelt alegységek azonban a hadsereg irányítása alá kerültek.) Feladatrendszere – a terrorizmus elleni küzdelem mellett – a csendőrség UAR/ GAR egységeihez képest megmaradt rendészeti. A különleges egységeik feladata a túsztárgyalások, de a külföldön működtetett nagykövetségek, diplomáciai képviseletek és a kiemelt személyek védelme is.⁴⁴²

A büntetés-végrehajtási intézményeken kívül két „piszkos” háborút is folytatott a kormány az ETA ellen. Az első ilyen háború 1975-ben kezdődött, Carrero Blanco miniszterelnök 1973-as halálát követően, amit az egykor általa működtetett titkosszolgálatok 1981-ig folytattak. A feltételezett első ETA ellen létrejött piszkos háború áldozatszámát tizenegy fő volt, és 1978-ban a Juan José Etxabe és felesége ellen elkövetett fegyveres támadással kezdődött. Az autójukhoz sétálva egy Peugeot 604-es autóból géppuskával rájuk lőttek. Juan José Etxabe túlélte a géppuskatámadást – hat lövedékkel –, felesége azonban belehalt – tizenegy lövést kapott.⁴⁴³ A második piszkos háborút az 1983. október és 1986. február között létrehozott Antiterrorista Felszabadító Csoportok vívták (*Grupos Antiterroristas de Liberación - GAL*) az akkori belügyminiszter és a Legfelsőbb Katonai Hírszerző Központ (*Centro Superior de Información de la Defensa – CESID*) támogatásával.⁴⁴⁴ A létrehozott csoportok célja Franciaország területén élő feltételezett ETA-tagok provokálása volt. A provokáció, a tervek szerint, a francia kormány ellen fordította volna a Baszk Haza és Szabadság szervezetét. A szembenállás jegyében elkövetett támadások következtében a szervezetnek megszűnt volna a menedéke, és fokozódott volna Spanyolország és Franciaország között az együttműködés. A létrehozott csoportokat a belügyminisztérium számára fenntartott pénzügyi tartalékból finanszírozták. A speciális csoportok a csendőrség, a CESID és a rendőrség állományából tevődtek össze – zöld, barna és kék GAL csoportok –, tevékenységüket pedig Señor X irányította.⁴⁴⁵ A csoportok Franciaországban is csak a spanyol bevándorlók által lakott területen működtek, de a tagok életvitelszerűen Spanyolországban laktak és dolgoztak. A csoportok tagjai ellen ezért 1983–87 között nem született elmarasztaló ítélet vagy tényleges letartóztatás. Franciaország és Spanyolország számára egyre kínosabb lett a szervezet működése, valamint

⁴⁴² Rafael de los Reyes Puga: GEO (Grupo Especial de Operaciones). In: Javier Bolio – José C. Garcia – J. Maldonado – Rafael de los Reyes Puga: *Fuerzas Armadas*. Junta de Andalucía, é.n. 7. Elérhető: www.juntadeandalucia.es/averroes/centros-tic/18700441/myscrapbook/index.php?section=14&page=7 (Letöltés ideje: 2021.10.28.)

⁴⁴³ Javier García: La 'guerra sucia' contra ETA comenzó tras el asesinato del expresidente de Gobierno Luis Carrero Blanco. *El País*, 1984. Elérhető: elpais.com/diario/1984/01/06/espana/442191603_850215.html (Letöltés ideje: 2021.11.20.)

⁴⁴⁴ Higher Defense Intelligence Center. *GlobalSecurity*, é.n. Elérhető: www.globalsecurity.org/intell/world/spain/cesid.htm (Letöltés ideje: 2021.12.22.)

⁴⁴⁵ Woodworth (2002): i.m. 274.

Franciaország a spanyol politikai menekültek státuszát elkezdte szigorúan felülvizsgálni, ezért végül a csoportok beszüntették működésüket. A csoportok működése alatt 27 feltételezett ETA-tagot végeztek ki.

A Felszabadító Csoportok műveletei gyakran kontraproduktívak is voltak. 1983. október 4-én két ETA-menekültet raboltak el, majd ölték meg. A tagok halála csak később, az 1990-es években került bizonyításra, amelyre válaszként október 5-én elrabolták Alberto Martín Barrios gyógyszerészt, katonát. Az ETA elengedte volna a gyógyszerészt, ha a felesége beolvassa a spanyol médiában a szervezettől kapott communiquét. Ezt a média elutasította, illetve megvágásra került a beolvasott anyag, ezért később Bilbao erdős területén holtan találták meg – halántékon lőtték – az elrabolt gyógyszerészt.⁴⁴⁶ 1984. november 20-án a Felszabadító Csoportok megölték a Herri Batasuna párt vezetőjét, Santiago Brouardot. A gyilkosságot követően Spanyolország és Franciaország nyomozást indított, valamint a média is; Spanyolország a nyomozást később felfüggesztette. November 23-án válaszként bomba robbant, amit az ETA vállalt magára, és megölt vele egy rendőrt, négy másikat pedig megsebesített.⁴⁴⁷ 1986. február 17-én Bidarray-ban, Franciaország területén a GAL csoportok követtek el terrortámadást, amit a nyilvánosság véletlen terrortámadásként értelmezett. Az értelmezés elérte a GAL eredeti célját, a francia baszk tartományokban megjelent az általános félelem, a potenciális célpont lehetősége. 1985 és 1986 között Franciaország felfüggesztette az ETA mentességét, az új belügyminiszter ígéretéhez méltóan például letartóztatta és elítéltette Juan Lorenzo Lasat, más néven Mitxelene, aki 1977 és 1980 között az ETA műveleteiért volt felelős.⁴⁴⁸

1974 októberében a Baszkföldön átívelő közös határ fenntartása miatt mozgósították a hadsereget is. Az alegységek célja a Guardia Civil és a központi rendőrség tevékenységének erősítése az ETA, a forradalmi csoportok és lázadók tevékenységének felszámolásával.

Operación Iruña

1974 és 1976 között indított aktív művelet, amely során a központi rendőrség és a Guardia Civil mellett a hadsereg is tevékeny szerepet vállalt az ETA elleni harcban. A cél a határok ellenőrzésének fokozása volt.⁴⁴⁹ A művelet parancsnoka Oronoz Mugaire ezredes volt, akit a

⁴⁴⁶ Alberto Martín Barrios. Mapa del Terror, é.n. Elérhető: mapadelterror.com/victims/alberto-martin-barrios/?lang=en (Letöltés ideje: 2021.11.19.)

⁴⁴⁷ Pedro De Real-Lavergne: *Dirty war in democracy: The strategic interaction between the GAL and ETA*. University of California, Los Angeles, 2012. 17.

⁴⁴⁸ J. Arias Borque: Excarcelan a 'Txikiardi', jefe de los pistoleros de ETA, tras 28 años de prisión, Libertad Digital, 2013. Elérhető: www.libertaddigital.com/espana/2013-12-10/excarcelan-a-txikiardi-jefe-de-los-pistoleros-de-eta-tras-28-anos-de-prision-1276506079/ (Letöltés ideje: 2021.11.24.)

⁴⁴⁹ Estella (2015): i.m. 129.

műveleti terület részletes felderítésével, a műveleti területre vezénylendő állomány kiképzésével és tanulmányok kidolgozásával bíztak meg. Az *1/74 Orden de Operación* szerint a résztvevő egységek a különleges műveleti erők, hegyi alakulatok, logisztikai és orvosi alegységek voltak – összességében 49 parancsnok és 630 fős katonai kontingens.⁴⁵⁰ A *2/74 Orden de Operación* a műveleti terület általános leírásában Baszkföldet és Navarrát úgy jellemezte, mint ahol általános a központi kormánnyal szembeni elégedetlenség, és bármikor sztrájk vagy lázadás törhet ki. A terület ezért tökéletes volt a forradalmi csoportok és az ETA működéséhez. A csendőrség a hadsereggel párhuzamosan felderítő műveleteket végzett, és operatív alegységeket telepítettek a baszk településekre.⁴⁵¹

Operación Lobo

Mikel Lejarza – közismert nevén Gorka vagy Lobo – a Központi Dokumentációs Szolgálat (*Servicio Central de Documentación – SECED*) munkatársaként 1974-től beépült a Baszk Haza és Szabadság szervezetbe.⁴⁵² A fedett munkája során dokumentumokat (menetlevelek, fényképek) hamisított meg, információkat és fényképeket szerzett az ETA vezetőiről. A művelet során összesen 158 ETA-tagot letartóztattak, ebből tíz fő látott el vezetői feladatokat. Ilyen ETA-tag volt például Juan Parades – közismert nevén „Txiki” –, akit 1975. szeptember 27-én kivégeztek. A művelet végét Mikel arcképének poszteren való megjelenése „keressük” felirattal és a fejére kitűzött fejpénz jelentette.⁴⁵³

Operación Alazná

1981. február 23-án történt puccskísérlet után a központi kormányzat a terrorizmus elleni küzdelem nevében a hadsereg bevetése mellett döntött. 1981. március 29. és május 15. között ismét a Pireneusokban húzódó francia–spanyol határra vezényelték a hadsereg alakulatait – egy 125 km hosszú és 10 km széles sávban. A cél az *Operación Iruñahoz* hasonlóan a határon illegálisan átkelő terroristák elfogása, ezzel az ETA működésének térségbeli ellehetetlenítése volt. A sikeres végrehajtáshoz ezért ellenőrzőpontokat állítottak fel és felderítő alegységeket hoztak létre. A művelethez tartozó feladatokat a Guardia Civillel közös járőrpárok kialakítása és objektumőrzések egészítették ki.⁴⁵⁴

⁴⁵⁰ Uo. 128-129.

⁴⁵¹ Luis Miguel Sordo Estella: *El Ejército español y el ETA en el País. Arovite*, 2017. Elérhető: www.arovite.com/es/el-ejercito-espanol-y-eta-en-el-pais-vasco-vizcaya-1978-1981-un-breve-apunte/ (Letöltés ideje: 2021.12.22.)

⁴⁵² Gaizka Fernández Soldevilla – Raúl López Romo: *Sangre, votos, manifestaciones*. Tecnos, Madrid, 2012. 149.

⁴⁵³ Mikel Lejarza „Lobo”. *Elgrancapitan*, 2017. Elérhető: elgrancapitan.org/portal/index.php/articulos3/siglo-xx-xxi-actualidad/891-mikel-lejarza-lobo (Letöltés ideje: 2021.12.22.)

⁴⁵⁴ Estella (2015): i.m. 182-184.

Operación Sokoia

Az első közös, francia–spanyol összefogással végrehajtott rajtaütés az ETA támogatóin, lerakatán és pénzügyi rendszerén. A műveletet 1986. november 5-én hajtották végre Hendayeben (Franciaország), a Sokoia Szövetkezetben, ahol egy bútorgyár volt.⁴⁵⁵ A gyár már az 1971-es megalakulását követően segítette az ETA-tagokat – menedékhelyet biztosított számukra, logisztikai bázisként használták. A felderítés során azonban kiderült, hogy a gyár szerepet vállalt a szervezet által szedett forradalmi adó tisztára mosásában is. A művelet végén számos fegyvert – például SA-7 rakétákat –, lőszert, robbanóanyagot – például Goma 2 –, valamint a szervezet működéséről és pénzügyi rendszeréről szóló dokumentumokat foglaltak le.⁴⁵⁶

Operación Bidart

Összehangolt francia–spanyol rendőrségi rajtaütés-sorozat volt 1992. március 29-én Bidart városában. A műveletet a csendőrség információi alapján indították, és időlegesen megsemmisítette az ETA vezetőségét, továbbá a Végrehajtó Bizottság minden tagját letartóztatták. A művelet jelentőségét és hírértékét a közelgő barcelonai olimpiai játékok és az 1992-es Világkiállítás (Expo) megrendezése adta.⁴⁵⁷

Intézményi szempontból 1982-ben 680 fős kezdő létszámmal és 22 millió dolláros költségvetéssel megkezdte működését a Baszk autonóm rendőrség is. A baszk autonóm státusz miatt a központi kormányzat, az országos hatáskörrel rendelkező rendőrség és a hadsereg csak három esetben avatkozhatott be az autonóm terület rendvédelmébe: ha az állam biztonságát fenyegetik; ha az ország integritását belső vagy külső fenyegetés éri; a Biztonsági Tanács többségi szavazata alapján és az alkotmányos rend fenntartása érdekében, ha a központi kormányzat úgy határoz.⁴⁵⁸

Az ETA végleges fegyverletételének bejelentése nem jelentette sem Franciaország sem Spanyolország rendőrségeinek az ETA elleni nyomozások beszüntetését. 2015-ben a két rendőrség közös műveletekben 47 egykori tagot tartóztatott le. A letartóztatások többsége Franciaország baszkföldi területein történt, és két rendőrségi műveletben sikerült a feltételezett ETA-vezetés egészét véglegesen megszüntetni. 2015 májusában letartóztatták a szervezet

⁴⁵⁵ Los golpes (policiales y políticos) que ahogaron a ETA. El Periodico, 2018. Elérhető:

www.elperiodico.com/es/politica/20180503/golpes-contra-eta-6797804 (Letöltés ideje: 2021.12.22.)

⁴⁵⁶ Operación Sokoia. Navarraresiste, 2015. Elérhető: www.navarraresiste.com/2015/03/operacion-sokoia.html (Letöltés ideje: 2021.12.22.)

⁴⁵⁷ El golpe de Bidart. El Mundo, é.n. Elérhető: www.elmundo.es/eta/historia/golpe_bidart.html (Letöltés ideje: 2021.12.22.)

⁴⁵⁸ Clark (1984): i.m. 258.

feltételezett pénzügyi feladatait ellátó személyeket. Az *Operación Brique* az ETA logisztikai hálózata és technikai felszereléseinek felszámolására létrehozott, a francia Belső Biztonsági Főigazgatóság és a spanyol csendőrség közös művelete volt. 2015. május 28-án az ETA egyik raktárát fedezték fel és foglalták le, majd július 7-én elfogták a szervezet logisztikai feladataiért felelős személyeket is.⁴⁵⁹ Az *Operación Pardines* nyomozás alkalmával a csendőrség 2015. szeptember 22-én letartóztatta az ETA két általános vezetőjét is – David Plá Marín és Iratxe Sorzabal. A művelet elnevezése szimbolikusan az ETA-szimpatizánsoknak is szólt. José Antonio Pardines volt a szervezet első nem tervezett halálos áldozata 1968. június 7-én, az *Operación Pardines* pedig a Guardia Civil részéről az utolsó nyomozási művelet, amely az ETA vezetésének felszámolását tűzte ki célul – ezáltal az ETA végleges felszámolását is.⁴⁶⁰

3.2.7 Részkövetkeztetés

Az ETA egy, a nemzeti kisebbségeket elnyomó rezsim alatt jött létre, azonban a diktatúra végét követően is tovább működött, egy demokratikus világban. A legfőbb célja egy független Baszkföld létrehozása volt, de helyette a madridi központi kormány csak az autonómiát biztosította. Formálisan ezzel teljesítette a terrorszervezet követelését, amit az ETA mégsem tartott elegendőnek, mert Baszkföld nem lett teljesen független Spanyolországtól. A szervezeti struktúra számos alkalommal felbomlott a tagok érdeklentéte és a rendőrségi műveletek miatt, de az ETA(m), az ETA-ként ismert, valójában ETA(pm) szervezetként azonosítható csoport megszűnését követően, megpróbálta lemásolni és magára formálni a párhuzamosan működő Ideiglenes Ír Köztársasági Hadsereg felépítését. Ennek megfelelően a közgyűlések határozták meg az irányelveket, míg a Végrehajtó Bizottság és egyéb szervezeti egységek csak felügyeleti feladatokat láttak el az irányelveknek megfelelően. Az egyes akciók tényleges végrehajtása a sejtszerűen felépülő különítményeken keresztül valósult meg.

Magukra felkelőként, szabadságharcosként tekintettek, az eljárások, módszerek közül mégis a terrorszervezetekre jellemzőket lehet kiemelni, úgymint az emberrablás, a fegyveres támadás, a robbantásos merényletek elkövetése, és az utcai zavargások. Az emberrablás bevételi forrásként jelent meg, felváltva a forradalmi adó intézményét. Az emberrablások során a Baszk

⁴⁵⁹ Cuadernos del centro memorial de las víctimas del terrorismo – Balance del terrorismo en España 2015. Ministerio Interior, 2016. 48-49. Elérhető: <https://www.interior.gob.es/opencms/pdf/servicios-al-ciudadano/ayudas-y-subsenciones/ayudas-a-victimas-de-actos-terroristas/cuadernos-del-centro-memorial-de-las-victimas-del-terrorismo/Cuaderno-Centro-Memorial-n-1.pdf> (Letöltés ideje: 2020.04.05.) és La Guardia Civil y la Policía francesa encuentran un arsenal de armas y explosivos de ETA en la vivienda de la mujer detenida por su presunta colaboración con la banda terrorista. Gobierno de España, 2015. Elérhető: www.interior.gob.es/prensa/noticias/-/asset_publisher/GHU8Ap6ztgsg/content/id/3973810 (Letöltés ideje: 2021.11.28.)

⁴⁶⁰ Esther Blanco: Aunque ETA eche la persiana su narrativa de odio sigue latente. ABC, 2021. Elérhető: www.abc.es/espana/abci-aunque-eche-persiana-narrativa-odio-sigue-latente-201805040251_noticia.html (Letöltés ideje: 2021.11.28.)

Haza és Szabadsággal párhuzamosan működött szervezetekhez képest, de a napjainkban aktív radikális iszlamista terrorszervezetekkel összehasonlítva is, hosszú ideig tartották fogva túszaikat. A fogvatartás akár 200–500 napig is tarthatott. A robbantások – Luis Carrero Blanco felrobbantása –, autóbombák elhelyezése és a célszemélyek elleni közvetlen közletről végrehajtott lőfegyveres támadások a szervezet védjegyévé váltak. Az ETA számos alkalommal mégis átlépte ideiglenesen azt a „toleranciahatárt”, amit még a támogatók és a szervezet működését nem ellenzők jóváhagytak volna – például Miguel Angel Blanco halála, vagy a Hipercor áruháznál történt robbantás esetében. 1968-tól kezdve a szervezet összesen legalább 829 főt ölt meg, majd 2011. október 20-án bejelentette az erőszak alkalmazásának beszüntetését.

A Baszk Haza és Szabadság szervezete elleni küzdelem spanyolországi szakaszát csak kiegészítő vagy kezdeti próbálkozásoknak lehetett tekinteni. A politikai megállapodások és a megalkotott törvények kiegészítésként szolgáltak elsődlegesen. A demokrácia és az alkotmány hatálybalépését követően a lakosság előtti hitelvesztésre, valamint a rendészeti, katonai és nemzetbiztonsági szerveknek nyújtott jogalapot a szervezet. Emmanuel Pierre Guittet véleménye szerint a terrorizmus ellen létrehozott egyezmények és megállapodások egyben gátolták a tárgyalások lehetőségét. Például a Baszk Haza és Szabadság szervezetét egy merev tárgyalássorozatba kényszerítették.⁴⁶¹ Ezt erősíti meg Luis Miguel Sordo Estella ezredes katonai és kutatói munkássága is. Az 1976 és 2006 közötti tárgyalások bár eredménytelenek voltak, a szervezetet mégis elszigetelték, társadalmi támogatottságát megszüntették. A belföldi és nemzetközi támogatottság csökkenésével, majd megszűnésével a szervezet rákényszerült az egyoldalú béke kinyilvánítására.⁴⁶²

Az ETA 2014 februárjában jelképesen elkezdte beszołgáltatni fegyvereit a Nemzetközi Ellenőrző Bizottságnak. A folyamat végén 2017 áprilisában a szervezet beszołgáltatta a még megmaradt fegyvereit és robbanóanyagait is.

3.3 al-Káida

3.3.1 Bevezető

1979. december 25-én a Szovjetunió megkezdte afganisztáni hadműveletét, Kuska és Termez térségben a 40. hadsereg hivatalosan is átlépte az országhatárt. A Szovjetunió beavatkozásával kialakult helyi háború a mudzsahedek – a dzsihádban résztvevő személyek – között egy szent háborús interpretációt kapott. Az Afganisztánba áramló mudzsahedek segítségére 1984-ben

⁴⁶¹ Guittet (2008): i.m. 284.

⁴⁶² Estella (2015): i.m. 560.

létrejött a Szolgálati Hivatal (*Maktab Al-Khadamat – MaK*) szervezete.⁴⁶³ Az önkéntesek között volt Oszáma bin Láden is, aki részt akart venni a háborúban. 1988. augusztus 11-én Pesavárban létrehozta az Al Qaeda al Sulbah (Szilárd Alap) szervezetet, mint a MaK versenytársát. Az újonnan létrehozott szervezet vonzóbb és népszerűbb volt a Szolgálati Hivatalnál, mert bin Láden megvonta anyagi támogatását korábbi szervezetétől. 1989. november 24-én a MaK végül beolvadt az al-Káidába.⁴⁶⁴

3.3.2 Célok

Oszáma bin Láden megpróbált az egész muszlim világban a Nyugattal szembeni ellenségeskedést, különösen az Egyesült Államokkal szembeni ellenszenvet kiváltani. Az ellenszenv kiváltása magában foglalta volna az Egyesült Államok katonai képességeinek csökkentését és politikai erejének gyengülését a Közel-Keleten. Ez a térségbeli gyengülés a helyi kormányoknak nyújtott támogatás megszűnéséhez vezetett volna. Ezt vallási eszközökkel is igyekezett alátámasztani – Korán-idézetekkel, tábor elnevezésekkel.⁴⁶⁵ Az 1998 februárjában *A zsidók és keresztetek elleni dzsiháid* címmel kiadott fatwa – vallásjogi döntés, nyilatkozat – szerint az Egyesült Államok hadba lépett Isten és hírvivői ellen. A háború miatt hadba hívták a muszlim társadalmat – dicsőség amerikaiakat ölni (bárhol, bármikor).⁴⁶⁶

Középtávú célja az Egyesült Államok Szaúd-Arábiából való kivonásának elérése és egy kalifátus létrehozása volt. A kisajátított terület felett az al-Káida teljes biztonságban, a kalifátus pedig a nyugat behatása nélkül működött volna.⁴⁶⁷ A célt Oszáma bin Láden egy 1996 augusztusában kiadott fatwával támasztotta alá, és Szaúd-Arábiában az amerikai katonai létesítmények elleni öngyilkos merényletekre szólította fel a muszlim társadalmat.⁴⁶⁸ 2005-ben Ayman az-Zavahiri ismételten tisztázta a szervezet céljait: saria, törvénytár alapon működő iszlám államszervezet, muszlim területek felszabadítása és megvédése külső agresszorokkal szemben, a sariát megszegő kormányok megbuktatása.⁴⁶⁹

3.3.3 Szervezeti struktúra

Az al-Káida kettéválasztandó egy globális hálózatra és a magszervezetre. A globális hálózat és szövetségi rendszerben jelentős változást jelentettek az 1998-ban az Egyesült Államok nagykövetségei elleni merényletek. A merényletek előtt az al-Káida képzéssel, anyagi támogatással és fegyverekkel látta el szövetségeseit. A merényletek után Oszáma bin Láden

⁴⁶³ Thomas H. Kean – Lee H. Hamilton: *9/11 Commission Report*. Barnes & Noble, New York, 2006. 56.

⁴⁶⁴ Rohan Gunaratna: *Inside Al Qaeda*. Columbia University Press, New York, 2002. 23.

⁴⁶⁵ Gunaratna (2002): i. m. 51.

⁴⁶⁶ Kean – Hamilton (2006): i. m. 47.

⁴⁶⁷ Bruce Hoffman: *Inside Terrorism*. Columbia University Press, New York, 2017. 320.

⁴⁶⁸ Kean – Hamilton (2006): i. m. 48.

⁴⁶⁹ Boaz Ganor: *Global Alert*. Columbia University Press, New York, 2015. 114.

közvetlen felügyelete alá kerültek a műveletek – a tervezéstől egészen a végrehajtásig.⁴⁷⁰ A globális hálózat strukturális elemei:⁴⁷¹

- Logisztikai hálózat – feladata a hálózathoz csatlakozó személyek beszerzése, hétköznapi utaztatása és a műveleti területekre való eljuttatása.
- Fiókszervezetek, amelyek az al-Káida-kapcsolat miatt a mozgalom nevében cselekszenek, de saját célpontjaikat is támadják – a lokális célpontok mellett megjelennek a nemzetközi célpontok is az al-Káida hatására.
- Magányos farkasok, akik szimpatizálnak az al-Káida céljával vagy módszereivel. Közvetlen kapcsolattal rendelkeznek a magszervezettel vagy a fiókszervezetekkel. A módszer és célpont kiválasztásában azonban a fiókszervezeteknél is nagyobb szabadságot kapnak. Általánosságban alacsony intenzitású, kis, egymástól független akciókat hajtanak végre, saját önálló költségvetésük szerint. Az internet segítségével képesek lehetnek egy-egy nagyobb robbanóeszköz összeszerelésére és használatára is.

A magszervezet ennél strukturáltabb, és funkcionális felépítéssel rendelkezett, amelyet a vélt felépítése is alátámaszt.⁴⁷² Az organigram (lásd 14. ábra) szerint Oszáma bin Láden volt az emír⁴⁷³, majd halálával Ayman az-Zavahiri lépett helyébe. Az emír, mint vezető felelős a szervezet minden cselekedetért. Az ideológiai és vallási kérdések mellett logisztikai és tervezési kérdésekkel is foglalkozott. További feladata volt az éves munka- és költségvetési terv jóváhagyása, illetve vezető pozíciókba kinevezhetett vagy azokból elbocsáthatott személyeket. Az emír rendelkezett egy helyettessel és egy titkárral is.⁴⁷⁴

A Konzultatív Tanács (*Majlis Al Shura*) a szervezet legfelsőbb döntéshozó szerve volt. A Tanács 7–10 főből állt, a tagokat az emír nevezte ki két évre. Feladata a szervezet szabályzatának és irányelvének meghatározása, az éves munkaterv előkészítése, valamint a bizottságok tagjainak megválasztása volt.⁴⁷⁵

A Katonai Bizottság 2002-ben felügyeleti szempontból kettévált, és létrejött az Általános Egység, valamint a Különleges Műveleti Egység.⁴⁷⁶ A merényletekért és kiképzési, felkészítési feladatokért felelt. A Korán szabályozásait betartva a már meglévő műveleti szabályokat,

⁴⁷⁰ Kean – Hamilton (2006): i. m. 67.

⁴⁷¹ Katona Magda: Az al-Káida a vezére elvesztése utáni időszakban. *Hadtudomány*, 2012 (15), esz. 4–6.

⁴⁷² Számos eltérő elképzelést fogalmaztak meg a téma szakértői, jelen struktúraábrázolás Rohan Gunaratna és Aviv Oreg 2010-ben *Al-Qaeda's Organizational Structure and Its Evolution* címen megjelent tanulmányán alapul.

⁴⁷³ Amir formában is használják, jelentése vezető.

⁴⁷⁴ Rohan Gunaratna – Aviv Oreg: Al Qaeda's Organizational Structure and Its Evolution. *Studies in Conflict & Terrorism*, 2010 (33), 12. 1054–1056.

⁴⁷⁵ Gunaratna – Oreg (2010): i. m. 1057.

⁴⁷⁶ Fernando Reinares: *Al Qaeda's Revenge*. Columbia University Press, New York, 2016. 88.

eszközöket vizsgálták felül, és megpróbálták tökéletesíteni. Új eljárásokat és technikai fejlesztéseket igyekeztek kifejleszteni.⁴⁷⁷ A Bizottság részlegekre, alegységekre bontható tovább:

- Általános Egység, amely a szervezet székhelyeként szolgáló ország területén folytatott műveleteket. Afganisztánban a NATO tartós megjelenése miatt az afganisztáni–pakisztáni határon csak a szövetséges csapatok elleni műveleteket irányította.⁴⁷⁸ A részleg további két alegységből állt. A Fő alegység a tényleges harci tevékenységgel foglalkozott, és földrajzi alapon további kisebb egységekre volt felosztva, amelyek harcászati szinten működtek és önálló parancsnokkal rendelkeztek. A kiképzési alegység a fő alegységhez képest létszámban kisebb, és földrajzi alapon működött. A fő alegység igényeihez igazítva végzett képzési tevékenységet.⁴⁷⁹
- A Különleges Műveleti Egységet a Tartós Szabadság Hadművelet következtében 2001 után az Afganisztán és Pakisztán térségén kívül végrehajtott műveletek decentralizálttá váltak és azokat sejtszerkezetű felépítés jellemezte.⁴⁸⁰ A sejtek létszáma 2 és 15 fő között ingadozott, a vezetők az emigrált muszlim közösségekben vagy a leendő célpont közelében éltek, dolgoztak. 2002-től az Általános Egység hatáskörén kívül tevékenykedett.⁴⁸¹ A műveletekre a tagokat állandó megfigyelést követően választotta ki. Ezután a kiválasztottaknak saját kiképzésen kellett részt venniük. A Különleges Műveleti Egységhez voltak betagozódva:
 - A Dokumentációs alegység a személymozgathoz, logisztikai tevékenységhez készített hivatalos papírokat – például útlevél, személyigazolvány.⁴⁸²
 - A tömegpusztító fegyverekkel foglalkozó egység minden, a tömegpusztító fegyverek létrehozásához szükséges tevékenységet végzett. Az Egyesült Államok szerint a cél vegyi fegyverek előállítására és radioaktív anyag beszerzése volt.⁴⁸³

A Politikai Bizottság kapcsolatot épített és tartott fenn az al-Káidához hasonló szervezetekkel, valamint törekedett politikai tudatosságot kialakítani az afganisztáni lakosság körében.⁴⁸⁴

⁴⁷⁷ Gunaratna – Oreg (2010): i. m. 1058.

⁴⁷⁸ Marc Sageman: *Leaderless Jihad*. University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2007. 45.

⁴⁷⁹ Gunaratna – Oreg (2010): i. m. 1058–1059.

⁴⁸⁰ Rohan Gunaratna: The Post-Madrid Face of Al Qaeda. *The Washington Quarterly*, 2004 (27), 3. 96–97.

⁴⁸¹ Reinaris (2016): i. m. 88.

⁴⁸² Gunaratna – Oreg (2010): i. m. 1059–1061.

⁴⁸³ Gunaratna (2002): i. m. 36.

⁴⁸⁴ Gunaratna – Oreg (2010): i. m. 1062.

A Média Bizottság a dzsihád terjesztését, propagálását végezte a muszlim világban. Az internet elterjedésével a toborzás, a weboldalak, anyagi források beszerzése, műveleti utasítások közlése a Média Bizottság alaptevékenységével keveredett.⁴⁸⁵

A Pénzügyi Bizottság megalkotta a pénzügyi irányelveket és végrehajtotta azokat. A Bizottság részeként működött a szállással foglalkozó alegység, a pénzügyi alegység és a szervezeti szolgálati alegység. A szállással foglalkozó alegység fogadta a meghívott vendégeket, majd az egység által biztosított vendégházakban helyezte el őket. A szervezet szolgálati alegysége az al-Káida tagjainak és azok családjainak nyújtott segítséget: egészségügyi segítség, gyermek beiskoláztatása, közüzemi számlák rendezése.⁴⁸⁶ A pénzügyi alegység a forrásokat biztosította a szervezet tagjainak alapítványokon, bankokon és cégeken keresztül.⁴⁸⁷ Az alegység a bevételszerzés mellett a pénz mozgatásával is foglalkozott – ilyen pénzmozgató rendszerük volt például a hawala rendszer.⁴⁸⁸ (Az iszlám tradíció alapuló pénzáttalási forma, a pénz effektív földrajzi mozgatása nélkül – a konvencionális pénzügyi rendszereken kívül működik. Központjának Dubajt tekintik.)

A Biztonsági Bizottság biztosította az al-Káida vezetőinek személyi védelmét és az információbiztonságot. Az új tagok toborzása és felvétele is az alárendeltségébe került ezért csatlakozni kívánó személyekről információt gyűjtött, rendszerezte és osztályozta azokat.⁴⁸⁹

A Vallási Bizottság felügyelte a szervezet működését és tevékenységeit a sarián keresztül. A Politikai Bizottsággal közösen fatwákat szövegezett meg.⁴⁹⁰

A funkcionális, hierarchikus struktúra hátránya az al-Káida esetén, hogy Oszáma bin Ládén halála meggyengítette a szervezetet, de nem okozta a teljes megszűnését. A globális hálózat tevékenysége is megjelent. A fiókszervezetek többségükben már nevükben jelezték az al-Káidához tartozásukat, de a magányos farkasok esetében is bizonyították utólag a fiók- vagy magyszervezetek irányítását, jelenlétét a műveletek során.

⁴⁸⁵ Hoffman (2017): i. m. 222.

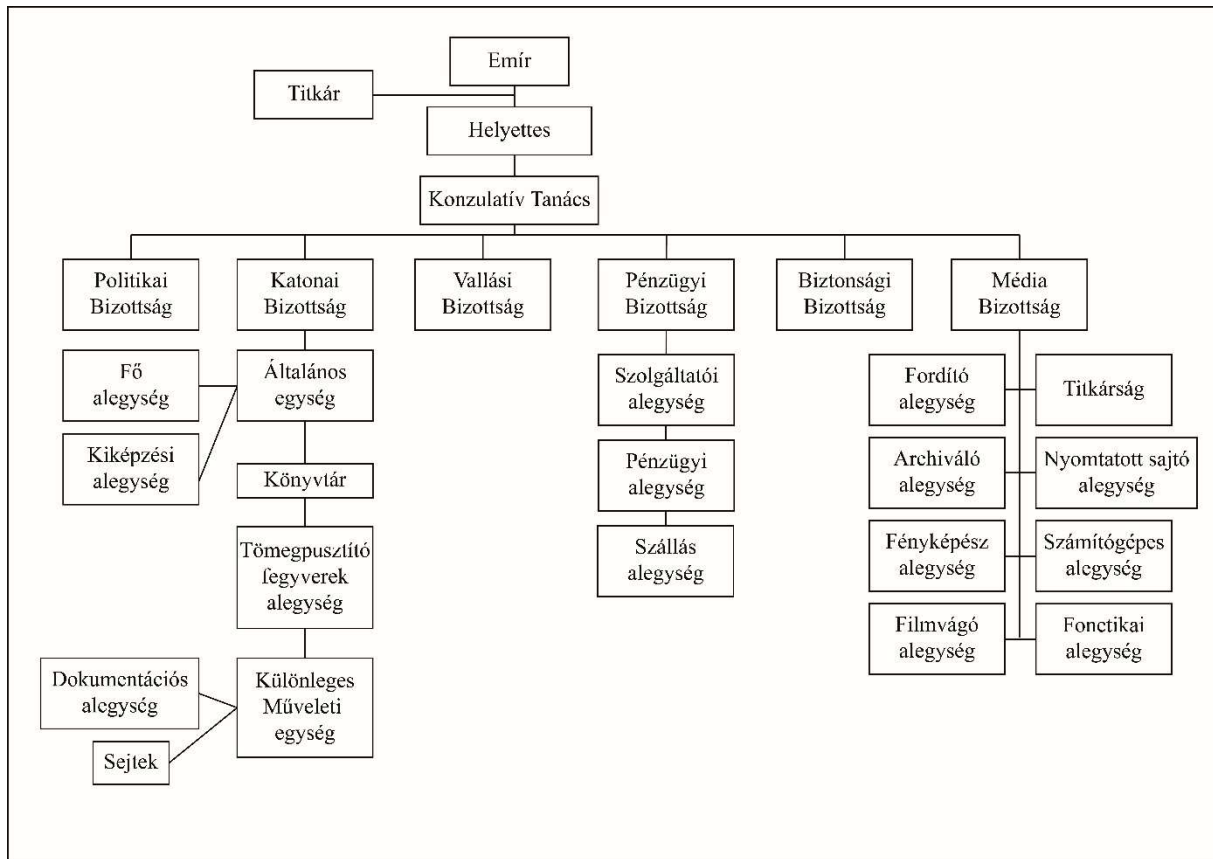
⁴⁸⁶ Gunaratna – Oreg (2010): i. m. 1063.

⁴⁸⁷ Kean – Hamilton (2006): i. m. 170.

⁴⁸⁸ Gunaratna (2002): i. m. 61, 63, 67.

⁴⁸⁹ Andrés Felipe Cardona Orozco – Carlos Andrés Camargo – Jaime Correa: *FARC y Al Qaeda? Convergencia entre terrorismo y narcotráfico*. Editorial Académica Española, Beau Bassin, 2019. 24.

⁴⁹⁰ *Overview of the enemy – Staff statement No.15*. 3. Elérhető: govinfo.library.unt.edu/911/staff_statements/staff_statement_15.pdf (Letöltés ideje:2020.11.19.)

14. ábra: Az al-Káida strukturális és hierarchikus felépítése

Forrás: Gunaratna – Oreg (2010): i. m. 1055. (szerkesztette: A szerző és Spanics Konstantina)

3.3.4 Módszerek, eljárások

Abu Musab al-Suri, aki még Mustafa Setmariam Naser néven is ismert, és Afganisztánban tanított dzsihádelméletet az al-Káida tagjaként, megfogalmazása szerint a célpontok kiválasztása során figyelembe kell venni, hogy az ellenség számára kiemelt jelentőségű, szimbolikus vagy kritikus infrastruktúra legyen. A támadás következtében az ellenség nagy anyagi kárt szenvedjen, és mozgásba lendítse a muszlim világot.⁴⁹¹ Al-Suri gondolatait támasztja alá az-Zavahiri könyve – *Lovagok a próféta zászlaja alatt* –, amely igazolja a terroristák által használt taktikákat. Az-Zavahiri egyben legitimálta az öngyilkos műveletek végrehajtását, de a közeli ellenségekre való visszatérést még túl elhamarkodottnak tartja.⁴⁹²

Az al-Káida által indított nagyobb horderejű támadás általában három szakaszra osztható fel. Az első szakasz során a szervezet hírszerző és felderítő, megfigyelő szerepkörrel sejteket küld

⁴⁹¹ Paul Cruickshank – Hage Mohannad Ali: Abu Musab al-Suri: architect of the new al-Qaeda. *Studies in Conflict & Terrorism*, 2007 (30), 1. 9.

⁴⁹² Gunaratna (2002): i. m. 224–225.

a leendő műveleti területre. A megfigyelők adatai és információi alapján a kiképzőtáborokban megkezdődik a támadás modellezése és kísérletezése. A támogató sejt ezzel párhuzamosan a műveleti területre érkezik és előkészíti a szükséges infrastruktúrát. A támadó sejt megérkezésekor ideális esetben már minden készen áll, és a művelet után el is hagyják a műveleti területet – az öngyilkos műveleteket leszámítva.⁴⁹³

A fegyveres támadás nem volt jellemző az al-Káida nyugati műveleteire. Egy példa, amikor az al-Káida fiókszervezete – al-Káida az Arab-félszigeten – vállalta a felelősséget. 2015. január 7-én 11:30-kor a Charlie Hebdo szerkesztőségében fegyveres támadás történt.⁴⁹⁴ A támadás során összesen tizenkét embert lőttek agyon. Ezt követően a francia rendőrség hajtóvadászatot indított a testvérek, Said és Chérif Kouachi ellen. Január 9-én Amédy Coulibaly a Hyper Cacher áruházban túsul ejtette a boltban tartózkodókat – a Kouachi-testvérek védelmét követelte. A rendőrség megölte a testvérpárt, majd megrohamozta a boltot és megölte Amédy is.⁴⁹⁵

A robbantás és annak a fegyveres támadáshoz képest kockázatmentes kivitelezése adta a lehetőséget. A nyugati államok nem voltak felkészülve, hogy a „távoli ellenség” elleni támadás ténylegesen megtörténhet. A módszer célja a politikai nyomásgyakorlás volt – ezt tükrözik például a spanyolországi merényletek is, amelyek a spanyol kormányt az Irakban állomásozott katonák kivonására kényszerítették. A szükséges robbanóanyagot általában helyi forrásokból szerezték be, vagy saját maguk gyártották le. A robbantások hatásfokának növelésére a párhuzamos támadásokat is alkalmazta a szervezet.

Párhuzamos támadásokra, mint *modus operandi*, példák az 1998. augusztus 7-én a majdnem egy időben felrobbantott teherautók Nairobiban és Dar es Salaamban az amerikai nagykövetségek mellett. A robbantások 224 halálos áldozatot és 4.500 főnél is több sérültet okoztak.⁴⁹⁶

2004. március 11-én Spanyolországban, a reggeli forgalmi csúcsban (7:37 és 7:41 között) 10 robbanószerkezet robbant fel négy vonaton, ami 191 halálos áldozatot követelt. A robbantáshoz Goma 2 Eco típusú robbanószert és detonátorként mobiltelefonok ébresztőjét alkalmazták.⁴⁹⁷ A robbanószerkezeteket hátizsákokban, nejlonzacsókba csomagolva juttatták fel és hagyták a vonatokon.⁴⁹⁸ A madridi robbantással egy napon tartotta volna a Nemzeti Törvényszék azon 24

⁴⁹³ Sageman (2004): i. m. 166.

⁴⁹⁴ *Charlie Hebdo trial: Artist recalls being forced to let gunmen into offices*. BBC, 2020. Elérhető: www.bbc.com/news/world-europe-54081642 (Letöltés ideje: 2021.12.03)

⁴⁹⁵ Répási Krisztián: Kapcsolódási pontok a 2015 januárjában és novemberében Párizsban történt merényletek, valamint a 2016. március 22-i brüsszeli robbantások között. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2019 (7), 1. 53.

⁴⁹⁶ *East African Embassy Bombings*. FBI, é. n. Elérhető: www.fbi.gov/history/famous-cases/east-african-embassy-bombings (Letöltés ideje: 2020.09.11.)

⁴⁹⁷ Reinares (2016): i. m. XIII, 146.

⁴⁹⁸ Elaine Sciolino: Bombing in Madrid. *The New York Times*, 2004.

fő tárgyalását, akiket al-Káida-tagsággal és a szervezettel való együttműködéssel gyanúsítottak.⁴⁹⁹ Kiemeltebb esemény volt a támadás után három nappal tartott nemzeti választás. A választáson José María Aznar miniszterelnök pártja vesztett, valamint az új spanyol kormány kivonta az Irakban állomásozó csapatait.

A szervezet a párhuzamos robbantások mellett alkalmazott még öngyilkos merénylőket is. A merényletek célja, hogy az elkövetők, a saját halálukat felhasználva, az általuk ellenségnek tekintett csoportnak a lehető legnagyobb kárt okozzák, és a halálos áldozatok számát maximalizálják. Robert A. Pape, amerikai politológus szerint az elmúlt két évtizedben elkövetett öngyilkos merényletek többségében az egyik fő cél a külföldi katonai jelenlét elleni küzdelem volt.⁵⁰⁰

2005. július 7-én a madridi merényletekhez hasonlóan a reggeli csúcsban (8:47 körül) három robbantást hajtottak végre a londoni metróhálózatban. Mohammed Sidique Khan 8:50-kor felrobbantotta magát és hat másik mellette álló személyt, valamint megsebesített több mint 160 további utast. Germaine Lindsey öngyilkos merényletével 26 főt ölt meg és több mint 360 főt megsebesített. Shehzad Tanweer merényletével nyolc embert ölt meg és több mint 170 főt megsebesített. Hasib Hussain robbanószerkezete nem robbant fel a metróban, ezért a 30-as buszra szállt és ott robbantotta fel magát és tizenhárom főt, valamint több mint 110 főt megsebesített.⁵⁰¹ A madridi támadás tökéletesen tükrözte az al-Káida párhuzamos támadásait mint modus operandi. Ezt fokozták a londoni merénylettel, amely során a robbantásokat lecserélték öngyilkos merénylőkre, ezzel tökéletesítve a robbantásos támadásokat – Hussain merényletének meghiúsulása, majd a hiba korrigálása alátámasztja az öngyilkos merénylet mint „okosbomba” elnevezést.

Az al-Káida fiókszervezetei további számos módszert és eljárásrendet alkalmaztak. Ilyen taktikák voltak az emberrablások, kivégzések, katonai menetszlopokon való rajtaütés, öngyilkos merénylők, IED, lefejezések, zsarolások és védelmi pénz szedése – a teljesség igénye nélkül felsorolva az ismertebb fiókszervezetek tetteit.

3.3.5 Fegyverzet

Az al-Káida birtokába került fegyverekről pontos listát készíteni lehetetlen. Ennek oka, hogy gyakran a magszervezet és a mozgalom összemosódik al-Káida néven. A fiókszervezetek önállóan is beszereztek fegyvereket, ezért a módszerekkel, eljárásokkal együtt tárgyalom a fegyverzetet.

⁴⁹⁹ Reinares (2016): i. m. 7.

⁵⁰⁰ Robert A. Pape: *Dying to Win*. The Random House Publishing, New York, 2005. 21.

⁵⁰¹ Marc Sageman: *The London Bombings*. University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2019. 152.

A 2015-ös Charlie Hebdo szerkesztősége és Hyper Cacher szupermarket elleni támadások során a merénylők 7,62 × 39mm SA Vz. 58 gépkarabélyt és AK-47 gépkarabélyt, valamint 7,62 × 25mm Tokarev TT 33 pisztolyt alkalmaztak.⁵⁰²

Az 1998-as nagykövetségek elleni merénylet során teherautókat használtak. A Tanzániában átalakított teherautónál a robbanóanyagokat – körülbelül 680 kg TNT – 20 db faládjában helyezték el a raktérben (darált formában) és 19 oxigénpalackkal, teherautó-akkumulátorokkal rögzítették. A nyomozás során alumíniumpor nyomait is megtalálták az összeszerelések helyszínén, amely így tritonál elegyét képezhette. A Kenyában használt robbanószerkezet ugyanaz volt.⁵⁰³

A madridi robbantáshoz kezdetben a hexametilén-triperoxo-diamint (HMTD)⁵⁰⁴ akarták alkalmazni, mert az internet segítségével el tudták volna készíteni. Végül a dinamitot – Goma 2 Eco – választották.⁵⁰⁵ 2004 elején a Jose Emilio Suárez, spanyolországi robbanószer- és drogkereskedő által küldött minták alapján a robbanóanyagot Asztúriában a Caolines de Merilles-i bányából szereztek be.⁵⁰⁶

A londoni merénylők közül 2003-ban Siddiqui három ismerősével Pakisztánba utazott, hogy képzést kapjanak robbanóanyag- és robbanószerkezet-összeállításból. A csoportra szabott képzés során alumíniumpor, ammónium-nitrát, karbamid összetétellel gyakoroltak, valamint ricinnel kísérleteztek.⁵⁰⁷ Tanweer és Siddique vizsgálódott még hidrogén-peroxid és piperin keverékével, valamint HMTD robbanóanyaggal is.⁵⁰⁸ A merényletsorozathoz végül a triaceton-triperoxidot (TATP)⁵⁰⁹ használták, amelyet a HMTD-hez hasonlóan egyszerű anyagokból, a megfelelő aránypár megtalálásával lehetett létrehozni.⁵¹⁰

3.3.6 al-Káida a maghreb térségben – AQIM

2001. szeptember 11-ét majd az Amerikai Egyesült Államok és NATO válaszcsempásait követően az al-Káidát és képességeit alábecsülték – különösen bin Ládén kevés médiaszereplése, az őt körülvevő misztikum és későbbi kivégzése miatt. Az Afrikában

⁵⁰² Thomas Seymat: *Exclusive: Charlie Hebdo attacks may have used weapons legally purchased in the EU*. Euronews, 2015. Elérhető: www.euronews.com/2015/02/18/charlie-hebdo-attacks-eu-gun-laws (Letöltés ideje: 2019.02.05.)

⁵⁰³ Becky Champagne: *Anatomy of Terrorist Attack: An In-depth Investigation into the 1998 Bombing of U.S. Embassies in Kenya and Tanzania*. University of Pittsburg, Pittsburg, 2005. 15–16, 58, 69.

⁵⁰⁴ „Fehér, kristályos, szerves vegyület, mely nagy ütés- és dörzsérzékenysége következtében nem olyan stabil. [...] A rossz hő- és kémiai stabilitása miatt detonátorként nem alkalmazzák” Daruka (2013): i.m. 31.

⁵⁰⁵ Reinares (2016) i. m. 146.

⁵⁰⁶ Uo. 73–74.

⁵⁰⁷ Sageman (2019) i. m. 64–65.

⁵⁰⁸ Uo. 140–140.

⁵⁰⁹ „Nagy hatóerejű, nagyon érzékeny fehér, kristályos, instabil robbanóanyag.” Daruka (2013) i. m. 30.

⁵¹⁰ The National Academies – Homeland Security: *IED attack*. é. n. Elérhető: www.dhs.gov/xlibrary/assets/prep_ied_fact_sheet.pdf (Letöltés ideje: 2021.03.04.)

tevékenykedő terrorszervezetek és az al-Káida terjeszkedésével azonban létrejött az al-Káida az Iszlám Maghrebben. Az újonnan létrejött al-Káida-franchise életképessége megmutatkozott a tuareg⁵¹¹ törzssel közösen elfoglalt Észak-Maliban, valamint a számos nyugati turista, vendégmunkás elrablása során. Az új al-Káida egyben több évtizedes múlttal és előélettel rendelkezik, amely alapján létrejöttekor a Szahara Emírájének is kikiáltotta magát.

3.3.6.1 Bevezető és történelmi előzmények

A Maghreb térség egykori, és napjainkban is jellemző fontosságát a földrajzi helyzetével teremti meg. Közös találkozási pontja az európai és afrikai kontinensnek, valamint a Közel-Kelet csomópontja. A térség geopolitikai birtoklása kulcsfontosságú kérdés a Nyugat és Európa biztonságpolitikai, gazdaságpolitikai szempontjából.⁵¹²

2003-ben az Ima és Harc Szalafita Csoport (*Groupe Salafiste pour la Prédication et le Combat – GSPC*) tagjai öntudatra ébredtek és belátták, hogy vezetőjükkel katonai súlyuk jelentéktelen, a kormány megdöntése elképzelhetetlen. Az al-Káidával a kapcsolatfelvétel már ekkor megkezdődött. 2005-ben a GSPC átvette és beépítette az al-Káida módszereit, de 2006-ig az iraki háborúban résztvevő iraki al-Káidát kellett támogatnia. Az aktív támogatással bekerült és csatlakozott az al-Káida hálózatához majd 2007. január 24-én létrejött az al-Káida az Iszlám Maghrebben (*Al-Qaeda in the Islamic Maghreb – AQIM* [használatos még az al-Káida Szervezete az Iszlám Maghreb Földjén, *Al Qaeda in the Lands of the Islamic Maghreb – AQLIM* elnevezés is]).⁵¹³

3.3.6.2 Célok

2007. február 25-én a szervezet nyilvánosan, nyilatkozatban pontosította célkitűzéseit. Definiálta a nemzetközivé válás stratégiáját és célkitűzéseit. A muszlimok preemtív védelmezőjeként értelmezte magát, és célként fogalmazta meg a vallás, becsület és értékek védelmét. A célpontok ezért nem a muszlimok, hanem a zsidók és keresztények, valamint a velük együttműködők.

A szervezet három kiemelkedő stratégiai célt határozott meg. Az első az algériai kormány megbuktatása és a saját, működésüket elősegítő kormány létrehozása. Az új kormány az AQIM által elfogadott sáría alapján működött volna. A második a kiemelt szövetségesnek számító

⁵¹¹ Mali, Niger, Nigéria, Mauritánia, Algéria, Burgina Faso és Líbia területén élő, alapvetően nomád életvitelt folytató törzs. Főként állattenyésztéssel és kereskedelmi utak üzemeltetésével foglalkoznak. Búr Gábor: *Az AQIM, az Iszlám Maghreb al-Káida szervezete*. In: Kiss Álmos Péter (szerk.): *Afrikai terrorista és szakadár szervezetek*. NKE Szolgáltató Nonprofit Kft., Budapest, 2016. 170.

⁵¹² Gyula Gazdik: *The Rise of Al-Qaeda in North Africa: AQIM and Its role in the region*. In: János Tomolya – Larry D. White (szerk.): *Terrorist threats in north Africa from NATO perspective*. IOS Press, Washington DC., 2015. 19.

⁵¹³ Derzsényi Anita: *A Maghreb al-Káida. Nemzet és Biztonság*, 2009 (2), 9. 4-5.

Tuareg törzseknek élhető, biztonságos környezet megteremtése. (A harmadik az al-Káida hálózathoz való tartozás miatt jelent meg – Franciaország megjelölését kivéve.) A harmadik cél az al-Káida általános célmegjelölése régióra szabva, az Európai hatalmak támadása.⁵¹⁴

3.3.6.3 Szervezeti struktúra

Az AQIM szervezeti felépítését tekintve az al-Káida magszervezet, amely a korábbi, jogelőd szervezetek felépítését, működési elvét folytatta. A felépítés bemutatásában ezért csak a szervezet vezetői, ismert önéletrajzi részleteik, valamint az olyan sajátos elemek kerülnek rövid ismertetésre, amelyek a szokásos radikális iszlamista terrorszervezeteknél, vagy az al-Káida magszervezetnél nem voltak.

Az algériai származású Abu Ubayda Yusef al-Annabit 2020. november 21-én nevezték ki emírnak. Az új emír, a nyilvános megnevezését követően, hűségesküt fogadott – ahogy elődje is – az al-Káida magszervezetének és annak vezetőjének, Ayman az-Zavahirinek. Az eskütétellel egyben megerősítette az AQIM jelenlétét az al-Káida hálózatban és szerepet vállalt annak globális működésében. Tagjainak száma 2002-ben néhány száz, majd 2012-ben 300 fő, 2015-ben algériai területen 1.000 fő, és elszórtan a Száhel-övezetben néhány alegység volt.⁵¹⁵

A szervezet pontos strukturális felépítése nem ismert, de a vezető szerepet betöltő személyeket – az emírt és helyetteseit – fontos ismerni, ami reprezentálja a széthúzást és a heterogén jellemzőket.

Az emír a működési terület nagysága és etnikai fregmentáltsága miatt két helyettessel dolgozott. Abdelhamid Abu Zeid az emír által kijelölt déli parancsnok volt, aki több zászlóaljért felelt párhuzamosan, valamint Belmokhtar ellentéte és ellensúlya volt. Pozíciójába 2013. februári halálát követően Yahya Abu Hammam lépett, más néven Djamel Okacha, aki az AQIM-ban a száheli emír pozíciót töltötte be.⁵¹⁶

Mokhtar Belmokhtar, polgári nevén Khaled Abou el-Abbas, valamint ismert és használt beceneve a „Mr. Marlboro”. 2012-ig főként vezetői tisztségeket töltött be az AQIM és jogelőd szervezeteiben, majd 2012-ben kivált az AQIM szervezetéből. 2015-től az AQIM líbiai parancsnoka, előtte Abu Zeiddel közösen a Száhel-régióért, más néven a déli területekért felelt.⁵¹⁷ 2015-ben az al-Murabitun is bejelentette névváltoztatását, és megjelent az al-Káida

⁵¹⁴ Ricardo René Larémont: *Al Qaeda in the Islamic Maghreb: Terrorism and Counterterrorism in the Sahel. African Security*, 2011 (4), 4. 245.

⁵¹⁵ *Al Qaeda in the Islamic Maghreb*. Stanford University Press, 2018. 5. Elérhető: cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/aqim (Letöltés ideje: 2022.01.05.)

⁵¹⁶ *Al Qaeda in the Islamic Maghreb*. Stanford University Press, 2018. 4. Elérhető: cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/aqim (Letöltés ideje: 2022.01.05.)

⁵¹⁷ *Al Qaeda in the Islamic Maghreb*. Stanford University Press, 2018. 4. Elérhető: cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/aqim (Letöltés ideje: 2022.01.05.) és Ladányi Éva – Kobilka

Nyugat-Afrikában (al-Qaeda in West Africa – AQWA).⁵¹⁸ A francia és kanadai kormányok tájékoztatása szerint Zeiddel együtt életét vesztette Maliban.

Council of Notables (*Majlis al-A'yan*) feladata a szervezet gördülékeny működéséhez az irányelvek meghatározása és a stratégiai irányítás. Politikai értelemben dönt a szervezet emírének személyéről, ellenőrzi tevékenységét és – mint Hassan Hattab esetén – dönthet az emír lemondatásáról, leváltásáról.

A nagy földrajzi kiterjedés miatt az afrikai régióért a magszervezet megbízásából az AQIM felelt. Az AQIM azonban szintén képtelen volt önmagában, egy zárt szervezatként felügyelni és irányítani a területet. A könnyebb és fizikailag is megvalósítható irányítás érdekében kisebb emírségeket hoztak létre. Az emírségek egy-egy országot vagy országrészt foglaltak magukba, ilyen volt például a Keleti-Emirátus (Kelet-Algéria és Tunézia) vagy a Nyugati-Emirátus (Nyugat-Algéria). Az emírségek területén működtek a zászlóaljok, más néven katibas, olyan, a szervezethez köthető kisebb csoportok voltak, amelyek a szövetségeseknél szorosabb, parancsuralmi rendszerrel kötődtek az AQIM-hoz. Az alcsoportok autonóm módon működő szervezetek voltak, de a hierarchikus rendszerben az al-Káida közvetlen felügyeletével tevékenykedtek.⁵¹⁹ (A Száhelben működő zászlóaljok összlétszáma a becslések szerint 300 főre volt tehető.)⁵²⁰

A szövetségesek olyan csoportok, amelyek a kölcsönös támogatás reményében jelentkeztek az AQIM vezetőségénél. Ilyen közismert csoport az Egység és a Dzsihad Mozgalma (*Jama'at Tawhid wa'l-Jihad fi Garbi Afriqiya, Mouvement pour l'Unification et le Jihad en Afrique de l'Ouest – MUJAO*) volt, amely 2011 szeptemberében alakult Hamad el Khairy és Ahmed el Tilemsit vezetésével. 2012. december 5-én az ENSZ hivatalosan is az al-Káida és franchise szervezeteihez sorolta és terrorszervezetnek minősítette.

Az AQIM szövetségi rendszert alakított még ki egyéb, a műveleti területén élő népekkel is. A törzsi együttműködés, különösen a Tuaregek és a Berabiche törzsekkel kiemelkedően fontos volt. A törzsi kapcsolat kialakítását és a jó viszony fenntartását házasságokkal és üzleti együttműködés kialakításával akarták biztosítani.⁵²¹

István: *Algériai terrorszervezetek*. In: Kiss Álmos Péter (szerk.): *Afrikai terrorista és szakadár szervezetek*. NKE Szolgáltató Nonprofit Kft., Budapest, 2016. 142.

⁵¹⁸ Vogel (2016): i.m. 219.

⁵¹⁹ Jason Warner – Ellen Chapin – Caleb Weiss: *Desert Drift, Declining deadlines*. Combating Terrorism Center, West Point, 2020. 5. Elérhető: ctc.usma.edu/wp-content/uploads/2020/10/Desert-Drift-Declining-Deadlines.pdf (Letöltés ideje: 2022.01.18.)

⁵²⁰ Sage (2011): i.m. 2.

⁵²¹ Búr (2016): i.m. 172-173.

3.3.6.4 Módszerek, eljárások

Az AQIM a többi ismertebb regionális al-Káida képviselőhöz hasonlóan működik. A magszervezet modus operandiát próbálta meg követni, azonban öntevékenyen végezte műveleteit – a magszervezet iránymutatásai nélkül. A szervezet célpontjai az Afrika területén működő kormányok és a külföldi régióban állomásoztatott erők voltak. Nem fogalmazott meg – távoli ellenség esetében sem – Afrikán kívülre műveleti célokat.⁵²²

Emberrablás, túszejtés

Az emberrablások elsődleges célja az anyagi bevételsterzés, pénzügyi forrásként tekintettek rá. A célpontok diplomaták, segélyszervezetek, gyárak külföldi munkavállalói, önkéntesek és turisták. A közismert, főként nyugati állampolgárok elrablása alkalmával a szervezet átlagosan húsz millió dollár bevételre tett szert. 2010-ben az AQIM emírje és az al-Kádia magszervezete között folytatott levelezésből kiderült, hogy az emberrablás időnként a szervezet egyetlen bevételforrását képezte. 2003-tól a módszerrel a becslések szerint 117 és 125 millió euro bevételt generált magának a szervezet. 2010-ben a hat elrabolt francia állampolgárért elsőre 90 millió eurót követelt a szervezet.⁵²³

Fegyveres támadás, rajtaütés

Fegyveres támadásnál autóból elkövetett fegyveres akciót hajtottak végre, amely büntetés-végrehajtási intézmények ellen irányult a dzsihadisták kiszabadításának céljával. A modus operandit felhasználták külföldi érdekeltségek, diplomáciai képviselők és nemzetközi szállodák ellen is politikai nyomásgyakorlás érdekében.

2008. február 1-jén hajnali 2:20-kor Mauritánia fővárosában, Nouakchottban, az AQIM fegyveres támadást indított az izraeli nagykövetség ellen egy hat fős alegységgel. Az alegységet autóval szállították közvetlen a nagykövetség mellé, majd tüzet nyitottak az épületre. A nagykövetséget ért támadás csak idő kérdése volt, mivel gyakran zajlott itt tüntetés Izrael Közel-Keleten alkalmazott politikája ellen. A fegyveres támadás részét képezte a nagykövetséggel párhuzamosan a „The VIP” éjszakai szórakozóhely megtámadása is. A támadások következménye három könnyű sérült volt, akik az éjszakai szórakozóhelyről távoztak, és nem a nagykövetség dolgozóiként vagy bármilyen Izraelhez köthető

⁵²² Testimony of Ambassador Daniel Benjamin to the Senate Committee on Foreign Relations' Subcommittee on African Affairs "Examining U.S. Counterterrorism Priorities, Strategy Across Africa's Sahel Region", US Senate Committee, 2009. Elérhető: www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/BenjaminTestimony091117a1.pdf (Letöltés ideje: 2022.01.16)

⁵²³ Sergei Boeke: *Pathway out of the Quagmire? Perspective for al-Qaeda in the Sahel*. International Centre for Counter-Terrorism, Hága, 2021. 9-10. Elérhető: icct.nl/app/uploads/2021/08/Counter-Terrorism-Perspectives-for-al-Qaeda-in-the-Sahel-might-work-better.pdf (Letöltés ideje: 2022.02.26.)

tevékenységük miatt sérültek meg.⁵²⁴ A támadókat később a mauritániai biztonsági erők letartóztatták.

Robbantás, öngyilkos merényletek és IED támadások

Az AQIM első öngyilkos merényletét 2007. június 11-én hajtotta végre Algéria fővárosában, három párhuzamos támadással.⁵²⁵ 2007 áprilisa és 2020 szeptembere között a szervezet összesen 101 öngyilkos merénylővel és 154 támadóval indított akciót. A műveletek következménye: 730 halálos áldozat – 393 halott Észak-Afrikában, 337 halott a Száhel-övezetben – és 1.575 fő sérült.⁵²⁶ A támadások rámutattak, hogy az AQIM képes nagy halálos áldozattal járó műveletet végrehajtani, és nem csak alacsony intenzitású terrorcselekményeket tervezett. Központi területükön – Kabylie – kívül is fenntartották a képességüket, valamint további finomításokat vezettek be a célba juttató eszközök tekintetében. A közismert autóval és teherautóval párhuzamosan a motorkerékpárok és a célponthoz legközelebb kerülést igénylő öngyilkos öveket is bevezették.⁵²⁷

2012-ben azonban földrajzi eltolódás volt tapasztalható az eddigi Észak-Afrikai területről a Száhel felé.⁵²⁸ 2013 és 2020 között az AQIM hálózat csak Mali területén 41 öngyilkos merényletet hajtott végre. A támadások célpontjai katonai és rendészeti jellegűek voltak, a civil halálos áldozatokat járulékos veszteségnek kell tekinteni.⁵²⁹ (2007 és 2011 között mégis történtek az AQIM-hoz köthető és a civil lakosság ellen irányuló öngyilkos merényletek. 2013-ban Ayman az-Zawahiri új iránymutatást adott ki a civilek védelmére és korlátlan gyilkolásuk megállítására.)⁵³⁰ Az öngyilkos merényletek azonban nem képeztek önálló módszert. A lehetőségnek és erőforrásnak megfelelően a támadásokat más módszerrel összehangolva, párhuzamosan megvalósítva hajtották végre. A párhuzamos támadások tekintetében a CTC (*Combating Terrorism Center – CTC*) szakértői három taktikát különböztettek meg földrajzi értelemben. A szimultán robbantás alkalmával az öngyilkos merénylők vagy az öngyilkos merénylő és az IED egy időben és egymáshoz földrajzi közelségben hajtja végre a támadást. A sorozatrobantás esetén az öngyilkos merénylő egy elsődleges robbantást követően hozza működésbe bombáját. Az egymástól földrajzi értelemben eltérő, de párhuzamos robbantás

⁵²⁴ Mauritania: Fears of rising religious extremism in tolerant democracy, 1 february 2008. Refworld, 2008. Elérhető: www.refworld.org/docid/47b4614bc.html (Letöltés ideje: 2022.02.08.)

⁵²⁵ Gyula Gazdik: *The Rise of Al-Qaeda in North Africa: AQIM and Its role in the region*. In: János Tomolya-Larry D. White (szerk.): *Terrorist threats in north Africa from NATO perspective*. IOS Press, Washington DC., 2015. 25.

⁵²⁶ Warner – Chapin – Weiss (2020): i.m. IV, VI.

⁵²⁷ Andrew Lebovich: AQIM returns in force in Northern Algeria. *CTC Sentinel*, 2001 (4), 9. 9-10. Elérhető: ctc.usma.edu/wp-content/uploads/2011/09/CTCSentinel-Vol4Iss94.pdf (Letöltés ideje: 2022.02.13.)

⁵²⁸ Warner – Chapin – Weiss (2020): i.m. IV, VI.

⁵²⁹ Boeke (2021): i.m. 8.

⁵³⁰ Uo. 37-38.

esetén a merénylők azonos célból, azonosítható és megegyező üzenettel hajtják végre a támadásokat, de földrajzilag különböző helyeken.⁵³¹

Megjegyzendő, hogy az öngyilkos merényletek során, eltérően a többi al-Káida szervezettől, nem alkalmaztak női és gyermek elkövetőket. Az egyetlen, bizonyíthatóan gyerekalkalmazás 2007 szeptemberében történt Algériában. A további fiatalok elkövető esetében főként fényképek alapján utalnak a kutatók a merénylő korára.⁵³²

Kulturális terjeszkedés

A gazdasági, házassági térnyeréssel párhuzamosan kulturális, vallási terjeszkedést is megpróbált a szervezet. A kulturális, vallási térhódítás a fizikai megjelenést megelőző, előkészítő műveletnek is tekinthető; 2012-ben Észak-Mali elfoglalása során a műveleti terület előkészítésére alkalmazták. A helyi maraboutokat (vallási tanítók) felbérelték, hogy az AQIM által jóváhagyott Iszlámot és tanításokat feltűnésmentesen terjesszék az érintett lakosság körében. A várt eredmény a szervezet ideológiájának kérdés nélküli elfogadása és a helyi kormányok, közigazgatási intézmények elutasítása. A történelmi intézményét a felbérlet mellett felerősítették, történelmi alapok nélkül. Saját érdekükben pénzzel, fegyverrel és akár saját testőrséggel is ellátták őket.⁵³³

A kulturális terjeszkedés, műveleti előkészítés szempontjából a terrrorszervezet anyagi helyzete meghatározó tényező. A helyi vallási tanítók vagy rendészeti szervek anyagi hozzájárulás nélkül nem tudták volna érvényesíteni az akaratát. A kulturális terjeszkedéssel pedig egy hosszan tartó és – a helyi közösségekbe való integrálódás miatt – komplex feladat elé állította a terrorizmus elleni műveleteket végző országokat a térségben. Egyben tanult és elsajátította az al-Káida hálózat többi, már alkalmazott regionális képviselő módszereit, valamint felhasználta azok tapasztalatát is.

Kulturális terjeszkedéshez sorolható Belmokhtar kezdeményezése is, ami a látott sikerek miatt elterjedt az AQIM soraiban. Mr. Marlboro a déli területeken működő zászlóaljokat fogta össze és tevékenykedett. A személyes és szervezeti akarat nyomatékossága érdekében a térség négy jelentős családjából választott magának feleségeket. A házasság útján az AQIM jelentős logisztikai útvonalakhoz fért hozzá, valamint a helyi törzsek elárasztották ajándékokkal – pénz, fegyver, járműpark – és logisztikai útvonalakat engedtek át.⁵³⁴ A kísérlet és az érdekből való házasság férfiágról is gyakorlattá vált.

⁵³¹ Warner – Chapin – Weiss (2020): i.m. VI.

⁵³² Uo. 13-14.

⁵³³ Bøås (2014): i.m. 4.

⁵³⁴ Búr (2016): i.m. 166.

Csempészet, kábítószer-kereskedelem

Az AQIM működési területén a főként szudáni térségből érkező menekültek új bevételi forrást és lehetőséget jelentettek. A Száhel térségében a cigaretta csempészete sem elhanyagolható mennyiségben történt, amit jelez az is, hogy Mokhtar szintén az után kapta becenevét – Mr. Marlboro.

A módszert elsődlegesen a szervezet anyagi bevételszerzéséhez lehetne sorolni. A külön módszerként való feltüntetés azonban elengedhetetlen, mert a kulturális terjeszkedés mellett olyan nem kimutatható kapcsolatrendszert és hálózatot épített ki, amit egész Afrika kihasznál. A szervezet közreműködésével főként kokainszállítmányok jutnak el biztonságban a Földközi tenger térségébe és onnan tovább Európába, ennek fő tranzitútvonala Algéria és Marokkó. A szállítmányozási feladatokat, feltételezhetően, közvetlen a tuaregek végzik az AQIM iránymutatásával és felügyeletével. A becslések szerint 2007-ben a kokaincsempészet mennyisége 47 tonna volt, 2010-ben az ENSZ 18 tonnára becsülte –, amelynek kereskedelmi értéke 1,25 milliárd dollár volt. 2011-ben a Németországban, Svájcban, Olaszországban és Portugáliában a kábítószer-kereskedelemmel kapcsolatban letartóztatottak 30%-a afrikai származású volt.⁵³⁵

3.3.6.5 Fegyverzet

A szervezet birtokában álló fegyverek típusait és mennyiségét nehéz meghatározni. Az AQIM elődszervezeteitől megörökölt készletet, valamint az illegális úton beszerzett példányokat megbecsülni sem lehet. A Khadafi-rezsim bukását követően a hadsereg állománya visszatért a Száhel-térségbe, azonban a fegyvereit is vitte magával – illetve a környező országokba csempészték át a fegyverek egy részét. A Líbiában 2011-ben kitört polgárháború alkalmával a líbiai hadsereg egykori fegyverkészletének többsége az AQIM birtokába került.⁵³⁶ Az arab tavasz hatására az Afrikában bekövetkezett események során a felerősödő AQIM jelentős fegyverekhez jutott Líbia területén. A polgárháború idején Líbia területéről csak Nigerbe 445 detonátort és nagy mennyiségű Semtex robbanóanyagot juttattak el az ENSZ jelentése alapján.⁵³⁷ Rakétából és aknavetőből az AQIM a líbiai fegyverraktárak elfoglalásával szintén jelentős mennyiséget szerzett magának. A fegyverzsákmány között volt feltételezhetően föld-levegő rakéta is.⁵³⁸ 2013-ban Észak-Mali visszafoglalása során a szervezet, Franciaország szerint, mintegy 50 tonna fegyvert veszített el.⁵³⁹ A médiában és a tudományos jellegű

⁵³⁵ Marsai Viktor: *A szélsőséges iszlamista csoportok Líbiában*. In: Kiss Álmos Péter (szerk.): *Afrikai terrorista és szakadár szervezetek*. NKE Szolgáltató Nonprofit Kft., Budapest, 2016. 107.

⁵³⁶ Uo. 168.

⁵³⁷ Marsai (2016): i.m. 100.

⁵³⁸ Lebovich (2001): i.m. 10.

⁵³⁹ Broeke (2015): i.m. 818.

tanulmányokban a leggyakrabban előforduló, alkalmazott fegyvertípusok például a DSK 12,7 mm légvédelmi géppuska⁵⁴⁰, RPG-7 kézi páncéltörők és AK-47 gépkarabélyok.⁵⁴¹

3.3.7 Az al-Káida elleni harc

3.3.7.1 Nemzetközi Szervezetek tevékenysége

A nemzetközi szervezeteknek különösen nagy jelentősége lett az al-Káida és nemzetközi hálózata, a mozgalom elleni küzdelemben. A részes államok rendszereinek közelítése aktív katonai műveletekben és politikai szándéknyilatkozatokban nyilvánult meg. Bár az al-Káida, mint az első nemzetközi, transzatlanti terrorszervezet, világméretű felháborodást kiváltó és közismert nemzetközi terrortámadásokat végrehajtó szervezet, közvetetten aktiválta a NATO 5. cikkét. Az újabb nemzetközi terrorszervezetek létrejötte esetén is – mint például az Iszlám Állam –, az al-Káida és franchise szervei megmaradnak a szándéknyilatkozatokban, és csak kiegészülnek az újonnan létrejövő szervezetekkel, amelyek a tárgyi és személyi hatályuk kiterjesztését szolgálják.

3.3.7.2 Egyesült Nemzetek Szervezete

Az ENSZ Biztonsági Tanács (BT) az 1333. (2000) határozatban a tálibokat mint a nemzetközi terrorizmus menedékeként és kiképző területeként is működő rezsimet jellemezte. Az ENSZ-tagállamok a határozatban továbbra is határozottak a terrorizmus elleni harcban, hogy a békét és biztonságot garantálni tudják – különösen Afganisztánban. A tálib rezsim engedélyezte a drog és ópium kereskedelmet, amelyre adót vetettek ki. Az így befolyt bevételt a nemzetközi terrorizmus és az Afganisztánban üzemeltetett táborok fejlesztésére fordította. A határozat egyértelműen megnevezi Oszáma bin Ládent és a tálib kapcsolatot is.⁵⁴²

A 2001. szeptember 11-ei terrortámadásokat követően az ENSZ 2005-ben a főtitkár, Kofi Annan javaslatára létrehozta a Terrorizmus Elleni Akciócsoport (*Counter-Terrorism Implementation Task Force – CTITF*) intézményét. A főtitkár a létrehozott munkacsoportnak a terrorizmus témakörében a nemzetközi koordinációt és az ENSZ nevében végzett terrorizmus elleni harc koherenciájának biztosítását szabta. A feladat végrehajtását 25 nemzetből álló csoporttal és hat megfigyelővel kezdte meg – jelenleg összesen 38 fős személyzettel dolgozik.⁵⁴³ A CTITF feladatai a koherencia és együttműködés koordinálása mellett a részes

⁵⁴⁰ Póczik Szilveszter: *Al-Mourabitoun: az „örök” szervezete Észak-Afrikában*. In: Kiss Álmos Péter (szerk.): *Afrikai terrorista és szakadár szervezetek*. NKE Szolgáltató Nonprofit Kft., Budapest, 2016. 189.

⁵⁴¹ Vogel Dávid: *Terrorizmus és terrorizmusellenes tevékenység Nigerben*. In: Kiss Álmos Péter (szerk.): *Afrikai terrorista és szakadár szervezetek*. NKE Szolgáltató Nonprofit Kft., Budapest, 2016. 209.

⁵⁴² ENSZ Biztonsági Tanács 1333. (2000) számú határozata. 1-3. Elérhető: digitallibrary.un.org/record/430002/usage?ln=en (Letöltés ideje: 2022.02.28.)

⁵⁴³ Counter-Terrorism Implementation Task Force (CTITF) Office. 33. Elérhető: www.ipinst.org/wp-content/uploads/2012/06/pdfs_terrorism-directory_3-CTITF-AIQaida.pdf (Letöltés ideje: 2022.02.02.)

államoknak és az ENSZ intézményeinek irányelvek meghatározása a főtitkáron keresztül, anyagi forrás biztosítása, valamint az iroda feladatai során keletkezett adminisztratív, logisztikai vagy kiszervezési feladatok ellátása is.⁵⁴⁴

Az ENSZ 2006-ban létrehozta és elfogadta a terrorizmus elleni globális stratégiáját. A 2006. szeptember 8-án hatályba lépett 60/288. közgyűlési határozat, amely a tagállamok számára ajánlásokat fogalmazott meg a terrorizmussal szemben. A határozat négy pilléres szerkezetben vizsgálja a részes államok lehetőségeit a globális terrorizmus visszaszorítására.

Az első pillérben a terrorizmus elterjedését segítő körülményeket vizsgálja. A terrorizmus kialakulásában tényezőként többek között a helyi konfliktusokat, a terroristák megszégyenítését, a jog uralmának hiányosságát, az emberi jogok megsértését, a vallási vagy nemzetiségi diszkriminációt sorolja fel.⁵⁴⁵

A terrorizmus megelőzése folyamán – mint második pillér – a nemzetállamok megpróbálják megakadályozni a területükön létrejövő kiképző táborok működését, és felszámolják a terrorszervezetekhez köthető bármelyik létesítményt vagy a terrorcselekmények előkészületeit. A nemzetközi joggal összhangban az államok felszámolják a biztonságos menedéket nyújtó területeket, továbbá a terrorizmussal összeegyeztethető személyek ellen jogi eszközökkel is fellépnek. A tagállamok – a 2001. szeptember 11-ei terrorcselekmény tanulságai alapján – törekednek a haladéktalan és valós időben történő információcserére. A terrorizmus elleni küzdelem során a kibertérre – mint a küzdelmet elősegítő dimenzió felhasználására – is ki kell térni.⁵⁴⁶

Harmadik pillérként hangsúlyt kapott az államok saját terrorizmus elleni képességeinek a fejlesztése is. Az állami képességeket illetően az ENSZ bátorítja tagállamait az önkéntes és egyéni terrorizmus elleni fellépésekre, illetve az ilyen jellegű fellépések támogatására, továbbá arra, hogy lehetőségükhöz mérten regionális és szubregionális szinten is csatlakozzanak szervezetekhez a terrorizmus elleni küzdelem jegyében, és a témát informális keretek között is tárgyalják.⁵⁴⁷

Negyedik pillérként az emberi jogok és a jog biztonságának garantálását tűzte ki a stratégia. A terrorizmus elleni harc során a részes államok továbbra is figyelembe veszik az emberi jogokat, menekült jogot és a nemzetközi humanitárius jogokat, valamint segítik az ENSZ és nemzetközi

⁵⁴⁴ Counter-Terrorism Implementation Task Force (CTITF) Office. 33-34. Elérhető: www.ipinst.org/wp-content/uploads/2012/06/pdfs_terrorism-directory_3-CTITF-AIQaida.pdf (Letöltés ideje: 2022.02.02.)

⁵⁴⁵ ENSZ Közgyűlés 60/288. számú határozata az ENSZ globális terrorizmus elleni stratégiája (2006). Elérhető: undocs.org/A/RES/60/288 (Letöltés ideje: 2022.02.02.)

⁵⁴⁶ Uo. 5-6.

⁵⁴⁷ Uo. 7.

közösség által létrehozott, a felsorolt jogok betartását vizsgáló, felügyelő intézmények működését.⁵⁴⁸

A 2006-ban elfogadott terrorizmus elleni globális stratégia az ENSZ keretében a 2001 és 2006 között főként az al-Káida által elkövetett terrorcselekmények tanulságait használta fel. A szeptember 11-én történt terrorcselekmények, valamint a londoni merénylet során az információk a terrorcselekmények megakadályozását vagy az áldozatok számának radikális csökkentését jelenthették volna. A stratégia reflektál továbbá a 2003-tól az iraki al-Káida által végzett tevékenységekre, és a kisebb szélsőséges csoportok működésére is.

2008. szeptember 5-én hatályba lépett a 62/272. közgyűlési határozat, amelyben a szervezet a globális terrorizmus elleni 2006-os stratégiáját továbbra is fenntartja. A stratégia felülvizsgálati javaslata mellett biztatja a még nem részes államok csatlakozását. A határozat elengedhetetlennek tartotta a rendszeres megbeszéléseket és a tagállamok irányelve szerinti működést.⁵⁴⁹

A BT 1904. (2009) számú határozatában a tagállamok kifejezték az al-Káida és szövetségesei emberrablási kísérleteinek – az emberrablás anyagi forrásként való felhasználásának – fokozódása miatti aggodalmukat.⁵⁵⁰ A BT 2133. (2014) számú határozatában elhatározta, hogy aktívan fellép az al-Káida és egyéb terrorszervezetek emberrablási kísérleteivel szemben. A határozat a terrorszervezetek finanszírozása elleni fellépés nevében jött létre, ezért javasolja a tagállamainak az állampolgárok részéről induló, a terrorszervezetek finanszírozására tett kísérleteinek tiltását. Javasolja továbbá, hogy az államok is tartózkodjanak a kifizetésektől, mert az közvetlen a terrorizmus finanszírozásaként értelmezhető.⁵⁵¹

A részes államok, valamint az ENSZ szervezeteinek belső határozataival párhuzamosan katonai, békefenntartó műveleteket is kezdeményezett az al-Káida vagy franchise részeinek felszámolására. Ilyen művelet volt például az AQIM felszámolására indított MINUSMA (*UN Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali*) is, ami 2013. július 1-jétől váltotta fel az addigi Nyugat-afrikai Államok Missziója Maliban (*African-led International Support Mission to Mali – AFISMA*) műveletet.

⁵⁴⁸ Uo. 9.

⁵⁴⁹ ENSZ Közgyűlés 62/272. számú határozata az ENSZ globális terrorizmus elleni stratégiája (2008). 1-2. Elérhető: documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N07/480/03/PDF/N0748003.pdf?OpenElement (Letöltés ideje: 2022.06.13.)

⁵⁵⁰ ENSZ Biztonsági Tanács 1904. (2009) számú határozata. Elérhető: [www.undocs.org/S/RES/1904%20\(2009\)](https://www.undocs.org/S/RES/1904%20(2009)) (Letöltés ideje: 2022.01.23.)

⁵⁵¹ ENSZ Biztonsági Tanács 2133. (2014) számú határozata. Elérhető: digitallibrary.un.org/record/764135/files/S_RES_2133%282014%29-EN.pdf (Letöltés ideje: 2022.01.23.)

3.3.7.3 Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO)

2001. szeptember 11-ei terrorcselekményeket követően az Amerikai Egyesült Államok megindította a terrorizmus elleni harcát. A NATO az Egyesült Államok miatt lépett be elsődlegesen Afganisztánnal a terrorizmus elleni küzdelembe. 2001. szeptember 12-én a szervezet tagállamai biztosították az Egyesült Államokat, és a Washingtoni Szerződés 5. cikkének érvényesítése mellett döntöttek – október 2-án az Észak-atlanti Tanács is jóváhagyta. 2001. december 20-án az ENSZ BT 1386. (2001) számú határozattal megadta a jogalapot a NATO számára a Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erő (*International Security Assistance Force – ISAF*) felállítására és működésére. Az ISAF, az afgán kormány felkérésére, kezdetben Kabulban és a város körüli területeken segítette a béke és biztonság fenntartását. 2003 augusztusában a NATO és az ISAF művelet az egész országra kiterjedő jogkört kapott az ENSZ BT 1510. számú határozata alapján.⁵⁵² A művelet során az afgán kormányzás helyreállításán és a nyugati nemzetállami jogkörök biztosításának lehetőségén dolgoztak. 2014 decemberében a misszió befejezésével Afganisztán biztonságos államként az afgán biztonsági erők teljes kapacitásával, maximális hatékonysággal működött volna.⁵⁵³

Az ISAF műveleti területének három évig tartó kiterjesztési folyamata szakaszosan ment végbe, párhuzamosan az ISAF keretében működő tartományi újjáépítő csoportok (*provincial reconstruction team – PRT*) hálózatának bővítésével. (A PRT rendszert 2002 novemberében az Amerikai Egyesült Államok és az ENSZ, valamint nem kormányzati szervezetek közösen hozták létre. Az első PRT-t az Amerikai Egyesült Államok 2002 körül indította el; a szövetségesi komplex PRT-k működésüket 2003 januárjában kezdték meg, és földrajzilag egészen 2006 októberéig terjeszkedett.⁵⁵⁴ Feladata a központi és helyi kormányzat támogatása és a tartományok újjáépítésének szervezése, igazgatása volt.) A Tartós Szabadság Hadművelet az ISAF-nek átadott PRT-k után sem szűnt meg. Az ISAF parancsnokság vezetői hetente üléseztek a Tartós Szabadság Hadművelet amerikai vezetőivel.⁵⁵⁵

Aktív Elkötelezettség Műveletet (*Operation Active Endeavour – OAE*) 2001. október 6-án hozták létre és kezdte meg működését a Földközi-tengeren, majd 2001. október 26-án nevezték át a jelenleg is ismert Active Endeavour névre. A művelet célja a terrorszervezetek mozgási és

⁵⁵² ENSZ Biztonsági Tanács 1510. (2003) számú határozata. Elérhető: www.un.org/press/en/2003/sc7894.doc.htm (Letöltés ideje: 2022.02.08.)

⁵⁵³ ISAF's mission in Afghanistan (2001-2014). NATO, 2022. Elérhető: www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69366.htm (Letöltés ideje: 2022.02.08.)

⁵⁵⁴ William Maley: Provincial Reconstruction Teams in Afghanistan – how they arrived and where they are going. NATO, 2007. Elérhető: www.nato.int/docu/review/articles/2007/07/01/provincial-reconstruction-teams-in-afghanistan-how-they-arrived-and-where-they-are-going/index.html (Letöltés ideje: 2022.02.19.)

⁵⁵⁵ Bali József: A NATO afganisztáni szerepvállalásának keretei, a bővüléséhez vezető tényezők. *Hadtudomány* 2008 (10), 3-4, 6-7. Elérhető: www.mhht.eu/hadtudomany/2008/3_4/2_7.pdf (Letöltés ideje: 2022.02.19.)

kereskedelmi útvonalainak felszámolása, valamint a tömegpusztító fegyverek alkalmazásának megakadályozása volt. 2016 októberében a varsói csúcstalálkozót követően befejezte működését és létrejött a Tengeri Őr Művelet (*Operation Sea Guardian*). Az új művelet már egy, az embercsempészet, illegális migráció és a térség egyéb, nem csak a terrorizmus témakörében működő rugalmas haditengerészeti műveletként jött létre.⁵⁵⁶

2007. március 5-én és április 12-én 4.500 ISAF – a résztvevő államok Spanyolország, Portugália, Olaszország és Norvégia – és 1.000 afgán katonával Afganisztán déli területén hajtották végre az Achilles Műveletet (*Operation Achilles*). A művelet célja a déli határ lezárása a tálibok elől, ezáltal a tálibok nyugati szabad átjárását is megszüntetni.⁵⁵⁷

A NATO rendelkezik az aktív műveletek mellett terrorizmus elleni irányelvi útmutatással (*Counter-terrorism Policy Guidelines*) is, amely a szövetségesek terrorizmus elleni műveletei vonatkozásában három fontos területre hívja fel a figyelmet. A tudatosság, mint első alappillér, a NATO-tagállamok terrorizmussal kapcsolatos fenyegetettségéről kialakított kép, a hírszerzésen és felderítésen, valamint a konzultációkon és párbeszédiken keresztül. A tagállamok a napi hírszerzési és felderítési információk kölcsönös megosztásán kívül elemzéseket is készítenek. A NATO mint szervezet a részes államok információmegosztásán kívül kapcsolatot tart fenn és párbeszédet folytat például az ENSZ vagy az Európai Unió szerveivel és tagállamaival is. A képességek, mint második pillér, folyamatos fejlesztése a tagállamok kötelezettsége annak érdekében, hogy megfelelő megelőzést, védelmet biztosítsanak, valamint válaszlehetőséggel rendelkezzenek az aszimmetrikus kihívásokra. (A képességfejlesztéseket a tagállamok főként a Terrorizmusellenes munkaprogram [*Defence against terrorism programme of work – DAT POW*] alapján végzik. A munkaprogramról 2004-ben az isztanbuli csúcson döntöttek. A program célja az aszimmetrikus kihívások elleni megfelelő védelem – katonai és polgári értelmében egyaránt.)⁵⁵⁸ A harmadik pillér az elkötelezettség: kapcsolattartás a NATO partnereivel és a nemzetközi szervezetekkel; új kapcsolatok létrehozása és a folyamatos párbeszéd elengedhetetlen. A harmadik pillérben szerepet kapott a Tudomány a Békéért és Biztonságért Program (*NATO Science for Peace and Security Programme – SPS*). A program keretében a szervezet tagállamainak szakértői és tudósai folyamatos párbeszédet folytatnak, vitákat a terrorizmus témakörében. Az

⁵⁵⁶ Gazdag Ferenc – Remek Éva: *A biztonsági tanulmányok alapjai*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. 89.

⁵⁵⁷ Carlos Echevarria Jesús: Risks facing the Spanish contingent in Afghanistan (ARI). Real Instituto Elcano, 2008. Elérhető: www.realinstitutoelcano.org/en/analyses/risks-facing-the-spanish-contingent-in-afghanistan-ari/ (Letöltés ideje: 2022.03.03.)

⁵⁵⁸ Defence against terrorism programme of work (DAT POW). Elérhető: www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50313.htm (Letöltés ideje: 2022.02.09.)

információcsere és a terrorizmus megértésére, válaszlépések kidolgozásával párhuzamosan egy szakértői hálózatot is fenntart.⁵⁵⁹

2015. január 1-jén, az ISAF tevékenységének befejezését követően kezdődött az Eltökélt Támogató Misszió (*Resolute Support Mission – RSM*). A művelet célja az ISAF megszűnésével az afgán biztonsági erők további képzésekkel való támogatása – az RSM már nem harcoló misszió volt. A művelet alapját az afganisztáni kormány meghívója és az ENSZ BT 2189. (2014) számú határozata adta. A művelet Kabuli központtal működött és négy további katonai bázissal jött létre – Mazar-e Sharif, Herat, Kandahar és Laghman. 2021. április 14-én a szervezet felismerte, hogy az Afganisztánban kialakult helyzetre nincs megfelelő katonai megoldás. Megkezdődött ezért 2021. március 1-jével a szövetséges csapatok kivonása. Hivatalosan az Eltökélt Támogató Misszió 2021 szeptemberében befejezte működését.⁵⁶⁰

3.3.7.4 Európai Unió

2001. február 26-án az Európai Unió Tanácsa elfogadta az Oszáma bin Ládén és az al-Káida, valamint az al-Káidához köthető személyek, szervezetek pénzügyi forrásainak befagyasztását – 2001/154/KKBP. Európában a 2001. szeptember 11-ei terrortámadások döbbenetet váltottak ki, és a tagállamok kötelezettségvállalásainak teljesítését tették szükségessé.

A 2001. szeptember 11-ei terrorcselekmények következtében és az ENSZ BT 1373. számú határozatának eleget téve az Unió közös álláspontban elfogadta a Tanács 2001/931/KKBP határozatát. A 2001. december 27-i határozat egy közös álláspont a terrorizmus leküzdésére vonatkozó különös intézkedések alkalmazásáról. A határozat rögzíti a terrorcselekmény, a terrorista, terrorista csoport fogalmakat és az ellenük alkalmazandó korlátozó intézkedéseket.

2002. június 13-án a Tanács létrehozta a terrorizmus elleni kerethatározatát, amelyet 2017-ben a 2017/541. számú a terrorizmus elleni küzdelemről szóló irányelv váltott fel. A kerethatározat értelmében a tagállamok a terrorizmus bűncselekményeként fogadták el azon cselekményeket, amelyeknek a célja, hogy *„a lakosságot komolyan megfélemlítsék, vagy állami szervet vagy nemzetközi szervezetet jogellenesen arra kényszerítsenek, hogy valamely intézkedést tegyen, vagy ne tegyen meg, vagy egy állam vagy nemzetközi szervezet alapvető politikai, alkotmányos, gazdasági vagy társadalmi rendjét súlyosan megzavarják vagy lerombolják.”*⁵⁶¹

A végrehajtás céldátuma 2002. december 31. volt.⁵⁶² A 2017/541. számú irányelv a terrorizmust

⁵⁵⁹ Countering terrorism. Elérhető: www.nato.int/cps/en/natohq/topics_77646.htm (Letöltés ideje: 2022.02.10.)

⁵⁶⁰ Resolute Support Mission in Afghanistan (2015-2021). Elérhető:

www.nato.int/cps/en/natohq/topics_113694.htm#top (Letöltés ideje: 2022.02.08.)

⁵⁶¹ 2002/475/ EU tanácsi kerethatározata a terrorizmus elleni küzdelemről. Európai Unió Hivatalos Lapja, 2002 (19), 6. 19. Elérhető: eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002F0475&from=HU (Letöltés ideje: 2022.02.16.)

⁵⁶² Uo. 20-21.

mint az Unió egységét alapvetően megrengetni képes cselekményt írja le. A demokrácia és a jogállamiság intézményét alapjaiban megrengető, legsúlyosabb támadás, amely sérti a tagállamok közös vállalásait is. Az irányelv hangsúlyozza, hogy a tagállamoknak tovább kell közelíteni a terrorizmus témakörében az egyes definíciókat, valamint a cselekményeket akkor is büntetni kell, ha az a kibertérben történik.⁵⁶³

2005. november 30-án megjelent az Európai Unió terrorizmus elleni stratégiája, amit szintén a 2004. március 11-ei madridi terrortámadás befolyásolt, és gyorsította meg elfogadását. A stratégia négy alappillérre épül – megelőzés, védelem, üldözés, reagálás.⁵⁶⁴ A megelőzés mint első pillér keretében a terroristákat és az újabb terrorszervezetekhez való csatlakozókat szükséges megakadályozni. Az al-Káida és a hasonló radikális szervezetek toborzó tevékenységét kell megszüntetni. A radikalizálódás csökkentése érdekében az első pillér szerint elsősorban a tagállamok feladata a saját lakosságukat szabályozni és figyelni regionális és lokális szinten.⁵⁶⁵

A második pillér a védelem, amelyben a tagállamok elsődleges felelőssége a lehetséges célpontok védelmének biztosítása. A támadások végrehajtásának megnehezítése azonban már az Unió feladata is. Az Unió kiemeli a közös határok védelmét és hangsúlyozza, hogy a terroristákat már a határokon meg kell állítani az Unióba való belépés előtt.⁵⁶⁶

A harmadik pillér, az üldözés, célja, hogy a terrorszervezeteket már a tervezéstől kezdve folyamatosan szabotálják a tagállamok, és a támadásra készülő személyeket – sikertelen terrorcselekmény kísérlete esetén is – elítélik, jogilag büntessék. Az Unió elősegíti az információ és hírszerzési adatok tagállamok közötti cseréjét. A hírszerzési és felderítési információkat a Joint Situation Center segítségével koordinálják és osztják meg a tagállamok között.⁵⁶⁷

A negyedik pillér, a reagálás, a bekövetkezett terrortámadás közvetlen és a tagállamokra kiható hatásának csökkentésével foglalkozik. Közvetlen terrortámadás következtében előfordulhat, hogy egy tagállam nem képes megfelelő válaszcselekményre, ezért az Unió és tagállamok a szolidaritás keretében segítséget nyújtanak.⁵⁶⁸

⁵⁶³ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/541 irányelve (2017. március 15.) a terrorizmus elleni küzdelemről, a 2002/475/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról, valamint a 2005/671/IB tanácsi határozat módosításáról. 7. Elérhető: eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017L0541&from=HU (Letöltés ideje: 2022.02.16.)

⁵⁶⁴ The European Union Counter-Terrorism Strategy. Council of The European Union, 2005, 6. Elérhető: data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2014469%202005%20REV%204/EN/pdf (Letöltés ideje: 2022.02.14.)

⁵⁶⁵ Uo. 7-9.

⁵⁶⁶ Uo. 10.

⁵⁶⁷ Uo. 12.

⁵⁶⁸ Uo. 15-16.

2020. december 9-én megjelent az Európai Unió újabb terrorizmus elleni programja, amely megtartotta négypilléres szerkezetét – előrejelzés, megelőzés, védelem, reagálás. Az új dokumentum továbbra is megjelöli az al-Káidát és franchise szervezeteit mint potenciális fenyegetést.⁵⁶⁹

3.3.7.5 Nemzetállamok küzdelme az al-Káidával szemben

A nemzetállamok többsége legalább egy, az előző részben tárgyalt nemzetközi szervezet tagja, és részt vett egy vagy több terrorizmus elleni küzdelmet érintő intézkedésben, katonai műveletben. A nemzetközi szervezetek azonban csak azon minimumokat szabályozzák, amelyek egységesen ajánlottak vagy kötelezettek számukra. Az államoknak ezért lehetőségük van több vagy opt. out esetén kevesebb intézkedés végrehajtására. A nemzetállamokról szólva a terrorszervezeteknél már ismertetett országok – például az ETA esetén Spanyolország vagy az (P)IRA esetén Nagy-Britannia, valamint a globális nagyhatalmak, az Amerikai Egyesült Államok és Franciaország mint az ENSZ Biztonsági Tanács állandó tagjai – válaszait részletezem ebben a fejezetben.

3.3.7.5.1 Amerikai Egyesült Államok

Az Amerikai Egyesült Államokban a 2001. szeptember 11-ei terrortámadásokat követően történt radikális változás a terrorizmus elleni küzdelemben. George W. Bush amerikai elnök meghirdette a terror elleni háborút (*War on Terror - WOT*), ami a terrorizmus elleni küzdelem jegyében az amerikai társadalomnak, szövetségeseinek és a világnak eredményezte az afganisztáni és a 2003-as iraki háborút, valamint számtalan kisebb helyi konfliktust. Az USA-ról szólva ezért ebben a részben csak az al-Káidára vonatkoztatva a 2001. szeptember 11-ei terrortámadások következményeit ismertetem.

3.3.7.5.1.1 Politikai és törvényhozói válaszok az al-Káida ellen

A 2001. szeptember 11-ei terrortámadást követően a katonai és politikai válaszokkal párhuzamosan a pénzügyi forrásokat is elkezdte befagyasztani vagy visszakövetni a Bush-adminisztráció. Ennek volt része a terrorizmus finanszírozásának felderítését célzó program (*Terrorist Finance Tracking Program – TFTP*). A program célja a terrorszervezetek pénzmozgásának nyomon követése, ezzel segítve a kormány terrorizmus elleni harcát. A pénzügyi mozgások megfigyelésével a terrorszervezetek napi működése mellett a kormány képes a tervezés alatt álló terrorcselekményekre felkészülni, azokat esetleg megelőzni. A program keretében az Egyesült Államok együttműködik a belgiumi székhellyel működő

⁵⁶⁹ Az EU terrorizmus elleni programja: előrejelzés, megelőzés, védelem, reagálás. Brüsszel, Európai Bizottság, 2020. 1. Elérhető: eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0795&from=HU (Letöltés ideje: 2022.02.16.)

Nemzetközi Bankközi Pénzügyi Telekommunikációs Társaság (*Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication – SWIFT*) szervezettel.⁵⁷⁰ Az együttműködést 2010. augusztus 1-jén kibővítették egy az Európai Unióval megkötött szerződéssel is. A megállapodás célja a terrorizmus megelőzése, felderítése és az igazságszolgáltatási folyamatok támogatása, valamint a terrorszervezetek pénzügyi forrásainak felderítése, befagyasztása az Európai Unió területén tárolt adatok felhasználásával.⁵⁷¹ A program 2001-es indulását követően az uniós tagállamok és az Amerikai Egyesült Államok a rendszert olyan terrorcselekményeknél is felhasználta, mint a 2004. márciusi madridi és a 2005. júliusi londoni robbantás sorozat.⁵⁷²

George W. Bush 2001. október 26-án aláírta a hazafias törvényt (*USA Patriot Act*, hivatalos megnevezése *Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism Act of 2001*), amely lehetővé tette az Egyesült Államok számára, hogy erőt alkalmazzon az ország nemzetbiztonságát fenyegető terrorszervezetekkel szemben. A törvény megoldotta a korábbi hírszerzési és bünyügyi, nyomozói szervezetek közötti vitákat a jogkörüket illetően. Szövetségi ügynökök bírói végzés alapján lehetőséget kaptak lehallgatók és nyomkövetők alkalmazására a terrorizmussal kapcsolatba hozható személyek esetében is. Az ügynökök rendelkezésére áll továbbá a személlyel kapcsolatos, akár üzleti információk lekérdezésének és megismerésének eszköze.⁵⁷³ Az FBI szerepe ezért meghatározásra és pontosításra került a nemzetbiztonsági szervezetek között. A törvény értelmében a nyomozóiroda a továbbiakban jogosult a hagyományos bűnüldözői eszközök igénybevételére és alkalmazására, illetve a nemzetközi terrorizmussal kapcsolatban felderítő és hírszerzői eszközöket és módszereket is alkalmazhat.⁵⁷⁴

2004-ben megjelent és hatályba lépett a nemzetbiztonsági közösséget megreformáló hírszerzési reform és terrorellenes törvény (*Intelligence Reform and Terrorism Prevention Act - IRTPA*).

⁵⁷⁰ Terrorist Finance Tracking Program (TFTP). U.S. Department of Treasury. Elérhető: home.treasury.gov/policy-issues/terrorism-and-illicit-finance/terrorist-finance-tracking-program-tftp (Letöltés ideje: 2022.02.22.)

⁵⁷¹ Agreement between the European Union and the United States of America on the processing and transfer of Financial Messaging Data from the European Union to the United States for the purposes of the Terrorist Finance Tracking Program. Európai Unió Hivatalos Lapja, 2010. 7. Elérhető: eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:84c098b4-275c-49d7-bbf8-73e978be1818.0016.01/DOC_2&format=PDF (Letöltés ideje: 2022.02.23.)

⁵⁷² Joint Report from the Commission and the U.S. Treasury Department regarding the value of TFTP Provided Data pursuant to Article 6 (6) of the Agreement between the European Union and the United States of America on the processing and transfer of Financial Messaging Data from the European Union to the United States for the purposes of the Terrorist Finance Tracking Program. European Commission, 2013. 3-4. Elérhető: ec.europa.eu/home-affairs/system/files/2020-09/20131127_tftp_annex_en.pdf (Letöltés ideje: 2022.02.23.)

⁵⁷³ The USA Patriot Act: Preserving Life and Liberty. Department of Justice. Elérhető: www.justice.gov/archive/ll/highlights.htm (Letöltés ideje: 2022.02.23.)

⁵⁷⁴ Lenhoffer Péter – Nagy László: A 2001. szeptember 11-ei terrortámadás hatása az Amerikai Egyesült Államok nemzetbiztonsági rendszerére. *Hadtudományi Szemle*, 2020 (13), 5. 29.

A reform két pillérré épült: az első kiszélesítette az Amerikai Egyesült Államokra fenyegetést jelentő tényezők körét, valamint egyesítette a külföldi és belföldi hírszerzési törekvéseket. A cél az információmegosztás és a hírszerző tevékenységek összehangolása.⁵⁷⁵ Az együttműködést a Nemzeti Hírszerzési Igazgató Hivatala (*Office of the Director of National Intelligence – ODNI*) végzi a nemzeti hírszerzési program megalkotása és alakítása mellett; célokat és prioritásokat határoz meg a hírszerző ügynökségeknek, valamint tanácsadó szerepet tölt be az elnök és a Nemzetbiztonsági Tanács (*National Security Council – NSC*), valamint a Belbiztonsági Tanács (*Homeland Security Council – HSC*) számára.⁵⁷⁶ A törvény értelmében a hírszerzés reformjával párhuzamosan a terrorelhárítási feladatok összehangolása is megkezdődött. 2005-ben ezért létrehozták a Nemzeti Hírszerzési Igazgató (*Director of National Intelligence – DNI*) pozícióját, és a felügyelete alá került a Nemzeti Terrorelhárítási Központ (*National Counterterrorism Center – NCTC*), amely fórumként is funkcionál.⁵⁷⁷

3.3.7.5.1.2 Katonai válaszok az al-Káida ellen

3.3.7.5.1.2.1 Tartós Szabadság Hadművelet

A Tartós Szabadság Hadművelet (*Operation Enduring Freedom – OEF*) hivatalosan 2001. október 7-én kezdődött. Az Egyesült Államok általános célja Afganisztánnal szemben, hogy megakadályozzák az al-Káida terrorszervezet működését, nemzetközi tevékenységét és felszámolják támogatói hálózatát, valamint megszüntetni a terrorszervezetnek működési területet biztosító Afganisztánt és szomszédos területeit – mint bázisterületeket.⁵⁷⁸

Az amerikai hadsereg azonban olyan nem katonai problémával találta magát szembe, mint a humanitárius segítségnyújtás, valamint a hadifoglyok őrzése, lefegyverzése. 2001 decemberére hoztak csak létre külön alegységeket, amelyek feladata a foglyok kihallgatása vagy őrzése, valamint a kiemelten fontos fogvatartottak guantanamoi átszállítása.⁵⁷⁹

A hadművelet végül tizenhárom év után 2014. december 29-én Barack Obama kabuli beszédével ért véget.⁵⁸⁰ A művelet és a tizenhárom év alatt az Amerikai Egyesült Államok

⁵⁷⁵ Intelligence Reform and Terrorism Prevention Act of 2004. U.S. Senate Committee on Homeland Security and Governmental Affairs. Elérhető: www.hsgac.senate.gov/imo/media/doc/ACF6396.pdf (Letöltés ideje: 2022.02.24.)

⁵⁷⁶ Lenhoffer – Nagy (2020): i.m. 26-27.

⁵⁷⁷ Mission, Vision & Values. Office of the Director of National Intelligence, é.n. Elérhető: www.dni.gov/index.php/who-we-are/mission-vision (Letöltés ideje: 2022.02.24.) és Who we are. Office of the Director of National Intelligence. Elérhető: www.dni.gov/index.php/who-we-are (Letöltés ideje: 2022.02.24.)

⁵⁷⁸ Varga Attila: Az Amerikai Egyesült Államok Afganisztán-stratégiájának alakulása az elmúlt 16 évben. *Felderítő Szemle*, 2017 (16), 2. 35. Elérhető: www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2017-2.pdf (Letöltés ideje: 2022.02.19.)

⁵⁷⁹ Varga (2017): i.m. 39.

⁵⁸⁰ After 13 years, Operation Enduring Freedom concludes in Afghanistan. DOD News Defense Media Activity, 2014. Elérhető: www.nationalguard.mil/News/Article/576922/after-13-years-operation-enduring-freedom-concludes-in-afghanistan/ (Letöltés ideje: 2022.02.20.)

összesen 2.352 fő halálos áldozatot jegyzett, ebből az afganisztáni terület 2.218 halálos áldozatot számlált.⁵⁸¹

Az Egyesült Államok bár felszabadítottak minősítette Afganisztán területét a tálib hatalomtól, valamint az al-Káidától, a CIA azonban olyan területeket kezdett vizsgálni, ahol ellenállás alakulhat ki. Olyan területeket, ahol a gerilla hadviselésre építő, terrorcselekményeket is végrehajtó, hosszú és elhúzódó fegyveres ellenállás jöhet létre.

2002. március 2-án az Amerikai Egyesült Államok megkezdte Anakonda Hadműveletét (*Operation Anaconda*) Shahi-Kot-völgy, Tora Bora térségében. (A hadművelet összesen 181 km²-en történt, amelyből az amerikaiak 103 km²-t vállaltak magukra. A hideg – mínusz 5–10 fok –, ködös időjárás, valamint a domborzati magasság – 2.500–3.000 m – a légi szállítást, és a légi támogatást is megnehezítette.⁵⁸²) A műveletben közel 2.500 szövetséges szárazföldi, főként különleges műveleti alegység és az amerikai 10. hegyi és 101. légi szállítású hadosztály, valamint 500 Északi Szövetséghez tartozó afgán erő vett részt.⁵⁸³ A két hétig tartó műveletet követően sikerült elfoglalni a völgyet, azonban nyolc amerikai katona meghalt és 72 megsebesült. A művelet kínos, negatív visszhangját bin Ládén sikeres elmenekülése váltotta ki.⁵⁸⁴

Az *Operation Freedom's Sentinel* művelet, a Tartós Szabadság Hadművelet utódjaként már egy támogató, kiképzői és segítői feladatszabással indult 2015. január 1-jén. 2015-ben a műveletben 10.000 amerikai katona vett részt, a NATO RSM missziójával párhuzamosan. A misszió céljait 2015. október 1-jén John F. Campbell tábornok úgy határozta meg, mint a NATO RSM missziós részvétel, valamint a hátramaradt al-Káida szervezet felszámolása.⁵⁸⁵

Donald Trump elnök afganisztáni tervét 2017. augusztus 21-én ismertette, amelyben az Amerikai Egyesült Államokat veszélyeztető terrorfenyegetés és az azt támogató felkelések leverése volt a cél. (A beszédében kiemelte, hogy a tömegpusztító fegyvereket külön figyelemmel kell kísérni, a terrorszervezethez kerülését meg kell akadályozni.)⁵⁸⁶

⁵⁸¹ Casualty Status. U.S Department of Defense, 2022. Elérhető: www.defense.gov/casualty.pdf (Letöltés ideje: 2022.02.20.)

⁵⁸² Richard L. Kugler – Michael Baranick – Hans Binnendijk: *Operation Anaconda: Lessons for Joint Operations*. National Defence University, Washington DC., 2009. 4. Elérhető: apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA496469.pdf (Letöltés ideje: 2022.02.20.)

⁵⁸³ Kőszegvári Tibor – Resperger István: *A nemzetközi terrorizmus elleni küzdelem katonai tapasztalatai*. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2013. 14.

⁵⁸⁴ Varga (2017): i.m. 40.

⁵⁸⁵ Barbara Salazar Torreon: U.S. Periods of War and Dates of Recent Conflicts. Congressional Research Service, 2019. 7-8. Elérhető: crsreports.congress.gov/product/pdf/RS/RS21405/30 (Letöltés ideje: 2022.02.20.)

⁵⁸⁶ Uo. 8.

3.3.7.5.1.2.2 Terrorizmus elleni háború Afrikában

Az afrikai kontinenssel a korábbi al-Káida ideiglenes szudáni áttelepülése miatt már volt tapasztalta a Clinton-adminisztrációnak. 2001. szeptember 11-ét követően egy újabb Afganisztán kialakulásának megakadályozása miatt Afrika is kiemelt szerepet kapott a terrorizmus ellen indított háborúban – az érintett és prioritással rendelkező terület az „Afrika Szarva”, az országokat nevesítve Dzsibuti, Eritrea, Etiópia, Szudán, Kenya, Szomália és Jemen.⁵⁸⁷

Operation Infinite Reach

A Többnemzeti Összhaderőnemi Alkalmi Harci Kötelék Afrika Szarvában (*Combined Joint Task Force in the Horn of Africa – CJTF-HOA*) az Amerikai Egyesült Államok egyik legeredményesebb katonai együttműködési, szövetségi rendszere lett az afrikai kontinensen. A szövetség keretében a különleges műveleti erők jelentősen hozzájárultak az afrikai országok kiképzéséhez, módszereik továbbfejlesztéséhez, amellyel egy eredményesebb terrorizmus elleni küzdelemre képes országokká lettek. A művelet központja a Camp Lemonier bázis, Dzsibuti. A művelet célja a regionális stabilitás, a helyi konfliktusok megoldása, valamint az Egyesült Államok és partnerei érdekeinek, biztonságának garantálása; a terrorizmus témakörében pedig a transznacionális terrorszervezetek, mint amilyen az al-Káida is, felkutatása, bázisainak szétrombolása és a terrorszervezet működésének felszámolása.⁵⁸⁸

Az Egyesült Államok kezdeményezésére 2002-ben létrejött a Pán-Szaheli Kezdeményezés (*Pan-Sahel Initiative – PSI*) Csád, Niger, Mauritánia és Mali részvételével. A kezdeményezés 2002-es indulásakor az Amerikai Egyesült Államok hétmillió dolláros anyagi forrást biztosított.⁵⁸⁹ Az együttműködés célja a határokon átkelő emberek és áruk gyanús mozgásának felderítése és az arra való reagálás. Az Amerikai Egyesült Államok tekintetében az intézkedés az afrikai béke és biztonság erősítését célozta, és a terrorizmus elleni küzdelem miatt volt prioritása a kontinensen.⁵⁹⁰ Jogutódként 2005-ben létrehozták és kibővítették a korábbi kezdeményezést az AQIM és az afrikai kontinensen működő terrorszervezetek elleni küzdelem koordinálására, a Transzaharai Terrorizmusellenes Partnerség (*Trans-Sahara Counterterrorism Partnership – TSCTP*) intézményeként. A partnerség felelt az Amerikai Egyesült Államok

⁵⁸⁷ John (2007): i.m. 144.

⁵⁸⁸ Combined Joint Task Force in the Horn of Africa. U.S. Africa Command, é.n. Elérhető: www.africom.mil/about-the-command/our-team/combined-joint-task-force---horn-of-africa#:~:text=Combined%20Joint%20Task%20Force%2DHorn%20of%20Africa%20conducts%20operations%20to,protect%20U.S.%20and%20coalition%20interests. (Letöltés ideje: 2022.02.21.)

⁵⁸⁹ John Davis: *The bush Model: US Special Forces, Africa, and the War on Terror*. In: John Davis: *Africa and the war on terrorism*. Ashgate Publishing Limited, Farnham, 2007. 150-151.

⁵⁹⁰ Pan Sahel Initiative. U.S. Department of State, 2002. Elérhető: 2001-2009.state.gov/s/ct/rls/other/14987.htm (Letöltés ideje: 2022.02.16.)

szervezeteinek – kezdetben a Védelmi Minisztérium és az USA Nemzetközi Fejlesztési Hivatala (*U.S. Agency for International Development – USAID*) – és a később csatlakozott afrikai államok közötti összehangolt terrorizmus elleni küzdelemért. 2009-ben a kezdeményezést átalakították és létrehozták a Kelet-Afrikai Regionális Stratégiai Kezdeményezést (*East African Regional Strategic Initiative – EARSII*). A kezdeményezés célja a regionális terrorizmus elleni képességek fejlesztése, valamint a szélsőséges erők felszámolása volt. A kezdeményezés részes államai: Comore-szigetek, Dzsibuti, Eritrea, Etiópia, Kenya, Mauritánia, Seychelle-szigetek, Szomália, Szudán, Tanzánia és Uganda. A részes államoknak az Amerikai Egyesült Államok segítséget nyújt a következőkben:⁵⁹¹

- Határvédelem – A kezdeményezés keretében Kenya, Etiópia és Dzsibuti részesül technikai és képzési segítségben. Légi határvédelmi feladatok ellátásában és az ehhez szükséges képesség továbbfejlesztésében Tanzánia, Kenya és Uganda jogosult támogatásra.
- Partvédelem – A kezdeményezés technikai és képzési lehetőséget biztosít Dzsibuti, Kenya és Eritrea közvetlen partvédelme és a haditengerészete számára. A térségben ezzel párhuzamosan az Egyesült Államok külön haditengerészeti gyakorlatok megszervezését és lefolytatását is magára vállalta a részes államok részvételével.
- Rendőrségi kiképzés, továbbképzés – A rendőrség mindennapi működéséhez és hatékonyságának fokozásához elengedhetetlen technikai felszerelések biztosítása.
- Terrorizmuselleni pénzügyi felkészítés – Pénzmosás, korrupció visszaszorítása érdekében a kezdeményezés technikai és joghatósági segítséget nyújt a tagállamoknak, valamint pénzügyőrökből felderítő alegységek létrehozása és kiképzése a cél.
- Ügynökségközi terrorizmus elleni együttműködés – A terrorizmus elleni alegységek alkalmi kötelékeket hoztak létre, amelyekkel a tagországok hírszerző, felderítő és nemzetbiztonsági szolgálatai közötti együttműködés és párbeszéd megindítása a cél, a terrorizmus megelőzése jegyében.
- Szélsőségesek befolyásolása – A kezdeményezés pénzügyi forrást biztosít az oktatásra, továbbképzési és felzárkóztatási programokra a támogatás nélkül működő muszlim társadalmi csoporton belül. A programok a társadalomban a tanárok képzésében, továbbképzésében és az olvasottság növelésében, a világ felé való nyitás lehetőségeinek tágításában jelennek meg.

⁵⁹¹ Lauren Ploch: Countering Terrorism in East Africa. Congressional Research Service, 2010. 23-25. Elérhető: sgp.fas.org/crs/terror/R41473.pdf (Letöltés ideje: 2022.02.21.)

A terrorszervezetek afrikai kontinensre való átköltözésének, valamint a területen működő szervezetek észrevétlen kereskedelmének és mozgásának megakadályozására létrehozták az Afrikai Parti- és Határbiztonsági Programot (*African Coastal and Border Security Program – ACBSP*). A program célja az afrikai országok közötti illegális tevékenységek felderítése és beszüntetése. Az illegális tevékenységek között szerepelt a tiltott határátlépés, a csempészet és a kalózkodás. A program kezdeti anyagi forrása négymillió dollár volt, amit az Egyesült Államok évente a program részére elkülönített. A program részes államai pedig Angola, Csád, Dzsibuti, Eritrea, Etiópia, Gabon, Kenya, Nigéria, Uganda és São Tomé és Príncipe.⁵⁹²

Operation Flintlock

A művelet 2005. június 6–26. között zajlott először később éves hadgyakorlattá vált, amit a NATO, az Amerikai Egyesült Államok és a G5 Száhel országai rendeztek. A gyakorlaton 700 fő különleges műveleti alegység és 2.000 fő, a TSCTP partnerségi kezdeményezésben résztvevő országok katonái vettek részt, továbbá közvetlen vagy közvetett szerepben a NATO és az európai országok hadseregei is. A gyakorlat első szakasza egy fiktív terrorizmus ellenes művelet volt, és egyben egy aktív kiképzési szakasszal indult. A további szakaszokban az Egyesült Államok segítette a közösen vagy országonként egyénileg szervezett felkészítések során a hadseregek pontos és precíz tanulási folyamatát.⁵⁹³ Mauritánia és Szenegál közös rendezésében 2020. február 17–28. között ismét a Flintlock hadgyakorlatra került sor. A résztvevő országok voltak: az afrikai kontinensről Benin, Burkina Faso, Kamerun, Csád, Zöld-sziget, Elefántcsontpart, Guinea, Ghána, Mauritánia, Mali, Marokkó, Niger, Nigéria, Szenegál és Togo; Európából Portugália, Olaszország, Ausztria, Belgium, Norvégia, Lengyelország, Egyesült Királyság, Franciaország, Németország, Csehország, Hollandia; az amerikai kontinensről Kanada, Amerikai Egyesült Államok, Brazília, valamint a Csendes-óceán másik oldaláról Japán. A gyakorlat során harcászati szinten a kis alegységekkel végrehajtott feladatok kerültek túlsúlyba – például közelharc-gyakorlat, határvédelmi feladatok, hírszerzési és felderítési feladatok. Hadműveleti szinten a mauritániai parancsnokság regionális irányítói és koordináló képességeit tesztelték egy összetett, fiktív forgatókönyv alapján – amely a valósághoz hasonló regionális biztonsági problémáról szólt.⁵⁹⁴

⁵⁹² John (2007): i.m. 68.

⁵⁹³ Uo. 155-156.

⁵⁹⁴ Flintlock. U.S. Africa Command. é.n. Elérhető: www.africom.mil/what-we-do/exercises/flintlock (Letöltés ideje: 2022.02.21.)

3.3.7.5.2 Nagy-Britannia

Nagy-Britannia a PIRA miatt 2006-ig aktív tapasztalattal rendelkezett a terrorizmussal kapcsolatban. Az al-Káida a 2001. szeptember 11-ei támadással mégis az egész világot sokkolta, a 2005. július 7-én elkövetett londoni terrorcselekmények pedig tovább fokozták a terrorizmus elleni küzdelemben való részvételét.

3.3.7.5.2.1 Politikai válaszok a nemzetközi terrorizmus és az al-Káida ellen

Az Egyesült Királyság parlamentje elfogadta, és 2000. július 20-án hatályba is lépett a terrorizmus elleni harc érdekében a Terrorism Act 2000 törvény. A törvényben az Egyesült Királyság úgy definiálja a terrorizmust, mint *„a kormány vagy a társadalom megfélemlítéséért vagy befolyásolásáért elkövetett cselekmény, a félelemkeltést vagy a kormány, társadalom fenyegetését egy politikai, vallási vagy ideológiai ügy érdekében követik el.”* Terrorizmusként értelmezi a kormány ezen felül, ha a cselekmény *„magában foglalja a személy ellen elkövetett erőszakos cselekményt, tulajdonban való komoly károkozást, az elkövetőn kívül más személyek életének kioltására irányul, a társadalom vagy egy társadalmi réteg egészségügyi állapotát vagy biztonságát fenyegeti, vagy a cselekmény a választási rendszerrel összeférhetetlen, annak megzavarására követik el.”*⁵⁹⁵

2003-ban az Egyesült Királyság meghirdette a terrorizmus elleni stratégiáját CONTEST néven. A kormány stratégia célja a nemzetközi terrorizmus fenyegetettségének csökkentése, hogy az állampolgárok rettegés és félelem nélkül élhessék mindennapi életüket, hétköznapjaikat.⁵⁹⁶ A stratégia felosztása megegyezik az Európai Unió terrorizmus elleni stratégiájának bontásával, azaz: megelőzés, üldözés, védelem, megelőzés. A megelőzés keretében cél az egyének radikalizációjának megakadályozása.⁵⁹⁷ Az üldözés alapvető célja a terrortámadások megakadályozása az Egyesült Királyság területén és külföldi érdekeltségei ellen. A célkitűzés érdekében feladat a terrortámadásokat és az elkövetőket a lehető legkorábban felderíteni és eljárást indítani a feltételezett, leendő elkövetőkkel szemben.⁵⁹⁸

2006. július 10-én az Egyesült Királyság kiadta – és nyilvánosan elérhetővé is tette – a CONTEST stratégia frissítését, reagálva a 2005. július 7-én történt londoni terrortámadásokra

⁵⁹⁵ Terrorism Act (2000). Parliament of the United Kingdom, 2000. Elérhető:

www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/11/section/1/enacted (Letöltés ideje: 2022.03.09.)

⁵⁹⁶ Countering International Terrorism: The United Kingdom's Strategy. Secretary of State (UK), 2006. 9. Elérhető:

assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/272320/6888.pdf (Letöltés ideje: 2022.03.09.)

⁵⁹⁷ Uo.

⁵⁹⁸ CONTEST: The United Kingdom's Strategy for Countering Terrorism. TSO, London, 2011.10. Elérhető: assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/97995/strategy-contest.pdf (Letöltés ideje: 2022. 03. 10.)

és a Miniszterelnök által augusztus 5-én kiadott tizenkét pontba foglalt akciótervre. A kormány a hangsúlyt áttette a megelőzés pillérre, amelynek keretében a megfelelő anyagi források rendelkezésre állítását és a kölcsönös együttműködést hangsúlyozta. A stratégia áttért a terrorizmus alapvető tulajdonságában bekövetkezett változás miatt a lokális, szeparatista terrorszervezetekről a nemzetközi terrorszervezetek elleni küzdelemre. Az új típusú terrorszervezet megnevezéssel a radikális, iszlamista terrorszervezetekre utal, különösen az al-Káidára. Jellemzőként nem állami szereplőnek határozza meg a terrorszervezeteket, amelyeknek nincs szükségük a működésükhöz támogatásra. Támadásaik során cél a tömeges, nagy áldozatszámú járó merényletek végrehajtása. Módszerként kiemelendő az elkövetők önfeláldozási készsége (közismert néven: az öngyilkos merénylők használata).⁵⁹⁹

2009-ben kiadott CONTEST stratégia az Egyesült Királyság terrorizmus miatti fenyegetettségének négy fő forrását azonosította. Az al-Káidát és az akkor még élő vezetési struktúráját Oszáma bin Láden szimbolikus erejével, valamint az al-Káida hálózat működését az első két helyre rangsorolta az akkori kormány. Harmadik és negyedik fenyegetésként a magányos elkövetőket, valamint az al-Káidához hasonló cél és értékrendszerrel működő nemzetközi terrorszervezeteket azonosította. A fenyegetettséggel és az al-Káidával kapcsolatban megjegyzésként a szerzők hozzátesszik, hogy a szervezet az akkori formájában hosszú távú működésre alkalmatlan. A technológiai fejlődés és a központi vezetés közötti függőség csökkenni fog – autonóm szervezetek jönnek létre al-Káida névvel, valamint a technológiai fejlődést a lehetőségekhez képest a hálózat is megpróbálja felhasználni.⁶⁰⁰

2011-ben a nemzetközi terrorizmus alakulását követve és a 2012-es Olimpiai Játékokra külön felkészülve az Egyesült Királyság kiadta az újabb négyéves időtartamú CONTEST stratégiát. Felépítésében nem változtattak, az európai uniós stratégiának megfelelően, azzal strukturális összhangban hagyták meg. A négy alappillér céljait azonban egyértelműsítették, a megelőzés célja a radikalizálódás és a terrorszervezetek támogatásának megakadályozása, az üldözés esetén a terrortámadások megállítása, a védelem a terrortámadásokkal szembeni fokozottabb fellépés, valamint a felkészülés során a bekövetkező terrortámadások hatásainak a lehető legalacsonyabb szintre csökkentése. Az új változat stratégiai kontextusba helyezi a frissítést, amelyben az al-Káidát már a 2001. szeptember 11-ei merényletekhez képest gyenge

⁵⁹⁹ Countering International Terrorism: The United Kingdom's Strategy. Secretary of State (UK), 2006. 3-4, 7. Elérhető: assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/272320/6888.pdf (Letöltés ideje: 2022.03.09.)

⁶⁰⁰ CONTEST: The United Kingdom's Strategy for Countering Terrorism. TSO, London, 2011. 21. Elérhető: assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/97995/strategy-contest.pdf (Letöltés ideje: 2022. 03. 10.)

terror szervezetnek minősíti. A gyengesége ellenére a franchise és a hasonló célokkal működő szervezetek azonban erősödtek. (Az észak-írországi terrorcselekmények száma is nőtt, ezért onnan is fokozódó fenyegetettséggel számolt a kormány.)⁶⁰¹

2018 júliusában megjelent a CONTEST stratégia negyedik változata. Az új frissítés a 2011 óta kialakult újabb terror szervezetekre, merényletekre és a korábban kiadott stratégiai dokumentumok frissítéseire épül. Az új változat továbbra is fenntartja a korábbi négyes felosztást, azonban a helyi, lokális ellenállóképesség fejlesztésére helyezi a hangsúlyt. A terror szervezetek között bekövetkezett változásokat a dokumentum leköveti. Az Iszlám Állam került az elemzési és ellenségkép legfőbb fókuszpontjába, az al-Káida pedig a 2011-es stratégiában szereplő előrejelzésnek megfelelően meggyengült. Az al-Káida gyengülése azonban nem jelenti a terror szervezet veszélyességének csökkenését, mivel az al-Káida és az Iszlám Állam közös ideológiai alapokon jött létre és működik, ezért továbbra is nagy fenyegetést jelent az Egyesült Királyságra.⁶⁰²

A Tartós Szabadság Hadművelet és az afganisztáni békefenntartás megkezdését követően a politika szembesült Irak problémájával is. Az Egyesült Államok által meghirdetett terrorizmus elleni háború jegyében Irak, Szaddam Huszein, valamint a feltételezések szerinti tömegpusztító fegyverek és al-Káida kapcsolata ismételten kihívást jelentett Nagy-Britannia számára. Az ENSZ fegyverzetellenőrei határozatban tájékoztatták a részes államokat feladatuk sikertelenségéről, Blair mint egyik aláírója a „Nyolcak levelének”, Irak megtámadása és az Amerikai Egyesült Államok mögé állt, támogatóként – végül 2003. március 20-án megindult az Irak elleni koalíciós támadás.

3.3.7.5.2.2 Katonai válaszok az al-Káida ellen

Belföldön a hadsereg alkalmazása a 2001-es Brit Katonai Stratégia alapján politikailag kétséges, és ellentétek forrása. A 2007-es védelmi doktrína (*Joint Doctrine Publication*) második kiadásában a katonai segítségnyújtás a polgári hatóságoknak (*Military Aid to the Civil Authorities – MACA*) lehetővé teszi, hogy a hadsereg is támogató szerepben jelenjen meg bűncselekmények esetén – így a terrorizmus tekintetében is.⁶⁰³ Három alapvető kritérium esetén alkalmazhatták továbbá a hadsereget a MACA tekintetében – ha a belügyi szerveknek nem volt

⁶⁰¹ Uo. 9-10, 40.

⁶⁰² Uo. 15-16.

⁶⁰³ Operation in the UK: The Defence Contribution to Resilience. Ministry of Defence, 2007. 1-7. Elérhető: assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/28469/JDP02Ed2.pdf (Letöltés ideje: 2022.03.17.)

megfelelő képessége, nem volt megfelelő erőforrása, vagy „utolsó esélyként”.⁶⁰⁴ A Védelmi Minisztérium 2011-es bejelentése alapján az ötkarikás játékok idejére a hadsereg 13.500 főt és támogató alegységeit ajánlotta fel, végül összesen 18.200 katonát vezényeltek a játékok helyszínére és idejére rendészeti feladatok ellátására.⁶⁰⁵

Az Egyesült Királyság kormányának célja a Védelmi Stratégiai Útmutatás (*Defence Strategic Guidance*) 2005 alapján, az Egyesült Királyság és a tengerentúli területeinek védelme, amelyben a terrorizmus mint a biztonságot és jólétet fenyegető tényező szerepel.⁶⁰⁶ Nagy-Britannia nemzetközi szerepvállalásában a NATO szempontjából kettős jelenség volt megfigyelhető. A brit szerepvállalás csak a szövetség keretében képzelhető el, valamint a nemzetközi műveletek keretében általában az Amerikai Egyesült Államokat követően a második legnagyobb, legtöbb harcoló alakulatokat biztosítja.⁶⁰⁷

Tartós Szabadság Hadművelet

Nagy-Britannia aktív részese, és az Egyesült Államokkal közösen a Tartós Szabadság Hadművelet kezdő országa volt a 2001. október 7-én közösen megindított légitámadásokkal. A NATO kötelékében végrehajtott légitámadások célja az al-Káida kiképzőtáborainak, katonai létesítményeinek és raktárainak számbeli csökkentése volt.⁶⁰⁸ Az Afganisztán stabilitása melletti brit elkötelezettséget bizonyítja, hogy az Amerikai Egyesült Államok után Nagy-Britannia járult hozzá a legtöbb katonával (mintegy 8000 fővel) és eszközzel az ISAF-misszióhoz. Az Afganisztánban vállalt feladatok az ország déli és délkeleti térségére irányultak, folyamatosan harcoló és különleges műveleti alkalmazást követelve meg.⁶⁰⁹

2003-ra az Egyesült Királyság Afganisztán északi részén PRT-t működtetett és biztosított, továbbá 2004 márciusától gyorsreagálású alegységeket is létrehozott Mazar-i Sharifben. 2004. január 28-án elvesztette első katonáját is Afganisztánban. 2006 áprilisától az angol alegységeket – mintegy 3.000 főt – Helmand tartományba vezényelték, az újrépítési projekt felügyeletére és a projekt ideje alatt a béke, a biztonság és stabilitás biztosítására. Az alegységek érkezését és a feladat végrehajtásukat az addig a térségben működő tálib rezsim provokációnak tekintette,

⁶⁰⁴ John Gearson – Philip A. Berry: British Troops on British Street: Defence's Counter-Terrorism Journey from 9/11 to Operation Temperer. *Studies in Conflict & Terrorism*, 2021. 3-4. Elérhető: doi.org/10.1080/1057610X.2021.1902604 (Letöltés ideje: 2022.03.18.)

⁶⁰⁵ Gearson – Berry (2021): i.m. 14-15.

⁶⁰⁶ Operation in the UK: The Defence Contribution to Resilience. Ministry of Defence, 2007. 1-4. Elérhető: assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/28469/JDPO2Ed2.pdf (Letöltés ideje: 2022.03.17.)

⁶⁰⁷ Seljén Péter: Egyesült Királyság – a megújulást remélő nagyhatalom. *Nemzet és Biztonság*, 2013 (6), 5-6. 46.

⁶⁰⁸ Szűcs (2013): i.m. 10.

⁶⁰⁹ Seljén (2013): i.m. 47.

amelyre a felkeléssel és az erőszakkal válaszolt.⁶¹⁰ 2008-tól az IED alkalmazása fokozódott, aminek következtében már 2009-ben az Egyesült Királyság 108 katonája vesztette életét. 2009-ben részt vett például a Fekete Tigris Műveletben (*Operation Black Tiger*) és a Párducköröm Műveletben (*Operation Panther's Claw*). A Fekete Tigris 2009 áprilisában Nad Ali délnyugati részén hajtották végre – a tálibok fő narkotikumelosztó, logisztikai bázisa –, ahol a feltételezések szerint tálib-al-Káida csoportok IED készítését végezték. A művelet eredménye a két IED összeszerelő üzem és a mák aratási főszezonjának megzavarása, ugyanakkor a hely a műveletet követően is logisztikai elosztóközpontként működött tovább.⁶¹¹

A Párducköröm Művelet 2009. június 20-án indult, célja a tálibok helmandi pozíciójának felszámolása és a terület megtartása volt a 80.000 fős helyi lakosságnak – háromszög alakban a Lashkar Gah és Gereshka részén –, hogy a 2009. augusztus 28-án történő választások demokratikusan történjenek. A művelet végül sikeresen zárult 2009. július 27-én, 200–300 felkelőt, terroristát megöltek, és körülbelül 500 főt elűztek a területről. A művelet befejeztével csak az Egyesült Királyság alegységei maradtak további rendfenntartásra, ezért a művelet területei visszakérültek a tálibokhoz.⁶¹²

A sikeres akciókkal párhuzamosan olyan angol–afgán beavatkozásokat is végrehajtottak, például a Kobra Köszöntése Műveletet (*Operation Kapcha Salaam*), amely ismeretlen helyre és az ellenség területére vitte be vakon az alegységeket. A művelet alkalmával az alegységek olyan ellenséges területre tévedtek, amelyet még a térképen is alig lehetett megtalálni. Ennek oka a harcmező hiányos, nem megfelelő felderítő értékelése (*Intelligence Preparation of the Battlefield – IPB*) volt, ami egyben a kivonulás és visszavonulás alatti folyamatos tálib támadást is magyarázta.⁶¹³

2010. november 20-án a NATO közzétette az Afganisztánból való kivonulási menetrendet. 2014-ben végül kivonásra kerültek a harcoló alakulatok és csak tanácsadó, kiképző és felügyelő alegységek maradtak Afganisztán területén – Helmand tartományban a bastioni tábornok táborát átadták az afgán haderőnek.⁶¹⁴

⁶¹⁰ The British War in Afghansitan. National Army Museum, 2014. Elérhető: www.nam.ac.uk/explore/war-afghanistan (Letöltés ideje: 2022.03.07.)

⁶¹¹ Jeffrey A. Dressler: *Afganistan Report 2 – Securing Helmand*. Institute of the Study of War, Washington DC., 2009. 12-13. Elérhető: www.understandingwar.org/sites/default/files/SecuringHelmandPDF.pdf (Letöltés ideje: 2022.03.07.)

⁶¹² Dressler (2009): i.m. 34-35, 37-38.

⁶¹³ Uo. 15.

⁶¹⁴ What was the British role in Afganistan? Imperial War Museum, 2014. Elérhető: www.iwm.org.uk/history/what-was-the-british-role-in-afghanistan (Letöltés ideje: 2022.03.07.)

Operation Telic

A művelet az Egyesült Királyság 2003-as iraki háborús részvételét jelenti. A művelet kezdetben, 2003. március 27. és 2004 között, 46.000 fős katonai kontingenst – és 15.000 tonna lőszer –, 33 db Királyi Flotta hajót – 19 hadihajót és 9.100 konténert –, 15.000 db járművet és 115 db merevszárnyú és 100 db forgószárnyas repülőgépet foglalt magában. (A háború megkezdése előtt és a háború kezdeti, fő harci tevékenysége alatt – 2003 januárja és áprilisa között – 1.002 db kereskedelmi és katonai légi szállítási utat, 113 db hajóutat jelentett összesen.) A művelet megkezdésétől számított négy héten belül a hadsereg elérte és teljesítette céljait.⁶¹⁵ Március 19. és május 1. között, a művelet fő harci szakaszában felszámolták a veszélyes és terrorista szervezetekkel kapcsolatot fenntartó – még ha ez utóbbiról ki is derült, hogy nem igaz – Szaddam Huszein rezsimjét, valamint a stratégiai és harcászati szempontból kulcsfontosságú infrastruktúrákat. A tömegpusztító fegyverek és azok fizikai elhelyezkedése azonban már sikertelen volt – ami miatt részben indult a háború az Amerikai Egyesült Államokkal közösen.⁶¹⁶

Az Egyesült Királyság 2003. március 21. és április 30. között az iraki művelete során felhasznált és alkalmazott a szárazföldi haderőnemtől Warrior páncélozott könnyű szállító és FV 430 páncélozott csapat szállító járművet, Challenger 2 harckocsit és műszaki mentőt, hídvetőket, AS90 önjáró löveget, valamint a légierő forgó merevszárnyasai közül a Sea King MK 4, MK 6 és MK 7 felderítő és vezetési pontként; Gazelle, Puma, Chinook Mk 2, Lynx Mk7 és Mk 9 típusokat.⁶¹⁷ A gyors hadműveleti célokat követően az Egyesült Királyság a felkelés és a terrorizmus eszköztárával került szembe, ami már jóval nagyobb nehézséget okozott számára, mint a 10 hetes korábbi győzelem.

Operation Temperer

A 2015 áprilisában David Cameron kérésének megfelelően a Védelmi Minisztérium megteremtette a hadsereg integrálásának lehetőségét egy stratégiai terrortámadás esetére. A műveleti eljárásokat és tevékenységi tervet a Lobogó Hadművelet modernizálása és frissítése, valamint Franciaország 2015-ös *Operation Sentinelle* alapján állították össze. A 2015-ben nyilvánosságra hozott terv szerint 5.000 fős katonai kontingenst vezényelnének rendfenntartó, őrzési–védelmi feladatok ellátására Nagy-Britannia utcáira. Az őrzés–védelem során a

⁶¹⁵ Ministry of Defence: Operation TELIC – United Kingdom military operation in Iraq. House of Commons Committee of Public Account, 2004. 7, 10. Elérhető:

publications.parliament.uk/pa/cm200304/cmselect/cmpublic/273/273.pdf (Letöltés ideje: 2022.03.08.)

⁶¹⁶ Ministry of Defence: Operation TELIC – United Kingdom military operation in Iraq. National Audit Office, 2003. 8. Elérhető: www.nao.org.uk/wp-content/uploads/2003/12/030460.pdf (Letöltés ideje: 2022.03.08.)

⁶¹⁷ Uo. 9-11.

CONTEST stratégiával összhangban a védelmi pillér kritikus infrastruktúrákhoz és közlekedési csomópontokra vezénylését jelentette.⁶¹⁸ A létrehozott, összehangolt művelet során a kormány rendfenntartásra és a terrorveszély elhárítására 12–96 órán belül 10.000 fős katonai alegységet tud az utcára vezényelni. A hadsereg azonban csak a terrorfenyegetettség kritikus szintre emelkedését követően alkalmazható. A hadsereg bevetése esetén a belügyi és rendészeti szervek a humánerőforrás hirtelen növekedésével párhuzamosan hozzájutnak olyan niche képességekhez, amelyek a fegyveres terrortámadás gyors elszigetelését és hatástalanítását is lehetővé teszik. A 2017. május 22-én történt terrortámadást követően a kormány határozott a műveleti eljárás első életbeléptetéséről is. A művelet első fázisában összesen 1.400 fő került mozgósításra, azonban május 30-án csökkentették a terrorfenyegetettség szintjét és a katonai alegységek mozgósítását félbehagyták, és visszavezényelték állomáshelyeikre, laktanyákba.⁶¹⁹

Operation Plato

A műveleti terv 2011-ben került kidolgozásra, amely az *Operation Tempererhez* hasonlóan, belbiztonsági és katonai szerveket – összesen mintegy tizenhatot – magába foglaló koordináló terv, nemzeti iránymutatás. A tervnek a bekövetkezett fegyveres terrortámadás volt az alapvetése, ami egy koordinált, minden rendőri alegység által ismert riasztási lánc alkalmazását tette szükségessé. (A fegyveres támadásra való felkészülés és a végrehajtása terrorcselekményként nincs a brit rendszerben egységesen meghatározva. A modus operandi alapján a legelterjedtebb és legtöbbet alkalmazott terrorcselekményként azonosították, ami a jövőben bekövetkezhet. A rendőrség nem rendelkezett a megfelelő képességekkel, valamint a pontos meghatározás hiányában az együttműködés módja a vészhelyzeti szervek [rendőrség, tűzoltóság, mentőszolgálat] között eltérő volt – ezért a válaszcselekmény is. A terv kidolgozásával a hiánypótlás megoldódott, és létrehoztak egy egységes riadóláncot, kommunikációs struktúrát.) A szervezetek közötti információmegosztás a fegyveres terrortámadás tényéről és a körülményekről kötelező. A műveleti terv elrendelése formálisan azonban csak és kizárólag a rendőrség hatáskörébe tartozik. A pontos definíció hiányában csak jellemzőket határoztak meg a fegyveres támadásra, amikor életbe léptethető a műveleti terv – ilyen jellemzők például a több célpont akár párhuzamos támadása is, a támadás célpontja szimbolikus jelentéssel bír vagy ikonikus, több az elkövető és az elkövetők párban vagy csoportban hajtják végre

⁶¹⁸ Nikita Malik – Tom Wilson – Kyle Orton – Julia Rushchenko: Understanding CONTEST: The Foundation and the Future. The Henry Jackson Society, 2017. 12. Elérhető: henryjacksonsociety.org/wp-content/uploads/2017/07/FINAL-CONTEST.pdf (Letöltés ideje: 2022.03.17.)

⁶¹⁹ Gearson – Berry (2021): i.m. 16-19.

tevékenységüket.⁶²⁰ A Plato terv elrendelése esetén azonnali válságstáb jön létre, amelynek tagjai külön válsághelyzeti teremben üléseznek, vezényelnek. Az irányító ilyenkor egy szolgálatfelelős tiszt (*force duty officer*), akinek munkáját segíti egy válságstáb. A terrortámadás mértékétől, súlyosságától függően a felelős tiszt a hadsereg vagy a rendőrség bármely alegységét a helyszínre vezényelheti a terrorcselekmény következményének csökkentése érdekében.⁶²¹

3.3.7.5.3 Franciaország

A lakosságot tekintve 4% muszlim vallású, amely a második legnagyobb százalékban vállalt vallás – a 47 % római katolikus vallású után. Franciaország az afganisztáni műveletekben és az iraki háborúban való részvétellel párhuzamosan az afrikai kontinensen is háborút folytatott az al-Káida franchise ellen. Mali tekintetében gazdasági és biztonságpolitikai érdekek köthetők hozzá, Niger pedig az uránium export miatt jelentős számára. (A Nigerben bányászott uránium mennyiségének 20%-a jelenti a franciaországi erőművek által használt fűtőanyag 58%-át, amelyből az ország villamos energiájának 75%-át állítják elő.)⁶²²

3.3.7.5.3.1 Politika válaszok az al-Káida ellen

Franciaország a hatékony terrorizmus elleni küzdelem során a katonai válaszokat megelőzve a terrorizmus elleni harc jegyében a pénzügyi mozgások megfigyelését és a terrorizmus finanszírozásának megszüntetését szorgalmazza. Ennek keretében a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozásának megszüntetésére létrehozott kormányközi szervezetet, a Pénzügyi Akciócsoportot (*Financial Action Task Force – FATF*) érintő újítást vezetett be.⁶²³ 2002-ben a mérsékelt iszlám közösségek és a kormány aggodalmát fejezte ki, hogy a muszlim közösségek fő anyagi forrása szaúd-arábiai radikális szervezetektől származott. Egy politikai érdekképviselő létrehozásával az állam és a közösségek közötti szakadékot akarták eltörölni, vagy legalábbis mérsékelni, illetve Franciaország támogatást akart szerezni az iszlám világ

⁶²⁰ Operation Plato – Initial Response Contingency Planning Guidance to Police Forces. Manchester Arena Inquiry, 2021. 5. Elérhető: files.manchesterarenainquiry.org.uk/live/uploads/2021/02/03161349/INQ016688_3-5.pdf (Letöltés ideje: 2022.03.23.)

⁶²¹ The Kerslake Report: an independent review into the preparedness for, and emergency response to the Manchester Arena attack on 22nd May 2017. Kerslake Arena Review, 2017. 9, 27, 132. Elérhető: www.jesip.org.uk/uploads/media/Documents%20Products/Kerslake_Report_Manchester_Are.pdf (Letöltés ideje: 2022.03.16.)

⁶²² Sergei Boeke – Bart Schuurman: Operation 'Serval': A Strategic Analysis of the French Intervention in Mali, 2013-2014. *The Journal of Strategic Studies*, 2015 (38), 6. 806-807.

⁶²³ Terrorism: France's international actions. France Diplomacy. Elérhető: www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/security-disarmament-and-non-proliferation/terrorism-france-s-international-action/ (Letöltés ideje: 2022.02.28.)

vezetőitől – amit meg is kapott.⁶²⁴ 2003-ban az akkori belügyminiszter, Nicolas Sarkozy, létrehozta az Iszlám Hit Franciaországi Tanácsát (*French Council of the Muslim Faith – CFCM*), amelynek céljaként a francia kormány és a muszlim társadalom közötti párbeszéd fokozását határozták meg. A tanács feladata egyben, hogy a muszlim hagyományok és vallási szabályzók szerint kontrollálja és irányítja a társadalmat.⁶²⁵ A szervezet ezért kettős feladatrendszerrel működik, politikai képviselteként működik az állam és a kormány közt, valamint vallási intézmény is, amely az iszlám és a közösségek között közvetít.

2006-ban létrehozták a Bűnmegelőzési Minisztériumközi Bizottságot, amelyet 2016-ban átneveztek Bűnmegelőzési és Radikalizmusmegelőző Minisztériumközi Bizottság (*Interministerial Committee for the Prevention of Delinquency and Radicalisation – CIPDR*) névre. A Bizottságot a főtitkára vezeti, akinek feladata a kormány és az ország érdekeinek lokális és regionális érvényesítése.⁶²⁶ A Bizottság fő célja a radikalizáció és bűnmegelőzés, majd 2020-tól a szeparatizmus és szektarianizmus elleni küzdelem is hozzá tartozik.⁶²⁷

A Terrorizmuselleni Koordinációs Egységet (*Unité de coordination de la lutte anti-terroriste – UCLAT*) 1984-ben hozták létre a (nemzeti) Rendőrség keretében. Feladata, hogy a rendőrségen, rendvédelmi és nemzetbiztonsági szerveken belül minden szervezeti ág, terület képviseltesse magát, ezáltal koordinálja a szervezeten belüli információt. Az UCLAT szervezete alá sorolták be a 2014-ben létrehozott Radikalizálódás Megelőzését Segítő Országos Központot (*Centre National d'Assistance et de Prévention de la Radicalisation – CNAPR*), amelynek feladata egy forróvonal fenntartása, amin a civil lakosság érdeklődhet, vagy bejelentést tehet.⁶²⁸

3.3.7.5.3.2 Katonai válaszok az al-Káida ellen

A Szervál Hadművelet (*Operation Serval*) az afrikai kontinensen, a Maliban történt területkiszájtítás miatt, az AQIM szervezete ellen indított katonai művelete volt. A művelet megkezdése során a francia diplomácia próbálta megoldani a helyzetet, jelentősebb gazdasági szankció alkalmazása nélkül. Franciaország célja a Mali- konfliktus megszüntetése és az ország területi integritásának helyreállítása, a civil társadalom biztonságának garantálása. A művelet tényleges megkezdését megelőzően megkapta az afrikai államok beleegyezését – az AFISMA

⁶²⁴ Szűcs Anita: *Az „exception française” erodálódása és a megváltozott francia nagyhatalmítás – Franciaország kettős válsága.* (Doktori [PhD] értekezés), Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest, 2006. 25.

⁶²⁵ Tina Magazzini: *Radicalization and Resilience Case Study – France.* Grease, 2020. 8. Elérhető: grease.eu.eu/wp-content/uploads/sites/8/2021/01/WP4-Report_France.pdf (Letöltés ideje: 2022.02.28.)

⁶²⁶ CIPDR – Interministerial Committee for the Prevention of crime and radicalisation. General Secretariat, 2021. Elérhető: www.cipdr.gouv.fr/wp-content/uploads/2021/08/Plaqueette_presentation_A4_EN_BATpdf.pdf (Letöltés ideje: 2022.03.01.)

⁶²⁷ Magazzini (2020): i.m. 13.

⁶²⁸ Uo. 13, 20, 22.

koalícióval való együttműködéssel, valamint az EUTM Mali létrehozásával. A katonai fellépést 2013. január 11-én, a bamakói kormány kérésére és az ENSZ Alapokmány 51. cikkére hivatkozva, valamint a 2012. december 20-án elfogadott ENSZ BT 2085. számú határozata alapján indította meg. Az AFISMA esetén 3.300 fős válságreagáló erő állt készen a feladatra. Később az erő létszámát megemelték 9.620 főre, amiből a tényleges fegyveres erő 8.859 fő, a rendőri létszám 590 fő és 171 fő civil közreműködő volt.⁶²⁹ A dzsihadisták létszáma Maliban összesen körülbelül 2.000 fő volt.⁶³⁰ A francia hadművelet három elkülöníthető szakaszra osztható fel. Az első szakasz a mali hadseregre támaszkodva a dzsihadisták támadásainak és további területek elcsatolásának megakadályozását jelentette. A második szakasz, január 18-tól, már a franciaországi szárazföldi alegységekkel közösen a Maliban elfoglalt területek felszabadítása és helyreállítása volt. A harmadik szakaszban, február 19. és március 25. között a felkelők és terroristák álláspontjainak felszámolása történt.⁶³¹ Az dzsihadistákkal való összecsapások 2013 áprilisától megszűntek, és a francia hadsereg a már felszabadított területek megtartásán, a biztonsági infrastruktúra helyreállításán dolgozott. A stabilizációs műveletekkel párhuzamosan a katonai képviselőket és a feladatrendszert átruházta az AFISMA alegységeire. A további békefenntartó tevékenységet Mali területén az Európai Unió EUTM művelettel és a Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közössége (*Economic Community of West African States – ECOWAS*) országokkal vették át. 2014. január 8-tól Franciaország a művelet keretében folyamatosan csökkentette katonai alegységeinek számát, majd hivatalosan 2014. július 15-én befejezte a Serval Hadműveletet – az *Operation Barkhane* váltotta fel.⁶³² A művelet eredménye, hogy a francia alegységek és az AFISMA visszafoglalták Észak-Mali területét, valamint megölték Abdelhamid Abou Zeidet.

Operation Barkhane

A művelet a csádi N'Djamena városi főhadiszállással, de már Mali, Burkina Faso, Niger, Mauritánia és Csád, mint műveleti területtel indult. A művelet létszáma Franciaország részéről közel 6.000 fő volt, éves költségvetése 600 millió euró.⁶³³ A művelet időben 2014. augusztus 1-jétől működik. (Emmanuel Macron 2021. június 10-én bejelentette a művelet átalakítását, és

⁶²⁹ Letter dated 15 March 2013 from the Secretary-General addressed to the President of the Security Council, S/2013/163. 2. Elérhető: digitallibrary.un.org/record/746482/files/S_2013_163-EN.pdf (Letöltés időpontja: 2016. 03. 23.)

⁶³⁰ Boeke – Schuurman (2015): i.m. 801.

⁶³¹ Uo. 813-815.

⁶³² Michael Shurkin: *France's War in Mali*. RAND Corporation, Santa Monica, 2014. 3. Elérhető: www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR700/RR770/RAND_RR770.pdf (Letöltés ideje: 2022.02.27.)

⁶³³ Mapping armed groups in Mali and the Sahel. European Council on Foreign Relations, 2019. Elérhető: ecfr.eu/special/sahel_mapping/operation_barkhane (Letöltés ideje: 2022.02.27.)

Franciaország mint meghatározó szereplő feladatkörének csökkentését. A bejelentés szerint a hangsúly átkerül az eddigi aktív harcoló, rendfenntartó alakulatokról az együttműködést elősegítő, összehangoló alegységekre.⁶³⁴) A művelet célja a segítségnyújtás a 2014 februárjában létrehozott Száhel-övezet G5-országainak a radikális iszalmista terrorizmussal szembeni küzdelemben, valamint területi integritásuk és stabilitásuk megtartása. A katonai művelet során Franciaország szem előtt tartotta a stratégiai célt is, ami a régió és országcsoport nemzeti fejlődésének elősegítése, hogy hosszú távon képesek legyenek autonóm módon felvenni a harcot és sikeresen helytálljanak a terrorizmus kihívásával szemben.⁶³⁵ A stratégiai cél erősítése érdekében létrehozták a Katonai Műveleti Partnerség (*Operational Military Partnership – OMP*) programot is. A partnerségi program keretében Franciaország katonai és politikai erő fejlesztésében nyújtott segítséget a részes államoknak, valamint rendszeres kiképzési és módszertani kurzusokat tartott a helyi katonai és rendészeti szerveknek. 2019. június 29-én az ENSZ BT 2480. számú határozatban megújította a MINUSMA művelet (*United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali*) mandátumát, ami egyben 15.000 fős katonai és rendőri erőt jelent a térségben.⁶³⁶

A kitűzött műveleti és stratégiai célok azonban nem teljesültek, és a Száhel-övezet G5-országainak társadalma nagyhatalmi megszállásnak, Franciaország lakossága gazdasági erő- és időpocsékolásnak tartotta. Az afrikai társadalom befolyásolására a kormányzatok infrastrukturális hálózatát is fejlesztették, valamint csak 2019-ben 75 CIMIC-projektet hajtottak végre – ivóvízrendszer, orvosi ellátás megszervezése és nyugati vagy a francia hadsereg orvosainak segítsége.⁶³⁷ Az emberi erőforrás és az 55 fő halott csak tovább erősítette a művelettel szembeni ítéleteket, amely így annak létjogosultságát is megkérdőjelezte. 2021 januárjában Macron elnök már jelezte a művelet befejezését, de hivatalosan csak június 10-én nyilvánította befejezettnek – a francia csapatok kivonását június végére ígérte.⁶³⁸

⁶³⁴ Macron: Barkhane mission ending, French presence to stay in Sahel. Al Jazeera, 2021. Elérhető: www.aljazeera.com/news/2021/6/10/sahel-macron-announces-end-operation-barkhane-it-exists (Letöltés ideje: 2022.02.10.)

⁶³⁵ Beatrice Gobo: The End of the Operation Barkhane, New perspective on the territory. Finabel European Army Interoperability Center, 2021. Elérhető: finabel.org/the-end-of-the-operation-barkhane-new-perspectives-on-the-territory/ (Letöltés ideje: 2022.02.27.)

⁶³⁶ Operation Barkhane. French Armed Forces, 2020. 4-5, 9. Elérhető: www.defense.gouv.fr/content/download/577214/9871585/20200212_NP_EMA%20CABCOM_DP%20BARKHANE_EN.pdf (Letöltés ideje: 2022.02.27.)

⁶³⁷ Uo. 12.

⁶³⁸ Gobo (2021): i.m.

Operation Takuba

A műveletet 2020. március 27-én hozták létre, és bár a harcoló alegységek az Európai Unió zászlaja alatt vesznek részt benne, a francia haderő képviseli a többséget. Ennek érdekében létrehozták az Egyesített Közös Különleges Műveleti Erőket (*Combined Joint Special Operations Task Force – CJSOTF*), más néven a Takuba erőket. (Az alkalmi harci kötelék létszáma 800 fő, ebből Franciaország 500 főt vállalt.) A művelet célja, hogy az *Operation Barkhane* helyét fokozatosan átvegye. A művelet kezdeti képességének idejét ezért 2020 nyarára határozták meg, a teljes műveleti készenlétet 2021 elejére tervezték.⁶³⁹ A művelet feladata a terrorizmus elleni harc fenntartása és fokozása, a katonai képességépítés, a területek stabilizálása és az állami funkciók helyreállítása. A művelet területi kiterjedése: Mali, Burkina Faso és Niger, irányítási központja Liptako-régióban és Niamey városban van.⁶⁴⁰ A műveleti területet képező országok kormányai hozzájárultak a Takuba erők területükön való működéséhez, valamint Franciaország is jóváhagyta a külföldi erők francia parancsnokság alatt való szolgálatát.⁶⁴¹ A résztvevő európai államok Belgium, Csehország, Dánia, Észtország, Franciaország, Németország, Görögország, Olaszország, Hollandia, Norvégia, Portugália, Románia, Svédország és az Egyesült Királyság.⁶⁴²

3.3.7.5.4 Spanyolország

Spanyolország már nagy tapasztalattal rendelkező országnak minősíthető a terrorizmus témakörében az ETA és számtalan egykori regionális terrorszervezetei miatt. Az al-Káida, valamint az iraki háború és a madridi támadás miatt a közvéleményben az egyetlen olyan országgént maradt meg, amely engedett az al-Káida terrorszervezetnek.

⁶³⁹ The Takuba Task Force is launched. Sahel Coalition, 2020. Elérhető: www.coalition-sahel.org/en/la-task-force-takuba-est-lancee/ (Letöltés ideje: 2022.02.28.)

⁶⁴⁰ Andrew E. Yaw Tchier: The UK joins an unwinnable fight in the Sahel. RUSI, 2020. Elérhető: rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/uk-joins-unwinnable-fight-sahel (Letöltés ideje: 2022.02.28.)

⁶⁴¹ Törvényjavaslat „A Francia Köztársaság Kormánya és a Nigeri Köztársaság Kormánya között a francia haderő Száhel-övezet biztonsága érdekében Nigerben történő beavatkozásának jogi szabályozásáról szóló, 2013. március 25-én Niameyben aláírt megállapodáshoz és a Francia Köztársaság Kormánya és a Nigeri Köztársaság Kormánya között a Száhel-övezet biztonságát szolgáló francia beavatkozás keretében Nigerben tartózkodó francia katonai állomány jogállásának szabályozásáról szóló, 2013. július 19-én Niameyben aláírt megállapodáshoz kapcsolódó, a Francia Köztársaság Kormánya és a Nigeri Köztársaság Kormánya közötti, a TAKUBA erők nem francia erőknek jogállásának szabályozásáról szóló Kiegészítő Jegyzőkönyvhöz Elfogadó Nyilatkozattal történő csatlakozás kihirdetéséről.” Magyar Parlament, 2021. 4. Elérhető: www.parlament.hu/irom41/17145/17145.pdf (Letöltés ideje: 2022.02.28.)

⁶⁴² The Takuba Task Force is launched. Sahel Coalition, 2020. Elérhető: www.coalition-sahel.org/en/la-task-force-takuba-est-lancee/ (Letöltés ideje: 2022.02.28.)

3.3.7.5.4.1 Politika válaszok az al-Káida ellen

Spanyolország a 2011-es Nemzeti Biztonsági Stratégiája értelmében potenciális célpontként jelenhetett meg a nemzetközi terrorszervezetek számára, amit azzal indokolt, hogy fokozta a nemzetközi műveletekben való részvételt, növelte radikális iszlamista csoportok elleni tevékenységét, valamint további indok a Magreb térséghez való fizikai közelség. Afrikában 2011 és 2022 között a következő három fő területtel élvezett prioritást: Száhel, Afrika szarva és Guineai-öböl. A kormány mindhárom területen számolt a terrorizmus problémakörével is, azonban a Száhel-övezet kapcsán az AQIM nevesítésre is került.⁶⁴³

A 2001. szeptember 11., majd a 2004. március 11-én történt terrortámadások következtében Spanyolország belügyi és rendészeti szervei, valamint a nemzetbiztonsági szervezetei gyökeres változáson mentek keresztül – a Belügyminisztériumot átstrukturálták, az addigi szervezeteket összevontak, új intézményeket hoztak létre. A változtatások indoka – a bekövetkezett terrortámadás mellett –, hogy a nemzetközi terrorizmus elleni sikeres küzdelem elengedhetetlen kelléke az információ és a hírszerzés, felderítés. A tény felismerését követően a (nemzeti) Rendőrség – a regionális rendőrségek önként –, valamint a nemzetbiztonsági terület lényeges, átfogó és összehangoló folyamaton is átmentek a strukturális változásokkal párhuzamosan. A teljes rendészeti állomány létszámát 35%-al növelték (2004-ben 300 fő, 2005-ben 300 fő), aminek 72%-a a Rendőrség és 22%-a a Csendőrség állományába került.⁶⁴⁴

Létrehozták és elfogadták a terrorizmus elleni operatív tervet (*Plan Operativo de Lucha Contra el Terrorismo*) is, amely meghatározta és összegezte a terrorizmus elleni küzdelemmel kapcsolatos feladatokat, valamint a Belügyminisztérium hatáskörébe rendelte a feladatok politika kidolgozását és végrehajtását.

2002 májusában létrehozták a Nemzeti Hírszerző Központot (*Centro Nacional de Inteligencia* – *CNI*), amelynek első vezetője Doña María Dolores Vilanova Alonso volt. Az új szervezet létrejöttét a 2002. május 6-án elfogadott és hatályba lépett a 11/2002. számú törvény, valamint a 2/2002. számú törvény indokolta. A 11/2002. számú törvény alapján a szervezetet transzparens és független csoportként újították meg. Szervezeti felépítése egységes, a nemzetközi együttműködéseknek is megfelelő. A 2/2002. számú törvény jogi szempontból szabályozza a szervezet működését és feladatkörét, ami az állampolgárok és munkatársak

⁶⁴³ Spanish Security Strategy. Gobierno de España, é.n. 41, 21. Elérhető:

www.cidob.org/en/content/download/57600/1489302/version/3/file/EES_eng.pdf (Letöltés ideje: 2022.03.01.)

⁶⁴⁴ Fernando Reinares: After the Madrid Bombing: Internal Security Reforms and the Prevention of Global Terrorism in Spain. Real Instituto Elcano, 2008. Elérhető: www.realinstitutoelcano.org/en/work-document/after-the-madrid-bombings-internal-security-reforms-and-the-prevention-of-global-terrorism-in-spain-wp/ (Letöltés ideje: 2022.03.03.)

alkotmányos jogait is mérsékelheti. 2011 decemberétől a felügyelő minisztérium is megváltozott, az addigi Védelmi Minisztériumtól átkerült a Miniszterelnökség alá – 2018-tól ismét a Védelmi Minisztérium felügyeli.⁶⁴⁵ Feladata Spanyolország belföldi és külföldi érdekeltségeinek védelme – hírszerzési, felderítési, és egyéb információk feldolgozásán keresztül.

A 2004. március 11-ei terrortámadások következtében a központ főtitkárát azonnali hatállyal felmentették, valamint feladat- és állománybővítést hajtottak végre. A feladatrendszerébe bekerült a nemzetközi terrorizmus elleni harc is. A nemzetközi terrorizmus elleni küzdelemben a koordinációs szerep felvállalása, valamint a költségvetési keret növelése miatt olyan, a nemzetközi terrorizmussal összekötött tevékenység is feladatkörébe került, mint a nemzetközi, illegális migráció.⁶⁴⁶ A feladatbővítéssel párhuzamosan azonban az állomány jogai nem nőttek. Az állományába tartozók jogilag civilek, rendőrségi műveletet nem végezhetnek, mindössze elemzésekkel segítik a rendészeti és nemzetbiztonsági szerveket, valamint a kormányt.⁶⁴⁷

2004. május 28-án a Belügyminisztérium kezdeményezésére, a Miniszterek Tanácsának Megállapodásával, és felügyeletével létrehozták a Terrorizmus elleni Nemzeti Koordinációs Központot (*Centro Nacional de Coordinación Antiterrorista – CNCA*), amelynek feladata az információszerzés, értékelés és elemzés.⁶⁴⁸ Az információk és elemzések alapján terrortámadások lehetőségeit, változatait és azok hatásait vizsgálták. Az új szervezet célja a terrorizmus elleni hatékony küzdelem, társadalmi és a támogatóktól való elszigetelése, valamint a terrorszervezetek támadási potenciáljának felszámolása. A Központ a (nemzeti) Rendőrségtől, Csendőrségtől és a CNI állományából, vezényléses rendszerben dolgozó hivatásos állománnyal működött. A munkássága során kidolgozta a Harc a Terrorizmus elleni Tervet (*Plan de Lucha Antiterrorista*), amelytől a terrorizmus elleni harc reformját és egy új terrorizmus elleni stratégiát vártak. A terv lehetővé tett egy átfogó megközelítést és a megalkuvás nélküli küzdelmet.⁶⁴⁹

A Rendőrség szervezeti felépítését kiegészítették például az Információs Biztosi Főhivatallal (*Comisaría General de Información – CGI*), amely főként a terrorizmus elleni alegységként

⁶⁴⁵ Our History. Centro Nacional de Inteligencia, é.n. Elérhető: www.cni.es/en/about-the-cni/our-history (Letöltés ideje: 2022.03.02.)

⁶⁴⁶ Uo.

⁶⁴⁷ Javier Jordán Enamorado: Servicios de inteligencia y lucha antiterrorista. *Arbor*, 2005 (180), 709. 243. Elérhető: www.ugr.es/~jjordan/publicaciones/inteligenciaterorismo.pdf (Letöltés ideje: 2022.03.02.)

⁶⁴⁸ Real Decreto 873/2014. Elérhető: www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2014-10398 (Letöltés ideje: 2022.03.02.)

⁶⁴⁹ Referencia del Consejo de Ministros. Presidencia del Gobierno, 2004. Elérhető: www.lamoncloa.gob.es/consejodeministros/referencias/Paginas/2004/c2805040.aspx#CNCoordAntiterrorista (Letöltés ideje: 2022.03.02.)

működött. Létrehozták továbbá a stratégiai elemző, információs rendszerek és technológiai, valamint a kiber-terrorizmus alosztályokat.⁶⁵⁰ Az új struktúrában a Különleges Egység a Robbanóanyagok Hatástalanítására (*Técnico Especialista en Desactivación de Artefactos Explosivos: Nucleares, Radiantes, Biológicos, Químicos – TEDAX-NRBQ*) is a Főhivatal irányítása alá került. A TEDAX feladata a robbanóanyagokkal, robbanószerkezettel kapcsolatos rendészeti feladatok ellátása – tűzszerészeti feladatok is –, továbbá a nukleáris, radiológiai, biológiai és vegyi fegyverekkel kapcsolatos tevékenységek.⁶⁵¹

A Terrorizmus és Szervezett Bűnözés Elleni Hírszerzési Központ (*Centro de Inteligencia contra el Terrorismo y el Crimen Organizado – CITCO*) a korábbi Szervezett Bűnözés Elleni Hírszerző Központ és CNCA összevonásából, integrációjából jött létre. Az összeolvasztást a szervezett bűnözés és a terrorizmus szoros együttműködése indokolta, felelős irányítója a Belügyminisztérium biztonsági államtitkársága (*la Secretaría de Estado de Seguridad*). Létrejöttét és működését a 2014. október 14-én hatályba lépett 873/ 2014. számú királyi rendelet szabályozza. A rendelet értelmében a szervezet feladata, hogy a nemzetbiztonsági szervezetek és a hadsereg részére megfelelő információszerző, elemző és értékelő tevékenység történjen. Továbbá a kormányzati delegációk és küldöttségek biztonságának koordinálása, valamint a nemzetközi ius cogens bűncselekmények és a nemzetközi szerződések betartatása.⁶⁵²

A 2013-as Nemzeti Biztonsági Stratégia szerint a terrorizmus tekintetében Spanyolország a nemzetközi, dzsihadista terrorizmus egyik célpontja, ezért az al-Káida és franchise szervezetei is potenciális fenyegetést jelentenek számára. Az AQIM-ot a stratégia – a szervezet által extrémén értelmezett iszlám alapján a világot, így Spanyolországot is, a saját elképzelésére és társadalmi berendezkedésére átformálni kívánó – radikális szervezetként határozta meg. A cél érdekében a terrorszervezet folyamatos technikai és technológiai fejlesztéseken dolgozik, amivel az új tagok bevonását, eszméjének terjesztését és a terrortámadások által okozott károk növelését kívánja elérni. A terrorizmus elleni fellépés célja a stratégia szerint ezért a fenyegetettség csökkentése és megszüntetése, valamint a társadalom fenyegetettségének és sérülékenységének csökkentése.⁶⁵³

⁶⁵⁰ Reinares (2008): i.m.

⁶⁵¹ TEDAX-NRBQ. Policia, é.n. Elérhető:

www.policia.es/es/tupolicia_conocenos_estructura_dao_cginformacion_especialidades_tedax.php# (Letöltés ideje: 2022.03.03.)

⁶⁵² Real Decreto 873/2014. Elérhető: www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2014-10398 (Letöltés ideje: 2022.03.02.)

⁶⁵³ Estrategia de Seguridad Nacional. Gobierno de España, 2013. 25, 39. Elérhető:

www.lamoncloa.gob.es/documents/seguridad_1406connavegacionfinalaccesiblebpdf.pdf (Letöltés ideje: 2022.03.04.)

3.3.7.5.4.2 Katonai válaszok az al-Káida ellen

Katonai szempontból, a fegyveres erőket szabályozó 2008. évi nemzeti védelmi irányelv (*Directiva de Defensa Nacional*) értelmében, a terrorizmus és a szervezett bűnözés az ország számára kiemelt nemzetközi fenyegetés. A szervezett bűnözés és a terrorizmus összefonódása, valamint a tömegpusztító fegyverek ezen szervezetek általi alkalmazása a legjelentősebb fenyegetéssé teszi a terrorszervezeteket Spanyolország számára.⁶⁵⁴ A 2012. évi nemzeti védelmi irányelv utal a technológiai és technikai fejlődés használatára a terrorszervezetekben. Spanyolorzágnak az új technológiákra és technikai fejlődésre is fel kell készülnie, hogy megővja békéjét, megtartsa biztonságát és társadalmi kohézióját.⁶⁵⁵

Spanyolország a szövetségi rendszer miatt részt vett az iraki háborúban és az afganisztáni ISAF műveletekben. A többi szövetséggel ellentétben azonban az ország a 2004. március 11-ei terrortámadást követően és a nemzeti választások miatt felhagyott az Irakban indított katonai művelettel. (Az iraki háborút José Luis Rodríguez Zapatero 2004. április 18-án az ország részéről befejezettek tekintette, és a lehető legrövidebb idő alatt visszarendelte katonai alegységeit Irak területéről.⁶⁵⁶) Az afganisztáni műveletek esetén 2011-ben Zapatero bejelentette az alegységek számbeli csökkentését, 2012-ben 10%-kal, 2013-ban 40%-kal és 2014-re az összes spanyol alegység kivonását – 2011-ben 1.500 fős kontingenssel vett részt a műveletben, főként a baghdisi tartományban.⁶⁵⁷

Spanyolország jelenleg tizennégy aktív külföldi katonai misszióban vesz részt a Védelmi Minisztérium 2021. december 24-ei közlése alapján. A külföldi katonai jelenlét egyik indoka a terrorizmus elleni küzdelem. A külföldi jelenlét többsége azonban nem önálló kezdeményezés, inkább a szövetségi rendszerek vagy humanitáriusi kötelezettség miatt vesz részt bennük.

Spanyolország feladata az EUTM Mozambique misszió során az ország Cabo Delgado tartományának stabilizálása és a dzsihadista támadásoktól való védelme – főként Iszlám Állam, al-Shabab és az Anszar al-Szunna terrorszervezetektől. Továbbá a központi kormánnyal együttműködve segíti a nemzetközi terrorizmus elleni harcot. A szövetségi kötelezettségek, feladatok mellett bilaterális megállapodások alapján vagy saját és külföldi érdekeltségének

⁶⁵⁴ Directiva de Defensa Nacional 1/2008. Ministerio de Defensa, 2008. 3. Elérhető: armada.defensa.gob.es/ArmadaPortal/ShowProperty?nodePath=/BEA%20Repository/Desktops/Portal/ArmadaEspanola/Pages/mardigitaldocinstituc/01docu-institucional-defensa/05directiva-defensa-nacional/01directivadefensanacional-es/doc01directivadefensanacional08/archivo (Letöltés ideje: 2021.11.06.)

⁶⁵⁵ Directiva de Defensa Nacional 2012. Gobierno de España, 2012. 3. Elérhető: www.defensa.gob.es/Galerias/defensadocs/directiva-defensa-nacional-2012.pdf (Letöltés ideje: 2022.03.03.)

⁶⁵⁶ Luis R. Aizpeolea: Zapatero anuncia la retirada de las tropas de Irak en „el menor tiempo posible”. EL País, 2004. Elérhető: elpais.com/diario/2004/04/19/espana/1082325601_850215.html (Letöltés ideje: 2022.03.03.)

⁶⁵⁷ Zapatero anuncio la retirada completa de las tropas españolas de Afganistán en 2014. RTVE, 2011. Elérhető: www.rtve.es/noticias/20110624/zapatero-anuncia-retirada-completa-afganistan-2014/443474.shtml (Letöltés ideje: 2022.03.03.)

biztosítása érdekében részt vesz a Maliban indított francia kezdeményezésben – Operation Barkhane –, két darab T-21 utas és teherszállító repülőgéppel. Franciaország segítségével párhuzamosan szerepet vállal az ENSZ és az Európai Unió műveleteiben is, szintén főként a légi szállításban és nem aktív harcoló alakulatokkal.⁶⁵⁸

3.3.7.5.5 al-Káida jelene és jövője

Oszáma bin Láden halálát követően, valamint a nemzetközi közösség nyomása miatt a központi szervezet működése limitált lett. Afganisztánban az Egyesült Államok célja a talibán–al-Káida kapcsolat megtörése lett volna, ami végül nem sikerült.

A vezető nélküli dzsihád és a magányos farkasok tevékenységére helyezték a hangsúlyt. Az új vezető, Ayman az-Zavahiri politikai állásfoglalásokban jelenik csak meg, de korlátozott számban, egy-egy nagyobb ügy kapcsán. Az-Zavahiri betegsége és 70 éves kora miatt a következő vezető keresése, kinevezése nagy kérdés. Feltételezett első számú utódja Abu Khayr al-Masri – az-Zavahiri helyettese – volt, majd halálával bin Láden fia, Hamza lett volna, akit 2019-ben megöltek.

3.3.8 Részkövetkeztetés

Az al-Káidát a szovjet–afgán háború alatt hozták létre az Afganisztánba érkező mudzsahedinek segítségével, koordinálására. A háború végével és az Egyesült Államoknak a térségben erősödő befolyása és a helyi kormányoknak nyújtott támogatása miatt lett célpont, a Szovjetunió helyét átvéve. (A célpontváltással a szervezet igyekezett fenntartani a felszabadító látszatot az elnyomó rosszal szemben.)

A szervezet funkcionális, hierarchikus felépítését negatívan, hátránynak ítélik meg, mert amennyiben a láncból egy szem kiesik, az utasítások megrekedését és a teljes vezetés lebukását is okozhatja. A struktúra létrehozatala óta számos embert veszített a vezetésből, és az emírt is megölték. A műveleti szinten létrehozott sejtszerkezet a támadások vagy letartóztatások után indított nyomozás során az egész szervezet felderítését akadályozza – a szervezeti hovatartozás megtudható, de az egyes tagok vagy vezetők kiléte már kevésbé, mert nem ismerik őket közvetlenül. A Biztonsági Bizottság létrehozása, az emír és más vezetők védelmének ellátása mellett a szervezetbe való beszivárgás megakadályozásán dolgozott – például a felvételizők szűrésével. Előnyként említhető azonban, hogy mindenki előre meghatározott feladatrendszer szerint dolgozott.

A módszerek tekintetében a robbantásokat és annak fajtáit részesítették előnyben a fegyveres támadások helyett. A robbantás bár kiterjedtebb szervezést és logisztikai háttérrel igényel, a

⁶⁵⁸ Uo.

fegyveres támadásnál, azonban fokozottabb médiafigyelmet kap – nagyobb nyomásgyakorló eszköz is ezáltal. A robbantások során így is minimális hibafaktorral működtek – a madridi robbantás során tíz robbanószerkezet robbant, és hármat hatástalanított a rendőrség, 191 halott és több mint 1800 sérült volt. Öngyilkos merénylőkre cserélve a robbantásokat Kenyában 213 halott és több mint 4000 sérült, míg Tanzániában 11 fő halálát okozta, és legalább 85 főt sebesített meg. A robbanószerkezetek sikeresen felrobbantak, és az olyan problémát, mint hogy a nagykövetség területére nem tudtak bejutni, Dar es Salaamban rögtönzéssel megoldották. A londoni merénylőknél Hasib Hussein a technikai problémáit szintén sikeresen megoldotta, így a hibák számát csökkentették. Fegyveres támadás esetén a halálos áldozatok száma alacsonyabb. A Charlie Hebdónál történt támadás során a két támadó 12 embert lőtt agyon. A fegyvereket és robbanóanyagokat mind az interneten vagy helyi kereskedőtől szereztek be. A robbanószerkezeteket Londonban kikísérletezték és összeszerelték, míg Madridban, az ott végrehajtott merénylethez megvásárolták.

Következtetésként megfogalmazható, hogy a fent tárgyaltak összességében hozzájárultak, hogy az al-Káida név ne merüljön a feledés homályába. Az Egyesült Államok és szövetségesei elleni támadások közül a spanyolországi merénylet tekinthető egyedül a célját elérő, sikeres terrortámadásnak. (Bin Ládén megtorlással való fenyegetése, ha nem is értelmezhető, mérhető, de végül egy 2001-ben indult tervezés végeredménye, hogy Spanyolország kivonta csapatait Irakból. A Charlie Hebdo elleni támadások egy konkrét sérelem megtorlását célozták és nem általánosságban meghatározott célok teljesítéséért hajtották végre.) A többi támadás érdemét ez nem csökkenti, mert olyan ikonikus, emlékezetes merényletek voltak, amelyek újra és újra megjelennek az al-Káida nevével kapcsolatosan.

3.4 Iszlám Állam

Az Iszlám Állam szervezete, folytatva az al-Káida által támasztott kihívásokat és fenyegetéseket, fokozta a terrorszervezetekről eddig kialakult hadtudományi, politikai és akadémiai elképzeléseket, vitákat. A gyors kialakulás és brutális módszerek mellett a saját állam létrehozásának vágya már ismert volt az al-Káidától. A tényleges kalifátus kikiáltása és a területek elfoglalása, majd azok megtartására tett – katonai, rendészeti és igazgatási – törekvések viszont újdonságként jelentek meg a nemzetközi közösség szemében. A Boko Haram működésével párhuzamosan már Közel-Keleten is megjelent a területfoglaló jelleggel fellépő terrorszervezet – az Iszlám Állam.

3.4.1 Bevezető és történelem

Az Abu Musab al-Zarkávi által 1999-ben létrehozott szervezet – Egyistenhit és dzsihád szervezete (*Jamaat al-Tawhid wal-Jihad – JTJ*) – és az Oszáma bin Ládennel való kapcsolatfelvétel meghatározó tényező volt. Az al-Káidától kapott anyagi támogatás és a kiképzőtáborok létrehozása, majd az iraki al-Káida létrejötte és működése megalapozta a későbbi Iszlám Állam létét. Az iraki al-Káida a modus operandit kivéve mindenben egyetértett és a központi al-Káida irányítása szerint működött. A magas polgári áldozatszámot és a különös kegyetlenséget – például a lefejezéseket – a központi vezetés már nem helyeselte. Az al-Káida a muszlim közösségekben és annak összefogásában remélte az erejét a nyugati országokkal és szövetségeseikkel szemben.

2006-ban a Mudzsahed Shura Tanács megalakulását követően 2006. október 15-én létrejött az Iraki Iszlám Állam – működése elméletileg Anbár, Kirkuk, Ninive, Wasit, Babil, Salahuddin, Diyala tartományokra terjedt ki. 2008 végére a szervezetet legyőzöttnek tekintették, és csak a 2011-es amerikai kivonulást követően kezdett el ismét aktívan működni. Az első vezető Abu Omar al-Baghdadi – Hamid Daoud al-Zawi – volt, aki 2010. április 19-ig, haláláig vezette a szervezetet. Omar al-Baghdadi megölése és a júniusban történt vezetés szimbolikus lefejezése korlátlan uralmat és lehetőségeket biztosított a 2010. május 16-án megválasztott Abu Bakr al-Baghdadi számára.⁶⁵⁹

A szíriai polgárháború kialakulásával 2011-re az Iraki Iszlám Állam átnevezte magát és már Szíriai és Iraki Iszlám Államként utalt magára. 2014 januárjában elfoglalta Falludzsát, majd februárban az al-Káida és az Iszlám Állam kapcsolata véglegesen megromlott – egymás vetélytársai, ellenfelei lettek. 2014. június 29-én Abu Bakr al-Baghdadi önkényesen kikiáltotta az Iszlám Állam kalifátusának létrejöttét. A szervezet átnevezésével feloldották a területi korlátozást és al-Baghdadi magát Ibrahim kalifaként jelölte meg. A szervezet általi gyors és hatékony területfoglalások a politikailag és gazdaságilag is kiemelt Irakban és Szíriában a nyugati média középpontjába állította az Iszlám Államot. Az univerzálisan kikiáltott kalifátussal és a területi korlátok feloldásával a muszlim közösség régi egységének helyreállítását kísérelte meg és kiemelte az emírségek sorából – emír és emírség számtalan lehet, kalifátus és kalifa azonban csak egy. A világ muszlim közösségeit pedig felszólította a kalifátus támogatására.⁶⁶⁰

⁶⁵⁹ Ahmed S. Hashim: The Islamic State: From al-Qaeda affiliate to caliphate. *Middle East Policy Council*, 2014 (21), 4. 72-73.

⁶⁶⁰ Frederick W. Kagan – Kimberly Kagan – Jennifer Cafarella – Harleen Gambhir – Katherine Zimmerman: *U.S Grand Strategy: Destroying ISIS and Al Qaeda – Report One*. Institute for the Study of War, Washington DC.,

3.4.2 Célok

Az Iszlám Állam egy szunnita többségű, szalafita ideológia alapján működő terrorszervezet. A szervezet alapvető célja az al-Káida céljával megegyező volt: a helyi kormányok megdöntése és saját, általuk felállított vezetéssel helyettesíteni. A kalifátus kikiáltásával megjelent annak fizikai fenntartása és területi bővítési igénye, amely magában foglalta a történelmi muszlim területeket – Dar al-Islam. A kalifátuson belül a hatalom központosítása kiemelt célt képviselt, amivel párhuzamosan a terrorszervezethez nem köthető vezetők eltávolítása, lemészárlása is megjelent. A nyugati államok politikai, katonai erejük és a helyi kormányoknak nyújtott támogatásuk miatt kerültek a terrorszervezet célpontjai közé.⁶⁶¹ Megjelent a már az al-Káidánál is ismert apokaliptikus háború is, amely a vallási ellentétet és a teljes iszlamizációt jelentette.

Az Iszlám Állam konkrét céljai voltak: az iraki és szíriai kormányok megbuktatása és egy saját kormány kialakítása, egy egységes iszlám állam létrehozása és fenntartása, területének kiterjesztése és az ummah létrehozása. A szervezet nagy stratégiai céljainak tartotta: az al-Káidától ismert kalifátus kikiáltását és a nemzetállami határok eltörlését; a muszlimoknak a kalifátus területére való zarándokoltatását; valamint hatalmának továbbterjesztését világszerte (lásd 15. kép). A katonai stratégiája: a szunnita területek teljes elfoglalása, védelmi zónák kialakítása a kurd támadások ellen, az iraki területek elfoglalása és a síiták megsemmisítése, az iraki és szíriai biztonsági erők felőrlése, Szíriában a Jabhat al-Nusra Front megszüntetése.⁶⁶²

A szunnita területek mobilizálása és a terület ellenőrzés alá vonása. A mobilizálást a vallási ellentétek kiélezésén keresztül a síiták és szunniták között kezdték meg, ennek során a síitákat az iszlámot eláruló, hitetlen ágnak mutatták be.⁶⁶³ Alapja az Abu Musab al-Zarkávi 2004-es kinyilatkoztatása volt – a 2004-es Zarkavi–Zavahiri levélből idézve – „...vallási, politikai és katonai téren történő támadásuk rákényszeríti őket [a síitákat], hogy kimutassák a méregfogukat a szunnita közösségek irányába [...] amennyiben sikeresen bevonjuk őket egy szektariánus alapú konfliktusba, abban az esetben a küszöbönálló veszély és a megsemmisülés érzete miatt lehetségessé válik a közömbös szunnita rétegek aktivizálása.”⁶⁶⁴

2016. 19-20. Elérhető: www.files.ethz.ch/isn/195759/PLANEX%20Report%201%20--%20FINALFINAL.pdf (Letöltés ideje: 2018.02.05.)

⁶⁶¹ Uo. 21.

⁶⁶² Resperger István: *A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége – biztonsági kihívások, kockázatok és fenyegetések*. In: Resperger István (szerk.): *A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. 78-79.

⁶⁶³ Islamic State. Australian National Security, é.n. Elérhető: www.nationalsecurity.gov.au/Listedterroristorganisations/Pages/IslamicState.aspx (Letöltés ideje: 2021.04.15.)

⁶⁶⁴ Kagan – Kagan – Cafarella – Gambhir – Zimmerman (2016): i.m. 23.– Farkas Sándor alez. fordítása

15. ábra – Az Iszlám Állam egykori területszerző ambíciói, a kalifátus ideális kiterjedése
 Forrás: Mary Habeck: Understanding ISIS and al-Qaeda. American Enterprise Institute, 2019.

Elérhető: <https://www.aei.org/research-products/report/understanding-isis-and-al-qaeda/>

(Letöltés ideje: 2022.03.01.) (szerkesztette: Spanics Konstantina)

3.4.3 Szervezeti struktúra

A szervezeti organigram szerint (lásd 17. ábra) a kalifa Mohamed próféta leszármazottjaként teljes és abszolút irányítási jogkörrel rendelkezett az egész Iszlám Állam felett, ellenőrzési és irányítási joghatóságát nem osztotta meg senkivel. Az irányítási jogkört a Tanácsokon keresztül gyakorolta – Omar al-Baghdadi idején minisztériumok néven jöttek létre, amelyek működése finomításra került Bakr al-Baghdadi idején, valamint azokat tanácsokká nevezte át. Döntése előtt általában konzultált, és kikérte a Shura Tanács véleményét. A Shura Tanács választja a politikai és vallási kérdéskörben tájékozott személyt, aki a választóinak feltétel nélküli hűséggel és felelősséggel tartozik.⁶⁶⁵ Két helyettese volt területi alapon megosztva – Abu Muslim al-Turukmani az iraki helyettese, Abu Ali al-Anbari pedig a szíriai helyettese. Al-Turukmani még Szaddam Husszein hadseregében alezredesi rendfokozattal szolgált. Al-Anbari fizika tanár volt

⁶⁶⁵ Hassan Abu Haniyeh: Daesh's Organizational Structure. Al Jazeera, 2014. Elérhető: [studies.aljazeera.net/ar/node/1083](https://www.aljazeera.net/ar/node/1083) (Letöltés ideje: 2021.04.26.)

és dandártábornoki rendfokozattal szolgált szintén Szaddam Husszein idején az iraki hadseregben.⁶⁶⁶

A Katonai Tanács az egykori háború minisztériumából jött létre 2011-ben. A Tanács elnöke általában a kalifa egyik helyettese volt, 2014 júniusától például al-Turukmani vezette. A tagok létszáma kilenc vagy tizenhárom fő volt, tagjai a szektorparancsnokok voltak. (Egy-egy szektorparancsnok, az elképzelésük szerint, három zászlóaljat irányított volna. A zászlóaljakat további 50–60 fős alegységekre osztották fel.) A Tanács rendelkezett egy általános személyzettel és a különleges feladatokat ellátó személyekkel – például öngyilkos műveleti tiszt, logisztikai erők parancsnoka.⁶⁶⁷ Feladata a katonai műveletek összessége volt, ezért ide tartozott a műveletek tervezése, a folyamatban lévő műveletek parancsnokainak ellenőrzése, a szektorparancsnokok mindennapos ellenőrzése, a műveletekhez szükséges eszközökkel való gazdálkodás (például fegyverek raktározása, lőszer mennyiségi beszerzése és szétosztása).⁶⁶⁸

A védelmi, biztonsági, hírszerzési és felderítő tanács feladatai voltak a kalifa személyes védelmének megszervezése és testőreinek kiválasztása, kiképzése, továbbá a kalifa találkozóinak és lakóhelyének megszervezése és biztosítása. A Tanács továbbá irányította és ellenőrizte a tartományok biztonsági vezetőit, ellenőrizte a szervezet tagjainak kommunikációit és leveleit, valamint értékelte a tartományok biztonsági helyzetét. Az Iszlám Állam egészét tekintve a Tanács hírszerzőket képzett.⁶⁶⁹

A Sáría Tanács elméletben a kalifa halála vagy leváltása esetén képes volt megválasztani az új kalifát. Feladata az útmutatások, értelmezések – például zenékhez, videókhoz –, üzenetek megfogalmazása, a kalifa nyilvános felszólalásainak és beszédeinek megszerkesztése volt. Két további részleg működött a Tanácson belül. Az egyik részleg a jogi és bírói testületeket hozta létre és felügyelte. A feladata a perekben való állami képviselő, vitákban való közvetítés, büntetések meghatározása és kiszabása volt. A másik részleg a szervezet felfogásában értelmezett Iszlám tanításáért felelt. A feladatai az imák vezetése, a hívők számára való útmutatás az Iszlámban, a média és propaganda felügyelete, újoncok toborzása.⁶⁷⁰

A Média Tanács 2006-ban jött létre az Iraki Iszlám Állam idején. A Tanács alá közvetlen a Médiabírószági Bizottság tartozott, amely a kibocsátott sajtótermékekről döntött. Stratégiai

⁶⁶⁶ Gianluca Mezzofiore: Isis Leadership: Who's who in 'fluid' Islamic State structure of power. International Business Times, 2015. Elérhető: www.ibtimes.co.uk/isis-leadership-whos-who-fluid-islamic-state-structure-power-1509014 (Letöltés ideje: 2021.04.25.)

⁶⁶⁷ Haniyeh (2014): i.m.

⁶⁶⁸ Resperger István: Az erőszak helye szerepe az Iszlám Állam terrorszervezet tevékenységében. *Hadtudományi Szemle*, 2015 (8), 4. 103.

⁶⁶⁹ Jacques Neria: The structure of Islamic State (ISIS). Jerusalem Center for Public Affairs, 2014. Elérhető: jcpa.org/structure-of-the-islamic-state/ (Letöltés ideje: 2021.04.17.)

⁶⁷⁰ Haniyeh (2014): i.m.

szinten döntött a kibocsátott sajtóanyagokról – azok általános céljairól, ideológiai témájáról és a szervezet céljainak megfelelő alátámasztásról.⁶⁷¹ A Tanács alá került és koordináló szerepet töltött be az Iszlám Államhoz köthető összes sajtóorgánum és közösségi média felett. Az elterjedt média és az internet miatt egyfajta digitális dzsihádot indított el már az al-Káida, amelyhez az Iszlám Állam is csatlakozott. A digitális dzsihád értelmében a szervezet szalafita ideológiáját, politikai nézeteit és a nagyközönséggel való kommunikációját a médiában és interneten tette közzé. A vallási nyilatkozatok és a hitetlenekre való hivatkozás mellett a digitális dzsihád eredménye volt az Iszlám Állam részéről számos arab és angol nyelvű magazin, újság és rádióállomás. A Dabiq és a Rumiya magazinok és a Moszulban sugárzott al-Bayan rádió a szervezeti ideológia mellett egy-egy konkrét, aktuális történésre is hivatkozott. A Média Tanács működéséhez tartozott a médiaközpontok fenntartása, a médiatisztek kiválasztása, kiképzése, és a médiumokból való felkészítés is. A kiválasztott tisztjelöltek átlagosan két hónap katonai felkészítést követően, napi elosztásban kapták meg feladataikat. A földrajzi kiterjedés drasztikus, nemzetközivé válását követően decentralizálódott tartományokra, amelyek felépítése követte az Iszlám Állam sejt és hálózat alapú struktúráját. A médiahálózat a nagy területi kiterjedés miatt 38 médiaközpont fenntartásával foglalkozott, amelyek minden tartományban megtalálhatók voltak, közülük hét csak vallási előkészítéssel kapcsolatban végezte tevékenységét.⁶⁷²

A Súra Tanács tagjainak számát kilenc-tizenegy főre becsülték, akiket Bakr al-Baghdadi választott a tartományok vezetői javaslata alapján. A feladata a szervezet vezetése és irányítása szempontjából az egyik legfontosabb volt, mert csak elméletben ugyan, de a kalifa leváltását is indítványozhatta.⁶⁷³ Általános feladata az iszlám értelmezésében való segítségnyújtás, ami az „állam” működéséhez volt szükséges, de explicite nem tartalmazza egyik forrás sem. További általános feladata az állam működésének felügyelete és ellenőrzése volt.⁶⁷⁴

A Pénzügyi Tanács kezelte a szervezet vagyont, valamint a bevételi forrásokat, amit Moszul elfoglalása előtt havi tizenkét millió dollárra becsült Brett McGurk – az Amerikai Egyesült Államok egykori különleges elnöki megbízottja az Iszlám Állam ellen létrehozott globális koalícióban.⁶⁷⁵ Az Iszlám Állam bevételi forrásai – a teljesség igénye nélkül – adományok,

⁶⁷¹ Assad Almohammed – Charlie Winter: *From Battlefield to Cyberspace*. Combating Terrorism Center, West Point, 2019. 9. Elérhető: ctc.usma.edu/wp-content/uploads/2019/05/Battlefront-to-Cyberspace.pdf (Letöltés ideje: 2022.03.29.)

⁶⁷² Resperger – Túri (2021): i.m. 73, 132.

⁶⁷³ Hashim (2014): i.m. 74.

⁶⁷⁴ Mezzofiore (2015): i.m.

⁶⁷⁵ Statement for the Record: Deputy Assistant Secretary Brett McGurk – House Foreign Affairs Committee Hearing: Terrorist march in Iraq. U.S House of Representatives, 2014. Elérhető:

támogatások, Zakat, az elfoglalt területeken alapvető élelmiszerek és alapanyagok kisajátítása – ide sorolom például az olajjal való kereskedelmet, kórházi felszerelések és gyógyszerek kisajátítását –, adóztatás, műkincs-kereskedelem.⁶⁷⁶

Az előbb ismertetett struktúrával párhuzamosan egy kabineti rendszer is működött a kalifa vezetésével, amely az állami feladatokat látta el, mint egy proto-állam. A kabinet felépítése lehetővé tette az ad-hoc, már adminisztratív és közigazgatási feladatok ellátására szolgáló intézmények létrehozását (lásd 16. ábra). Rakkában 2013 során létrehozták az Iszlám Szolgáltatási Bizottságokat, amely a város működését koordinálta, és olyan feladatokat látott el, mint az elektromos hálózat üzemelésének biztosítása, az utcák tisztán tartása és az oktatás.⁶⁷⁷

Iszlám Állam kormányzati felépítése	Funkció(k)
Diwan al-Ta'lim	Oktatás
Diwan al-Khidamat	Közfeladatok
Diwan al-Rikaz	Kiemelt értékkel rendelkező alapanyagok kezelése
Diwan al-Da'wah wa al-Masajid (wa al-Awqaf)	A da'wah és mecsetek felügyelete, irányítása
Diwan al-Sihha	Egészségügy
Diwan al-Asha'ir	Törzsi kapcsolatok
Diwan al-Amn (al-Aam)	Közbiztonság
Diwan Bayt al-Mal	Pénzügyi Tanács
Diwan al-Hisbah	Közerkölcs és Iszlám rendőrség
Diwan al-Qada qa al-Mazalim	Iszlám és családjog
Diwan al-Alaqat al-Amma	Közfeladatok
Diwan al-Zira'a	Mezőgazdaság és környezetvédelem
Diwan al-Ifta'wa al-Buhuth	Fatwák, kiképzési kézikönyvek megszövegezése
Diwan al-Jund	Hadsereg és védelmi szektor

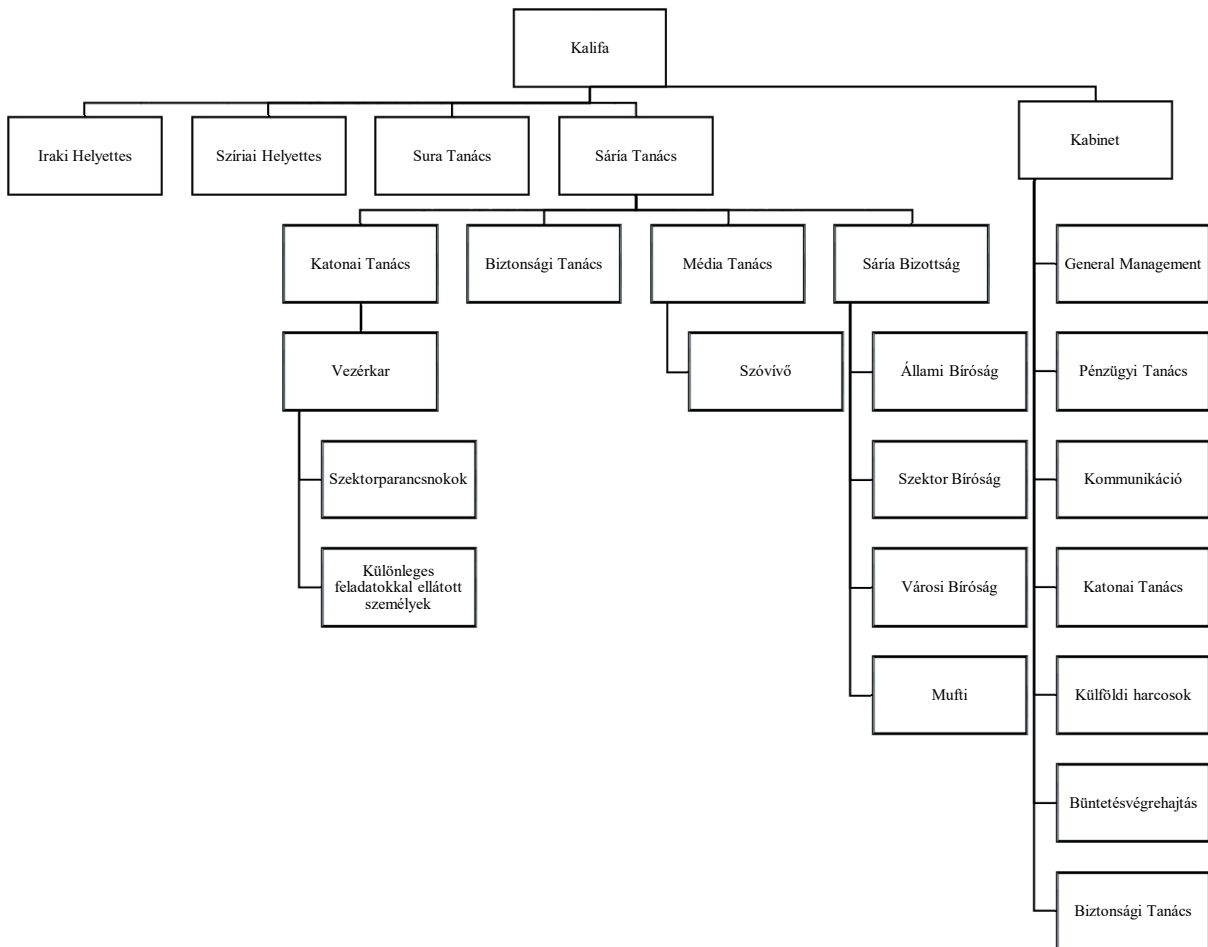
16. ábra – Az Iszlám Állam közigazgatásért felelős intézményrendszere 2015-ben

docs.house.gov/meetings/FA/FA00/20140723/102485/HHRG-113-FA00-Wstate-McGurkB-20140723.pdf
(Letöltés ideje: 2021.04.26.)

⁶⁷⁶ Haniyeh (214): i.m.

⁶⁷⁷ Aymenn Al-Tamimi: The evolution in Islamic State administration: the documentary evidence. *Perspectives on Terrorism*, 2015 (9), 4. 123. Elérhető: www.jstor.org/stable/26297420#metadata_info_tab_contents (Letöltés ideje: 2021.10.23.)

Forrás: Aymenn Al-Tamimi: The evolution in Islamic State administration: the documentary evidence. *Perspectives on Terrorism*, 2015 (9), 4. 124. (szerkesztette: A szerző)

17. ábra – Az Iszlám Állam vezetési struktúrája 2014-ben

Forrás: Gianluca Mezzofiore: Isis leadership: who's who in 'fluid' Islamic state structure of power. *International Business Times*, 2015. Elérhető: www.ibtimes.co.uk/isis-leadership-whos-who-fluid-islamic-state-structure-power-1509014 (Letöltés ideje: 2018. 04.02.) (szerkesztette: A szerző)

Területi eloszlása

A nemzetközi működési környezet miatt bevezették a wilayet – állam vagy tartomány – fogalmat is, amely szerint az Iszlám Állam térségét kisebb két-három ország területére osztották fel. Ilyen wilayetekre felosztott terület volt az Iszlám Állam Khoraszán – részletes bemutatásra kerül az esettanulmány következő részében. A wilayeteket továbbá felhasználta a globális műveleteihez is. Azon személyek számára, akik a szíriai és iraki harcokhoz akartak csatlakozni, de az országokba való beutazásuk túl kockázatos lett volna, külföldi nem kockázatos országokba szerveztek terrortámadásokat. A Khorászáni wilayet által szervezett 2016-os New

York-i támadáskísérlet is ilyen volt, amelyhez kanadai, pakisztáni és fülöp-szigeteki tagokból toborzott résztvevőket.⁶⁷⁸

A wilayetek mellett az Iszlám Állam is fenntartott szövetségi rendszert, amely csak 2015-ben tizenhét szervezetet jelentett afrikai, ázsiai és közel-keleti országokban – ide sorolható például a fülöp-szigeteki Abu Syyaf vagy az Algériában működő Kalifátus Katonái csoportok.

3.4.4 Módszerek, eljárások

Az alkalmazott módszerek tekintetében legalább két földrészen harcolt, ahol az államok fejlettségi szintje, törvényhozása és állami berendezkedése merőben eltér. A Közel-Kelet és Európa egymástól teljesen eltérő adottságokkal rendelkezik. Ez befolyásolta, hogy míg például Irak területén a közút infrastruktúráját felhasználva gyorsan mozgó alegységekkel katonai bázisokat tudott elfoglalni, addig ez Európában lehetetlen terv lett volna. Európában ezért a klasszikus terrorizmus eszköztárát alkalmazta a késseléstől az öngyilkos merénylőkgig. A terrorizmus témakörében az európai események alapján sorolja fel a szervezet módszereit.

3.4.5 Európai módszerek és eljárások

2014. szeptember 22-én Abu Muhammed al-Adnani – az Iszlám Állam szóvivője – beszédében a nyugati célpontok elleni terrortámadásokra hívta az Iszlám Állam tagjait és támogatóit. Kiemelte az ellenük létrejött koalíció tagjait, valamint az európai országok közül Franciaországot. 2016. május 21-én dzsihádra szólított fel a „hitetlenek” és szövetségeseinek bármi áron való gyilkolásával.⁶⁷⁹ Az Európában történt támadásokat az Egyesült Államok szíriai és iraki támadásaival indokolta. Az akciókban azonban közvetlen támogatás helyett inkább inspiráló tényezőként lett volna jelen, és a terrortámadásokat követően csak a felelősséget vállalta volna a szervezet.⁶⁸⁰

Az Iszlám Állam által elkövetett terrorcselekmények ezért csoportosíthatók az elkövetők és a terrorszervezet közötti kapcsolat alapján is, amely három kategóriába sorolható: az Iszlám Állam által vezetett, az Iszlám Állam által inspirált, valamint a terrorcselekmények, amelyeknél az elkövető és az Iszlám Állam közötti kapcsolatról nincs információ, de beleillenek a terrorszervezet módszereibe.⁶⁸¹ Lényeges különbség, hogy a szervezet által közvetlenül

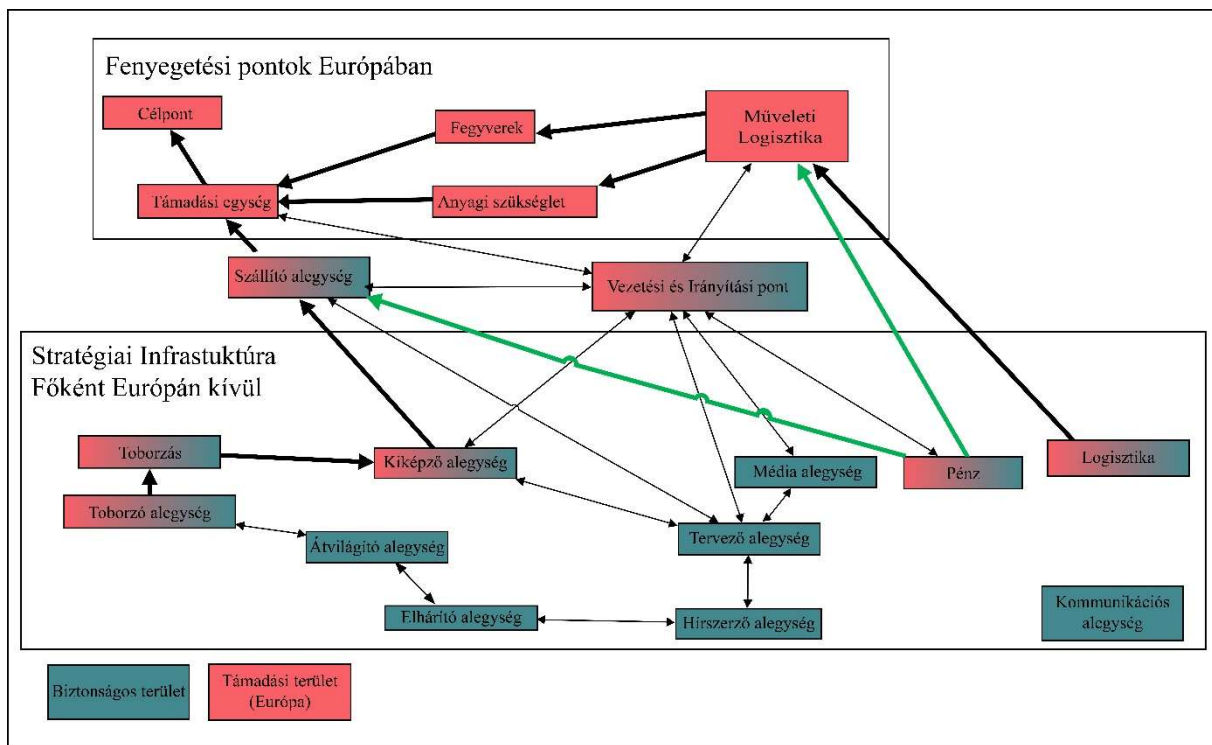
⁶⁷⁸ Jennifer Cafarella – Brandon Wallace – Jason Zhou: *ISIS Second comeback: Assessing the next ISIS insurgency*. Institute for the Study of War, Washington DC., 2019. 14. Elérhető: www.understandingwar.org/sites/default/files/ISW%20Report%20-%20ISIS%27s%20Second%20Comeback%20-%20June%202019.pdf (Letöltés ideje: 2021.04.29.)

⁶⁷⁹ Changes in modus operandi of Islamic State (IS) revisited. Europol, 2016. 4. Elérhető: www.europol.europa.eu/publications-documents/changes-in-modus-operandi-of-islamic-state-revisited (Letöltés ideje: 2021.05.06.)

⁶⁸⁰ Cafarella – Wallace – Zhou (2019): i.m. 12.

⁶⁸¹ Jennifer Cafarella – Jason Zhou: *ISIS's expanding campaign in Europe*. Institute for the Study of War, Washington DC., 2017. 2. Elérhető:

irányított és tervezett terrortámadások előre szimuláltak, begyakoroltak és az elkövetők képzetek (lásd 18. ábra). Az utolsó két kategória kevesebb közvetlen szervezeti segítséget igényel, ezért kisebb az esély a stratégiai terrortámadásra, valamint könnyen felderíthető és szabotálható a terrortámadás. Nem tervezhető egymást követő merényletsorozat sem, azonban hosszú távon a szervezet működésében és céljainak eléréséhez preferált, mert a terrorszervezet saját tagjait és erőforrásait nem áldozza fel.⁶⁸²

18. ábra – Az Iszlám Állam közvetlen irányítása alatt álló támadások tervezési, végrehajtási lépései

Forrás: Frederick W. Kagan – Kimberly Kagan – Jennifer Cafarella – Harleen Gambhir – Katherine Zimmerman: *U.S Grand Strategy: Destroying ISIS and Al Qaeda – Report One.*

Institute for the Study of War, Washington DC., 2016. 29.

(szerkesztette: Spanics Konstantina)

www.understandingwar.org/sites/default/files/ISIS%20in%20Europe%20Update%20September-2017.pdf

(Letöltés ideje: 2021.04.14.)

⁶⁸² Kagan – Kagan – Cafarella – Gambhir – Zimmerman (2016): i.m. 24-26.

Robbantás és öngyilkos merénylet

Az Iszlám Állam közvetlen irányítással képes volt Európában komplex, nagy áldozatszámú járó robbantásos vagy öngyilkos merényletűkkel terrortámadást végrehajtani. A támadások költsége a kiváltott médiafigyelemhez és a halálos áldozatokhoz képest alacsony.⁶⁸³

Brüsszelben a Zaventem Nemzetközi repülőtéren 2016. március 22-én három robbantást hajtott végre az Iszlám Állam – stratégiai terrortámadás történt. 7:58-kor Ibrahim El Bakraoui és Najim Laachraoui egymástól kilenc másodperccel eltérően öngyilkos merényletet hajtottak végre a repülőtér check-in területén. A robbantások késleltetésének indoka, hogy az első robbantást követően az ellenkező irányba menekülő tömeget érje a második robbanás – cél az áldozatok számának radikális növelése volt. A harmadik robbantást 9:11-kor Khalid El Bakraoui a Maelbeek metróállomáson hajtotta végre, amikor a három vagonból álló metrószerelvény az állomásról elindult. Összesen 32 fő halottat és 320 fő sérültet okozott az összehangolt támadássorozat.⁶⁸⁴

Fegyveres támadás

Fegyveres támadás esetén a támadók kézfegyverekkel, zsúfolt helyen váratlanul célzás nélkül a tömegbe lönek, amit a rendőrség, terrorelhárítási szervek megérkezéséig folytatnak vagy a merényletűk haláláig.

A fegyveres támadás kategórián belül külön érdemes említeni a túszejtést mint taktikát. A túszejtés két fajtáját különböztetik meg. Első, amikor a fegyveres támadás és céltalan tömegmészárlás befejeztével a túszoikat pajzsként vagy a meneküléshez tárgyalási alapnak használják. Másik az önálló túszejtés, aminek célja a média figyelmének felkeltése és a politikai célok közvetett elérése. A túszejtésnél az épület, terület jellegzetességeit is figyelembe kellett venniük. Az Iszlám Állam szerint fontos tényező a gyenge fény és rossz látási viszonyok, mert így lehetséges a korlátok nélküli mozgás. A támadók létszámától függően további befolyásoló tényező a kijáratok száma. Lehetséges célpontnak jelölte meg az Iszlám Állam az egyetemi kampuszokat, bevásárlóközpontokat, múzeumokat, éjszakai szórakozóhelyeket. Az ajánlott célpontok általában alacsony létszámú elkövetővel lehetővé teszik a terület biztosítását és a túszoik felügyeletét.⁶⁸⁵

⁶⁸³ Changes in modus operandi of Islamic State (IS) revisited. Europol, 2016. 6. Elérhető: www.europol.europa.eu/publications-documents/changes-in-modus-operandi-of-islamic-state-revisited (Letöltés ideje: 2021.05.06.)

⁶⁸⁴ Brussels explosions: What we know about airport and metro attacks. BBC, 2016. Elérhető: www.bbc.com/news/world-europe-35869985 (Letöltés ideje: 2021.04.15.)

⁶⁸⁵ Just Terror Tactics: Part 4. *Rumiyah* 9. szám. 46-49.

2015. augusztus 25-én Ayoub El-Khazzani az Amszterdam és Párizs között közlekedő Thalys nagy sebességű vonatra szállt fel Brüsszelben. A vonaton összesen 554 személy utazott éppen. Franciaország határát átlépve Khazzani egy gépkarabéllyal fenyegetőzve lépett ki a mosdóból. A mosdóra várakozó Mark Moogalian a gépkarabélyt sikeresen elvette Khazzanitól, aki ezután pisztolyával nyakon lőtte Markot, és ismét a gépkarabéllyal próbálkozott. Három utas ártalmatlanította a támadót, és a beragadt gépkarabély miatt végül haláleset nélkül zárult a terrortámadási kísérlet.⁶⁸⁶ Khazzaniról 2014 februárjában a spanyolországi hatóságok jelezték először, hogy kockázatos radikális iszlamista, aki esetlegesen Franciaországba utazhat. A feltételezések szerint utazásai alkalmával Törökországba és onnan Szíriába is eljutott. Szíriában az Iszlám Államtól kaphatott képzést – de a beragadt gépkarabély és tehetetlensége ezt megkérdőjelezhetővé teszi. A támadása előtt közvetlen az Iszlám Államhoz köthető propaganda videókat nézett.⁶⁸⁷

2015. november 13-án összehangolt terrortámadásokat hajtottak végre Párizsban. Az első csoport – három öngyilkos merénylő, akiket Salah Abdeslam fuvarozott a helyszínre – 21:20 és 21:53 között felrobbantotta magát Saint-Denisben a Stade de France stadionnál és környezetében, ahol épp a Németország–Franciaország barátságos labdarúgó mérkőzést játszották. A mérkőzésen nézőként jelen volt Francois Hollande – Franciaország volt elnöke – is.⁶⁸⁸ A második csoport 21:25-kor egy fekete Seat márkájú személyautóból kezdte céltalanul löni az utcán tartózkodókat. A fegyveres támadás a X. kerületben a Le Carillon, Le Petit Cambodge éttermet, a XI. kerületben a Café Bonne Biere, Le Belle Equipe és La Casa Nostra vendéglátóhelyet, valamint a Rue de la Fontaine au Roi utat érintette. 21:40-kor Brahim Abdeslam betért a XI. kerületben lévő Le Comptoir Voltaire étterembe, rendelt, majd felrobbantotta magát. A harmadik csoport 21:40-kor gépkarabélyokkal felfegyverkezve belépett a Bataclan szórakozóhelyre – amely 1500 fő befogadására alkalmas. A biztonsági személyzetet kivégezték, és löni kezdtek az épületben. 00:20-kor a francia hatóságok lerohanták a szórakozóhelyet. A rendőrségi akció közben az egyik elkövetőre rálöttek, ezért felrobbant az öngyilkos öve, a többi elkövető felrobbantotta magát. A fegyveres támadást, túszejtést és

⁶⁸⁶ White Paper: The attacks on Paris: Lesson Learned. Los Angeles, Courtesy of HSAC and Paris Public Safety Delegation, 2016. 13. Elérhető: publicpolicy.pepperdine.edu/hsac/content/hsac-paris-lessons-learned-whitepaper.pdf (Letöltés ideje: 2021.05.07.)

⁶⁸⁷ European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT), Europol, Hága, 2016. 23. Elérhető: www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2016#downloads (Letöltés ideje: 2022.01.03.)

⁶⁸⁸ France: A timeline of deadly attacks after latest atrocity. Elérhető: news.sky.com/story/france-a-timeline-of-terror-10787264 (Letöltés ideje: 2021.04.14.)

öngyilkos merényletet elkövető kilencfős csoport összesen 130 fő halálát és 368 ember sérülését okozta.⁶⁸⁹

Gázolósos támadás (Ramming)

Az Iszlám Állam által ajánlott jármű jellemzői, hogy rakodótere nagy legyen, valamint lehetőség szerint dupla hátsó kerékkel rendelkezzen. Kerülendő járművek a kis személyautók vagy városi terepjárók, a 90km/h-nál lassabb vagy lassan gyorsuló járművek, valamint a túlméretes teherautók.⁶⁹⁰ De végső lehetőségként elfogadható, ha a potenciális elkövető törekszik a jármű kiválasztásánál a nagyság–sebesség arány figyelembevételére.

Anis Ben-Mustafa Ben-Outhman Amrit gyűjtogatás miatt Olaszországban már elítélték négy év letöltendő börtönbüntetésre 2011-ben. Németországban a feltételezett fegyvervásárlási kísérlete – és az ahhoz szükséges anyagi forrás rablásokból való beszerzése – miatt helyezték megfigyelés alá, majd bizonyíték hiányában az eljárást megszüntették. 2016. december 19-én végül Berlinben egy acélgerendákkal megrakott Scania típusú nyerges vontatóval behajtott a Breitscheidplatz karácsonyi vásárba. 20:14-kor a bódéknál álldogáló tömegbe hajtott megközelítőleg 64km/h sebességgel, és 50–80 métert tett meg. (A nyerges vontató eredeti lengyel sofőrjét holtan találták meg a fülkében.) Amri sikeresen elmenekült a támadást követően. December 23-án Olaszországban rálőtt egy rendőrre, akinek a társa viszonzta a tüzet, és megölte Amrit. A ramming támadás következménye tizenkét fő halott és 49 fő sérült.⁶⁹¹

Londonban 2017. március 22-én 14:40-kor Khalid Masood a westminsteri hídon autójával felhajtott a járdára – a rendőrség becslése szerint – 122 km/h-val és 30 másodpercig folytatta útját, egészen a Westminster Palotáig. A palotánál kiszállt az autóból, majd a parlament irányába indult késsel a kezében és leszúrt egy rendőrt. A rendőrtámadást követően a többi jelenlévő rendőr már rálőtt és megölték Masoodot. A ramming támadás során öten vesztették életüket, és legalább 50-en megsérültek.⁶⁹² A támadás tervezését 2016 áprilisában kezdte meg, amikor a különböző autótípusokra, a Daesh, a kés és erőszakos támadás szavakra keresett rá. 2017 márciusától számtalan videót és dokumentumot keresett és osztott meg a közösségi média

⁶⁸⁹ White Paper: The attacks on Paris: Lesson Learned. Courtesy of HSAC and Paris Public Safety Delegation, Los Angeles, 2016. 14-15. Elérhető: publicpolicy.pepperdine.edu/hsac/content/hsac-paris-lessons-learned-whitepaper.pdf (Letöltés ideje: 2021.05.07.)

⁶⁹⁰ Just terror tactics – Part 2. *Rumiyah*, 3. szám. 10-12.

⁶⁹¹ Berlin lorry attack: what we know. BBC, 2016. Elérhető: www.bbc.com/news/world-europe-38377428 (Letöltés ideje: 2021.04.14.)

⁶⁹² Westminster attack: What happened. BBC, 2017. Elérhető: www.bbc.com/news/uk-39355108 (Letöltés ideje: 2021.04.15.)

oldalain a témával kapcsolatosan. Március 19-én felderítést és helyszíni szemlét tartott a Westminster hídnál.⁶⁹³

Gyújtogatás

A célja elsődlegesen vagyoni károkozás és félelemkeltés. Az Iszlám Állam a célpontok megjelölésével is ezt támasztja alá – lakások, lakóházak, lakóparkok körüli erdő, templomok, kórházak, bárók. A módszer egyszerűsége biztosította a sikert minden, a szervezet nevében cselekedni vágyó személynek. A gyújtogatáshoz ajánlott eszközök főként a napalm és a Molotov-koktél volt.⁶⁹⁴ A módszer így sem tekinthető sikeresnek, és a nagy áldozatszám is elmaradt. A károkozás és kiemelt médiafigyelemhez szimbolikus helyeket, épületeket kellett volna felgyújtani, ami nehezebb egy fegyveres támadásnál. Az épületeket általában fegyveres biztonsági szolgálat őrzi, csomagátvizsgálás után lehet belépni, csomaggal az épületben tartózkodni tilos – a ruhatárban kell azokat leadni. A részletes tervezés során és esetleges sikeres kivitelezés alkalmával még az automata, akár habbal oltó tűzoltó rendszereket is figyelembe kellett venni.

Párizsban 2016. szeptember 4-én a Notre-Dame székesegyházat kísérelték meg felgyújtani autóba rejtett, improvizált tűzbombával. Hat gázpalackot helyeztek el egy Peugeot 607 típusú személyautóban, amelyet egy székesegyházhoz közeli, szűk utcában parkoltak le, közel egy bárhoz. Az autót leöntötték gázolajjal, majd égő cigarettát dobtak rá. A gyújtóanyagot felcserélték és benzin helyett gázolajat használtak, ezért nem sikerült végül felgyújtani az autót.⁶⁹⁵ Az elkövetőket a házkutatást követően összefüggésbe hozták az Iszlám Állammal, mert annak útmutatása szerint pakolták össze az autóbombát.

Késes támadás

Éles, szűrő, vágó eszköz beszerzése majdnem minden boltban lehetséges. A vásárlása feltűnésmentes, hétköznapi tevékenység. A támadás során az elkövetőnek a saját személyazonosságának megóvása nagyobb kihívás, ha több egymás utáni támadássorozatot tervez. A fegyver beszerzésének egyszerűsége és alacsony költsége miatt az Iszlám Állam azt tanácsolta, hogy a támadások után dobják el a fegyvert egy nem feltűnő területen, és a következő támadás előtt vásároljanak újat. A kés – a támadás sikere érdekében – feleljen meg

⁶⁹³ David Anderson: Attacks in London and Manchester. 14. Elérhető:

assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/664682/Attacks_in_London_and_Manchester_Open_Report.pdf (Letöltés ideje: 2021.05.03.)

⁶⁹⁴ Just terror tactics: Part 3. *Rumiyah*, 5. szám. 8-10.

⁶⁹⁵ Angelique Chrisafis: Five women go on trial over planned Notre Dame car bomb attack. *The Guardian*, 2019. Elérhető: www.theguardian.com/world/2019/sep/23/five-women-trial-planned-notre-dame-car-bomb-attack (Letöltés ideje: 2021.04.17.)

a következőknek: a penge és a markolat között javasolt a kézvédő; ha a penge kihajtható, akkor kerülni kell azokat, amelyeken a penge zárásához szükséges oldó gomb a markolaton található. A célpontok kiválasztása során figyelembe kellett venni, hogy a kés nem képes a bombákhoz hasonló halálos áldozatszámot hozni egy-egy merénylet során. A tömegek támadása ezért kerülendő és inkább egyedüli személyek ellen ajánlott fordítani. A késelés célja a célzott emberölés volt, ezért létfontosságú szervek vagy a nyak a támadandó terület és a speciális célterületek miatt egyéb kiegészítő fegyverek használata is lehetséges volt – például baseballütő.⁶⁹⁶

Párizsban 2018. május 13-án Khamzat Azimov 21:00-kor késelni kezdett. A késes támadás során egy embert megölt és négy személyt megsebesített. Az Iszlám Állam javaslatával ellentétesen a jellegzetes „Allahu akbar!” (Isten a leghatalmasabb!) kiáltást hallatott – a szemtanúk elmondása szerint. Azimovot a kiérkező rendőrök végül lelőtték.⁶⁹⁷

3.4.6 Az európai műveletek során alkalmazott fegyverek

Az egykoron nagy földrajzi kiterjedésen működő terrorszervezet által eltulajdonított vagy megvásárolt fegyverekről csak feltételezések vannak, fegyvertípus meghatározást már pontosabban lehet adni. A fejezetben a módszereknél felsorolt támadásoknál alkalmazott fegyverek kerülnek felsorolásra és hogy a feltételezések vagy rendőrségi nyomozások során feltárt információk alapján miként jutott az elkövetőhöz.

A fegyverek beszerzése Európában – az Egyesült Államok bolti vásárlásától eltérően – a kontinensen és annak közelében zajló helyi konfliktusokból, bűnszervezetektől vagy vadászboltok kirablásával szerzett, illetve régebbi, már hatástalanított fegyverek visszaalakításával és legálisan történő vásárlással lehetséges. Fegyveres támadások során a legkedveltebb és könnyen beszerezhető fegyvertípus az AK-47 gépkarabély volt. Főbb származási területek a Szovjetunió megszűnését követően észak-afrikai és balkáni országok. Franciaország tekintetében az AK-47 gépkarabély szimbolikus jelentéssel is bírt a bandák és szervezett bűnözés világában.⁶⁹⁸ Ayoub El-Khazzani a vonaton egy AK-47 gépkarabéllyal fenyegetőzött, valamint a táskájában találtak még a gépkarabélyhoz tartozó kilenctárnny – 270 db – lőszert, Luger pisztolyt, Molotov-koktéllként alkalmazható gázolajat és egy csomagnyitó

⁶⁹⁶ Just terror tactics. *Rumiyah*, 2. szám. 12-13.

⁶⁹⁷ M.L. Nestel – Aicha El Hammer Castano: Paris suspect in knife attack that killed 1 was French citizen born in Chechnya. ABC News, 2018. Elérhető: abcnews.go.com/International/isis-reportedly-claims-responsibility-deadly-paris-stabbing/story?id=55121828 (Letöltés ideje: 2021.04.15.)

⁶⁹⁸ Tony Todd: Govt targets Marseille's AK47-wielding gangsters. France24, 2011. Elérhető: www.france24.com/en/20110829-france-gueant-government-targets-marseille-ak47-kalashnikov-wielding-gangsters (Letöltés ideje: 2021.05.12.)

pengét.⁶⁹⁹ A párizsi merényletsorozat fegyveres támadásaihoz is az AK-47 gépkarabély kínai változatát a Type 56-ot és Zastava M70-es gépkarabélyokat – az AK-47 jugoszláviai módosított verzióját – használták.⁷⁰⁰

A ramming típusú támadások során vásárlással, bérléssel vagy lopással jutnak járműhöz. A rendőrség azonban nem tud minden autólopást potenciális terrortámadásként kezelni anyagi és humánerőforrás hiánya miatt. A berlini ramming támadás során használt nyerges szerelvényt eredetileg Lengyelországban regisztrálták, és a sofőr is lengyel származású volt. A kamion lerakodás miatt várakozott Berlinben egy építkezésnél. A szállítócég szerint 16:00-tól már nem érte el sehogy a sofőrt – Amri fejbe lőtte –, de a ramming támadás során még feltételezhetően életben lehetett (a terrorcselekményt megakadályozni azonban már képtelen volt).⁷⁰¹ A westminsteri támadás során Khalid Masood két trancsírozó kést vásárolt a Tesco bevásárlóközpontban 2017. március 9-én. A gázoláshoz egy Hyundai Tucson városi terepjáró autót használt, amelynek előlegét március 8-án fizette ki, majd március 16-án vette át.⁷⁰²

2014 és 2017 között a radikális iszlamista terrorszervezetek körében legnépszerűbb robbanóanyagot, a triaceton-triperoxidot⁷⁰³ (TATP), használták fel a párizsi és brüsszeli robbantások során. A robbanóanyagot otthoni körülmények között átlag, hétköznapi emberek is elkészíthetik. A terrorszervezet által kiadott online magazinok lépésről-lépésre segíti a robbanóanyag összeállítását. A hozzávaló alapanyagok beszerzése is könnyű és feltűnésmentes. Egyéb, a feketepiacon megtalálható vagy kereskedelmi forgalomban vásárolható robbanóanyagok felhasználása a hatóságok felügyelete és jogi szabályozásai miatt nehéz és a lebukás veszélye nagyon magas.⁷⁰⁴ A párizsi támadás során az improvizált robbanóövek és mellények TATP robbanóanyagot és szögeket, csavarokat tartalmaztak.⁷⁰⁵ A brüsszeli robbantásokat TATP házi készítésű, improvizált robbanóanyagokkal hajtották végre. A hatóságok a házkutatás során tizenöt kilogramm robbanóanyagot, és továbbiak elkészítéséhez

⁶⁹⁹ France train shooting suspect profile: Ayoub El-Khazzani. BBC, 2015. Elérhető: www.bbc.com/news/world-europe-34032218 (Letöltés ideje: 2021.07.27.)

⁷⁰⁰ Paris attacks weapons 'made by Zastava Arms in Serbia'. BBC, 2015. Elérhető: www.bbc.com/news/world-europe-34954048 (Letöltés ideje: 2021.05.12.)

⁷⁰¹ Berlin truck attack: Polish driver 'shot hours before'. BBC, 2016. Elérhető: www.bbc.com/news/world-europe-38442447 (Letöltés ideje: 2021.05.13.)

⁷⁰² David Anderson: Attacks in London and Manchester. 14. Elérhető: assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/664682/Attacks_in_London_and_Manchester_Open_Report.pdf (Letöltés ideje: 2021.05.03.)

⁷⁰³ „Nagy hatóerejű, nagyon érzékeny fehér, kristályos, instabil robbanóanyag.” Daruka (2013): i.m. 31.

⁷⁰⁴ Changes in modus operandi of Islamic State (IS) revisited. Europol, 2016. 10-11. Elérhető: www.europol.europa.eu/publications-documents/changes-in-modus-operandi-of-islamic-state-revisited (Letöltés ideje: 2021.05.06.)

⁷⁰⁵ Michael Ray: Paris attacks of 2015. Britannica, 2015. Elérhető: www.britannica.com/event/Paris-attacks-of-2015 (Letöltés ideje: 2021.05.12.)

szükséges vegyi anyagokat találtak – amelyek gyógyszerhárból és műszaki áruházakból beszerezhetők –, valamint bőröndöket csavarokkal és szögekkel tele pakolva.⁷⁰⁶

3.4.7 A Közel-Keleten alkalmazott módszerek és eljárások – Irak és Szíria

A tágabb közel-keleti módszerek és eljárások ismertetése során az Iszlám Állam hadászati szinten a működési területét három zónára osztotta fel. Az Institute for the Study of War (ISW) az Iszlám Állam közel-keleti tevékenységei alkalmával megkülönböztet belső zónát, közel külföldet és messze külföldet. Hadműveleti szinten az ISW felosztása megkülönböztetett a szervezet által ellenőrzés alatt tartott zónát, a támadási zónát és a támogatási zónát – amely közvetlen csak a Közel-Keletre és az aktív Iszlám Állam területekre értelmezhető.

A hadászati felosztás szerint a belső zónák azokat a területeket foglalták magukba, ahol a szervezet a legnagyobb erőfeszítést tette a saját sáría törvényük fenntartására és bármilyen rivális elpusztítására. Stratégiai céljai voltak a helyi lakosság szelektálása (saját tagjai és támogatói szükségleteinek kielégítése és élethelyzetük javítása); az állam, a biztonsági erők és katonai alegységek működésének ellehetetlenítése; párhuzamosan működő paramilitáris vagy dzsihádisták szervezetek felszámolása. A területek lakosságának ellenőrzését terrortámadásokkal, a helyi erőforrások felügyeletével és a természeti adottságokat felhasználva vitte véghez – például a víz ellenőrzése. A víz esetén az Iszlám Állam birtokolta a Tigris és Eufrátesz egyes területeit vagy elfoglalta a Moszuli gátat. A belső zóna jellemzően a kalifátus területét jelentette, de Izrael, Palesztina és Libanon területét is ide sorolták. A közel külföld az Iszlám Állam által nyilvánosságra hozott fekete térképet jelentette (lásd 15. ábra). A zónában már megkezdte műveleteit vagy saját tartományokat hozott létre, túllépett a terrortámadások szintjén és tartós, állandó jelenlétre rendezkedett be. A messze külföld jelentette a világ további részét.⁷⁰⁷

A hadműveleti felosztás szerint az ellenőrzött zóna az Iszlám Állam központja, és kizárólagos működési jogot formált ezen területekre – ennek érdekében fizikai és pszichológiai nyomást gyakorolt a térségre. A támadási zóna, ahol a szervezet aktív műveleteket hajtott végre. A támogatási zóna az Iszlám Állam azon területei, ahol nem feltétlen volt aktív fizikai jelenléte és nem volt jelentős művelet a szervezet ellen, de csak helyi közösségek vagy egyes személyek

⁷⁰⁶ White Paper: The attacks on Paris: Lesson Learned. Courtesy of HSAC and Paris Public Safety Delegation, Los Angeles, 2016. 27. Elérhető: publicpolicy.pepperdine.edu/hsac/content/hsac-paris-lessons-learned-whitepaper.pdf (Letöltés ideje: 2021.05.07.)

⁷⁰⁷ Andrea Beccaro: Modern irregular warfare: The ISIS case study. *Small wars & Insurgences*, 2018 (29), 2. 211-212.

szimpatizáltak a szervezettel. A szimpátia miatt adminisztratív vagy logisztikai háttérrel biztosítottak – terror fenyegetettsége, veszélye nélkül.⁷⁰⁸

Jessica Lewis Mcfate – hírszerző tisztként dolgozott az Amerikai Egyesült Államok hadseregében, jelenleg az ISW kereskedelmi és innovációs igazgatója – elemzése szerint az Iszlám Állam terrortámadásaival párhuzamosan megjelent a konvencionális és az aszimmetrikus hadviselés is. A konvencionális hadviselésnek a területszerzésben az ellenálló reguláris hadseregek közvetlen támadása volt a célja. A hadviselési forma főként a városfoglalások alkalmával hátrahagyott katonai eszközök miatt volt lehetséges. Az aszimmetrikus hadviselés célja kiegészült a lakosság támogatásának megszerzésével és a szunnita társadalom mozgósításával. A terrorizmust csak a félelemkeltésre és a biztonsági erők megfélemlítésére használták. A felhasznált módszerek között nem található különbség csak a konvencionális hadviselésnél, amikor a zsákmányolt hadieszközöket is felhasználták.⁷⁰⁹

Városfoglalások

A városok elfoglalása során az Iszlám Állam megmutatta állami törekvéseit és aszimmetrikus, terrorista jellemzőit is. A városok elfoglalásakor minden esetben kimutatható, hogy brutális kegyetlenséggel kivégezték a helyi vezetőket és a lakosságot általános terror és félelem alá helyezték. A kezdeti intenzív erőszakhullámot a sikeres műveletek után lecserélték egy állami berendezkedéshez hasonlítható állapotra. A lakosságot bár megfélemlítették – ezzel kikényszerítve támogatásukat –, de megjelent egy bürokratikus és kormányzati felépítés is. A sária törvények szerinti támogató és jó állam szerepét próbálta felvenni, amit a stratégiai eszközökkel felügyelt – olaj, piac, egészségügy, adóztatás.⁷¹⁰

2013. december 31-én és január 1-jén az Iszlám Állam támadásokat hajtott végre Ramádiban és Fallúdzsában a helyi rendőrállomások ellen. Míg Ramádiba az iraki hadsereg néhány zászlóalja érkezett, főként páncélozott személyszállítókkal, addig Fallúdzsában ismeretlen fegyveresek vették át a felügyeletet az ellenőrző pontok felett. A lakosságban a tábor bezárását követően ellenszenv alakult ki a fegyveres erőkkel szembe, bár a helyi rendőrséggel együttműködtek volna, de a hadsereg megjelenésével inkább ellenük küzdöttek, mint bárki más

⁷⁰⁸ Harleen Gambhir: ISIS's global strategy: a wargame. Institute for the Study of War, Washington DC., 2015. 10. Elérhető: www.understandingwar.org/report/isiss-global-strategy-wargame (Letöltés ideje: 2021.06.03.)

⁷⁰⁹ Jessicap Lewis Mcfate: ISIS defence in Iraq and Syria: countering an adaptive enemy. Institute for the Study of War, Washington DC., 2015. 17. Elérhető: www.understandingwar.org/report/isis-defense-iraq-and-syria-countering-adaptive-enemy (Letöltés ideje: 2021.06.08.)

⁷¹⁰ Eric Robinson – Egel Daniel – Patrick B. Johnston – Sean Mann – Alexander D. Rothernberg – David Stebbins: *When the Islamic State comes to town*. RAND Corporation, Santa Monica, 2017. 15.

ellen.⁷¹¹ Január 3-án az Iszlám Állam bejelentette Falludzsa irányításának átvételét – az Iraki Biztonsági Erők és az Iraki Rendőrség erőfeszítése már nem volt elegendő a város visszavételére.⁷¹² Az Iszlám Államot a biztonsági erőkkel szemben kialakult érzelmek és a központi kormányzatnak a törzsi vezetőkkel megromlott kapcsolata tartotta uralmon. Bár egyeztetések kezdődtek a vezetők között, az Iszlám Állam propagandatevékenysége is megindult a megállapodások megakadályozására – január 8-án Adnani a harcok folytatására szólította fel a szunnitákat.⁷¹³ Mindeközben a hadsereg mozgósítása és átcsoportosítása potenciális rést hagyott az Iszlám Államnak. 2014. január 14-én a várost no-go zónának minősítették, valamint Falih al-Issawi, Anbár tartomány tanácsi elnökhelyettese bejelentetése alapján közigazgatásilag és rendészetileg a várost feladták.⁷¹⁴

Falludzsaért való harc a város elhelyezkedéséből és szunnita többségű lakosságából adódik. A város 66 kilométerre Bagdadtól található, az Eufrátesz partján. A várost kettéosztja a tizenegyes számú főút, valamint a város szélén húzódik az egyes autópálya is. Híres a szalafita eszméhez való kötődéséről és a történelem során a sorozatos lázadásairól, ezért szimbolikus és a régió egyik meghatározó városa.⁷¹⁵ A város elfoglalásakor és átvételekor az Iszlám Állam már tanult az elődök korábbi sikertelen próbálkozásaiból – a törzsek vezetőit megpróbálta maga mellé állítani. Technikai szempontból előkészítési folyamatnak lehet nevezni a 2013-as év egészét, mert az átlag havi tizenhat támadást megemelték az év végére átlag havi 31-re. 2013. július 29-től megkezdték az egész Irakra kiterjedő „Katonák Aratása” programot is.⁷¹⁶

A Moszul, Irak második legnagyobb városa, elleni támadás 2014. június 6-án kezdődött meg, miután az Iszlám Állam átszállította alegységeit és technikai felszerelését – főként személyautók páncélzattal megerősítve – Szíriából, és a szervezet iraki része is csatlakozott.⁷¹⁷ 2014. június 10-én a biztonsági erők feladták az ellenállást. A támadás sikeréhez hozzájárult

⁷¹¹ Jessica Lewis: Iraq Update 2014 #1: Showdown in Anbar. Institute for the Study of War, 2014. Elérhető: iswresearch.blogspot.com/2014/01/iraq-update-2014-1-showdown-in-anbar.html (Letöltés ideje: 2019.01.22.)

⁷¹² Ahmed Ali: Iraq Update 2014 #2: al-Qaeda in Iraq patrols Fallujah; Aims for Ramadi, Mosul, Baghdad, Institute for Study of War, 2014. Elérhető: iswresearch.blogspot.com/2014/01/iraq-update-2014-2-al-qaeda-in-iraq.html (Letöltés ideje: 2019.01.23.)

⁷¹³ Iraq Update 2014 #5: „The time to harvest is Coming” – ISIS Statement. Institute for the Study of War, 2014. Elérhető: iswresearch.blogspot.com/2014/01/iraq-update-2014-5-time-to-harvest-is.html (Letöltés ideje: 2019.01.23.)

⁷¹⁴ Ahmed Ali: Iraq Update 2014 #9: Anbar standoff continues with clashes in Ramadi and Fallujah. Institute for the Study of War, 2014. Elérhető: www.iswresearch.org/2014/01/iraq-update-2014-9-anbar-standoff.html (Letöltés ideje: 2019.01.24.)

⁷¹⁵ Battle for hearts and minds in Fallujah. Arab news, 2016. Elérhető: www.arabnews.com/node/1291601/middle-east (Letöltés ideje: 2019.02.01.)

⁷¹⁶ Michael Knights: The ISIL’s stand in the Ramadi-Falluja corridor, *CTC Sentinel*, 2014 (7), 5. 9.

⁷¹⁷ Statement for the Record: Deputy Assistant Secretary Brett McGurk. 1. Elérhető: docs.house.gov/meetings/FA/FA00/20140723/102485/HHRG-113-FA00-Wstate-McGurkB-20140723.pdf (Letöltés ideje: 2019.01.23.)

még az Iszlám Állam átfogó megközelítése és a meglepés összehangolt alkalmazása. A város fontosságának felértékelődése és a politikai helyzet 2016 októberére érte el azt a szintet, hogy ténylegesen megkezdődhessen a város visszafoglalása. A csata során a hidak kiemelt szerepet játszottak. Az Iszlám Állam a hidak eltorlaszolásával, lezárásával tervezte a támadók feltartóztatását, ugyanakkor a mobilitást, manőverező képességet és az erők mozgatási lehetőségét a hidak megtartásával szerette volna fenntartani. A támadók szempontjából a város nyugati részére való bejutás miatt volt fontos. Moszul geopolitikai elhelyezkedése miatt az Iszlám Állam végül csapdába került, és az utánpótlást sem tudták biztosítani. A városért folytatott harcban nemzetközi erők is részt vettek – Egyesült Államok, pesmerga és iráni támogatottságú síita erők.⁷¹⁸ Csak az iraki fegyveres erők létszáma 100.000 fő felett volt, míg az Iszlám Állam létszáma 5.000–7.000 fő közé volt tehető. 2017 májusára az Iszlám Állam létszáma – becslések szerint – már csak 1.000 fő volt. 2017. július 9-én az iraki miniszterelnök, Haider al-Abadi, hivatalosan is a városba utazott, és gratulált az Iraki Fegyveres Erőknek Moszul visszafoglalásáért.⁷¹⁹ Az Iszlám Állam után a város 80%-a romokban volt, összesen 2.589 épület sérült meg, vagy teljesen lerombolták, valamint az Öreg Városrész vallási emlékhelyei is megsérültek vagy megsemmisültek, köztük a moszuli nagymecset.⁷²⁰

A városfoglalások, valamint védelmi létesítmények és támpontok ellen kedvelt módszer volt a „TABQA”. A módszer lényege, hogy a támadó alegységeket megelőzve, gépjárműveket és harcjárműveket öngyilkos támadásokra készítettek fel. A gép- és harcjárműveket alkalmazták a fizikai akadályok megbontására és a további alegységek szabad átjárásának biztosítására. A támadó alegységek ezt követően a kormányerőket célozva, öngyilkos merényletet hajthattak végre. A merényletek így pánikot és harci sokkot okoztak, következképpen gyors, lerohanó támadásokat tudtak végrehajtani a keletkezett pánikhangulatban; 10–15 perc alatt egy század nagyságú alegységgel védett területet is el tudtak foglalni.⁷²¹

Öngyilkos merénylők

Az öngyilkos merénylők alkalmazásának célja merőben eltér a nyugati országokban alkalmazott céloktól. A Közel-Keleten a médián keresztül történő figyelemfelkeltés az öngyilkos merénylők napi és nagymennyiségű alkalmazása miatt már nem elegendő.

⁷¹⁸ Uo. 12-13.

⁷¹⁹ Tim Arango – Michael R. Gordon: Iraqi prime minister arrives in Mosul to declare victory over ISIS. The New York Times, 2017. Elérhető: www.nytimes.com/2017/07/09/world/middleeast/mosul-isis-liberated.html?module=inline (Letöltés ideje: 2019.01.22.)

⁷²⁰ Resperger István: Az Iszlám Állam terrorszervezet lakott területeken folytatott harcainak katonai tapasztalatai. *Szakmai Szemle*, 2018 (16), 3. 17.

⁷²¹ Resperger – Túri (2021): i.m. 106.

Egyszerűsége és költséghatékonysága, valamint a demoralizáló ereje miatt terjedt el a módszer. A rendőrség és biztonsági erők ellen gyakran alkalmazták akár párhuzamosan, egyszerre végrehajtott merényletekkel is. A társadalmi ingerküszöböt csak akkor tudták elérni, ha szimbolikus jelentőséggel bíró helyeken követték el, nagy áldozatszámot értek el, vagy olyan helyen hajtották végre a támadást, ahol nyugati állampolgárok vagy katonák voltak érintettek. Az öngyilkos merényletekhez általában öngyilkos mellényt és öngyilkos merénylő által vezetett járműbe szerelt rögtönzött robbanószerkezeteket alkalmaztak. (Utóbbit a gépjárműbe épített, rejtett improvizált robbanóeszközökkel együtt tárgyalom, azok összeszerelése miatt.) 2019. május 31-én az Iszlám Állam hivatalosan is bejelentette a „Katonák felörlése” (*battle of attrition*) kampányát, amely Irak és Szíria mellett kiterjedt a világon működő összes, a szervezethez köthető területre. Célpontjai az Amerikai Egyesült Államok és a közvetetten velük együttműködő politikai és biztonsági rezsimek voltak – például az iraki és szíriai kormányok és az al-Káida.⁷²² Szimbolikus helyszínen és időben öngyilkos mellénnyel végrehajtott merénylet volt például 2016. július 4-én (Ramadán utolsó napja előtt) Medinában a Próféta Mecset mellett.⁷²³ A reguláris erőkkel szemben alkalmazott öngyilkos merénylőkre példa Moszul és Rakka városa. A két helyszínen eltérő volt az öngyilkos merénylők kiválasztása, és felhasználásuk módja, célja, ami meglepte a katonai alegységeket. Moszul esetén az öngyilkos merénylőket a Szíriai Demokratikus Erők (*Syrian Democratic Force – SDF*) lassítására alkalmazták. Rakka esetében az öngyilkos merénylők főként nem helyi lakosok vagy külföldi harcosok voltak, ezért a városért való harcuk is eltért. A bevonuló SDF Moszul után egy ellenállás nélküli Rakkában találta magát, ahol a mesterlövészek és öngyilkos merénylők keverékét alkalmazta a szervezet.⁷²⁴

Improvizált robbanóeszközök (IED)

Az IED-k elhelyezését és alkalmazását végző sejtek felépítése:

„1. szint: vezetői szint: ide tartoznak a cellák vezetői, a támogatók, a tervezők, a bombakészítő mérnökök és a felderítési műveleteket végzők.

2. szint: a sejtek vezetői, akik között sokszor a családi, kláni kapcsolatok kimutathatók.

⁷²² Jennifer Cafarella – Brandon Wallace – Jason Zhou: *ISIS's second comeback – assessing the next ISIS insurgency*. Institute for the Study of War, Washington DC., 2019. 44-45. Elérhető:

www.understandingwar.org/sites/default/files/ISW%20Report%20-%20ISIS%27s%20Second%20Comeback%20-%20June%202019.pdf (Letöltés ideje: 2021.06.07.)

⁷²³ Robert Windrem: *ISIS trying to topple Saudi King with attack on Mohammed's Mosque*. NBC News, 2016. Elérhető: www.nbcnews.com/storyline/isis-terror/isis-trying-topple-saudi-king-attack-mohammeds-mosque-n614206 (Letöltés ideje: 2021.06.06.)

⁷²⁴ Hassan Hassan: *The battle for Raqqa and the challenge after liberation*. *CTC Sentinel*, 2017 (10), 6. 5.

3. szint: végrehajtói szint: a merénylő, a biztosító, a gépkocsivezető, az egészségügyi személyzet.”⁷²⁵

A VBIED és később a külföldiek beáramlásával SVBIED elterjedése kulcsfontosságú az Iszlám Állam módszertárában. Kezdetekben ezt a módszert használták az ellenfél moráljának csökkentésére, majd az akadályok és ellenőrző pontok megsemmisítésére. Alkalmazták összehangolt merényletsorozatokban, de önállóan is. A robbanóeszközök eleinte C4 és TNT⁷²⁶ alapúak voltak, amelyeket általában autóra rögzítettek. (Motorkerékpárok alkalmazása célba juttató eszközként szintén jellemző volt, a mozgékonyaságuk miatt.)⁷²⁷ Ennek egyik előnye, hogy a szervezet által módosított és felhasznált autókat csak a robbantás előtt lehet megkülönböztetni a rendeltetésszerűen használt autóktól. Ezáltal rendelkezett a meglepés és a változó harctéri körülményekhez való alkalmazkodás képességével. Másik, hogy a páncélzattal megerősített autókat nehéz megállítani, mert az első szélvédőt is vaslemezzel vagy golyóálló üveggel helyettesítették, amelyen éppen csak egy akkora nyílást hagytak, hogy a vezető kilásson.⁷²⁸ A házi gépjármű módosítások kiterjedtek a pick-up kisteherautóktól egészen a nagy munkagépekre, például teherautókra, kukásautókra, és nehéz munkagépekre is. Idővel a nagy célpontot nyújtó munkagépeket csak speciális, az eredeti funkciójukat is ellátó feladatok során alkalmazták, inkább a gyors, manőverező képességgel rendelkező pick-up kisteherautókat használták nagy mennyiségben. A párhuzamosan és nagy mennyiségben indított SVBIED-et már a peshmerga erők nem tudták sikeresen elhárítani a MILAN gyalogsági harckocsi-elhárító rakétarendszerükkel.⁷²⁹ A módszer egyszerűsége és költséghatékonysága, amely egyben magyarázatot is ad a gyakori alkalmazásukra. Egyszerűségét a precíziós műszerek alkalmazásának mellőzése jelenti. A célzó berendezés és az időzítő szerkezet is maga a vezető. Ennek köszönhetően az összetettebb és nehezebb célpontok is elérhetővé váltak a szervezet számára, valamint a környezethez és az előre nem számolt tényezőkhöz is képes volt alkalmazkodni. Gyengesége ugyanakkor az autók előkészítése: a felszerelés – autoalkatrész és szerszámok –, szaktudás és biztonságos hely biztosításának szükségessége. Az amerikai Központi Hírszerző Ügynökség (*Central Intelligence Agency – CIA*) becslése szerint 2014-ben

⁷²⁵ Resperger – Túri (2021): i.m. 102.

⁷²⁶ „TNT – trinitrotoluol, ismertebb nevén trotil. C₇H₅N₃O₆ igen alacsony ütés- és dörzsérzékenységű brizás robbanóanyag. Az első világháború alatt terjedt el, és akkora népszerűsége tett szert, hogy ezt az anyagot választották mind a kémiai, mind a nukleáris robbanás erejének viszonyítási alapjául.” Daruka (2013): i.m. 25.

⁷²⁷ Jessica D. Lewis: *Al-Qaeda in Iraq resurgent – the breaking wall campaign (part I)*. Institute for the Study of War, Washington DC., 2013, 26-28.

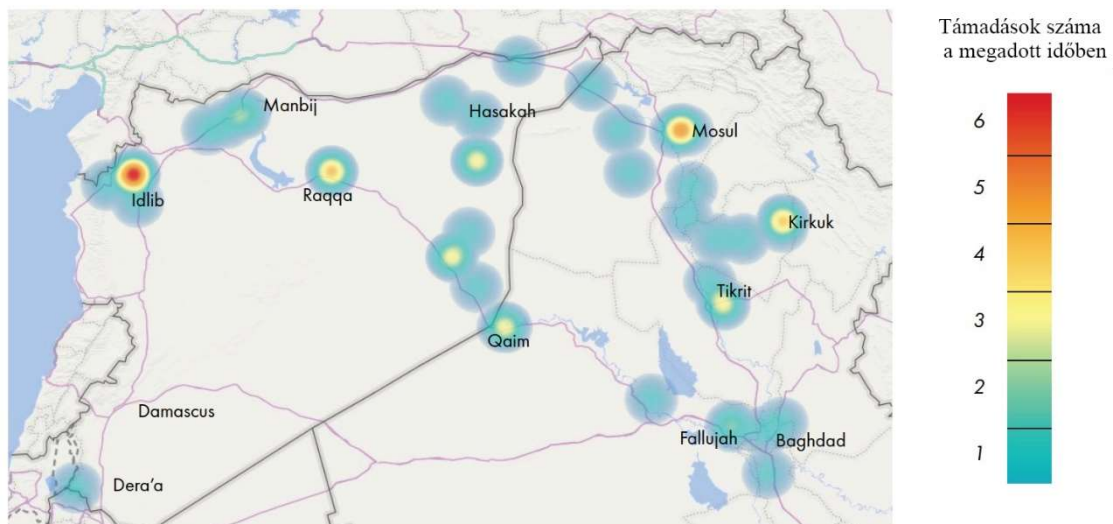
⁷²⁸ Carmel Davis: Limits to the Islamic State, *Orbis*, 2017 (61), 2. 190. Elérhető: www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0030438717300078 (Letöltés ideje: 2021.11.16.)

⁷²⁹ Matthew F. Cancian: Tactics, techniques, and Procedures of the Islamic State: Lessons for the U.S forces. *Military Review*, 2017/ március-április. 57-58.

az Iszlám Állam 31.000, majd 2016-ban 19.000–25.000 külföldi harccsal rendelkezett.⁷³⁰ Ennyi humán erőforrással nincs ésszerű maximuma az öngyilkos mellények, övek vagy SVBIED módszerek alkalmazásának, mert a külföldi harcosok készek életüket ilyen módszerekkel is feláldozni.

Michael Knights szerint 2018 első tíz hónapjában összesen 1.271 támadást lehet az Iszlám Állam szervezetéhez kötni csak Irak területén. Knights – bár jelzi, hogy pontos számot nem lehet megállapítani – megközelítőleg 762 IED és egyéb, öngyilkos merénylők által elkövetett incidenst jegyzett fel, valamint 135 támadás irányult tömegek életének kioltása ellen. Lebontva hat tartományra – Kirkuk, Anbár, Bagdad, Ninive, Szaláh ed-Dín, Díjála –, átlagosan 127 támadás történt havonta csak az Iszlám Állam részéről. Viszonyításként 2017-ben ez a szám csak négy tartományt tekintve is – Anbár, Bagdad, Szaláh ad-Dín, Díjála – magasabb, havi átlagosan 491 incidens volt.⁷³¹ A felsorolt tartományok egy részében az Iszlám Állam számára a kisebbségek, vallási csoportok képezték az elsődleges célpontot, nyíltan a megsemmisítésükre törekedett. 2018 júliusától tovább fokozta a VBIED alkalmazását és kiemelt célpontokként kezelték Moszul, Rakka, Kirkuk, Idlib és Tikrit városokat (lásd 19. ábra).⁷³²

**Sikeres és megkísérelt VBIED támadások,
feltételezhetően az Iszlám Állam által végrehajtva (2018 július - 2019 június)**

⁷³⁰ Press briefing by press secretary Josh Earnest and special presidential envoy for the global coalition to counter ISIL, Brett McGurk, White House, 2016. Elérhető: obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/06/10/press-briefing-press-secretary-josh-earnest-and-special-presidential (Letöltés ideje: 2019.01.09.)

⁷³¹ Michael Knights: The Islamic State Inside Iraq: Losing Power or Preserving Strength? *CTC Sentinel*, 2018 (11), 11. 1-2.

⁷³² Cafarella – Wallace – Zhou (2019): i.m. 37.

19. ábra – Iszlám Állam sikeres és megkísérelt VBIED támadásai Szíriában és Irakban

Forrás: Jennifer Cafarella – Brandon Wallace – Jason Zhou: *ISIS's second comeback – assessing the next ISIS insurgency*. Institute for the Study of War, Washington DC., 2019. 37.

Elérhető: www.understandingwar.org/sites/default/files/ISW%20Report%20-%20ISIS%27s%20Second%20Comeback%20-%20June%202019.pdf (Letöltés ideje:

2021.06.07.) (szerkesztette: Spanics Konstantina)

A magántulajdon és az infrastruktúra tudatos és célzott rombolása az épületekbe rejtett improvizált robbanószerkezet (*HBIED – house-borne improvised explosive devices*) alkalmazásával ugyancsak jellemző volt. A HBIED telepítése védelmi szerepet is betöltött, ami így pufferzónát biztosított a szervezet számára. Elsődleges feladata a külföldi katonai alegységek távoltartása volt az elfoglalt területektől.⁷³³

Területek elaknásítása

Az Iszlám Állam gyalogsági aknát és IED-eket, HBIED-eket alkalmazott passzív védelmi rendszerként az általa ideiglenesen elfoglalt területeken. Jellemzően a büntetni kívánt társadalmi csoportok lakhelyeinél, földjeinél, valamint a kritikus infrastruktúráknál is alkalmazták. További célja volt a telepített robbanóeszközökkel a városok visszaszerzéséért harcoló reguláris hadseregek lassítása.⁷³⁴

A gyalogsági aknák és IED-k használatának növekedését bizonyítják az ENSZ Humanitárius Ügyek Koordinációs Hivatala által felügyelt aknák betiltására indított nemzetközi kampány keretében elkészített éves jelentések is – Landmine Monitor. A jelentések a hatástalanított eszközök számát mutatják idő–darabszám–terület viszonylatban. 2013-ban még a kalifátus önkényes kikiáltása előtt Irakban 5,3 km² megtisztított területen 8.552 db gyalogsági és 323 db harcokosiaknát semmisítettek meg.⁷³⁵ 2016-ban már csak Irak területén IED és aknamentesítés során a mentesítők 17.113 db eszközt semmisítettek meg 27,3 km² területen. A hivatalosan bejelentett IED-k által veszélyeztetett terület 6.6 km² volt.⁷³⁶ 2018-ban Irakban 1.219 km² volt aknákkal telepítve és 185 km² volt IED-vel érintett. (Az áldozatok száma jelen esetben nem

⁷³³ Aaron Anfinson – Nadia Al-Dayel: Landmines and improvised explosive devices: The lingering terror of the Islamic State. *Studies and Conflict & Terrorism*, 2020, 6-7. Elérhető:

www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1057610X.2020.1751998?journalCode=uter20 (Letöltés ideje: 2022.02.02)

⁷³⁴ Cafarella – Wallace – Zhou (2019): i.m. 16.

⁷³⁵ Landmine Monitor – 2014. International Campaign to Ban Landmines, 2014. 23. Elérhető: www.the-monitor.org/media/1716915/Landmine-Monitor-2014-Web.pdf (Letöltés ideje: 2021.05.28)

⁷³⁶ Landmine Monitor – 2017. International Campaign to Ban Landmines, 2017. 35. Elérhető: reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Landmine_Monitor_2017_Embargoed.pdf (Letöltés ideje: 2021.05.28.)

pontos, mert a kormányok saját bevallásán alapul – 2017-ben az összes iraki áldozat 304 fő volt, amiből az Iszlám Állam tevékenysége miatt 124 fő halála Moszulhoz köthető.)⁷³⁷ 2019 év végén Irak már összesen 1.239,2 km² telepített aknamezővel és 627,6 km² IED-val érintett területről adott jelentést.⁷³⁸ Védelmi és elrettentési célból az aknákat és a saját gyártású improvizált robbanóeszközöket stratégiai jelentőségű pontok – mint a hidak vagy összekötő utak – mellett olyan nem várt helyekre is telepítettek, ami a támadókat meglephette.

A robbanóeszközök telepítését, ahogy a területeit is, zónákra osztották fel (lásd 20. ábra). A vidéki zóna nagy, nyílt vidéki területeket jelöl. Jellemzően a kisebb településeket összekötő utak és a menekültek által használt útvonalakat jelöli. Az IED-eket az utak mentén telepítették és az utakra csak zsinórokat, madzagokat feszítettek ki, majd a mozgó járművek, járókelők hozták működésbe az eszközöket. A mezőgazdasági területeket, szántóföldeket szintén elaknásították, hogy átmeneti élelmiszerhiányt, tőlük való függést teremtsenek, valamint a visszatérő lakosság infrastrukturális helyreállítását megakadályozzák. A külső terület a városok infrastruktúráját, falvakat és városok kertesházi övezeteiben a házak elő- és kis kertjeit jelentette. A vidéki zónában és a külső területeken a tűzszerészek, hatástalanítók munkájának nehezítése miatt a robbanóeszközöket törmelékkel fedték el. Az IED-k elfedésének célja az észrevételének megnehezítése és eltakarítás során a robbanás előidézése. A harmadik zóna a belső lakott területeket, lakásokat és házakat foglalta magában. A lakások bármelyik szobájában, ajtókra és ablakokhoz is gyakran szereltek IED-eket. A lakások biztos pontjai a gyakran használt szobák, eszközök voltak, mint a konyha és a hűtőszekrény vagy szőnyeg, kanapé. Az épületek zónája olyan középületeket jelölt, mint az egészségügyi vagy oktatási épületek.⁷³⁹

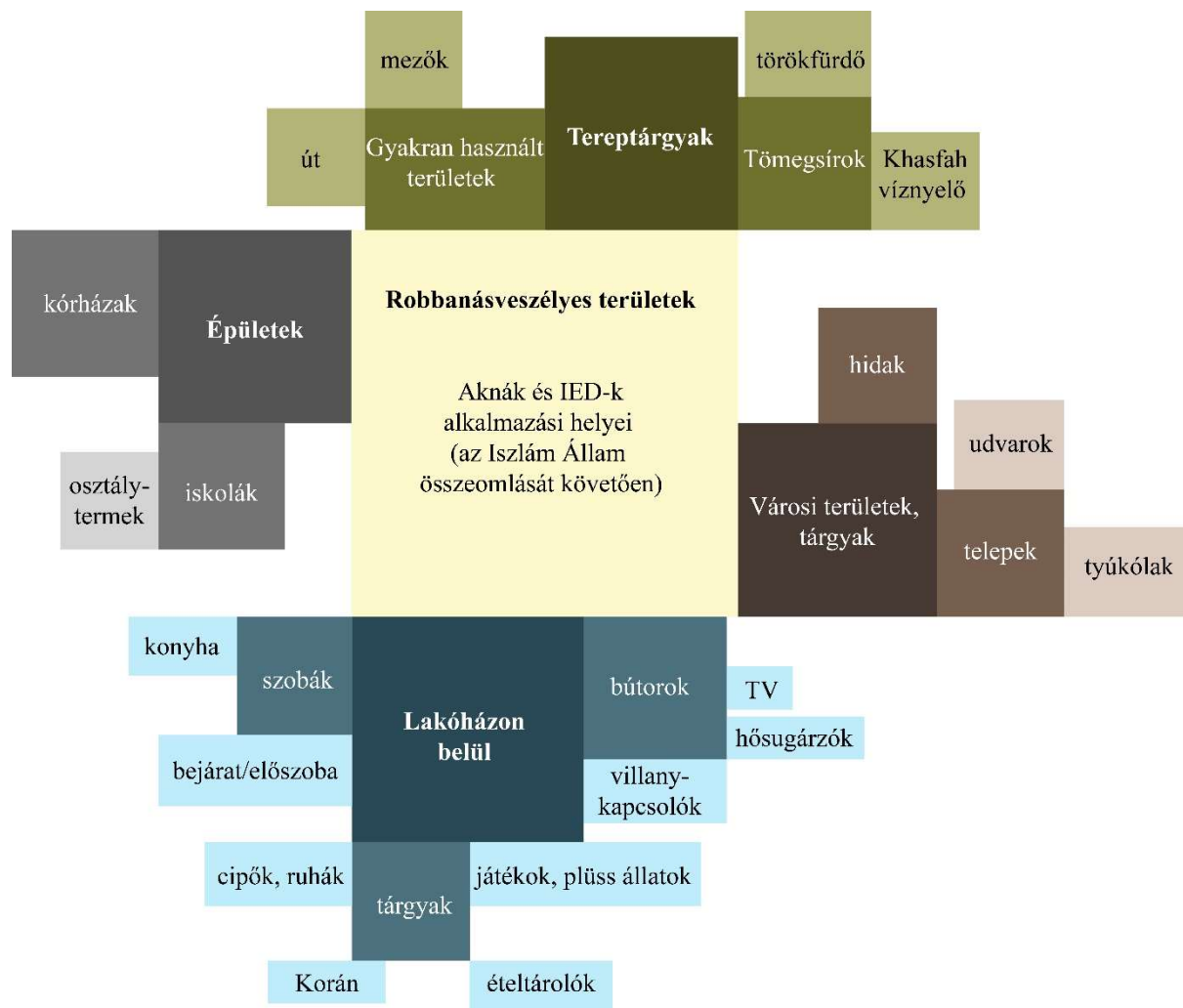
A két eszköz alkalmazási helyei egymástól merőben eltérnek. A gyalogsági aknák felhasználási területe főként stratégiai jelentőségű pontoknál volt megtalálható. Ennek magyarázata az aknák professzionális gyártása és a gyártásának nagy történelmi múltra visszatekintése. Az IED használata az improvizált, váratlan és stratégiai jelentőséggel nem bíró helyeken volt jellemző – osztályterem, játékok, élelmiszer csomagolása, hulla (hulla esetén létrehozva az emberre szerelt improvizált robbanószerkezetet [*PBIED – person-borne improvised explosive devices*]). A gyerekek elcsábításához játékokat vagy figyelemfelkeltő szalagokat is elhelyeztek a robbanóeszközökre. A felnőtt civil áldozatok számának növelését az élelmiszerraktárakba –

⁷³⁷ Landmine Monitor – 2018. International Campaign to Ban Landmines, 2018. 43, 51. Elérhető: reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Landmine-Monitor-2018_final.pdf (Letöltés ideje: 2021.05.27.)

⁷³⁸ Landmine Monitor – 2020. International Campaign to Ban Landmines, 2020. 30. Elérhető: reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/LM2020.pdf (Letöltés ideje: 2021.05.28.)

⁷³⁹ Anfinson – Al-Dayel (2020): i.m. 8-10.

például gabonasilókba –, tömegsírokba vagy holttestekbe rejtett improvizált robbanóeszközökkel érték el, feltételezhetően megnövelt akkumulátorkapacitással. Falludza esetén gyalogsági aknákból egy 15 kilométeres védelmi vonalat is kiépített a város köré az Iszlám Állam.⁷⁴⁰ 2015-ben Ramádi bukása előtt az Iszlám Állam a város egész területén IED-eket helyezett el, hogy lassítsa az iraki kormány visszatérését és a hétköznapi élet visszaállításának ütemét.⁷⁴¹

20. ábra – Az Iszlám Állam IED és aknák használatának zónái

Forrás: Aaron Anfinson – Nadia Al-Dayel: Landmines and improvised explosive devices: The lingering terror of the Islamic State. *Studies and Conflict & Terrorism*, 2020, 8.

doi.org/10.1080/1057610X.2020.1751998

(szerkesztette: Spanics Konstantina)

⁷⁴⁰ Uo. 7.

⁷⁴¹ Robinson et al.: *When the Islamic State comes to town*. RAND Corporation, Santa Monica, 2017. 21.

Drónok alkalmazása

A szervezet által alkalmazott drónok és az azokkal végrehajtott támadások során leginkább a Magyarországon is kereskedelmi forgalomban megvásárolható eszközöket kell érteni. Technikai szempontból a drónok sikeres üzemeltetéséhez mindösszesen egy drónra, néhány óra gyakorlásra, elektromos áramra és okostelefonra van szükség. A drónokat sikeresen először – 2014 augusztusában – csak felderítésre alkalmazták. Ezt támasztotta alá, hogy augusztusban a szíriai 93-as katonai bázisról a nyilvánosság elé kerültek Iszlám Állam által készített drónfelvételek.⁷⁴² A felderítő drónokat 2016-tól kiegészítette a pusztításra is alkalmas drónok megjelenése, a csapásmérések és az öngyilkos merényletek kiegészítése, valamint megjelent a pszichológiai nyomásgyakorlás újabb elemeként a nyílt terepen és a városokban egyaránt.⁷⁴³ A légtér megjelenése mint az Iszlám Állam egyik támadási dimenziója állandó fenyegetettség érzetet keltett és a félelem szintjét növelte az ellenfelekben.

Kidolgozták a drónrajzás taktikát is – három–öt drón koordináltan hajt végre támadást –, amit a feltételezések szerint 2017-re már képesek voltak kivitelezni. A rajzás során a koordinált támadások mellett lehetőségként szerepelt, hogy a drónok maguk is fegyverek legyenek. A propellerekkel okozott sérülések a rászertelt fegyverek felhasználását követően volt elképzelhető, de ezt emberekkel zsúfolt területeken tudták csak alkalmazni. (Pusztító hatásuk azonban elmaradt a hagyományos fegyveres vagy tüzérségi támadásoktól, ezért csak propaganda és pszichológiai hatásuk volt jelentős.)⁷⁴⁴ Egy időben, párhuzamosan tizenkét darab tudott a levegőben tartózkodni és összehangoltan működni. 2017 februárjában 39 fő meghalt és 43 jármű vált használhatatlanná csak drónokkal elkövetett támadások miatt.⁷⁴⁵ Azért, hogy használatukkal nagyobb csapást érjenek el, a drónokra pusztításra alkalmas eszközöket szereltek – kézigránáttól az IED-ig bármit –, az oldószerkezet általában egy műanyag cső és szervo motor volt. A kioldószerkezetet, egyszerűsége miatt, egy középiskolás gyerek is össze tudta szerelni, és olcsó is volt. Majd kiváltották az oldó szerkezetet, és inkább a drónok ütköztetésével hozták működésbe a robbanószerkezeteket. Don Ressler – az U.S. Katonai Akadémia társadalomtudományi tanszékének adjunktusa és a Terrorizmusellenes Központ stratégiai kezdeményezések igazgatója – tanulmányában azonban kitér arra, hogy egy drón

⁷⁴² Peter Bergen – Emily Schneider: Now ISIS has drones? CNN, 2014. Elérhető:

edition.cnn.com/2014/08/24/opinion/bergen-schneider-drones-isis/index.html (Letöltés időpontja: 2021.07.01.)

⁷⁴³ Krajnc Zoltán: A drónok elleni stratégia és eljárások. *Repülésközleményi Közlemények*, 2018 (30), 3. 143.

⁷⁴⁴ Krajnc Zoltán: Drónok, hibrid fenyegetés, terrorizmus a légtérből: A légi hadviselés privatizálása. *Hadmérnök*, 2018 (13), 4. 365-366.

⁷⁴⁵ Truls Hallberg Tønnessen: Islamic State and technology – a literature review. *Perspectives On Terrorism*, 2017 (11), 6. 104. Elérhető: www.jstor.org/stable/26295959#metadata_info_tab_contents (Letöltés ideje: 2019.03.09.)

felfegyverzése jelenleg nem tudja kiváltani az öngyilkos merénylők alkalmazását a körülbelül 103 gramm hasznos teher szállítási képessége miatt.⁷⁴⁶ (A fegyverek drónra való felszerelése már 2008-ban megtörtént, amikor Jim Simmson egy Spriginfield 1911-A pisztolyt és kamerát erősített egy robbanómotorral működő távirányítós hobbi helikopterre.⁷⁴⁷) A propaganda célokra felhasznált videók a drónok pusztításait és a pontosan végrehajtott támadásokat szemléltetik, amivel azonban a pszichológiai nyomást és az új tagok toborzását tűzték célul.⁷⁴⁸ Az öngyilkos merénylőkkel való komplex alkalmazásában az irányító szerepet töltötte be. A nagyobb és pontosabb károkozása érdekében a célpontokat drónokkal kísérték figyelemmel, és élő kapcsolatban irányították a merénylőt – ezt a módszert alkalmazták Moszul elfoglalása során is. A kihívást a pesmerga alegységek és Iraki Biztonsági Erők számára a drónok irányítójának elfogása – és így a támadás megakadályozása – jelentette.⁷⁴⁹

Közüzemi feladatok kisajátítása

A Daesh kezdetben csak szervezett támadásokkal célozta a közüzemi szolgáltatásokat a kormánnyal szembeni elégedetlenség növelése érdekében. Az elektromos hálózat elleni támadás és későbbi kisajátítása, átvétele a meleg éghajlat miatt különösen kellemetlen volt. Az elektromos hálózat átvételét követően az áramfogyasztás jelentősen csökkent. Az Iszlám Állam nem volt képes fenntartani az elektromos fogyasztók szükségletének kielégítését, és nem is akarta. Általában csak napi néhány órára elegendő üzemanyagot biztosított a generátorok számára. Irak kapcsán a központi elektromos hálózati felépítés miatt a kormány a Daesh által elfoglalt területeken önként csökkentette és kikapcsolta az áramszolgáltatást (lásd 21-23. ábra). (Összességében a szervezet maximum két órára elegendő elektromosságot biztosított és a központi elektromos hálózathoz átlagosan napi 30 percre elegendő áramot kaptak a területen élők.) Szíriában az elektromos hálózat nem központi elrendezésű, ezért vízerőművekből és üzemanyag elosztással átlagosan kettő és négy óra közötti időre tudta naponta biztosítani az áramellátást.⁷⁵⁰

⁷⁴⁶ Don Rassler: Remotely Piloted Innovation – Terrorism, Drones and Supportive Technology. Combating Terrorism Center, West Point, 2016. 55.

⁷⁴⁷ RC helicopter modded with .45 caliber weapon. Techeblog, 2008. Elérhető: www.techeblog.com/rc-helicopter-modded-with-45-caliber-weapon/ (Letöltés időpontja: 2021.07.13.)

⁷⁴⁸ Don Rassler: *The Islamic State and Drones: supply, scale, and future threats*. Combat Terrorism Center, West Point, 2018. 1, 3-4.

⁷⁴⁹ Krajnc Zoltán: A drónok elleni stratégia és eljárások. *Repülésközleményi Közlemények*, 2018 (30), 3. 143.

⁷⁵⁰ Robinson et al: *When the Islamic State comes to town*. RAND Corporation, Santa Monica, 2017. 18-20.

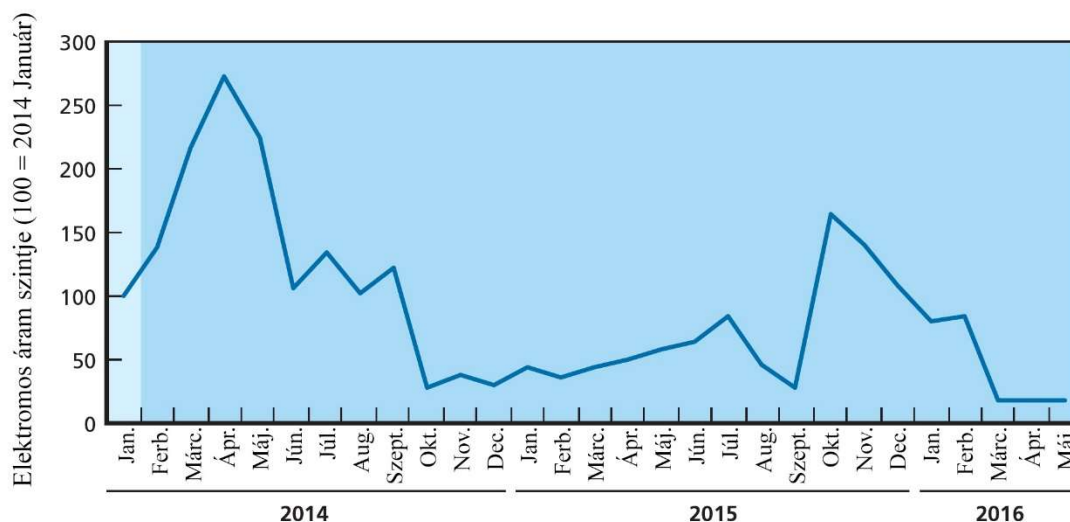
Elektromos hálózat az Iszlám Állam által érintett tartományokban 2013 és 2015 között

21. ábra – Iszlám Állam által uralt területek áramellátásának változása 2013-2015 között
Irakban

Forrás: Robinson et al.: *When the Islamic State comes to town*. RAND Corporation, Santa Monica, 2017. 19. (szerkesztette: Spanics Konstantina)

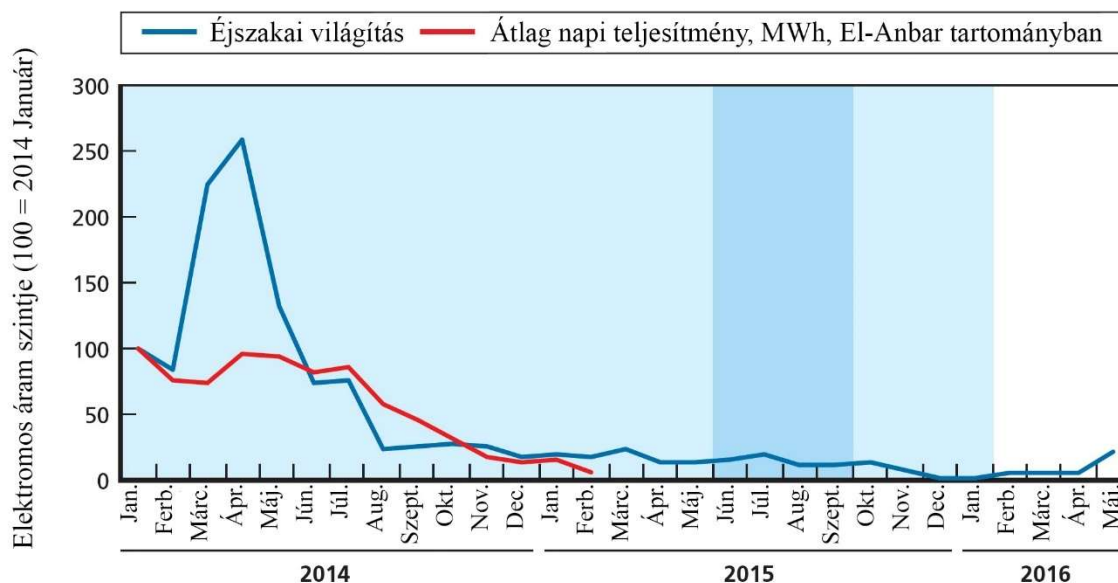
Az Iszlám Állam hatása az elektromos hálózatra Rakkában 2014-2016 között

22. ábra – Iszlám Állam hatása az elektromos hálózatra Rakkában 2014-2016 között

Forrás: Robinson et al.: *When the Islamic State comes to town*. RAND Corporation, Santa Monica, 2017. 110. (szerkesztette: Spanics Konstantina)

Az Iszlám Állam hatása az elektromos hálózatra Ramádiban 2014-2016 között

23. ábra – Az Iszlám Állam hatása az elektromos hálózatra Ramádiban 2014-2016 között.

Forrás: Robinson et al.: *When the Islamic State comes to town*. RAND Corporation, Santa Monica, 2017. 130. (szerkesztette: Spanics Konstantina)

Lefejezés

A lefejezések az iszlám civilizációban a büntetések egyik megszokott eszköze volt, és az ellenség lefejezésének is kultusza van a szunnita mozgalomnál – egyben síita-ellenességgel is kapcsolatba hozható. 680-ban az Ommajjád uralkodó, Jazíd, lefejezte Ali fiát, Huszeint, akiből ezért a síiták mártírja lett – fejét Damaszkuszban, az Omajjádok fővárosába vitte.⁷⁵¹ A módszer jelen volt a modern iszlám fundamentalista terrorszervezetek eszköztárában is.

Az Iszlám Állam első lefejezéseiről 2014 júliusában jelentek meg a hírek, amikor Rakkában a 75 lefejezett katona fejét karókra tűzte a város utcáin.⁷⁵² A módszer célja az általa kiváltott félelem, a nyilvános példastatuálás, nyugaton a médiafigyelem felkeltése, valamint a társadalmi felháborodás fokozása. A szervezet számára feltételezhetően egy közvetlen toborzó hatást is eredményezett, továbbá külföldi túszok vonatkozásában anyagi bevételforrásként szolgált. Az elfoglalt kisvárosokban, falvakban a nyilvános kivégzések megegyeztek az iraki al-Káida módszerével. A média, különösen a nyugaton nem számolt be a mindennapos lefejezésekről,

⁷⁵¹ Arany Anett – N. Rózsa Erzsébet – Szalai Máté: *Az Iszlám Állam Kalifátusa*. Osiris Kiadó, Budapest, 2016. 131.

⁷⁵² 'Syrian troops beheaded' in Raqq. Aljazeera, 2014. Elérhető: www.aljazeera.com/news/2014/7/26/syrian-troops-beheaded-in-raqq (Letöltés ideje: 2021.07.11.)

mert feltételezhetően nagy fokú ellenszenvet váltott volna ki. Lokális szinten azonban az elrettentést, a hatalomátvételt szimbolizálta, valamint a sáría törvények betartatásához szolgált nyomatékossításként.⁷⁵³

A lefejezések tekintetében közismert Jihadi Jone – polgári nevén feltételezetten Mohammed Emwazi –, aki a szervezet nevében nyugati túszokat fejezett le, és ezzel kapott nagy nyilvánosságot, neve egyben márkává is vált. Emwazi 20-as éveiben lévő kuvaiti származású Londonban élő fiatalember volt, aki feltételezések szerint 2015. november 12-én Rakkában halt meg egy amerikai dróntámadás során. A Daesh soraiban nyilvánosan legalább hat embert végzett ki – amerikai, japán és nagy-britanniai állampolgárokat.⁷⁵⁴ A lefejezések jellegzetes eleme volt a narancssárga kezeslábas vagy narancssárga póló és nadrág a kivégzendő személyeken. A ruha a Guantanamo-öbölben található Amerikai Egyesült Államok által üzemeltetett büntetés-végrehajtási intézményre és az ott fogva tartott, terrorizmussal kapcsolatba hozható rabokra utalt. A közel-keleti áldozatok esetén mindennapos, átlagos kivégzési módszernek tüntetik fel a videókban.⁷⁵⁵

3.4.8 A közel-keleti műveletek során alkalmazott fegyverek

Kezdetben az Iszlám Állam a fegyvereit feketepiacon, szökött vagy dezertált katonáktól és olyan szervezett bűnözői csoportoktól szerezte be, amelyek rendelkeztek nem szélsőséges, radikális kapcsolatokkal is. A szíriai előretörésekkel párhuzamosan sikerült a reguláris hadseregtől is fegyvereket zsákmányolni – például T-55-ös harckocsikat.⁷⁵⁶ A robbantásos merényletekkel párhuzamosan 2014-ben a Daesh jelentős eszközparkot zsákmányolt az Iraki Biztonsági Erőktől, amely lehetővé tette, hogy nyíltan, akár négy vagy öt megerősített járművel is harcot vállaljon. 2014. július 24-én Észak-Moszul területén 12.7 mm géppuskákkal módosított pick-up autókcal és legalább három egyéb páncélozott autóval megtámadta a kurd–peshmerga ellenőrzés alatt lévő állami gyógyszergyárat. Összesen tizenhat kilométernyi területen hatoltak be a gyógyszergyárig, miközben megtámadták a peshmerga ellenőrzőpontokat.

⁷⁵³ Lisa J. Campbell: The use of beheadings by fundamentalist islam. *Global Crime*, 2006 (7), 3-4. 607. Elérhető: www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17440570601073384?tab=permissions&scroll=top (Letöltés ideje: 2019.04.09.)

⁷⁵⁴ Brian Ross – James Gordon – Luis Martinez: 'Jihadi John' believed killed in US drone strike, US officials say. ABC News, 2015. Elérhető: abcnews.go.com/International/jihadi-john-believed-killed-us-drone-strike/story?id=35170345 (Letöltés ideje: 2021.05.30.)

⁷⁵⁵ Judith Timmes: Although the (Dis-) Believers Dislike it: a backround on IS hostage videos. *Perspective On Terrorism*, 2015 (9), 1. 77, 84.

⁷⁵⁶ Rainer Hermann: *Az Iszlám Állam – A világi állam kudarca az arab világban*. Akadémia Kiadó, Budapest, 2015. 104-105.

Tüzérségi eszközök alkalmazásával – az amerikai városi hadviselésről szóló doktrína alapján – , például 2014. augusztus 3-án lőtte Nyugat-Moszul területét (Zummar és Kisik), ami főként a pszichológiai hatás fokozása miatt érdemel említést. Általában egy- vagy kétnapos tüzérségi tűz után kis létszámú alegységekkel, a gyorsaság és meglepés erejével elfoglalta a demoralizált területeket.⁷⁵⁷ Az Amnesty International 2015. decemberi jelentése szerint számos eszközt zsákmányoltak 2014 során Rakkából és Tikritből, majd 2015-ben Ramádiból is. Használtak 80–100 mm közötti házi készítésű eszközöket, de M198 155 mm vontatott tábori tarackot vagy M-30 122 mm tarackot is.⁷⁵⁸ Michael Knights által megkérdezett kurd regionális biztonsági tiszt elmondása szerint 57 mm rakétatüzérségi eszközöket vagy aknavetőket – az eszközök nem kerültek pontos megnevezésre – is alkalmaztak különösebb hatékonyság nélkül, csak a demoralizálás érdekében.⁷⁵⁹

Tömegpusztító fegyverek alkalmazása

A nem állami szereplők, terrorszervezetek tömegpusztító fegyverek iránti érdeklődése és kísérletezése, valamint esetleges birtoklása folyamatos biztonsági kockázat, fenyegetés és állandó félelem az államok számára. Az elfoglalt területeken és katonai létesítményekben az Iszlám Államnak végül sikerült vegyi fegyvereket eltulajdonítani. 2014. június 11-én sikeresen elfoglalta az iraki al-Mutanna városában az Öböl-háborúk idején létrehozott és használt vegyifegyver létesítményt – főként szarin gázt töltöttek gáztöltényekbe. (Irak az ENSZ keretében a tagállamokat körlevélben értesítette, majd az Amerikai Egyesült Államok tagadta, hogy bármilyen használható vegyi fegyver az Iszlám Államhoz került volna.)⁷⁶⁰ 2016 februárjában az Amerikai Egyesült Államok sikeresen elfogta Sulayman Dawuld al-Bakkart – ismert még Abu Daoud néven is –, aki kihallgatása során elismerte és ismertette az Iszlám Állam módszereit – például a mustárgáz felhasználását. A tömegpusztító fegyverek közül a vegyi fegyvereket alkalmazta a peshmerga hadsereg, és a civil lakosság ellen is – főként mustár- és klórgázt. A vegyi anyagokat az iraki és szíriai biztonsági erőktől elfoglalt katonai bázisokról szereztek be, de megpróbálták improvizálva is létrehozni és alkalmazni. A támadások kezdetben halálos áldozatok nélkül, de magas sérültszámmal folytak.⁷⁶¹ 2015-ben ilyen volt például a Kurd Védelmi Erők ellen al-Tfihi falu környékén a harcok során bevetett mérges gáz

⁷⁵⁷ The Military Balance. The International Institute for Strategic Studies, London, 2015. 305.

⁷⁵⁸ Taking stock: The arming of Islamic State. Amnesty International, 2015. 20. Elérhető: www.es.amnesty.org/uploads/media/Taking_Stock_The_arming_of_IS.pdf.pdf (Letöltés ideje: 2018.02.06.)

⁷⁵⁹ Michael Knights: ISIL's Political-Military Power in Iraq. *CTC Sentinel*, 2014 (7), 8. 3-4.

⁷⁶⁰ Isis seizes former chemical weapons plant in Iraq. *The Guardian*, 2014. Elérhető: www.theguardian.com/world/2014/jul/09/isis-seizes-chemical-weapons-plant-muthanna-iraq (Letöltés ideje: 2021.06.21.)

⁷⁶¹ Cancian (2017): i.m. 58-59.

használata – ami bizonyítható is. A mérgezgáz-támadásban érintett tizenkettő katona végül túlélte.⁷⁶² A 2014-es önkényes kalifátus kikiáltása és 2017 között az IHS Conflict Monitoring szerint az Iszlám Állam összesen 71 vegyifegyver-támadásért lehetett felelős, vagy vállalt aktív szerepet a támadásban.⁷⁶³

A 2015-ben Aleppo közelében indított vegyifegyver-támadást az Iszlám Állam. A támadás során a tüzérségi tűzhöz feltételezhetően vegyes tölteteket használt, amelybe mustárgázt vegyített. 2015-ben a támadásokkal párhuzamosan megjelent az a feltételezés is, hogy a szervezet képes volt mustárgázt önállóan is előállítani. A feltételezést még a Vegyifegyver-tilalmi Szervezet (*Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons – OPCW*) megállapításai is megerősítették, miszerint legalább két ember halt meg mustárgázmérgezés miatt Szíriában és 35 fő Irakban – 2015 augusztusában –, de egymástól független eseményekben.⁷⁶⁴

3.4.9 A Közel-Keleten alkalmazott fegyverek és eszközök

Az Iszlám Állam által alkalmazott vagy birtokába került fegyverek nagyrészt a szíriai és iraki fegyveres erőktől, a feketepiaci felvásárlásból és szövetségeseiktől származott. Az Amerikai Egyesült Államoktól származó fegyverek és hadieszközök is a katonai bázisok elfoglalása során kerültek a szervezethez. Az Amerikai Egyesült Államok 2003 és 2007 között támogatta az iraki hadsereget, valamint a NATO is 2004 és 2011 között aktívan juttatott felszerelést a NATO Training Mission-Iraq (NTM-I) keretében. Az iraki hadsereg ezért rendelkezett 2015-ben szovjet T-55, – magyar adományból – T-72, amerikai M1A1 Abrams harckocsikkal és M113 páncélozott szállítójárművekkel.⁷⁶⁵ Az amerikai hadsereg típusváltása és a gazdaságtalan hazaszállításuk miatt szintén nagy mennyiségben kapott HMMWV-eket, valamint a Kalasnyikov és az AK-47 helyett az M4 és M16 családot rendszeresítette.⁷⁶⁶ Az egy-egy rövid adománylistából kiemelt elemből következik, hogy az iraki katonai bázisok elfoglalását követően az Iszlám Államnál amerikai harckocsik vagy magyar adományból származó fegyverek is megjelentek.

⁷⁶² Besenyő János – Prantner Zoltán – Speidl Bianka – Vogel Dávid: *Az Iszlám Állam – Terrorizmus 2.0.* Kossuth Kiadó, Budapest, 2016. 41.

⁷⁶³ Tønnessen (2017): i.m. 102.

⁷⁶⁴ Chris Quillen: The Islamic State's Evolving Chemical Arsenal. *Studies in Conflict & Terrorism*, 2016 (19), 11. 1025-1026. Elérhető: www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1057610X.2016.1154364?tab=permissions&scroll=top (Letöltés ideje: 2020.08.25.)

⁷⁶⁵ The Military Balance. The International Institute for Strategic Studies, London, 2015. 330-331.

⁷⁶⁶ Kemény János: Az amerikai-iraki védelmi együttműködés helyzete napjainkban. *Nemzet és Biztonság*, 2011 (4), 4. 58-59, 61. Elérhető: folyoirat.ludovika.hu/index.php/neb/article/view/4799/3896 (Letöltés ideje: 2021.07.30.)

Jellegzetes kézfegyverek, amelyek vagy az Iszlám Állam propaganda felvételeiben vagy fényképeken jelentek meg: az AK gépkarabélyok és annak változatai, Tabuk M70, Vz. 52, Heckler & Koch G36, M4 és M16A4, FAL és variációi, német Walther KKJ, kínai PK és PKM M80 géppuska, horvát Elmech EM-992 mesterlövészpuska fajták voltak.⁷⁶⁷

A Daesh a kisajátított és birtokába került önjáró és vontatott tüzérségi eszközöket az iraki harctéren ritkán alkalmazta és inkább Szíria területére menekítette át a területfoglalások alkalmával. A páncélozott harcjárművek helyett a nehézgéppuskás és gránátvetővel felszerelt terepjárókat, kisteherautókat preferálták – gazdaságos üzemeltetésük és mozgékonyaságuk miatt. A katonai menetoszlopokat, zárt katonai alakzatokban való mozgást felváltották a kis, gyorsan mozgó alegységek – autókat, kisteherautókat vagy motorkerékpárokat felhasználva. A változtatással lehetőségük nyílt a nehezebben mozgó katonai védvonalakon való átjutásra és a réseken való áttörésre.⁷⁶⁸ Ilyen járművek voltak a Hilux, Land Cruiser, MRAP, valamint az M113 és a BMP-1.⁷⁶⁹

2014 nyarára az Iszlám Állam öt iraki hadosztály felszerelését – így a 2011-ben hátrahagyott amerikai fegyvereket is – szerzett meg Anbár, Moszul, Saláh al-Dín, Kirkúk és Dijála körzetekből. A becslések szerint a megszerzett felszerelés 200.000 fő teljes felfegyverzésére volt elegendő.⁷⁷⁰ Ilyen eltulajdonított eszközök és fegyverek voltak: T-54/55, T-62, T-72 és US M60, M1 Abrams típusú harckocsik, HMMWV (közismertebb nevén Humvee), M1088 tehergépjármű, 155mm-es M198 lövegek és kínai 59-1 tábori tüzérségi löveg, 2S3 152mm önjáró löveg, 23mm-es ZU-23-2 automata légvédelmi gépágyú, FIM-92 stinger föld–levegő rakéta, SCUD rakéta, SA-6 Gainful, SA-7 Grail, SA-16 Gimlet, amerikai BGM-71 TOW, M79 90mm, kínai HJ-8 és orosz AT-4 Spigot harckocsi elhárító rakétarendszer, kínai FN-6 légvédelmi rakéta, 37 mm-es ikercsöves légvédelmi géppuska, 12,7 mm DSK nehézgéppuska és kínai M80 géppuska.⁷⁷¹ Moszul elfoglalásánál használták fel az orosz 9K135 ATGW páncéltörő rakétát és a 9K155-2 Metis ATGW. Városfoglalások alkalmával továbbá alkalmazták a 9K32 Sztrela-1 és 2., valamint a STINGER kézi légvédelmi rakétákat.⁷⁷²

⁷⁶⁷ Dispatch from the field – Islamic State weapons in Iraq and Syria. Conflict Armament Research, 2014. 7-9. Elérhető: www.conflictarm.com/wp-content/uploads/2014/09/Dispatch_IS_Iraq_Syria_Weapons.pdf (Letöltés ideje: 2021.07.18.) és Taking stock – the arming of Islamic State. Amnesty International, 2015. 10-11. Elérhető: www.amnesty.org/download/Documents/MDE1428122015ENGLISH.PDF (Letöltés ideje: 2021.07.17.)

⁷⁶⁸ Besenyő et al.: *Az Iszlám Állam – Terrorizmus 2.0*. Kossuth Kiadó, Budapest, 2016. 36-37.

⁷⁶⁹ Thomas Maurer: ISIS's warfare functions: A systematized review of a Proto-state' conventional conduct of combat. *Small wars & Insurgencies*, 2018 (29), 2. 233.

⁷⁷⁰ Besenyő et al.: *Az Iszlám Állam – Terrorizmus 2.0*. Kossuth Kiadó, Budapest, 2016. 38.

⁷⁷¹ Uo. 39. és Maurer (2018): i.m. 236.

⁷⁷² Resperger – Túri (2021): i.m. 112.

A város elfoglalása után a Daesh kiegészült egy légi erős fegyvernemnek tekinthető eszközparkkal is, mint például UH-60 Blackhawk helikopterek, MiG-21 és MiG-23 harci repülőgépek.⁷⁷³

3.4.10 Az Iszlám Állam elleni küzdelem – Irak és Szíria területén

Az Iszlám Állammal szembeni küzdelem több fronton történt, és a szervezet utáni helyreállítás a mai napig is tart. Az iraki al-Káida legyőzését követően Irakot és Szíriát előre nem látott események érték – például az „Arab tavasz” vagy az iraki miniszterelnök, al-Maliki síita-szunnita megkülönböztetése – mindez az Iszlám Állam megjelenését és gyors térnyerését eredményezte.

3.4.10.1 Az Amerikai Egyesült Államok és a létrehozott koalíció tevékenysége az Iszlám Állammal szemben

Az Amerikai Egyesült Államok 2014 júniusában – Moszul és Tikrit elestével – létrehozta, a 2011-es amerikai kivonulás után először, a Hadsereg Központi Parancsnokságát (*ARCENT – Army Central Command*) mint az Összhaderőnemi Erők Szárazföldi Parancsnoksága (*JFLCC – Joint Forces Land Component Command*), amely végül a Koalíciós Összhaderőnemi Alkalmi Kötelékként – Inherent Resolve Hadműveletként (*CJTF-OIR – Combined Joint Task Force – Operation Inherent Resolve*) vált ismertté. A misszió az Iszlám Állam elleni Globális Koalíció katonai része, de külön műveletként ismertetem, mert az Amerikai Egyesült Államok a saját műveletét így nevezte el (Nagy-Britannia *Operation Shader*, Franciaország *Operation Chammal*, míg Kanada *Operation Impact* néven ismertette). A műveletet hivatalosan az Amerikai Egyesült Államok Védelmi Minisztériuma 2014. október 17-én indította meg James Terry altábornagy vezetésével.⁷⁷⁴

Terry altábornagy vezetése alatt – az első szakaszban – csak védő légi támogatással és támadó légitámadásokkal vett volna részt az Amerikai Egyesült Államok, aminek célja a Daesh gyengítése lett volna. A második szakasz 2015. szeptember 22-én kezdődött és James Terry altábornagyot Sean McFarland altábornagy váltotta. A második szakaszban az Amerikai Egyesült Államok és a koalíciós erők megkezdtek az Iszlám Államtól visszafoglalni az elfoglalt területeket. A légitámadások a szervezet gyengítése helyett az infrastrukturális és gazdasági létesítményeit célozta. 2017. augusztus 9-éig a koalíciós erők összesen 13.331 legicsapást

⁷⁷³ Besenyő et al.: *Az Iszlám Állam – Terrorizmus 2.0*. Kossuth Kiadó, Budapest, 2016. 40.

⁷⁷⁴ History of CJTF-OIR. Operation Inherent Resolve, 2020. 1. Elérhető: www.inherentresolve.mil/Portals/14/Documents/20200903_History_of_CJTF-OIR.pdf?ver=mIQbnGWQSx_UTq-2Ho3Y2w%3d%3d (Letöltés ideje: 2021.08.18.)

hajtottak végre Irakban és 11.235 légitámadást Szíriában.⁷⁷⁵ 2020. július 2-án a negyedik szakaszban új elemként jelentek meg a katonai tanácsadó csoportok. A tanácsadók az Iraki Biztonsági Erők vezetőit mentorként segítik – főként a logisztikai, műveleti, hírszerző és felderítői területeken.⁷⁷⁶ 2021. január 15-re a negyedik szakaszban – a normalizálás elnevezést kapta – az Amerikai Egyesült Államok csökkentette katonai jelenlétét 3.000 alegységről 2.500 alegységre.⁷⁷⁷

A misszió kinetikus szakaszait 2014. augusztus 8-án kezdték meg az Iraki Biztonsági Erők támogatására, újraépítésére. Az Amerikai Egyesült Államok részvételének mértékét és az OIR művelet fontosságát jelzi a következő hadieszközök felhasználása is. A haditengerészet részéről, mint az erőkivetítés egyik fő eszköze és formája, említésre méltó átvezénylések voltak az Arleigh Burke osztályú (DDG-51) rombolók és a USS Gridley (DDG-101) szintén Arleigh Burke osztályú romboló, a USS George W. Bush (CVN-77) repülőgép-hordozó, a USS John C. Stennis (CVN-74) repülőgép-hordozó, a USS Harry S. Truman (CVN-75) repülőgép-hordozó, a USS Nimitz (CVN-68) repülőgép-hordozó, a USS Dwight D. Eisenhower (CVN-69) repülőgép-hordozó, USS Theodore Roosevelt (CVN-71) repülőgép-hordozó, a USS Philippine Sea (CG-58) rakétás cirkáló, a USS Normandy (CG-60) rakétás cirkáló és a Tengeri Szállítási Parancsnokság alá tartozó Supply-osztályú USS Arctic (T-AOE-8) ellátóhajó.⁷⁷⁸ A merev és forgószárnyas repülőgépek közül megjelentek az ikonikus MV-22B Osprey, HH-60H Sea Hawk, AH-64D Apache harci helikopterek, F-15E Strike Eagle, F-18 Superhornet, E-2C Hawkeye, MQ-9 Reaper, MIM-104E/F Patriot.⁷⁷⁹ Szárazföldi eszközökből a legjellegzetesebb az M2 Bradley páncélozott gyalogsági harcjármű volt.

Az Egyesült Államok vezetésével az ENSZ BT 2170. (2014) számú határozata alapján létrejött a Globális Koalíció⁷⁸⁰ is. A koalíció célja az Iszlám Állam nemzetközi biztonságot fenyegető

⁷⁷⁵ Operation Inherent Resolve. Department of Defense, é.n. Elérhető: dod.defense.gov/OIR/ (Letöltés ideje: 2021.08.19.)

⁷⁷⁶ History of CJTF-OIR. Operation Inherent Resolve, 2020. 3. Elérhető: www.inherentresolve.mil/Portals/14/Documents/20200903_History_of_CJTF-OIR.pdf?ver=mlQbnGWQsX_UTq-2Ho3Y2w%3d%3d (Letöltés ideje: 2021.08.18.)

⁷⁷⁷ Sean W. O'Donnell: Operation Inherent Resolve – Lead inspector general report to the United States Congress. U.S. Department of Defense, 2021. 10. Elérhető: media.defense.gov/2021/Feb/09/2002578750/-1/-1/1/LEAD%20INSPECTOR%20GENERAL%20FOR%20OPERATION%20INHERENT%20RESOLVE.PDF (Letöltés ideje: 2021.08.18.)

⁷⁷⁸ Operation Inherent Resolve, Naval History and Heritage Command, 2020. Elérhető: www.history.navy.mil/browse-by-topic/wars-conflicts-and-operations/middle-east/inherent-resolve.html (Letöltés ideje: 2021.08.21.)

⁷⁷⁹ Military Balance. The International Institute for Strategic Studies, London, 2021. 61.

⁷⁸⁰ A résztvevő országok 2021. augusztusában: Afganisztán, Albánia, Ausztrália, Ausztria, Bahrein, Belgium, Bosznia és Hercegovina, Bulgária, Kamerun, Kanada, Közép-Afrikai Köztársaság, Csád, Horvátország, Ciprus, Csehország, Kongói Demokratikus Köztársaság, Hollandia, Dzsibuti, Egyiptom, Észtország, Etiópia, Fidzsi, Finnország, Franciaország, Georgia, Németország, Görögország, Magyarország, Izland, Irak, Írország, Olaszország, Japán, Jordánia, Kenya, Kosovo, Kuvait, Luxemburg, Libanon, Líbia, Litvánia, Malajzia,

tevékenységének csökkentése, és egyben a szervezet felszámolása is. A fizikai kiterjedés és a kisebbségpolitika miatt a koalíció tagjai elkötelezettek az egyéb célzott humanitárius segélyek biztosításában is.⁷⁸¹

A koalíció missziója ezért a felszabadított területek stabilizálása során a béke és biztonság garantálása. Az emberek alapvető szükségleteinek kielégítésével egyben megpróbálja az Iszlám Állam visszatérését is megakadályozni. A visszatérő lakosság közvetlen szükségleteire a koalíció tagállamai az ENSZ Fejlesztési Programja Irakban keretében koncentrálnak.⁷⁸² A kibertérben a Daesh toborzásának és tevékenységének visszaszorítása volt a cél.⁷⁸³ Alkalmazkodva a külföldi harcosok⁷⁸⁴ nagyszámú iraki–szíriai jelenlétéhez, a koalíció kiemelt figyelmet fordított és fordít a külföldiek beáramlására. A tevékenységhez az ENSZ BT 2178. (2014) számú határozatát is alapul vették, amely a nemzetközi terrorszervezetekhez csatlakozó külföldi harcosok fenyegetésére hívta fel a figyelmet. A külföldi harcosok utaztatására, képzésére és a kezdeti fegyverbeszerzésekhez, valamint a mindennapi működéshez a pénz elengedhetetlen volt. A koalíciós erők ezért kiemelt figyelmet fordítottak az Iszlám Állam pénzügyi rendszerének és bankhálózatának felszámolására.

Irakban a biztonsági erők műveleteit célzott légitámadásokkal és kiképzésekkel támogatták. A katonai sikereket követően az Iszlám Állam létrejöttéhez vezető problémákat is megpróbálja a koalíció megoldani az iraki kormánnyal közösen. A politikai szektor mellett a katonai szektorban a támadó jellegű hadviselésről a koalíciós erők stabilizáló, kiképző és békefenntartó feladatok végrehajtására váltottak. Az Iraki Biztonsági Erők újraépítését, felfegyverzését és a terrorizmus elleni műveletekben való részvételt tüzték ki feladatuk.⁷⁸⁵

Mauritánia, Moldova, Montenegró, Marokkó, Dánia, Új-Zéland, Niger, Nigéria, Norvégia, Omán, Panama, Fülöp-szigetek, Lengyelország, Portugália, Katar, Guinea, Észak-Macedón Köztársaság, Románia, Szaúd-Arábia, Szerbia, Szingapúr, Szlovákia, Szlovénia, Szomália, Dél-Korea, Spanyolország, Svédország, Tajvan, Tunézia, Törökország, Ukrajna, Egyesült Arab Emírségek, Egyesült Királyság, Egyesült Államok, Jemen. Az 5 nemzetközi szervezet az Európai Unió, NATO, Száhel-Szahara Államainak Közössége, Arab Liga, INTERPOL

⁷⁸¹ A határozat kimondja, hogy a – kiemelten a nemzetközi – terrorszervezetekkel szembeni sikeres harchoz és győzelemhez az államok összességére, aktív részvételre, átfogó megközelítésre van szükség. UN Security Council Resolution 2170. 2. Elérhető: [www.undocs.org/S/RES/2170%20\(2014\)](http://www.undocs.org/S/RES/2170%20(2014)) (Letöltés ideje: 2021.08.17.)

⁷⁸² Funding Facility for stabilization. 2020 Quarter One Report. UNDP, 8. Elérhető: info.undp.org/docs/pdc/Documents/IRQ/UNDP%20IQ%20FFS%202020%20Q1%20Progress%20Report.pdf (Letöltés ideje: 2021.12.10.)

⁷⁸³ The global coalition countering the propaganda of the DAESH as a mission. The Global Coalition, é.n. Elérhető: theglobalcoalition.org/en/mission/countering-daeshs-propaganda/ (Letöltés ideje: 2021.08.21.)

⁷⁸⁴ „Az ENSZ megfogalmazásában olyan személyek, akik saját, állampolgárságot adó államukból más államba utaznak, hogy terrorcselekményt kövessenek el, tervezzenek vagy terrorcselekményben vegyenek részt, vagy segítséget nyújtanak terrorista képzéshez vagy képzést kapnak, ide sorolva a fegyveres konfliktusokat is.” Elérhető: www.un.org/securitycouncil/ctc/content/foreign-terrorist-fighters

⁷⁸⁵ The military progress of the global coalition. The Global Coalition, é.n. Elérhető: theglobalcoalition.org/en/mission/military-progress/ (Letöltés ideje: 2021.08.21.)

Szíriában⁷⁸⁶ az ENSZ BT 2254. (2015) számú határozata – amelyben elkötelezett volt Szíria egysége, függetlensége, területi integritása mellett, valamint elítélte a 2015-ben jellemző erőszakot és brutalitást – volt iránymutató a koalíciós erők számára, ezért a központi kormányzat helyett a helyi vezetőket támogatják a politikai és katonai szektorban – a szíriai társadalom érdekeit figyelembe véve.⁷⁸⁷ A koalíciós erők az eddigi városi hadviselésről támogató, stabilizáló műveletekre váltottak, aminek egyik kiemelt célja a helyi, önfenntartó katonai és rendfenntartó erő kialakítása.⁷⁸⁸ Ez a koalíció részéről a kurdokat jelentette. A kurdok erősödésével azonban például Törökország nem értett egyet, mégis – aktív szerepvállalással és az Amerikai Egyesült Államok elképzelését támogatva – megjelent a Daesh elleni harc nevében. A kurdok erősödése miatt és hivatalosan az Iszlám Állam ellen 2016. augusztus 24-én elindította az Eufráteszi Pajzs Hadműveletét (*Operation Euphrates Shield*).⁷⁸⁹

A koalíciós erők a kurdok felerősítésével és a szíriai polgárháborúval egyben egy háromszintű problémát hordoz magában. A stabilizációs és kiképző feladatok mellett kiemelt figyelmet szentel a koalíció az Iszlám Állam egykori területein az újraszerveződés megakadályozására. Az Oroszországi Föderáció kezdeményezésére Törökországgal és Iránnal közösen létrehoztak négy biztonsági vagy deeszkalációs zónát is – pontos fizikai határai az egyes zónáknak nem lett meghatározva –, amelynek célja az ország területének felosztása és az erőszak csökkentése, humanitárius segélyek szétosztása és a civilek védelme (lásd 24. ábra). A zónák kialakítását és fenntartását hat hónapig vállalták, de a kezesek beleegyezésével automatikusan meghosszabbítható a fenntartásuk. A három ország az egyes zónák felügyelői, így vállalták az ellenőrzőpontok létrehozását és működtetését, a zónák határain és a zónákon belül a rendfenntartást is. Vállalták továbbá, hogy megpróbálnak tartózkodni a közvetlen erőszak alkalmazásától, és az erőszak alkalmazását magukkal szemben is a szükséges szintre csökkentik. Az Egyesült Államok kijelentette, hogy a zónák ellenére nem korlátozza saját és a koalícióban lévő tagok légitámadásait, ha az Iszlám Állam visszatérését látják. Az Amerikai Egyesült Államok korábbi elnöke, Donald Trump, 2018. december 19-én bejelentette, hogy

⁷⁸⁶ Szíria kérdése összetett és az Iszlám Állam terrorszervezet tevékenységén bőven túlmutat. A szíriai polgárháború, regionális politikai érdekek és az Iszlám Állam problémaköréből csak az Iszlám Állam kérdéssel foglalkozik a disszertáció. A szerző nem kíván állást foglalni például Törökország és a kurdok közötti ellentétekbe vagy a Bassár el-Assad kormány, koalíciós erők és az Oroszországi Föderáció területi és időbeni versenyfutásában.

⁷⁸⁷ UN Security Council Resolution 2254. Egyesült Nemzetek Biztonsági Tanácsa, 2015. 1. Elérhető: www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_res_2254.pdf (Letöltés ideje: 2021.08.17.)

⁷⁸⁸ The global coalition stabilisation in Iraq and Syria. The Global Coalition, é.n. Elérhető: theglobalcoalition.org/en/mission/stabilising-liberated-areas/ (Letöltés ideje: 2021. 08.05.)

⁷⁸⁹ Vincze Gyula: Török harcokcsíveszteségek Észak-Szíriában. *Haditechnika*, 2019 (53), 1. 24.

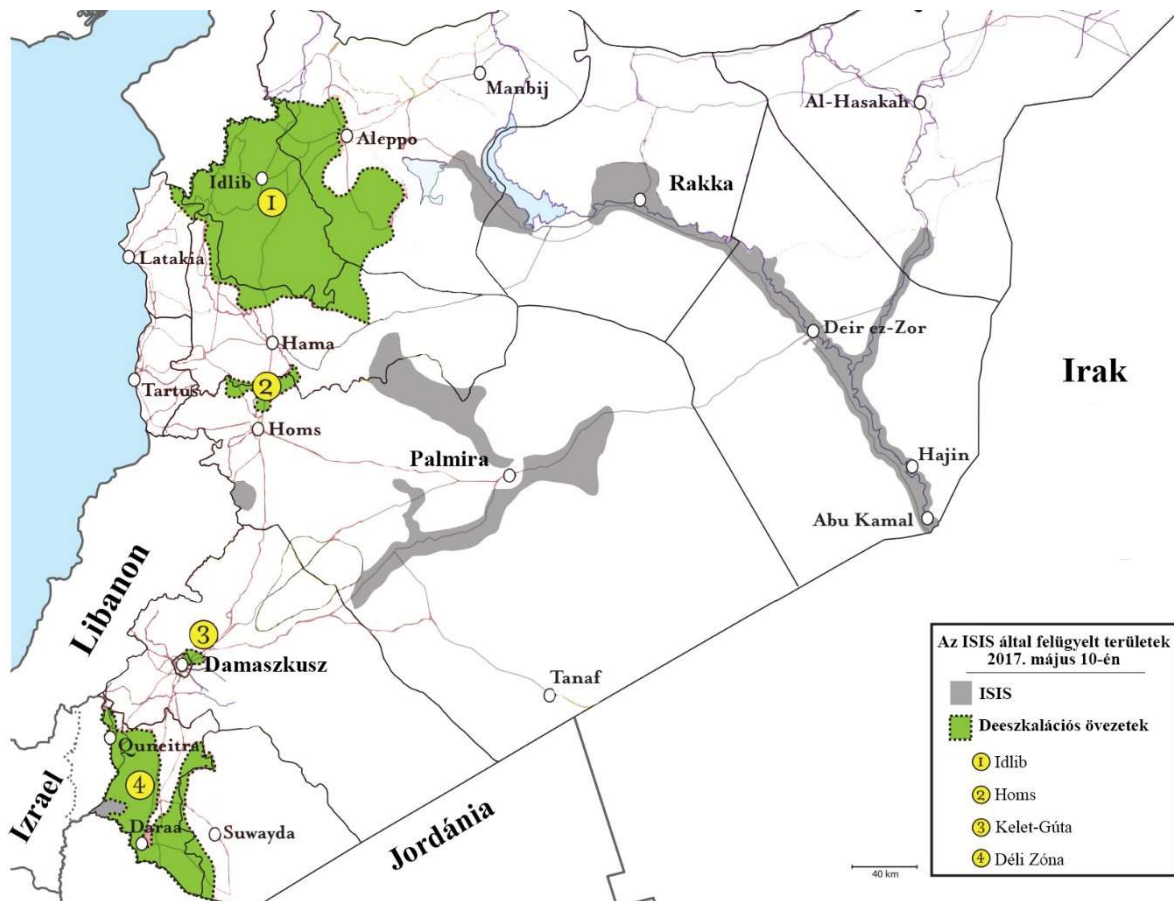
kivonja katonai erejét Szíriából.⁷⁹⁰ 2019. október 6-án Trump elnök az észak-szíriai kivonulással megadta Törökországnak a lehetőséget egy határokon átívelő katonai műveletre. 2019. október 9-én Törökország megindította az *Operation Peace Spring* műveletét, aminek célja egy biztonsági zóna és a terrorista elemektől mentes terület létrehozása volt.⁷⁹¹

Az Idlib zónának, amely feltételezetten Hama északi területeit és Nyugat-Aleppót foglalja magába, Törökország a kezese. A zónában főként a Szabad Szíriai Hadsereg és az al-Káida szíriai ága működik. A déli zóna Dara területein, a jordániai határ és a Golán-fennsík mellett húzódik. A zóna az Egyesült Államok és a koalíciós erők által ellenőrzött terület, amelyen a Szabad Szíriai Hadsereg közvetlen jordániai felügyelet mellett működött. A Kelet-Gútáni zóna pedig a rezsim felügyelete alá került míg a homsi zóna a Homs provinciában van, kiemelkedő stratégiai jelentősége az M5 utópálya, amely Aleppot és Damaszkuszt, a Latakia és Tartous kikötőket köti össze. A zónát a Szíriai Hadsereg és az Oroszországi Föderáció felügyeli.⁷⁹²

⁷⁹⁰ Audit of United States Military Equipment Retrograded from Syria, U.S Department of Defense, 2020. i. Elérhető: media.defense.gov/2020/Apr/02/2002273621/-1/-1/1/DODIG-2020-075.PDF (Letöltés ideje: 2021.08.21.)

⁷⁹¹ Lechner Zoltán: Opposing Discourses of Terror: The use of the terrorist label by the Turkish and Russian governments in the northern syrian conflict. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2021 (14), 3. 38.

⁷⁹² Gregor Jaecke – David Labude: De-escalation zones in Syria. Konrad Adenauer Stiftung, 2020. 3-5. Elérhető: www.kas.de/documents/252038/7938566/De-escalation+zones+in+Syria.pdf/4a717753-1fff-352b-b6ff-1abba5f7fdb8?version=1.1&t=1592814733641 (Letöltés ideje: 2021.08.23.)

24. ábra – A szíriai deeszkaláció övezetek 2017 májusában

Forrás: Jennifer Cafarella – Jason Zhou: Russia’s dead-end diplomacy in Syria. Institute for the Study of War, Washington DC., 2019. 19. Elérhető:

www.understandingwar.org/sites/default/files/ISW%20Report%20-%20Russia%e2%80%99s%20Dead-End%20Diplomacy%20in%20Syria%20-%20November%202019.pdf (Letöltés ideje: 2021.08.23.)

(szerkesztette: Spanics Konstantina)

A koalíció legfőbb eredményei a 2014-es létrehozásától számítva:⁷⁹³

- az Iszlám Állam vezetésének felszámolása,
- a kalifátus fizikai kiterjedésének teljes felszámolása,
- a terrorszervezet által uralt területek felszabadítását követően az elmenekült lakosság visszatelepítése, hétköznapi életük visszaállítása (vagy legalább a helyreállítás megkezdése),
- a Daesh létrejöttét kiváltó, mélyebb társadalmi problémák megoldására való törekvés,

⁷⁹³ The Global Coalition to Defeat ISIS. Department of State, 2021. Elérhető: www.state.gov/the-global-coalition-to-defeat-isis/ (Letöltés ideje: 2021. 08.05.)

- a koalíció tagjai számbeli növelése.

3.4.10.2 Oroszországi Föderáció az Iszlám Állam ellen

2015 második harmadában a Kreml megkezdte a Latakia tartományban lévő khmeimimi légibázisra csoportosítani katonai alegységeit és a szükséges eszközöket. Szeptember 30-án célzott légitámadásokat hajtott végre az Iszlám Állammal szemben.⁷⁹⁴ 2015 novemberében elsőként közvetlen az Oroszországi Föderáció területéről indított Tu-160 és Tu-95MS stratégiai bombázókkal és nagy hatótávolságú rakétákkal – Kh-102 és AS-15 –, valamint Tu-22M3-al kis hatótávolságú rakétákkal támadta meg a szervezet vezetési központjait Homsz, Aleppó és Rakka városban.⁷⁹⁵ 2016 márciusára az Oroszországi Föderáció támogatásával a szíriai kormány sikeresen felszabadította Palmirát, majd 2017-ben Dayr-az-Zawr városát. 2018-ban az Asszad-rezsim orosz támogatással megtisztította a Ghouta, Damaszkusz, Dera és Idlib városát a felkelő csoportoktól.⁷⁹⁶ 2019 áprilisában, majd decemberében megkezdte az *Operation Dawn of Idlib* és az *Operation Dawn of Idlib 2*-öt, hogy visszavegye Idlib irányítását és Észak-Szíriát.⁷⁹⁷

Az Oroszországi Föderáció katonai céljai voltak:⁷⁹⁸

- egy stabil szíriai központi politikai hatalom visszaállítása vagy egy új létrehozása a korábbi kormánytól függetlenül,
- a katonai beavatkozást proxy-háborúként viselni és csak légi támogatást biztosítani saját eszközökkel, ezért megjelent a híres magánkatonai vállalat – Wagner Csoport –, valamint iráni támogatottsággal rendelkező lázadó, terrorcsoportok működése is hallgatólagosan engedélyezett,
- minden, a központi politikai párt megszilárdításával szemben álló vagy annak működését ellenző csoportok, illegális fegyveres erők megszüntetése.

⁷⁹⁴ Robert Hamilton – Chris Miller – Aaron Stein: *Setting the stage for the Intervention*. In: Robert Hamilton – Chris Miller – Aaron Stein: *Russia's war in Syria*. Foreign Policy Research Institute, Philadelphia, 2020. 3. Elérhető: www.fpri.org/wp-content/uploads/2020/09/russias-war-in-syria.pdf (Letöltés ideje: 2021.08.10.)

⁷⁹⁵ Vermlyen Mark: KH-101/102. Missile Defense Advocacy Alliance, 2017.

missiledefenseadvocacy.org/missile-threat-and-proliferation/todays-missile-threat/russia/kh-101102/ (Letöltés ideje: 2021.08.11.)

⁷⁹⁶ Hamilton – Miller – Stein (2020): i.m. 9.

⁷⁹⁷ Lechner Zoltán: Opposing Discourses of Terror: The use of the terrorist label by the Turkish and Russian governments in the northern syrian conflict. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2021 (9), 3. 44.

⁷⁹⁸ Michael Kofman: *Syria and the Russian Armed Forces: an evaluation of Moscow's military strategy and operational performance*. In: Robert Hamilton – Chris Miller – Aaron Stein: *Russia's war in Syria*. Foreign Policy Research Institute, Philadelphia, 2020. 41-43. Elérhető: www.fpri.org/wp-content/uploads/2020/09/russias-war-in-syria.pdf (Letöltés ideje: 2021.08.10.) és Mason Clark: *The Russian military's lessons learned in Syria*. Institute for the Study of War, Washington Dc, 2021. 28.

A kezdeti légi erős alegységeket 33 vadászpilóta tett ki. A 2015 októberében lelőtt Su-24 bombázót követően további négy Su-35, négy Su-34 és Mi-35 érkezett, valamint a Khmeimim Légibázist S-400-as légvédelmi rendszerrel erősítették meg. 2017-re a bombázók számát 40–44 darabra emelték, majd 2018-ra lecsökkentették tizennyolc darabra. 2018-ban teszt jelleggel, majd 2019-ben is megjelentek a Szu-57 lopakodó vadászpilóták Szíriában.⁷⁹⁹ Stratégiai bombázás során Kalibr, Kh-555 és Kh-101 nagy hatótávolságú cirkálórakétát használtak. Felderítés céljából pedig Forpost vagy Orlan-10 könnyű drónt alkalmaztak.⁸⁰⁰

2016. október 26-án a Kuznyecov repülőgép-hordozó MiG-29K helikopterekkel és Su-33s vadászpilótákkal megjelent a Földközi-tengeren. A sorozatos problémák miatt azonban 2017. január 24-én a Kuznyecov elhagyta a Földközi-tengert, a Szu-33-asokat pedig a Khmeimim bázisra csoportosították át.⁸⁰¹ A légibázis védelmén kívül tüzérségi eszközökből alkalmazott 152 mm vontatott MSTA-B és 122 mm D-30 tarackütegeket, 120 mm Grad vagy Tornado-G, 220 mm Uragan, 300 mm Smerch és TOS-1A Solntsepyok mobil rakétavezető-rendszert (*MLRS – multiple launch rocket system*). Továbbá telepített Iszkander operatív-taktikai rakétarendszert (*OTRK – Operational-Tactical Rocket Complex*), amely SS-26 Stone rövid hatótávolságú ballisztikus rakéta vagy SSC-7 földi indítású cirkálórakéta kilövésére képes. A mobilitás elősegítésére érdekességként kiemelendő a 42.5 tonna teherbírású PMM-2M komphíd gép.⁸⁰²

Alkalmazott különleges műveleti erőket is, amelyeket a hegyi és sivatagi területekre vezényeltek – városi környezetben a gépesített lövészek működtek. Járműként a Tigr vagy egyéb gumikerekes, minden terepre alkalmas szállítójárműveket alkalmaztak. A leglátványosabb orosz jelenlétet a katonai rendőrség jelentette. A katonai rendészek feladata volt a deeszkalációs és konfliktuszónák ki- és beléptetésének elvégzése, ellenőrzőpontok létrehozása és működtetése, járőrözés és a vezetési pontok őrzése-védelme. Zászlóaljokban és kis alegységekben kiegészítő feladatként megjelent a békemegállapodások ellenőrzése, békefenntartó feladatok végrehajtása és humanitárius szükségletek teljesítése. Klasszikus rendészeti feladatokat is ellátott, vagyis forgalomirányítást, autók ellenőrzését vagy a katonai menetoszlopok kísérését.⁸⁰³

⁷⁹⁹ Anton Lavrov: *Russian aerial operation in the Syrian war*. In: Robert Hamilton – Chris Miller – Aaron Stein: *Russia's war in Syria*. Foreign Policy Research Institute, Philadelphia, 2020. 90-91, 99-100. Elérhető: www.fpri.org/wp-content/uploads/2020/09/russias-war-in-syria.pdf (Letöltés ideje: 2021.08.10.)

⁸⁰⁰ Kofman (2020): i.m. 45, 53-54.

⁸⁰¹ Uo. 84-85.

⁸⁰² Uo. 74-75.

⁸⁰³ Uo. 74-75.

3.4.11 Khorászáni Iszlám Állam

2014 augusztusában a kalifátus kikiáltása után az afganisztáni és pakisztáni iszlamisták hűségüket kezdték tenni az Iszlám Állam vezetőjének. Az Iszlám Államba jelentkezők számának növekedésével a szervezet megjelent Afganisztánban és Pakisztánban, magába foglalva a tálib mozgalom egyes részeit, az egykori al-Káida tagjait és a Hakkáni hálózatot.⁸⁰⁴ 2015. január 26-án végül al-Adnani hivatalosan bejelentette a Khorászáni Iszlám Államot (*Islamic State in Khorasan [IS-K]*). A név alatt az Iszlám Állam khorászáni provinciája és a régióban az Iszlám Államhoz csatlakozott szervezetek összessége értendő.⁸⁰⁵

3.4.11.1 A wilayet céljai

Az IS-K célja részben a központi szervezet céljainak támogatása, a kalifátus megszilárdítása és Irán iraki és szíriai szerepének csökkentése volt. Kiemelt saját céljai voltak a központi szervezettől való részleges autonómia kialakítása miatt a toborzás – fegyveres elit csoportok létrehozása; helyi lakosság maguk mellé állítása; külföldi, főként kínai muszlimok Afganisztánba és Pakisztánba vonzása –, pénzforrások szerzése és pénzügyi autonómia, biztonságos háttér létrehozása, a khorászán régióban folytatott dzsihadista tevékenységek átvétele.⁸⁰⁶

A célok eléréséhez a főbb célpontok a külföldi kormányok katonai kontingensei; pakisztáni és afganisztáni kormányok; síita és egyéb vallási kisebbségek voltak.⁸⁰⁷ A felsorolt célpontok közül a nemzetközi szereplők azonban elenyésző számban tapasztaltak támadást a helyi kormányok és azok intézményeinek gyengesége miatt. Ezt támasztja alá, hogy Pakisztánban 2014–2018 között a célpontok 62%-a volt állami vagy annak funkcióit fenntartó szervezet, ugyanezen időszakban Afganisztánban ez 48% volt.⁸⁰⁸

Működési és műveleti területe a khorászán régió belül főként Afganisztánban a Nangarhar és Helmand tartományok voltak 2015 és 2016 között.⁸⁰⁹ Az országok kiválasztása azok stabilitása szerint történt – megpróbálták a régió legtörekenyebb államában, jelen esetben Afganisztánban, kiépíteni központjukat. A tartományok elhelyezkedése az afganisztáni–pakisztáni határon a tálib utánpótlás elvágása és a saját ellátási útvonaluk kialakítása miatt volt fontos. A szervezet

⁸⁰⁴ Arany – N. Rózsa – Szalai (2016): i.m. 176.

⁸⁰⁵ Antonio Giustozzi: *The Islamic State in Khorasan*. Hurst and Company, London, 2018. 2-3.

⁸⁰⁶ Islamic State Khorasan (IS-K). Center for Strategic & International Studies, 2018. Elérhető: www.csis.org/programs/transnational-threats-project/terrorism-backgrounders/islamic-state-khorasan-k (Letöltés ideje: 2021.01.15.)

⁸⁰⁷ Giustozzi (2018): i.m. 52.

⁸⁰⁸ Amir Jaroon: *Allies & Lethal: Islamic State Khorasan's network and organizational capacity in Afghanistan and Pakistan*. Combat Terrorism Center, West Point, 2018. 23-24.

⁸⁰⁹ Amin Tarzi: *Islamic State – Khurasan province*. In: Feisal al-Istrabadi – Sumit Ganguly (ed.): *The future of ISIS*. Booking Institution Press, Washington DC., 2018. 121

kezdetben csak Nangarhar és Helmand tartományban kisebb, rajtaütésszerű műveleteket hajtott végre. 2017-ben már például Badakhshán egyes kerületeiben, Kunár, Kabul, Logar, Jowzjan és Zábul tartományban is jelen volt.⁸¹⁰ Pakisztánban a törzsi területeken kezdte meg működését, és Balochistan, Khyber Pakhtunkhwa tartományba koncentrálnak a szervezet erőfeszítése.⁸¹¹

3.4.11.2 Szervezeti struktúra

Az IS-K szervezeti felépítése két csoportra volt felosztható. Egyrészt az igazgatási feladatokat ellátó szervezeti intézmények: Shura Tanács, Kormányzó, különleges képviselő, Pénzügyi Bizottság, Toborzó Bizottság. Másrészt a katonai intézmények mint a Katonai Tanács, Sáría Tanács, propaganda iroda, hírszerző részleg.⁸¹²

A Shura Tanácsot 2015-ben tizenhárom fővel hozták létre, és feladatai a szervezet számára kritikus döntések meghozatala, a működési területek politikai elemzése, értékelése és a törzsekkel való tárgyalások voltak.⁸¹³

A különleges képviselői és a kormányzói – wali – pozíciók átmeneti jelleggel kerültek bevezetésre. Három személy ismert – Qari Wali Rahman, Abu Yasir al-Afgani, Abu Hamza al-Khorasani –, akiket Abu Bakr al-Bagdadi nevezett ki. A központi szervezetnek dolgoztak, de a khorászáni régióban, és az Iszlám Államhoz köthető szervezetekkel találkoztak, tőlük kértek információkat. A kormányzó igazgatta a bizottságok tevékenységét, amelyeket a központi szervezet mintájára alakítottak ki. A kormányzónak feleltek az emírek – amir alakban is használják a szót, jelentése vezető –, akik az adminisztrációs egységeket irányították. Az emírek munkáját segítették helyi tanácsok vagy bizottságok, amelyek ténylegesen a lakosság számára látható tevékenységet végeztek.⁸¹⁴

A Pénzügyi Bizottság – Baytulmal Bizottság – állította össze az éves költségvetést (a központi szervezettől függetlenül), begyűjtötte az adományokat, az adókat és a központi szervezettől érkezett pénzügyi támogatást kezelte.⁸¹⁵

A Katonai Tanácsban foglalt helyet a vezérkar, a különleges műveleti parancsnok, az öngyilkos részleg vezetője, szektorparancsnokok, mesterlövész egységek parancsnoka és a speciális egységek parancsnoka. Feladata volt a felosztott működési területekre szektorparancsnokok

⁸¹⁰ Giustozzi (2018): i.m. 52-53.

⁸¹¹ Jaroon (2018): i.m. 12.

⁸¹² Szervezeti struktúrából nem kerül minden intézmény részletezésre, mert funkcionálisan nem működtek vagy csak nagyrészt irányítói feladatokat láttak el. Sáría Tanácsot létrehozták, de a mullahokat nem cserélték le, inkább megvették őket, vagy a Logisztikai Bizottság feladatát magánvállalatok megbízásával teljesítette a központi szervezet ellenzése ellenére.

⁸¹³ Giustozzi (2018): i.m. 89-90.

⁸¹⁴ Uo. 90-93.

⁸¹⁵ Uo. 58.

kijelölése – akik az elképzelés szerint egyenként három zászlóaljbat irányítanak, valamint a rajtaütések tervezését, fegyverek és a hadizsákmány felügyeletét is ellátnák.⁸¹⁶

A Propaganda Iroda fő tevékenysége a propagandaanyagok gyártása és a közösségi oldalak üzemeltetése. 2017-re a CD-másolást, zászlók nyomtatását kibővítette, és saját magazint tervezett létrehozni. A központi szervezettől megbízást kapott – Afganisztán, Pakisztán, India, Irán, Oroszország, Kína, Burma, Közép-Ázsia területén – az Iszlám Állam médiaképviselőre.⁸¹⁷

Az IS-K műveleti hatékonyságát a szervezeti struktúra mellett befolyásolta a szövetséges és rivális szervezetek tevékenysége is. A szövetségesek közé összesen tizenegy szervezet tartozott a khorászáni területről. A szervezet főként Afganisztánban működött, de a szövetséges szervezetek miatt Pakisztánban is folyamatosan jelen volt. Kiemelt pakisztáni szövetséges volt a *Lashkar-e-Jhangvi* (LEJ) és a *Jamaat-ul-Ahrar* (JUA). Az IS-K tevékenysége 2014. január és 2018. július között Pakisztánban csak Balochistan tartományban 1.202 fő halálát okozta. Az IS-K-nak felrótt halálos áldozatok 72%-át a két szövetséges szervezet tevékenysége okozta.⁸¹⁸

Afganisztánban az IS-K legnagyobb riválisai a tálibok voltak. (Wagner Pétert idézve: „*Az IS-KP-t [értsd IS-K – a szerző] tehát valójában a vezetéssel elégedetlen tálib parancsnokok hozták létre...*”).⁸¹⁹ A tálibok döntéshozatalát és megítélését Mullah Omar, 1994-től a tálib mozgalom vezetője, 2013-as eltűnése, majd megerősített halála meggyengítette, valamint az Amerikai Egyesült Államok légitámadásai is tovább nehezítették. A problémák miatt az IS-K-nak lehetősége adódott a tálibok közötti szabad toborzásra. 2015-ben ezért a tálibok tárgyalni kezdtek a központi Iszlám Állammal és az IS-K-val. A tárgyalások sikertelenek voltak, és 2015-ben fatwát adtak ki az IS-K ellen.⁸²⁰ 2018 júliusától a tálibok újabb támadási hullámot indítottak, aminek eredménye, hogy Jowzjan tartományt teljesen megtisztították az IS-K-tól – nyilatkozatuk szerint.⁸²¹ A szervezet és a tálibok közötti ellentét következménye az IS-K oldaláról 2014. január és 2018 júliusa között 211 támadás és 1.511 fő halálos áldozat volt

⁸¹⁶ Uo. 103.

⁸¹⁷ Uo. 105-107.

⁸¹⁸ Jardoan (2018): i.m. 6, 14.

⁸¹⁹ Wagner Péter: *Terrorhullám Kabulban – Valóban erősödik a Talibán és az iszlám Állam Afganisztánban?* KKI Elemzések, 2018/6. 11.

⁸²⁰ Mapping Militant Organizations. „Islamic State in Khorasan Province (IS-KP)”. Center for International Security and Cooperation, 2018. Elérhető: cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/islamic-state-khorasan-province (Letöltés ideje: 2021.01.15.)

⁸²¹ Islamic State Khorasan (IS-K). Center for strategic & international studies, 2018. Elérhető: www.csis.org/programs/transnational-threats-project/terrorism-backgrounders/islamic-state-khorasan-k (Letöltés ideje: 2021.01.15.)

Afganisztánban.⁸²² 2016 júliusától az IS-K visszatért a vallási konfliktusokhoz, ahogy azt 2014-ben kezdte.

3.4.11.3 Módszerek és eljárások

A khorászáni ág módszerei és eljárásai részben megegyeztek a központi szervezetével, kezdetben azonban számos módszert elutasítottak, vagy csak egy-egy társadalmi rétegen alkalmaztak. A módszerek közötti eltérések mégsem jelentik a brutalitás, megfélemlítés elhagyását. Az afganisztáni szövetséges csoportok tanácsára meg kellett fontolni az alkalmazott módszereket és az erőszak mértékét az esetleges kontraproduktív hatás elkerülése érdekében – a törzseket az Iszlám Állam ellen egységesíthette. Ezt szemlélteti például, hogy a lakosságon kezdetben a lefejezés módszerét nem alkalmazták a khorászáni régióban a közösség esetleges ellenszenvé miatt.⁸²³ A tálibokkal szemben azonban – a velük való ellentét – mindenre feljogosította az IS-K tagjait és szövetségeseit, ezért 2015-ben legalább tíz tálibot nyilvánosan lefejeztek Nangarhar tartományban.⁸²⁴

Az állandó terrorral párhuzamosan 2015 májusa és júliusa között alkalmazták a „szívek és lelkek megnyerése” (*winning hearts and minds*) stratégiát. A szalafita ideológiának megfelelően betartatták a szabályokat, azonban a tálibokhoz képest ezt megpróbálták igazságosabban végezni. 2015 közepére a szervezet erősödése miatt elhagyta a lakosság támogatásának keresését és az afgán kormánnyal szembeni toleranciát is felfüggesztette.⁸²⁵ További módszerek alkalmazásában nincs egységes megállapodás. Amira Jadoon – oktató a Combating Terrorism Centerben, a U.S. Military Academy West Pointban – kutatása szerint a fegyveres támadásokat részesítette előnyben az IS-K, Harleen Gambhir – ISW terrorizmus ellenes tevékenységgel foglalkozó munkatársa – kutatása szerint viszont 2015 augusztusa és szeptembere között számos IED támadást intézett állami célpontok ellen.⁸²⁶

Az öngyilkos merényletek alkalmazása megfelel az Iszlám Állam neve alatt elkövetett akcióknak – például párhuzamosan végrehajtott, vallási helyek ellen. Az IS-K öngyilkos merényletei az Afganisztánban végrehajtott összes támadásának 32%-át tette ki 2014 és 2018 között, Pakisztánban ugyanezen időszakban ez 22% volt.⁸²⁷

⁸²² Jadoon (2018): i.m. V.

⁸²³ Giustozzi (2018): i.m. 83-84.

⁸²⁴ Amira Jadoon – Nakissa Jahanbani – Charmaine Willis: Challenging the ISK Brand in Afghanistan-Pakistan: Rivalries and divided loyalties. *CTC Sentinel*, 2018 (11), 4. 23.

⁸²⁵ Mapping Militant Organizations. „Islamic State in Khorasan Province (IS-KP)”. Center for International Security and Cooperation, 2018. Elérhető: cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/islamic-state-khorasan-province (Letöltés ideje: 2021. január 15.)

⁸²⁶ Gambhir (2015): i.m. 3. és Jadoon (2018): i.m. 26-27

⁸²⁷ Jadoon (2018): i.m. 27.

Ashraf Ghani 2019. november 19-én bejelentette az IS-K sikeres felszámolását, a vezetési struktúrájának összeomlását és a tagok csoportos megadását követően.⁸²⁸ 2020 márciusában és májusában történt merényleteket mégis az IS-K vállalta magára.⁸²⁹

3.4.12 Az Iszlám Állam jelene és jövője

A szervezet 2019-ben hivatalosan elvesztette minden fizikai felügyeletét a szíriai és iraki területek felett. 2020-ban az Egyesült Államok, a területi felszámolását követően is, mint a helyi és regionális kormányok elleni jelentős fenyegetéssel, számolt a szervezettel. Jelen terrortámadásait már az Iszlám Állam hálózata hajtja végre, amellyel a központi szervezetnek lazább a kapcsolata, a közvetlen részvételt a terrortámadásokban pedig kétségbe vonják.⁸³⁰ Al-Baghdadi halálát követően Abdullah Qadrash-t választották a szervezet vezetőjének, aki a feltételezések szerint 2022 februárig vezette. 2022. február 4-én felrobbantotta saját magát és helyettesét is – amit az Amerikai Egyesült Államok is megerősített.⁸³¹

2022 márciusában a szervezet megnevezte új vezetőjét, aki, feltevések szerint, Juma Awad al-Badri, al-Baghdadi testvére. Jelenleg a központi szervezet fosztogatásból, emberrablásból, zsarolásból tartja fenn magát, és vagyonát 25–50 millió dollár között becsülik. Strukturálisan fenntartja továbbra is korábbi felépítését, amire Juma és Qadrash a szervezetben korábban betöltött pozíciója enged következtetni.⁸³²

A jövőre tekintettel a szervezet továbbra is fenyegetést jelent az egykor hűségesküt tett szövetségeseik és fiókszervezeteken keresztül. A fő szervezet már csak támogató szerepet tölt be, és csak egy-egy kisebb merényletet – emberrablást vagy zsarolást – hajt végre bevételszerzés céljával. Nagyobb, összetettebb műveletre már nem képes.

3.4.13 Részkövetkeztetés

Az Iszlám Állam létrejötte és a kalifátus önkényes 2014-es kikiáltása meglepetésként érte az egész világot az iraki al-Káida történelmét követően. A kalifátus önkényes létrehozásával és sikeres területfoglalásokkal a szervezeti felépítésben is túllépte a korábbi nagy riválisát – az al-

⁸²⁸ Ahmad Sultan – Rafiq Sherzad: Afghanistan's president claims victory over Islamic State. Reuters, 2019. Elérhető: www.reuters.com/article/us-afghanistan-islamicstate/afghanistans-president-claims-victory-over-islamic-state-idUSKBN1XT1UQ (Letöltés ideje: 2021.01.13.)

⁸²⁹ Animesh Roul: Islamic State-Khorasan remains potential force in afghan jihad. *Terrorism Monitor*, 2020 (18), 11. 6-7.

⁸³⁰ Trump says al-Baghdadi's 'number one replacement' is dead. Al Jazeera, 2019. Elérhető: www.aljazeera.com/news/2019/10/29/trump-says-al-baghdadis-number-one-replacement-is-dead (Letöltés ideje: 2022.01.10.)

⁸³¹ Islamic State leader Abu Ibrahim al-Qurayshi killed in Syria, US says. BBC, 2022. Elérhető: www.bbc.com/news/world-middle-east-60246129 (Letöltés ideje: 2022.02.05.)

⁸³² William Maclean: Exclusive New Islamic State leader is brother of slain caliph Baghdadi – source. Reuters, 2022. Elérhető: www.reuters.com/world/middle-east/exclusive-new-islamic-state-leader-is-brother-slain-caliph-baghdadi-sources-2022-03-11/ (Letöltés ideje: 2022.06.02.)

Káidát. A funkcionális, hierarchikus felépítéssel, a kalifa kinevezésével és a feladatkörének kidolgozásával, valamint a fiókszervezetek átnevezésével párhuzamosan kialakították az elfoglalt területek irányításához szükséges intézményi keretrendszert. A sikeres területfoglalásokkal így egy (kvázi) állami feladatok ellátására is képes szervezetet hoztak létre. (A nemzetközi jog értelmében az államiság objektív és szubjektív kritériumai nem teljesültek. Az 1933-ban elfogadott „Az államok jogairól és kötelezettségeiről szóló montevideói egyezmény” alapján az állandó lakosság, meghatározott terület, kormányzat és a más államokkal való kapcsolattartás képessége a terrorszervezet sajátos módján de részben vagy egészben teljesült. A szubjektív tényező, mint a más államok általi elismerés azonban már meghiúsult. A proto-államként való megnevezés terjedt el ezért az Iszlám Állam tekintetében is.) A wilayetek és a szövetségi rendszer a helyi terrorszervezetekből vagy rezsimellenes csoportokból alakult meg. A kezdeti kialakulási időszakban a központi Iszlám Államnak nagy szerepe volt. A meglévő szervezeteknél a szövetségre lépések bejelentése vagy a hűségesküt követően a központi Iszlám Állam ideológiája megjelent, de a saját autonóm elképzeléseket is folytathatta. Módszerekben és anyagiakban szükség esetén támogatást kaptak a központtól. A kiváló, újonnan létrejövő szervezetek felvették a központi szervezet struktúráját, jelentős pénzügyi támogatást kaptak a működésük megkezdéséhez, és regionális képviselőként működtek. Regionális képviselőjük és jelenlétük azonban a szembenálló feleket, egyéb terrorszervezeteket nem akadályozta, hogy megkerüljék a regionális képviselőket és közvetlen a központi szervezettel kommunikáljanak, kössenek szövetséget. Ezt a Khorászáni Iszlám Állam esetén a talibánok is megpróbálták, sikertelenül.

A módszerek közül az európai modus operandi két csoportra osztható. Az egyik az Iszlám Állam által közvetlen irányított terrortámadások, amelyek összetettek, magas költségvetéssel rendelkeztek, aprólékosan megtervezettek és nagy halálos áldozatszámmal jártak. A másik csoport a szervezet által közvetlen támogatott vagy csak inspirált támadások, az egyszerűség és alacsony költségvetés jellemezte ezeket. (A „just terror tactics” cikksorozatot a második csoport részére hozták létre. Egyszerű, könnyen megvalósítható támadások, amelyek nem igényeltek külön képzettséget, felkészülést vagy gyakorlatot – hétköznapi emberek is végre tudták hajtani.) Mindkét csoportra jellemző volt például a fegyveres támadás. A közvetlen a szervezet felügyeletével, irányításával kivitelezett támadásokat jól végrehajtották, mert adaptív módon képesek voltak változtatni rajta vagy más módszerekkel keverni. A Bataclan terrortámadás-sorozat közvetlen irányítással történt, és sikeres volt a fegyveres támadás más módszerekkel keverve. A thalysi nagy sebességű vonaton történt terrortámadási kísérlet azonban az inspirált támadók kategóriáját példázza. A támadás ezért már a megkezdése előtt sikertelen volt a

jelentős túlerő és a fegyver működési és kezelési problémái miatt. A ramming támadás európai alkalmazása kezdetben sikeresnek és célravezetőnek látszott. A hétköznapi forgalom és zsúfoltabb sétálóutcák a gyalogosok alacsony létszáma miatt azonban már nem éri el a kívánt traumatikus hatást és hírértéket. Az áldozatok számának növelése miatt ezért a késelést is alkalmazni kezdték, közvetlen a gázolás után és a menekülés ideje alatt.

A közel-keleti, iraki és szíriai modus operandi főként az öngyilkos merényletekről, lefejezésekről, IED-ről és aknákról, drónokról és a reguláris erőktől megszerzett eszközök alkalmazásáról szólt. Az öngyilkos merénylőket a helyi reguláris erők moráljának megtörésére és védelmi rendszereik meggyengítésére, felszámolására használták. A lefejezéseknek ennél szofisztikáltabb jelentése is volt. A helyi lakosság és a közösségek vezetőinek, tiszteletbeli tagjainak kivégzését – az öngyilkos merényletekhez hasonlóan – az elrettentés, félelem kialakítására alkalmazta az Iszlám Állam. Az Európában is ismert narancssárga ruhában lefejezett nyugati állampolgárok esetén a szofisztikáltságot az Amerikai Egyesült Államok által a guantánamói támaszponton fenntartott fogolytáborra utalás adta, valamint az Amerika Egyesült Államok szövetségeseire, akik aktívan jelen voltak katonai műveletekkel és gazdasági folyamatokkal a Közel-Keleten. Az improvizált robbanóeszközök és az aknák, valamint a drónok alkalmazásával a szervezet kreativitása és innovatív képessége is megmutatkozott. A hátrahagyott IED és aknák sokasága a szervezettől visszafoglalt területeken a helyi lakosság visszatérését és a reguláris erők akadály nélküli bevonulását nehezítette.

A szervezet által használt fegyvereket szintén szét kell választani a nyugati országokra és a Közel-Keletre jellemző típusokra. A nyugati országokban egyszerű, a feketepiacon vagy hatástalanított fegyverként megvásárolhatókat alkalmaztak. A Közel-Keleten a fegyverekhez hozzájutni az iraki háborút követően egyszerű volt, amihez az Arab tavasz eseményei is hozzájárultak. A kezdeti kedvező feltételeket az Iszlám Állam növekvő vagyona és a sikeres területfoglalások tovább javították – katonai bázisok, fegyverraktárok elfoglalása, kifosztása.

4 Befejezés

4.1 A kutatómunka összegzése és összegzett következtetések

Az aszimmetrikus hadviselést történelmi előzményekből következtetve általánosságban a gerilla hadviselés és a modern felkelések szinonimájaként alkalmazzák. A fogalom definíciója alapján a gerilla hadviselés és a felkelés megfeleltethető és alkalmazható részmeghatározás. A terrorizmus szintén része az aszimmetrikus hadviselésnek, amikor csak módszerként alkalmazzák, és további tevékenységekkel kombinálják – például a gerilla hadviselés eszközeivel. Önálló eljárásként szintén értelmezhető fogalom, de így már az országok érdekeinek megfeleltetett, külön-külön meghatározott jelentést kapott. Az önálló cselekvésként való értelmezése esetében az egységesen elfogadott meghatározás problematikáján kívül további érdekkülönbség annak büntetőjogi megfogalmazása. A jogi, jogrendszeri eltéréseket, valamint a szavak eltérő használatát (utalva a terrorista/szabadságharcos elnevezésekre) a terrorszervezetek próbálták kihasználni.

Az aszimmetrikus hadviselés jellemző modus operandija a gerilla hadviselés, a felkelés és a terrorizmus, vagyis a döntő ütközet kerülése, apró túsúrásokhoz hasonló kis alegységekben végrehajtott támadások. További jellegzetessége a kifárasztás és az elhúzódó konfliktusok, amelyek halálozási aránya 1:6–14 között van.

Az aszimmetrikus konfliktus tekintetében egyetértés mutatkozik abban, hogy a hadviselő felek közül legalább egy nem állami szereplő, ami az aszimmetria lényegét adja. Az állami szereplő részéről az államforma és a politikai berendezkedés meghatározó. Általánosságban megfogalmazott tény, hogy a demokráciák rövid és középtávon megpróbálják felvenni a küzdelmet, de hosszú távon elvesztik a nem állami szereplőkkel szemben az aszimmetrikus konfliktusokat. (Hosszútávon a kormányok a nem állami fél követeléseit demokratikus úton – például autonómia megadása, katonai alegységek térségből való kivonása – teljesítve képesek győzni. Az ETA és IRA esetén az ilyen típusú győzelem a terrorszervezet győzelmeként ismerhető el.) A demokratikus politikai berendezkedési forma a túl nagy szabadság- és emberi jogok, azok korlátozásának tilalma, valamint a választókért folytatott ciklikus versengés miatt hátránnyal indul egy olyan szervezettel szemben, amely bár politikai célokért küzd, nem érintik a nemzetközi jog kötelmei, és célja a konfliktus időbeni elnyújtása. A szervezet részéről a konfliktus elnyújtása, az erőforrás fenntarthatósága és a cél köztudatban tartása, valamint elszórta egy-egy támadás elegendő. A demokráciák számára egy-egy támadás, vagy a fenyegetésre rendészeti, katonai vagy kevert alegységek létrehozása és vezénylése költséges. A költségek ellenére az egy-egy sikeres támadás vagy eredménytelen küzdelem a nem állami

szervezet ellen a választók ellenszenvét váltja ki. Az elégedetlenség és az állandó félelem, valamint az aszimmetrikus fél politikai céljainak köztudatban tartása a nemzetállamok kifulladását vonja magával. A konfliktus további jellemzője, hogy az erősebb fél – általában a nemzetállamok – nem alkalmazhatja, egyben nem tudja kihasználni reguláris ereje teljes potenciálját. Az ellenfél jellege miatt a technológiai fölény felhasználása jogi problémákat vetne fel, és erőforrás pazarlást okozna csak. A harcok, tarackok vagy önjáró lövegek a klasszikus reguláris hadviselés szerinti alkalmazása lehetetlen, ezért elvesztette – de mindenesetre drasztikusan csökkentette – a politikai érdekek érvényesítésének egy ősi lehetőségét. (A fegyveres erőkre ezért különösen nagy teher hárult, amit a fő feladatuk ellátásával párhuzamosan kellett végrehajtani. Az állandó innováció, a hadszínterek száma és területi kibővülése – például a kibertérrel – mellett az irreguláris felek részéről hétköznapi tárgyak nem hagyományos alkalmazására és az elhúzódó logisztikai megoldásokra is fel kellett készülnie.)

A terrorizmus kapcsán általános – tartalmi elemei alapján elfogadott – megfogalmazás, hogy egy nem állami szereplő által, politikai céljainak elérése érdekében végrehajtott támadások összessége egy nemzetállammal szemben, a polgári lakosságának erőszakkal való fenyegetése. A terrorszervezetek a kezdeti működési szakaszukban önálló entitásként, erőforrásaik szűkében a terrorizmust egymagában alkalmazták csak. A jellemző modus operandik a történelem során a robbantás, politikai gyilkosság, fegyveres támadás – a tűzfegyverekkel és hidegfegyverekkel elkövetett támadások összessége – és a túszejtés. A radikális iszlamista terrorizmussal az öngyilkos merénylők és az improvizált robbanószerkezetek is elterjedtek. A David C. Rapoport által létrehozott hullámelmélet a terrorizmust próbálja meg kategorizálni. A ciklusokban az adott kor jellemző politikai elméletei alapján működő nemzetközi terrorszervezeteket fogta össze, és rendezte egy-egy címke alá. A cikluselméletet szintén kritikák követték, amire a szerző maga is reagált, és megvédte elméletét. Az új típusú terrorszervezetek – mint amilyen az Iszlám Állam is volt – és a szekták számbeli és területi kiterjedésének növekedése kapcsán megjelent az újabb ciklus esedékességének kérdése. A kérdés, hogy elértük-e már az újabb hullám peremét, vagy elég nagy változást jelentett-e akár az Iszlám Állam, vagy az Amerikai Egyesült Államokban a Capitolium megtámadása.

A terrorizmus, mint módszer alkalmazása már az aszimmetrikus hadviselés részét képezi, ami egyben a terrorszervezetek megítélését is befolyásolja. Elmosódnak a határok, ami alapján csak terrorszervezetnek vagy felkelőnek, vagy aszimmetrikus kihívásnak neveznénk egy szervezetet. A célpontválasztás alapján az Ír Köztársasági Hadsereg és a Baszk Haza és

Szabadság szervezetét a nemzetközi szakirodalomban is gyakran jellemezték felkelő, gerilla hadviselést alkalmazó szervezetként. Az al-Káidát nemzetközi megítélésben terrorszervezetnek minősítik, főként a 2001. szeptember 11-én történt merényletsorozat miatt. Az Iszlám Állam a megjelenésekor az eddig tapasztalt legbrutálisabb módszereket alkalmazó terrorszervezetként került a köztudatba. A területfoglalásai révén és a kalifátus önkényes kikiáltásával megjelentek a felkelő és a proto-állam jelzők is. A szervezetet fénykorában és a hanyatlása során terrorszervezetnek és aszimmetrikus hadviselést alkalmazó szervezetnek minősítették.

Az (Ideiglenes) Ír Köztársasági Hadsereget, mint Európában egykori legidősebb és leghosszabb ideig működő terrorszervezetként jegyezték a fegyverletételük bejelentését követően. Az ideiglenes szárny létrejöttének oka a katolikus–protestáns ellentét és az Ír Köztársasági Hadsereg döntésképtelensége és tehetetlensége volt. Az új szervezet célja volt a Nagy-Britannia észak-írországi felügyeletének megszüntetése és egységes Írország létrehozása. Részcélként határozták meg az IRA passzivitásának megváltoztatását és aktívan, katonai erővel való fellépését. A politikai célok meghatározásánál egy sérült, elnyomott társadalmi réteg sérelmeit használta ki – „a szükség hozta létre a szervezetet”. Az alapvető társadalmi réteg biztosította a társadalmi támogatást; a Nagy-Britannia ellenségkép erősítette, az Amerikai Egyesült Államokban és Írországban élő írek pedig kiemelt támogatásukról biztosították a PIRA-t.

A szervezeti struktúrát tekintve kezdetben egy katonai hierarchián alapuló, dandárszerkezettel kezdte meg működését. A rendőrség fokozott ellenőrzésével és a fegyveres erők megjelenésével, valamint a sikeres PIRA-dokumentumok lefoglalásával a házkutatások során a szervezet kénytelen volt átalakulni. A katonai struktúrát csak műveleti szinten cserélték sejtszerkezetű alegységekre, amelyeket továbbá területileg is felosztottak. A fő irányítói testület a Katonai Tanács – ha az Általános Katonai Gyűlés nem ülésezik –, amely az irányelvek meghatározásáért volt felelős, a tényleges vezetői munkát és szakfeladatokat a Főparancsnokság végezte. Területi alapon felosztották Északi és Déli Parancsnokságokra a műveleti területet. (Az Északi felelt az északi területekért – így Észak-Írországért is –, a Déli pedig inkább logisztikai, művelettámogató szerepet töltött be.) A parancsnokságok irányították az Aktív Szolgálati Alegységeket, amelyek a tényleges műveletek végrehajtásáért voltak felelősek.

A szervezet által használt modus operandik a korban úttörőnek számítottak, és ha figyelembe vesszük a célpontokat, a célokat a módszerekkel, akkor a terrorszervezet/felkelő kérdése a terrorizmus javára dönt. A szeparatista, nacionalista terrorszervezetekre jellemző, általános társadalmi támogatottság mellett harcolt, a saját támogatói bázisában is fenntartva a terrort. Szervezeti felépítés alapján a szervezet a felkelést alkalmazó, politikai célokért harcoló,

nemzetközi támogatottsággal rendelkező csoport volt. Az alegységek által végrehajtott támadások fajtája és a támadások célpontjai már a terrrorszervezetek működésére jellemző vonásokat mutatott. A szervezetről kijelenthető, hogy teljesítette a terrorizmus meghatározásaként megfogalmazott kitételeket és azt hadviselési formaként alkalmazta.

A (P)IRA elleni küzdelem politikai és katonai dimenzióban történt. A politikai dimenzióban az észak-írországi politikai autonómiát Nagy-Britannia felfüggesztette, és közvetlen irányítás alá került. A politikai vezetés ezt elegendő intézkedésnek ítélte, ezért a fegyveres erők alkalmazása mellett döntött, de a rendkívüli állapotot már nem tartotta szükségesnek. Ezzel a hadsereg, bár felkelés elleni műveletekben tapasztalt volt, a terrrorszervezettel nem tudott mit kezdeni. A fegyveres erőt rendészeti feladatokra kellett átképezni és felszerelni. Az új feladatrendszerben fennmaradt a kötelező légi–szárazföldi–haditengerészeti feladatrendszer, de csak mérsékelten. A légierőt logisztikai feladatokra alkalmazták, míg a szárazföld látta el a támogató erőkkel a tényleges feladat végrehajtást, a haditengerészet pedig csak látszatként volt jelen. Ez egyben a konfliktus elhúzódását prognosztizálta, és a politikai fékek miatt egészen 2005-ig húzódott. (Ténylegesen a Nagypénteki megállapodást 1998-ban írták alá, a PIRA tevékenységének beszüntetése 2005-ben történt, és napjainkban is mérsékelten ugyan, de jelen vannak a további fegyveres utódszervezetek.)

A Baszk Haza és Szabadság szervezete, a (P)IRA-hoz hasonlóan, saját társadalmán belüli problémára reagálva jött létre. A spanyol központi kormány a kisebbségi jogok eltörlésével olyan hagyományokat és évszázadok óta létező előjogokat vont meg, ami előrevetítette az elégedetlenséget. Az elégedetlenség miatt számos fegyveres csoport alakult, amelyek közül Baszkföldön az ETA maradt tartósan aktív. Céljaik megjelölésével az IRA-hoz képest kisebb támogatói bázissal rendelkeztek – az csak Baszkföldre korlátozódott. (Franciaország területe passzív támogatónak nevezhető, a kormány pedig csak a Franco-rezsim végéig volt hajlandó politikai menekülteket befogadni.)

A szervezeti struktúra alkalmazkodott a két ország eltérő politikai megítéléséhez, valamint megpróbálták lefedni a katonai–politikai–társadalmi–gazdasági dimenziókat. A belső szakadások és a fegyverletételek miatt az ETA néven főként a katonai szárnyat értették, amely 2011-ig aktívan harcolt egy független Baszkföld létrehozásáért. A módszereket és az alkalmazott taktikákat tekintve a szervezet főként robbantást, emberrablást, fegyveres támadást és utcai zavargások szítását követte el.

Spanyolország a problémát terrrorszervezetként, így főként rendészeti problémaként értelmezte. A politikai dimenzióban elsőként, Franco halálát követően 1978-ban, elfogadták az ország új alkotmányát is, ami már önrendelkezést, autonómiát biztosít a kisebbségeknek. (Később új

büntető törvénykönyv megalkotásával és hatálybaléptetésével is megpróbálkoztak.) A politikai élet első körben deklarálta, hogy a terrorizmus állami probléma. A kialakult problémáról megállapították, hogy politikai jellegű, ezért megpróbálják társadalmi és politikai dimenziókban azt megoldani. A terrorszervezeteket és azok politikai pártjait megpróbálták illegálisnak minősíteni és kizárni az aktív politikai életből. Az általános politikai megállapodásokat követve speciálisan az ETA ellen hoztak létre paktumokat. A szervezet sikerességének megakadályozására annak társadalmi támogatottságát, szervezeti struktúráját és műveleti képességét is megpróbálták befolyásolni.

Rendészeti és katonai szempontból felülvizsgálták a fegyveres erők alapvető feladatait, valamint létrehozták az autonóm területi, független rendőrséget. Új rendőrségi alakulatokat és speciális feladatokkal ellátott alegységeket vezényeltek Baszkföld és Spanyolország határaitra – közösen a csendőrséggel és a hadsereggel. A büntetés-végrehajtási intézményekbe terrorizmus vagy azzal kapcsolatos bűncselekmény miatt került személyeket Baszkföld helyett az ország egész területére szétosztották. Illegális tevékenységként két piszkos háborúval is megkísérelték a szervezet felszámolását. A két háborúban Spanyolország megpróbálta Dél-Franciaország baszk területeit elidegeníteni az ETA szervezetétől, valamint fegyveres támadásokat hajtottak végre. Végül az állam rövid rendőrségi akciókat tartott célzottan a szervezet ellen. Az ETA végét véleményem szerint azonban végül a politikai dimenzió, az autonóm jogok biztosítása, valamint Franciaország elhatárolódása jelentette.

Az al-Káida szervezet jellemzői kezdetben a felkelésekre illettek. A Szovjetunió, mint megszálló erő, ellen hozták létre a Szolgálati Hivatalt, amelyből a később szerveződő al-Káida kialakult. A szervezet ezért egy megszálló erő elleni háborút hirdetett, amelyben az ellenfél lecserélődött az Amerikai Egyesült Államokra. Oszáma bin Láden saját radikális vallási és társadalmi elképzelését kivetítette a szervezetre, ezért célként megjelent a muszlim társadalom egységesítése, egy kalifátus létrehozása. Középtávon azonban megelégedett volna az Egyesült Államok Közel-Keletről való kiűzésével és az általa támogatott rezsimek megbuktatásával. (Megjelent ezért a közeli ellenség – az Egyesült Államok támogatását élvező kormányok –, valamint a távoli ellenség – az Egyesült Államok – kategória.) A deklarált célok elérésére lehetősége is lett volna, azonban a magszervezet vezetői túl korainak érezték a kalifátus kikiáltását.

A szervezeti struktúrában is érvényesült bin Láden elképzelése, mivel üzletemberként egy nagyvállalathoz hasonló, pontosan dokumentált szervezeti hierarchiát hozott létre. A nemzetállamokkal való sorozatos konfliktus, vallási kinyilatkoztatás és az elkövetett terrorcselekmények, valamint a működési és műveleti területek földrajzi növekedése reformra

kényszerítette az al-Káidát. A közvetlen bin Ládén irányítása alatt működő szervezeti egység lett a magszervezet, amely továbbra is pontosan meghatározott szervezeti struktúrával működött. A társult, hűségesküt tett szervezetek fiókszervezetként működtek, a magszervezet tevékenységével, irányelveivel és céljaival megegyező módon, de szabadon dolgozhattak. Támadásaik során azonban előnyben kellett részesíteniük a külföldi, nemzetközi célpontokat, valamint törekedniük kellett arra, hogy lehetőség szerint az Egyesült Államokkal összefüggésben történjen a támadás. A technológiai fejlődés és a globalizáció miatt bekövetkezett internethasználói és médiafogyasztói robbanás miatt tudatosan alakította a szervezet az inspiráló tevékenységét. A magányos farkasok, akik kapcsolatban álltak a központi vagy fiókszervezettel, de szabadon választhatták meg műveleteiket és az elkövetési módszereiket – anyagilag sem függtek a szervezettől közvetlen.

A célpontok tekintetében számos megközelítés, értelmezés található. Az al-Káida egykori második embere – az-Zavahiri – által publikált írásokban, könyvekben tükröződik Musab al-Suri javaslata. A javaslat értelmében a célpontok kiválasztásánál figyelembe kell venni, hogy azok az ellenség számára kiemelt jelentőségűek, szimbolikusak, vagy a kritikus infrastruktúra részei legyenek. A támadás következtében az ellenség nagy anyagi kárt szenvedjen, és mozgásba lendítse a muszlim világot. A műveletek általában három szakaszra bonthatók: hírszerzés–kiképzés–végrehajtás. A módszerek, eljárások kidolgozása ezt tekintetbe véve maradt a terrorszervezet szintjén; fő művelettipusai: a fegyveres támadás, robbantás és öngyilkos merénylettel párhuzamos robbantás.

A terrorszervezet elleni harc az eddigiektől eltérő megközelítést igényelt még az Egyesült Államok részéről is. Alapvető változásként jelent meg ugyanis a terrorszervezet nemzetközisége, a felderíthetetlen pénzügyi rendszer, valamint a potenciális elkövetők és az érintett országok száma. A nemzetközi szervezetek feladata ezért egységes probléma-meghatározással, a működési területeiknek megfelelően közösen fellépni az al-Káida ellen. A NATO esetében a tagállamok a terrorizmus felszámolása érdekében fegyveres műveleteket hajtottak végre Afganisztánban és Irakban, valamint ellenőrző missziót például a Földközi-tengeren. Az aktív katonai fellépés nem hozta meg az elvárt hatást – lassú és költséges folyamat volt, például Oszáma bin Ládén elfogása nélkül. A fegyveres erővel párhuzamosan ezért gazdasági szankciókat és fellépést is bevezettek. A terrorszervezet támogatása illegális tevékenységnek minősült, továbbá az ENSZ Biztonsági Tanács 1333. (2000) határozata a tálibokat a terrorizmust támogató társadalomnak minősítette. Az ENSZ határozatával a tagállamok leállították és befagyasztották a tálib rezsim felé irányuló mindennemű pénzügyi támogatást. Az Európai Unió szintén elfogadta a szervezet számára történő pénzzuttatások

befagyasztását, valamint később különleges korlátozó intézkedésekről is döntöttek – például beutazási tilalom. A nemzetállamok többsége átültette saját jogrendszerébe a szabályozásokat – vagy, mert a nemzetközi szervezet része, vagy az Amerika Egyesült Államok fejtett ki gazdasági, politikai nyomást.

Az Iszlám Állam az al-Káida továbbfejlődése, egy újabb típusú terrorszervezet, amely aszimmetrikus jelleggel működött és az aszimmetrikus hadviselés jellemzőit mutatta. Az iraki al-Káida fiókszervezetből, amely előirányozta a vallási ellentétet és a brutalitást, alakult meg. A szervezet a 2014-ben önkényes kalifátus kikiáltásával, majd területek kisajátításával és nemzetállamhoz hasonló, proto-államként, funkcionális feladatok ellátásával került a köztudatba. Deklarált célja az al-Káidához hasonlóan a helyi kormányok megbuktatása, az Amerikai Egyesült Államok közel-keleti befolyásának megszüntetése és egy kalifátus létrehozása, valamint fenntartása.

A szervezeti struktúra hasonlított az al-Káidára, csak a kalifátus kikiáltása után rendelkezett egy kalifával, továbbá aszimmetrikus jellege miatt a Közel-Keleten bizottságokat és tanácsokat hozott létre az állami és katonai funkciók betöltésére. A közvetlen magszervezet – amely iraki és szíriai területeken működött – egyéb terrorszervezetek csatlakozásával és helyi képviseltek létrejöttével bevezette a wilayeteket. A wilayeteknek az al-Káida fiókszervezeteihez hasonlóan a magszervezet irányelveivel, céljaival összhangban kellett működni, de alapvetően autonóm módon. Segítséget – humán és anyagi erőforrást – kérhettek és kaphattak a területi fiókszervezetek hosszú távon egy-egy művelethez indulási csomagként. Az ideiglenes segély felhasználásával a fiókszervezetek által végrehajtott támadások – fegyveres támadás, öngyilkos merényletek, célzott gyilkosságok – jellemzően hasonlítottak a magszervezetre.

Módszerekben és eljárásokban a nagy területi kiterjedése miatt érdemes kettéosztani a szervezetet. Az európai és nyugati országokban a szervezet terrorszervezetként viselkedett, a jellemző műveleteit stratégiai terrortámadásokkal összekapcsolva, nagy médiafigyelemmel kísérve hajtotta végre. Ismertetőjegye volt, de nem a szervezet alkalmazta először, a késeléses támadás, fegyveres támadás, túszejtés és a robbantás, öngyilkos merényletek felhasználása – illetve ezek tetszőleges kombinálása a nagyobb áldozatszám elérése érdekében. Izraeli mintára, Európában elsőként próbálta ki a ramming támadásokat, ami a belügyi és rendészeti, rendvédelmi szervezeteket felkészületlenül érte. A Közel-Keletet az európaiától eltérő, hadászati és hadműveleti zónákra osztotta fel, ami alapján tevékenykedett. A kizárólagos zónákban a szervezet semminemű, a működésével szembeni ellentétet nem tűrt meg, ezért fizikai és pszichológiai nyomást alkalmazott. A támadási zónákban főként összehangolt gerilla- és terror módszereket használt a korábbi terrorszervezeti eszközökkel keverve. A szervezet erősödésével

a terrrorszervezeti műveletek csak kiegészítőként maradtak fenn és a felkelést, gerilla hadviselést részesítette előnyben. A területfoglalások során a szervezet alkalmazott városfoglaló taktikát, amit a pszichológiai nyomásgyakorlás szándékával, korábban terrrorszervezettől nem tapasztalt brutalitással és terrorral hajtott végre. A megfélemlítés és a sáría azonnali bevezetését követően megjelent a városok üzemeltetésére létrehozott strukturális irányítás is. A városfoglalások során hagyományos módszerként használták a „TABQA”-t is, amit gyorsasága, hatékonysága és pszichológiai hatása miatt alkalmaztak szívesen.

Az Iszlám Állam fizikai felszámolásával azonban nem ért véget a nemzetállamok elé állított kihívása – annak szellemi, motiváló ereje miatt. A telepített IED és aknák továbbra is fenyegetést jelentettek a visszatérő lakosság és a helyreállítást végző nemzetközi szakemberek, valamint a terület megtisztítását végző fegyveres erők számára. A stratégiai helyeken főként gyalogsági aknákat telepítettek, az IED-eket a mindennapi élet megzavarására alkalmazták.

A szervezet innovációs készségét mutatja, hogy drónokkal kezdett kísérletezni, valamint a rajzást alkalmazta. Újítás volt a VBIED és SVBIED tömeges alkalmazása, előkészítő és kiegészítő szerepkörrel ellátva. A sikeres területfoglalásokkal kulcsfontosságú infrastrukturális elemek – például az elektromos hálózat – kerültek a fennhatósága alá. Az áramhálózattal, főként az éghajlati tulajdonságok miatt, a politikai ellentéteket sikerült felerősíteni, valamint a központi kormányzattal szembeni elégedetlenséget fokozni. Az elégedetlenség láttán a lakosságának korlátozottan, de biztosított áramellátást, ami növelte az Iszlám Állam népszerűségét.

A szervezet elleni fellépés az al-Káidához képest inkább csak a Közel-Keleten hozott újdonságot – leszámítva az új módszerekhez való adaptációs folyamatokat. Európában a madridi és londoni támadásokat követően a terrorizmus prioritásba került. Az Iszlám Állam a jogi és rendészeti felkészültségben is talált újabb hiányosságokat és gyengeségeket. A sikeres fegyveres támadások, késelések és öngyilkos merényletek, valamint a stratégiai támadások Európát ismét készültségbe helyezték és emlékeztették a terrorizmus egyszerűségére és a benne rejlő potenciálra. A Közel-Keleten a szervezet módszerei tekintetében a már említett különös brutalitás és a kisebbségekkel szembeni ellenségeskedés jelentett újdonságot. A kormányok képtelenek voltak saját erejükből védekezni, vagy a terrrorszervezet tevékenységét megakadályozni. Az európai merényletek és fegyveres támadások, valamint a területszerzések a nyugati érdekeltségek sérülését követően kerültek az Amerikai Egyesült Államok és Európa látószögébe.

Az újabb közel-keleti katonai és anyagi erőforrás lekötés érintette a nyugati társadalom többségét, valamint Törökországot és az Oroszországi Föderációt is, ezért az Egyesült Államok

nem kényszerült egyedül bevonulni egy elhúzódó konfliktusba. A többszereplős konfliktusmegoldás a békefenntartó és békét kikényszerítő feleket is megosztotta, amire Törökország és a kurd kérdés említhető példaként. Az ENSZ határozattal azonban létrejött a Daesh elleni globális koalíció, amelynek a szervezet felszámolása lett a célja. A koalíció feladatai ezért olyan tevékenységeket is tartalmaztak, amelyek nem csak katonai jelleggel bírnak, ilyen a felszabadított területek helyreállítása vagy az ENSZ keretében infrastruktúrák javítása és fejlesztése. A kezdeti harci tevékenységet felváltotta a helyi milíciák támogatása, és a stabilizációs műveletekre helyezték a hangsúlyt. Deeszkalációs zónákat hoztak létre; Törökország, Oroszországi Föderáció és az Amerikai Egyesült Államok kezesként vállalt felelősséget a zónákban való béke és biztonság fenntartásáért. Az Oroszországi Föderáció, az ENSZ határozattal ellentétben, Bassar al-Assad felkérésére lépett be a konfliktusba az Iszlám Állam és egyéb terrorszervezetekkel szemben Szíriát megsegítve. A Föderáció céljai ezért: Szíria stabilizálása, központi politikai párt létrehozása és megszilárdítása, valamint a központi kormány ellen tevékenykedő fegyveres milíciák felszámolása. A globális koalícióval szemben csak katonai rendszereket és légiereket alkalmazott – tüzérségi eszközökkel erősítve.

Az értekezést áttekintve megállapítható, hogy „nincs új a nap alatt” bibliai mondás még napjainkban is megállja a helyét (lásd 25. ábra). A nem állami szereplők az alacsony és közepes intenzitású terrorcselekményekkel, aszimmetrikus konfliktusokban próbálják meg érdekeiket érvényesíteni. Az aszimmetrikus hadviselés, a terrorizmus eszköztárát átlépve lehetőségük lett volna a terrorszervezeteknek saját terület kisajátítására. Az Ír Köztársasági Hadseregnek lehetősége lett volna az erőszakskálán továbblépni az aszimmetrikus hadviselés szintjére – hiszen alkalmazott a felkelőkéhez hasonló módszereket –, de a szervezet céljai miatt nem tette. Terrorszervezetekre és felkelőkre jellemző módszereket és fegyvereket használt. Az al-Káida alacsony intenzitású műveletekkel szintén képes lett volna területi kisajátításra, és feljebb lépni az aszimmetrikus konfliktusok szintjén a felkelésre. Az Iszlám Államhoz hasonlítva brutalitás nélkül szakíthatott volna ki területeket – az ambíció megvált rá –, mégsem tette.

Megállapítható továbbá, hogy a terrorszervezetek által alkalmazott egyes módszerek az idő folyamán csak egyre brutálisabbak lettek, vagy finomhangoláson mentek keresztül. A globalizáció és a média szerepe vitathatatlan, főként a radikális iszlamista szervezetek nyugati merényleteik alkalmával. A fegyveres támadások, robbantások vagy öngyilkos merényletek alkalmazása a média és hírérték nélkül is képesek elérni céljukat. A lefejezés a radikális iszlamista szervezeteknél a brutalitást képviselve ciklikusan megjelenő elem, amelyhez szimbolikus jelentéseket is társítottak.

	Ideiglenes Ír Köztársasági Hadsereg	Baszk Haza és Szabadság Szervezete	al-Káida	al-Káida az Iszlám Maghrebben	Iszlám Állam	Iszlám Állam Khorászán
Rövidítés	PIRA	ETA	AQ	AQIM	ISI, ISIS, IS	IS-K
Működés időtartama	1969-2005 (36 év)	1959-2011 (52 év)	1988- napjainkig	2007- napjainkig	2006- napjainkig	2015- napjainkig
Működési terület	Nagy-Britannia, Írország	Spanyolország, Franciaország	Afganisztán, Pakisztán bázisterület	Algéria, Marokkó, Tunézia, Mauritánia, Mali	Szíria, Irak bázisterület	Afganisztán, Pakisztán
Stratégiai cél(ok)	Egységes Írország létrehozása, Nagy-Britannia észak-írországi kivonulása, általános amnesztia	Önálló Baszkföld létrehozása, baszk nyelv és az etnicizmus védelme	Kalifátus létrehozása és fenntartása, területi kiterjesztése	Kalifátus létrehozása, a vallás-becsület-értékek védelmezése	Kalifátus létrehozása és fenntartása, kiterjesztése, nemzetállami határok eltörlése	Központi szervezet támogatása, részleges autonómia a központi szervezettől, biztonságos hátország létrehozása
Modus operandi	Robbantás, fegyveres támadás, utcai zavargás, éhségstrájk	Robbantás, fegyveres támadás, emberrablás, forradalmi adó, utcai zavargás	Öngyilkos merénylet, robbantás, fegyveres támadás	Öngyilkos merénylet, robbantás, fegyveres támadások, emberrablás, kulturális terjeszkedés	Öngyilkos merénylet, fegyveres támadások, ramming, túszejtés, drón-hadviselés, lefejezés	Öngyilkos merénylet, robbantás, fegyveres támadás, „szívek és lelkek megnyerése
Alkalmazott fegyverek	Kézifegyver, home-made fegyverek, Semtex, zselatin-bomba	Kézifegyver, Goma-2	Kézifegyver, TATP, Goma-2, C4, TNT, RPG-7	AK-47, DSK 12,7 mm, RPG-7, Semtex	Kézifegyver, TATP, C4, TNT, mustárgáz, klórgáz, iraki hadsereg eszközei	N.A.
Szervezet elleni küzdelem	Lokális	Lokális	Nemzetközi és lokális	Nemzetközi	Nemzetközi és lokális	Lokális

25. ábra – Összegző táblázat az értekezésben tárgyalt szervezetekről

(készítette: A szerző)

A nemzetállamok számára az államforma és politikai berendezkedés a terrrorszervezet elleni győzelmet vagy vereséget jelentheti a konfliktusban. A terrorizmus jelenségével, valamint a terrrorszervezetekkel a demokratikus államok saját területükön és külföldi érdekeltségeiken nem tudnak végérvényes megoldással fellépni. Rendőrségi eszközökkel – az ETA tapasztalatai alapján – az eljárás szintén hatástalan. A vegyes alegységek létrehozásával sem tudott a demokratikus nemzetállam hatékonyan cselekedni a jogszabályi kötöttségek miatt – példa rá az ETA és az IRA. Az al-Káida és az Iszlám Állam szemléltette, hogy túllépve a terrorizmus fogalmán képes az aszimmetrikus konfliktusban, mint aszimmetrikus hadviselő fél jelen lenni.

Az erőforrások csökkenésével a szervezetek és hálózataik feladták aszimmetrikus jellegüket és terrorszervezetként, ideológiaként működnek tovább.

Következtetéseimet az alábbiakban foglalom össze:

- Rapoport terrorizmus ciklikusságát taglaló gondolatmenete a mai napig vitatott elmélet. Ha elfogadjuk a tényt, hogy érvelése többségében igaz, akkor megállja a helyét. Az ötödik hullám megjelenésének felismerése és jellemzőinek meghatározása még várat magára, ahogy a negyedik hullám lezárulására vonatkozóan is. Az ötödik ciklus jelenleg feltételezett jellemzője a szekták elterjedése és az egyszerű fegyveres támadások, utcai zavargások mint modus operandi.
- A terrorizmus képezhet önálló kategóriát és nevezhető hadviselés egy típusának is. Olyan szervezeteket foglal magába, amik nem elég erősek az erőszak következő szintjére lépni, magukra mégis felszabadító, felkelő vagy szabadságharcos jelzőket alkalmaznak.
- A terrorszervezetek mint nem állami szereplők a támogatottságuk fokozásával képesek továbblépni az aszimmetrikus hadviselés, majd a reguláris hadviselés felé – ami egy felívelő, előrehaladó fejlődést mutat. A terrorizmus és terrorszervezetté való visszaminősítés azonban az erőforrások, támogatottság csökkenését és a szervezet gyengülését jelenti. Léteznek olyan terrorszervezetek is, amelyek nem akarnak az erőszak csökkentése és a reguláris hadviselés felé nyitni. Jelentheti az eszközt is, amit egy aszimmetrikus hadviselést folytató fél alkalmaz annak egyszerűsége, költséghatékonysága és erőforrás-gazdálkodás miatt. Az aszimmetrikus konfliktusokban, az aszimmetrikus hadviselő felek is alkalmaznak terrorizmust, azonban azt csak eszközként. Az aszimmetrikus hadviselő félnek a terrorizmus hosszú távú alkalmazása a támogatottságának csökkenését, erodálását eredményezné. (Figyelembevéve, hogy a támogatást fegyveres erővel is ki lehet kényszeríteni a terrorizmus akkor sem eredményes hosszútávon. A támogatottság erőszakos fenntartása erőforrást von el a nem állami féltől, amit hosszútávon nem tud fenntartani az erősebb féllel – nemzetállammal – szemben.) Csak a terrorizmus eszközének használata ezért nem alkalmas az aszimmetrikus konfliktus megnyerésére. Az aszimmetrikus hadviselést ezért gyűjtőfogalomként is értelmezhetjük, mint a felkelés és terrorizmus fogalmát egybeolvasztó meghatározás.

4.2 A kutatás összegzett eredményei

Az értekezésemben bemutatott kutatásom eredményeit – a kutatási céljaim és hipotéziseim tükrében – a következő pontokban összegzem:

1. Elméleti kutatásaim alapján bizonyítottam, hogy a terrorizmus mint eszköz vagy módszer felfogás nem teljeskörű, léteznek terrorszervezetek, amelyek képesek az irreguláris hadviselés alkalmazására a siker érdekében. Kutatásaim alapján igazoltam, hogy a terrorizmus önálló fogalomként és szervezeti típusként, valamint hadviselésként, annak részeként is értelmezhető. Az aszimmetrikus hadviselés szerves része a terrorizmus. Az aszimmetrikus hadviselés fogalma ezért nem egyenlő csak a gerilla hadviselés és a felkelés meghatározásával, eszközként jelen van a terrorizmus is. A hipotézist igazoltam.
2. Bizonyítottam, hogy a 20. és 21. században működő terrorszervezetek módszereikben változás csak a felhasznált eszközökben és a technológiai fejlődés miatt történt. Az esettanulmányokkal alátámasztottam, hogy strukturálisan, módszerekben a szervezetek a rendészeti, katonai eszközök, technikai fejlődés következtében változtak meg. Igazoltam, hogy a biztonsági erők sikeres tevékenysége következtében a szervezetek autodidakta módon, akár egymás tanulságai miatt kényszerülnek újabb és újabb szervezeti felépítést, módszert kikísérletezni. A hipotézist igazoltam.
3. Elméleti kutatások alapján bizonyítottam és az esettanulmányokkal igazoltam, hogy az aszimmetrikus hadviselés és a terrorizmus sem oldható meg csak rendészeti, katonai vagy politikai eszközökkel – sőt együttes alkalmazásuk sem képes véget vetni ezeknek rövid és középtávon. Igazoltam és esettanulmányokkal alátámasztottam, hogy hosszú távon egy összetett stratégia lehet sikeres, a lakosság támogatása, támogatottságának megszerzése és a fegyveres erő alkalmazásával tudja csak megoldani a problémát. (Politikai úton hosszútávon egy-egy esetben, megpróbálja a nemzetállam teljesíteni a követeléseket – például területi autonómiával. Nemzetközi terrorszervezetek esetén ez azonban már nem működik.) Esettanulmányokkal szemléltettem a Baszk Haza és Szabadság 52 év, az Ideiglenes Ír Köztársasági Hadsereg 36 év és al-Káida 1989-től tartó aktív fegyveres tevékenységét. Bizonyítottam, hogy a nyugati, demokratikus államformában működő államok még rövid és középtávon nem találták meg az aszimmetrikus hadviselés és a terrorizmus elleni küzdelem minden megoldását. Az aszimmetrikus konfliktusokban és a terrorizmus elleni műveletekben a katonai, rendészeti és politikai eljárások felületi kezelést jelentettek, és csak az aktuális és akut

probléma megoldását eredményezték. A minősített állapotok sem képesek, különösen a nemzetközi terrorizmust legyőzni, maximum ideiglenesen csökkenteni annak hatékonyságát – főként területi elterjedése miatt. A hipotézist igazoltam.

4.3 Új tudományos eredmények

Az alábbiakat tartom új tudományos eredménynek:

1. Kutatásaim alapján feltártam és igazoltam, hogy terrorszervezetek önállóan is működnek, és nem kötelező számukra az aszimmetrikus hadviselés, vagy reguláris szervezeti rend alapú működési irányba elmozdulniuk. Bizonyítottam és az esettanulmányokkal alátámasztottam, hogy a terrorizmus értelmezhető hadviselésként is. A terrorszervezetek által elkövetett merényletek egyesével, önállóan bűncselekmények. Koordináltan végrehajtva a terrorcselekmények már komplex támadásoknak, INFOOPS- és PSYOPS-műveleteknek minősül. A terrorszervezetek kommunikációja, a saját magukra való hivatkozás során forradalmár és szabadságharcos jelzőket alkalmazzák, valamint strukturális felépítésükben a katonai alakulatokra jellemzők szerint szerveződnek.
2. Primer forrásokra támaszkodva magyarul elsőként, az Egyesült Királyság levéltárát felhasználva elemeztem és azonosítottam az Ír Köztársasági Hadsereg és utódszervezetek, valamint a Baszk Haza és Szabadság szervezetek céljait, struktúráját, működési módszereit, tevékenységét. A primer források alapján történt elemzés, azonosítás következtében a radikális iszlamista szervezetek lokális aleggységeit, sejtjeit hatékonyabban lehet felismerni és működésképtelenné tenni. A módszerek és eljárások – az öngyilkos modus operandit leszámítva – megfeleltethetők az IRA és ETA műveleteivel, amik terén Európa már kellő mennyiségű tapasztalattal rendelkezik, ezért hatékonyabban tud fellépni az új kihívásokkal szemben.
3. Elemeztem, értékeltem az Iszlám Állam és az al-Káida szervezetét, esettanulmány keretében igazoltam, hogy az aszimmetrikus hadviselést alkalmazó fél a terrorizmust mint módszert továbbra is alkalmazza egyszerű megvalósíthatósága és praktikussága miatt a szervezet céljainak eléréseért. Továbbá gyakorlati példák alapján igazoltam, hogy a brutalitás, valamint a korlátlan erőszak alkalmazása csak egy-egy társadalmi rétegnél, meghatározott földrajzi, vallási és kulturális környezetben tűnik célravezetőnek az alkalmazó terrorszervezetek számára.

4.4 A kutatás és tudományos eredmények felhasználhatósága és ajánlások további kutatásra

A kutatási célkitűzéssel összhangban elkészített értekezés, illetve annak eredményei a következő területeken használhatók fel:

- A Nemzeti Közszerológati Egyetem nemzetbiztonsági, rendőr- és honvédtiszti, valamint biztonság- és védelempolitikai képzéseiben részt vevő hallgatók számára a biztonságpolitikai, terrorizmus és hadelmélet témakörök oktatásában.
- Az MH Kiber- és Információs Műveleti Központ civil-katonai kapcsolatokkal és PSYOPS-műveletekkel foglalkozó alegység állományának a nem kinetikus képességek alkalmazásán alapuló gyakorlatain, valamint a SOFT CAPS nemzetközi gyakorlatokon.
- A Magyar Honvédséggel párhuzamosan a Terrorelhárítási Központ, valamint a katonai és polgári nemzetbiztonsági szolgálatok műveleti tevékenységét végző állományának a tapasztalatok feldolgozásával a jövőbeni műveletek tervezéséhez, végrehajtásához.
- A terrorizmus és aszimmetrikus hadviselés folyamatosan megújul, ugyanakkor a nemzetbiztonsági titkosítás alóli feloldás következtében a nyílt források, információk egyre bővülnek, ezért a jövőbeni stratégiák, eljárások megalkotásánál, jövőbeni politikai fejlesztések lehetőségeinek vizsgálatakor.

A terrorizmus és az aszimmetrikus konfliktus, hadviselés önmagában is komplex, globális problémakör, és még számos, már meglévő téma is részletesen vizsgálható vagy a jövőben további elemekkel bővíthető. Az értekezésben az esettanulmányok során ismertett terrorszervezetek alkalmasak csak önálló vizsgálatra és egy-egy további értekezés megírására. A kérdéskör interdiszciplináris jellege, valamint a terjedelmi korlátok miatt csak a téma egy szegmensének rövid vázolására volt lehetőségem.

A terrorizmus és az aszimmetrikus hadviselés témakör földrajzi alapú megközelítése további kutatás és vizsgálatok tárgya lehet. A jelenleg főként Közel-Keleten jelentkező problémák feltárását követően a migrációs trendekkel összhangban potenciális vizsgálati terület lehet Ázsia vagy Afrika. Az új problémákkal párhuzamosan folyamatos vizsgálódást és nyomon követést igényelnek a már lezajlott konfliktusok is, azok újbóli megjelenésének, kiújulásának elkerülése érdekében.

Az értekezés tárgyához kapcsolódó hadtudományi és biztonságpolitikai kérdésköröket hivatásos és civil oldalról is vizsgálhatják, aminek eredménye várhatóan a hatékony együttműködés, koordinált fellépés és egy eredményes terrorizmus elleni doktrína, valamint az aszimmetrikus hadviselés elleni protokoll kidolgozása lehet. A nemzetbiztonsági és

biztonságpolitikai hallgatók a problémakört újra és újra vizsgálhatják egy esetleges gördülékenyebb módszer kidolgozása, a jelenlegi eljárások finomhangolása érdekében.

4.5 Saját, a témában eddig megjelent publikáció

- Márk Kovács: Islamic State – is it a guerrilla or a terrorist organization. *National Security Review*, 2018 (4), 1. 17-40.
- Kovács Márk Károly: A vahhabizmus és Szaúd-Arábia. *Hadtudományi Szemle*, 2018 (11), 1. 85-98.
- Kovács Márk: Spanyolország - Katalónia esete. *Szakmai Szemle*, 2018 (16), 1. 140-155.
- Kovács Márk Károly: Gerilla-hadviselés és a terrorizmus kapcsolatrendszere napjainkban. *Hadtudományi Szemle* 2019 (12), 1. 101-116.
- Kovács Márk Károly: Az Iszlám Állam hadviselése: terrorizmus alkalmazása lakott területen. In Kozma Klementina (szerk.): *A hadtudomány és a XXI. század. Doktoranduszok Országos Szövetsége*, Budapest, 2019, 142-155.
- Kovács Márk Károly: Felkelések az Egyesült Államok tábori kézikönyvei alapján. In Kiss-Szemán Johanna – Barcza-Tóth Tímea – Dobák Imre (szerk.): *Szakkollégiumi tanulmánykötet : Nemzetbiztonsági Szakkollégium – Tanulmánykötet 2. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Nemzetbiztonsági Szakkollégium*, 2019, 17-29.
- Kovács Márk Károly: Iraki Al-Kaida. Szabó Csaba (szerk.): *Tavaszi Szél 2020 Konferencia = Spring Wind 2020. Doktoranduszok Országos Szövetsége*, Budapest, 2020, 315-324.
- Kovács Márk Károly: A Baszk Haza és Szabadság szervezete, módszerei, fegyverzete 1959–2011 között. *Hadtudományi Szemle*, 2020 (13), 3. 117-132.
- Kovács Márk: Az Ideiglenes Ír Köztársasági Hadsereg szervezete, fegyverzete, módszerei 1969-2005 között. *Szakmai Szemle*, 2020 (18), 1. 55-71.
- Kovács Márk: Az ETA. In Baráth Noémi Emőke – Pató, Viktória Lilla (szerk.): *A haza szolgálatában : Konferenciakötet 2019, Doktoranduszok Országos Szövetsége*, Budapest, 2020, 37-44.
- Kovács Márk: Szeparatista terrorizmus: az ETA és IRA összehasonlítása. In Kovács Petra – Pollák Orsolya Luca (szerk.): *A hadtudomány és a 21. század 2020. Doktoranduszok Országos Szövetsége, Hadtudományi Osztály*, Budapest, 2020, 157-174.

- Kovács Márk: Harc a terrorizmus ellen: az ETA és IRA. In Baráth Noémi Emőke – Mezei József (szerk.): Rendészet-Tudomány-Aktualitások: A rendészettudomány a fiatal kutatók szemével 2020. Doktoranduszok Országos Szövetsége, Budapest, 2020, 103-112.
- Kovács Márk Károly: Az al-Káida céljai, szervezete és működése, módszerei és eljárásai a Nyugat ellen 1989 és 2015 között. Hadtudományi Szemle, 2021 (14), 1. 53-68.
- Kovács Márk Károly: Az aszaszinok mint a ma ismert terrorszervezetek elődei. Hadtudományi Szemle, 2021 (14), 4. 41-51.
- Kovács Márk: Nagypénteki Megállapodás és a (P)IRA utódszervezetei. Hadtudományi Szemle, 2022 (15), 3. 171-182.

Felhasznált irodalom

Könyvek, folyóirat cikkek, tanulmányok

- Ágh Attila: *Konfliktusok, Háborúk*. Zrínyi Kiadó Kft, Budapest, 1989. ISBN 9633265924
- Almohammed, Assad – Winter, Charlie: *From Battlefield to Cyberspace*. Combating Terrorism Center, West Point, 2019. Elérhető: ctc.usma.edu/wp-content/uploads/2019/05/Battlefront-to-Cyberspace.pdf (Letöltés ideje: 2022.03.29.)
- Al-Tamimi, Aymenn: The evolution in Islamic State administration: the documentary evidence. *Perspectives on Terrorism*, 2015 (9), 4. 117-129. Elérhető: www.jstor.org/stable/26297420#metadata_info_tab_contents (Letöltés ideje: 2021.10.23.)
- Anderson, David: *Attacks in London and Manchester*. ISBN 9781786555984, Elérhető: assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/664682/Attacks_in_London_and_Manchester_Open_Report.pdf (Letöltés ideje: 2021.05.03.)
- Anfinson, Aaron – Al-Dayel, Nadia: Landmines and improvised explosive devices: The lingering terror of the Islamic State. *Studies and Conflict & Terrorism*, 2020. 1-21. doi.org/10.1080/1057610X.2020.1751998
- Arany Anett – N. Rózsa Erzsébet – Szalai Máté: *Az Iszlám Állam Kalifátusa*. Osiris Kiadó, Budapest, 2016. ISBN 9789632762784
- Archick, Kristin: *Northern Ireland: The Peace Process, Ongoing Challenges, and U.S. Interests*. Congressional Research Service, 2021. Elérhető: sgp.fas.org/crs/row/R46259.pdf (Letöltés ideje: 2021.09.13.)
- Arreguín-Toft, Ivan: Contemporary Asymmetric Conflict Theory in Historical Perspective. *Terrorism and Political Violence*, 2012 (24), 4. 635-657. doi.org/10.1080/09546553.2012.700624
- Arreguín-Toft, Ivan: *How the Weak Win Wars*. Cambridge University Press, Cambridge, 2005. ISBN 9780521548694
- Bakos Csaba Attila: Clausewitz „újrátöltve”. *Hadtudomány*, 2015 (25), 1-2. 99-104. Elérhető: https://www.mhht.eu/hadtudomany/2015/1_2/2015_1_2_7_KONFERENCIA.pdf (Letöltés ideje: 2022.01.02.)

- Bali József: A NATO afganisztáni szerepvállalásának keretei, a bővüléséhez vezető tényezők. *Hadtudomány*, 2008 (10), 3-4, 4-9. Elérhető: www.mhht.eu/hadtudomany/2008/3_4/2_7.pdf (Letöltés ideje: 2022.02.19.)
- Balogh István: A Bush-doktrína és a „fekete hattyú átka”. *Nemzet és Biztonság*, 2011 (4), 7. 3-13. Elérhető: www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/balogh_istvan_bush_doktrina_es_a_fekete_hattyu_atka.pdf (Letöltés ideje: 2022.02.22.)
- Barros, Carlos Pestana: An interview analysis of terrorism: The Spanish ETA case. *Defence and Peace Economics*, 2003 (14), 6. 401-412. doi.org/10.1080/1024269032000085170
- Bassett, Donna: *Banbridge Bombing*. In: Peter Chalk (ed.): *Encyclopedia of terrorism* (Vol.1.). Santa ABC-CLIO LLL, Santa Monica, 2013. 97-98. ISBN 9780313308956
- Beccaro, Andrea: Modern irregular warfare: The ISIS case study. *Small Wars & Insurgences*, 2018 (29), 2. 207-228. doi.org/10.1080/09592318.2018.1433469
- Beckett, Ian F. W.: *Encyclopedia of guerilla warfare*. Checkmark Books, New York, 2001. ISBN 9780874369298
- Bell, J. Bowyer: *The secret army: The IRA*. Transaction Publisher, London, 1997. ISBN 9781560009016
- Bennett, Bruce W. – Twomey, Christopher P. – Treverton, Gregory F.: *What Are Asymmetric Strategies?* RAND, Santa Monica, 1999. ISBN 0833027034
- Béres János: *Napjaink muszlim terrorizmusának gyökerei és visszaszorításának lehetőségei*. (Doktori [PhD] értekezés), Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2008.
- Besenyő János – Prantner Zoltán – Speidl Bianka – Vogel Dávid: *Az Iszlám Állam – Terrorizmus 2.0*. Kossuth Kiadó, Budapest, 2016. ISBN 9789630984416
- Bijl, Nick Van Der: *Operation Banner – The british army in northern ireland 1969-2007*. Barnsley, Pen&Sword, 2017. ISBN 9781844159567
- Boeke, Sergei – Schuurman, Bart: Operation 'Serval': A Strategic Analysis of the French Intervention in Mali, 2013-2014. *The Journal of Strategic Studies*, 2015 (38), 6. 801-825. doi.org/10.1080/01402390.2015.1045494
- Boeke, Sergei: *Pathway out of the Quagmire? Perspective for al-Qaeda in the Sahel*. Hága, International Centre for Counter-Terrorism, 2021. Elérhető:

icct.nl/app/uploads/2021/08/Counter-Terrorism-Perspectives-for-al-Qaeda-in-the-Sahel-might-work-better.pdf (Letöltés ideje: 2022.02.26.)

- Broek, Hanspeter van den: BORROKA – The legitimization of street violence in the political discourse of radical basque nationalists. *Terrorism and Political Violence*, 2004 (16), 4. 7714-736. doi.org/10.1080/095465590885141
- Buesa, Mikel – Baumert, Thomas: Untangling ETA’s finance: an in-depth analysis of the basque terrorists economic network and the money it handles. *Defence and Peace Economics*, 2013 (24), 4. 317-338. doi.org/10.1080/10242694.2012.710812
- Buffaloe, David L.: *Defining Asymmetric Warfare*. The Institute of Land Warfare, Arlington, 2006.
- Búr Gábor: *Az AQIM, az Iszlám Magreb al-Káida szervezete*. In: Kiss Álmos Péter (szerk.): *Afrikai terrorista és szakadár szervezetek*. NKE Szolgáltató Nonprofit Kft., Budapest, 2016. 161-178. ISBN 9786155527807
- Cafarella, Jennifer – Wallace, Brandon – Zhou, Jason: *ISIS’s second comeback – assessing the next ISIS insurgency*. Institute for the Study of War, Washington DC., 2019. Elérhető: www.understandingwar.org/sites/default/files/ISW%20Report%20-%20ISIS%27s%20Second%20Comeback%20-%20June%202019.pdf (Letöltés ideje: 2021.06.07.)
- Cafarella, Jennifer – Zhou, Jason: *ISIS’s expanding campaign in Europe*. Institute for the Study of War, Washington DC., 2017. Elérhető: www.understandingwar.org/sites/default/files/ISIS%20in%20Europe%20Update%20September-2017.pdf (Letöltés ideje: 2021.04.14.)
- Campbell, Lisa J.: The use of beheadings by fundamentalist islam. *Global Crime*, 2006 (7), 3-4. 583-614. doi.org/10.1080/17440570601073384
- Cancian, Matthew F.: Tactics, techniques, and Procedures of the Islamic State: Lessons for the U.S forces. *Military Review*, 2017/ március-április. 52-61.
- Chace, Jesse G.: *Defining Asymmetric Warfare*. *Joint Force Quarterly*, 2011 (61), 2. 123-128.
- Champagne, Becky: *Anatomy of Terrorist Attack: An In-depth Investigation into the 1998 Bombing of U.S. Embassies in Kenya and Tanzania*. University of Pittsburg, Pittsburg, 2005.
- Clark, Mason: *The Russian military’s lessons learned in Syria*. Institute for the study of war, Washington DC., 2021.

- Clark, Robert P.: Patterns in the lives of ETA members. *Terrorism*, 1983 (6), 3. 423-454. doi.org/10.1080/10576108308435541
- Clark, Robert P.: *The Basque Insurgents: ETA, 1952-1980*. University of Wisconsin Press, Madison, 1984. ISBN 9780299096540
- Clausewitz, Carl von: *A háborúról*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013. ISBN 9789633275993
- Collins, Eamon – McGovern, Mick: *Killing Rage*. Granta Books, London, 1997. ISBN 9781862070479
- Crevelde, Martin Van: *The changing face of war*. New York, Presidio Press, 2007. ISBN 9780891419020
- Crevelde, Martin Van: *Transformation of War*. New York, The Free Press, 1991. ISBN 9780029331552
- Crossett, Chuck – Newton, Summer: *The Provisional Irish Republican Army (PIRA): 1969-2001*. In: Chuck Crossett (ed.): *Casebook on insurgency and revolutionary warfare Volume II: 1962-2009*. United State Army Special Operations Command, 2012. 379-422.
- Cruickshank, Paul – Ali, Hage Mohannad: Abu Musab al-Suri: architect of the new al-Qaeda. *Studies in Conflict & Terrorism*, 2007 (30), 1. 1-14. doi.org/10.1080/10576100601049928
- Daruka Norbert: *A bűnös célú/terror jellegű robbantások és az ellenük való védekezés lehetőségei, különös tekintettel a tűzszerész feladatok ellátására*. (Doktori [PhD] értekezés) NKE-KDI, Budapest, 2013. <https://doi.org/10.17625/NKE.2014.032>
- Davis, Carmel: Limits to the Islamic State, *Orbis*, 2017 (61), 2. 187-194. doi.org/10.1016/j.orbis.2017.02.003
- Davis, John: *The bush Model: US Special Forces, Africa, and the War on Terror*. In: John Davis: *Africa and the war on terrorism*. Farnham, Ashgate Publishing Limited, 2007. 150-151. ISBN 9780754670834
- Dely Péter: *Combating Terrorism in the Western World*. In: Álmos Péter Kiss (ed.): *Asymmetric warfare conflict of the past, the present, and the future*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. 99-109.
- Demkó Attila: *Távolmaradás, politikai ellenállás, fegyveres ellenállás és együttműködés: Az Ír nemzeti mozgalom stratégiai Észak-Írországban (1921-1998)*. (Doktori [PhD] értekezés), ELTE BTK, Budapest 2008.

- Derzsényi Anita: A Maghreb al-Káida. *Nemzet és Biztonság*, 2009 (2), 9. 3-12.
- Drake, C. J. M.: The provisional IRA: A case study. In: *Terrorism and Political Violence*, 1991 (3), 2. 43-60. doi.org/10.1080/09546559108427103
- Dressler, Jeffrey A.: *Afghanistan Report 2 – Securing Helmand*. Institute of the study of war, Washington DC., 2009. Elérhető: www.understandingwar.org/sites/default/files/SecuringHelmandPDF.pdf (Letöltés ideje: 2022.03.07.)
- Duhart, Philippe Eugène: From armed group to movement: armed struggle and movement formation in Northern Ireland and the Basque Country. *Social Movement Studies*, 2017 (16), 5. 535-548. doi.org/10.1080/14742837.2017.1319270
- Eisen, Gene: Remembering the Munich Olympics. *The Israel Philatelist*, 2021. Elérhető: gilee.gsu.edu/files/2021/03/2021-Winter-IP-Munich-article.pdf (Letöltés ideje: 2022.04.25.)
- Enamorado, Javier Jordán: Servicios de inteligencia y lucha antiterrorista. *Arbor*, 2005 (180), 709. 227-246. doi.org/10.3989/arbor.2005.i709.505
- Estella, Luis Miguel Sordo: *Las negociaciones de los gobiernos democráticos españoles y ETA (1976-2006)*. (Doktori [PhD] értekezés), Madrid, Universidad Nacional de Educación a Distancia, 2015. ISBN 9788490912844
- Florquin, Nicolas – Desmarais, André: *Lethal legacies: Illicit firearms and terrorism in France*. Flemish Peace Institute, é.n. 206, 213-215. Elérhető: flemishpeaceinstitute.eu/safte/files/project_safte_france.pdf (Letöltés ideje: 2019.12.20.)
- Forgács Balázs – Szem Géza: A partizánság Magna Chartája. *Társadalom és honvédelem*, 2015 (19), 3. 19-39.
- Forgács Balázs: *Gerillák, Partizánok, Felkelők*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2020. ISBN 9789633277980
- Forgács Balázs: *Hadelmélet*. Dialóg Campus, Budapest, 2017. ISBN 9786155764448
- Forgács Balázs: *Mao Ce-tung*. In: Göcze István: *Állam és Katona*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. 195-207. ISBN 9786155680380
- Gambhir, Harleen: *ISIS in Afghanistan*. Washington DC., Institute for the study of war, 2015. Elérhető: www.understandingwar.org/sites/default/files/ISIS%20in%20Afghanistan_2.pdf (Letöltés ideje: 2021. január 14.)

- Gambhir, Harleen: *ISIS's global strategy: a wargame*. Washington DC., Institute for the Study of War, 2015. Elérhető: www.understandingwar.org/report/isiss-global-strategy-wargame (Letöltés ideje: 2021.06.03.)
- Ganor, Boaz: Defining Terrorism. *Police Practice and Research: An International Journal*, 2002 (3), 4. 287-304.
- Ganor, Boaz: *Global Alert*. Columbia University Press, New York, 2015. ISBN 9780231172134
- Ganor, Boaz: *The rationality of the Islam Radical Suicide attack phenomenon*. International Institute for Counter-Terrorism, 2007. Elérhető: www.ict.org.il/Article/973/The#gsc.tab=0 (Letöltés ideje: 2019.03.03.)
- Garza, Cecilia: Spain's mobilization against terrorism: The death of Miguel Angel Blanco. *International journal on world peace*, 1998 (15), 4. 92, 94.
- Gazdag Ferenc – Remek Éva: *A biztonsági tanulmányok alapjai*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. ISBN 9786155845871
- Gazdik, Gyula: *The Rise of Al-Qaeda in North Africa: AQIM and Its role in the region*. In: János Tomolya – Larry D. White (szerk.): *Terrorist threats in north Africa from NATO perspective*. IOS Press, Washington DC, 2015. 18-32. ISBN 9781614995876
- Gearson, John – Berry, Philip A.: British Troops on British Street: Defence's Counter-Terrorism Journey from 9/11 to Operation Temperer. *Studies in Conflict & Terrorism*, 2021. 1-27. doi.org/10.1080/1057610X.2021.1902604
- Gill, Paul: Tactical innovation and the Provisional Irish Republican Army. *Studies in Conflict & Terrorism*, 2017 (40), 7. 573-585. doi.org/10.1080/1057610X.2016.1237221
- Giustozzi, Antonio: *The Islamic State in Khorasan*. Hurst and Company, London, 2018. ISBN 9781849049641
- Guisset, Emmanuel-Pierre Guisset: Is Consensus a Genuine Democratic Value? The Case of Spain's Political Pacts Against Terrorism. *Alternatives: Global, Local, Political*, 2008 (33), 3. 267-291. doi.org/10.1177/030437540803300301
- Gunaratna, Rohan – Oreg, Aviv: Al Qaeda's Organizational Structure and Its Evolution. *Studies in Conflict & Terrorism*, 2010 (33), 12. 1043–1078. doi.org/10.1080/1057610X.2010.523860
- Gunaratna, Rohan: *Inside Al Qaeda*. Columbia University Press, New York, 2002. ISBN 9780231126922

- Gunaratna, Rohan: The Post-Madrid Face of Al Qaeda. *The Washington Quarterly*, 2004 (27), 3. 91–100. Elérhető: muse.jhu.edu/article/168559/pdf (Letöltés ideje: 2021.04.10.)
- Hamilton, Carrie: *Women and ETA*. Manchester, Manchester University Press, 2013. ISBN 9780719089060
- Hamilton, Robert – Miller, Chris – Stein, Aaron: *Setting the stage for the Intervention*. In: Robert Hamilton – Chris Miller – Aaron Stein: Russia's war in Syria. Foreign Policy Research Institute, Philadelphia, 2020. 1-14. Elérhető: www.fpri.org/wp-content/uploads/2020/09/russias-war-in-syria.pdf (Letöltés ideje: 2021.08.10.) ISBN 9780910191005
- Hammes, Thomas X.: *The sling and the stone*. Zenith Press, Minneapolis, 2010. ISBN 9780760324073
- Hashim, Ahmed S.: *The Islamic State: From al-Qaeda affiliate to caliphate*. Middle East Policy Council, 2014 (21), 4. 69-83. Elérhető: onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/mepo.12096 (Letöltés ideje: 2021.01.03.)
- Hassan, Hassan: The battle for Raqqa and the challenge after liberation. *CTC Sentinel*, 2017 (10), 6. 1-10. Elérhető: ctc.westpoint.edu/wp-content/uploads/2017/07/CTC-Sentinel_Vol10Iss6-4.pdf (Letöltés ideje: 2021.03.02.)
- Hermann, Rainer: *Az Iszlám Állam – A világi állam kudarca az arab világban*. Akadémia Kiadó, Budapest, 2015. ISBN 9789630596107
- Hoffman, Bruce: *Inside Terrorism*. Columbia University Press, New York, 2006. ISBN 9780231126999
- Hoffman, Bruce: *Inside Terrorism*. Columbia University Press, New York, 2017. ISBN 9780231174770
- Hoffman, Bruce: The first non-state use of a chemical weapon in warfare. *Small Wars & Insurgencies*, 2009 (20) 3-4. 463-477. doi.org/10.1080/09592310903026969
- Honig, Or – Yahel, Ido: A Fifth Wave of Terrorism? The Emergence of Terrorist Semi-States. *Terrorism and Political Violence*, 2019 (31), 6. 1210-1228. doi.org/10.1080/09546553.2017.1330201
- Horgan, John – Tylor, Max: The provisional Irish republican army: Command and functional structure. *Terrorism and Political Violence*, 1997 (9), 3. 1-32. doi.org/10.1080/09546559708427413

- Hughes, Matthew A.: *Fifth Wave Terrorism*. Intelligence Knowledge Network, 2021. Elérhető: www.ikn.army.mil/apps/MIPBW/MIPB_Features/Hughes.pdf (Letöltés ideje: 2022.05.01.)
- Isaszegi János: Az aszimmetrikus hadviselés kialakulásának története. *Hadtudomány*, 2015 (25), 1-2. 76-78.
- Iviansky, Ze'ev: Individual Terror: Concept and Typology. *Journal of Contemporary History*, 1977 (12), 1. 43-63. doi.org/10.1177/002200947701200102
- Jackson, Brian A.: *Provisional Irish Republican Army*. In: Brian A. Jackson – John C. Baker – Peter Chalk – Kim Cragin – John V. Parachini – Horacio R. Trujillo: *Aptitude for Destruction Volum II*. RAND Corporation, Santa Monica, 2005. 93-140. Elérhető: www.rand.org/pubs/monographs/MG332.html (Letöltés ideje: 2020.03.05.) ISBN 0833037676
- Jaecke, Gregor – Labude, David: *De-escalation zones in Syria*. Konrad Adenauer Stiftung, 2020. Elérhető: www.kas.de/documents/252038/7938566/De-escalation+zones+in+Syria.pdf/4a717753-1fff-352b-b6ff-1abba5f7fdb8?version=1.1&t=1592814733641 (Letöltés ideje: 2021.08.23.)
- Jaroon, Amira – Jahanbani, Nakissa – Willis, Charmaine: Challenging the ISK Brand in Afghanistan-Pakistan: Rivalries and divided loyalties. *CTC Sentinel*, 2018 (11), 4. 23-29.
- Jaroon, Amira: *Allies&Lethal: Islamic State Khorasan's network and organizational capacity in Afghanistan and Pakistan*. Combat Terrorism Center, West Point, 2018.
- Jensen, Richard Bach: The International Anti-Anarchist Conference of 1898 and the Origin of Interpol. *Journal of Contemporary History*, 1981 (16), 2. 323-347. doi.org/10.1177/002200948101600205
- Kagan, Frederick W. – Kagan, Kimberly – Cafarella, Jennifer – Gambhir, Harleen – Zimmerman, Katherine: *U.S Grand Strategy: Destroying ISIS and Al Qaeda – Report One*. Washington DC., Institute for the Study of War, 2016. Elérhető: www.files.ethz.ch/isn/195759/PLANEX%20Report%201%20--%20FINALFINALFINAL.pdf (Letöltés ideje: 2018.02.05.)
- Kaplan, Jeffrey: Leaderless Resistance. *Terrorism and Political Violence*, 1997 (9), 3. 80-95. doi.org/10.1080/09546559708427417
- Kaplan, Jeffrey: Terrorism's Fifth Wave: A Theory, a Conundrum and a Dilemma. *Perspective on Terrorism*, 2008 (2), 2. 12-24.

- Katona Magda: Az al-Káida a vezére elvesztése utáni időszakban. *Hadtudomány*, 2012 (15), esz. 1-18. Elérhető: www.mhht.eu/hadtudomany/2012/2012_elektronikus/2012_2_Katona_Magda_alkaida.pdf (Letöltés ideje: 2020.10.11.)
- Kean, Thomas H. – Hamilton, Lee H.: *9/11 Commission Report*. New York, Barnes & Noble, 2006. ISBN: 978760781746
- Kemény János: Az amerikai-iraki védelmi együttműködés helyzete napjainkban. *Nemzet és Biztonság*, 2011 (4), 4. 56-66. Elérhető: folyoirat.ludovika.hu/index.php/neb/article/view/4799/3896 (Letöltés ideje: 2021.07.30.)
- Kilcullen, David: *Counterinsurgency*. Hurst&Company, London, 2010. ISBN 9781849040280
- Kilcullen, David: *Out of the mountains*. Hurst&Company, London, 2013. ISBN 9781849045117
- Kiss Álmos Péter: *A negyedik generációs konfliktusok és jellemzői*. (Doktori [PhD] értekezés) NKE-HDI, Budapest, 2012. <https://doi.org/10.17625/NKE.2012.011>
- Kiss Álmos Péter: *Háború a nép között*. Budapest, Zrínyi Kiadó, 2016. ISBN 9789633276716
- Knights, Michael: ISIL's Political-Military Power in Iraq, *CTC Sentinel*, 2014 (7), 8. 1-6. Elérhető: www.washingtoninstitute.org/media/2656 (Letöltés ideje: 2022.02.05.)
- Knights, Michael: The ISIL's stand in the Ramadi-Falluja corridor, *CTC Sentinel*, 2014 (7), 5. 8-12. Elérhető: www.washingtoninstitute.org/media/2738 (Letöltés ideje: 2022.02.05.)
- Knights, Michael: The Islamic State Inside Iraq: Losing Power or Preserving Strength? *CTC Sentinel*, 2018 (11), 11. 1-10. Elérhető: ctc.westpoint.edu/wp-content/uploads/2018/12/CTC-SENTINEL-122018.pdf (Letöltés ideje: 2022.02.05.)
- Kofman, Michael: *Syria and the Russian Armed Forces: an evaluation of Moscow's military strategy and operational performance*. In: Robert Hamilton – Chris Miller – Aaron Stein: *Russia's war in Syria*. Foreign Policy Research Institute, Philadelphia, 2020. 35-66. Elérhető: www.fpri.org/wp-content/uploads/2020/09/russias-war-in-syria.pdf (Letöltés ideje: 2021.08.10.) ISBN 9780910191005
- Kovács Jenő: *Magyarország katonai stratégiája*. [Komplex kutatási téma] II. kötet, Budapest, 1995.

- Kőszegvári Tibor – Resperger István: *A nemzetközi terrorizmus elleni küzdelem katonai tapasztalatai*. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2013.
- Kőszegvári Tibor: Gerilla-hadviselés a 21. században. *Felderítő Szemle*, 2009 (8), 1. 127-151.
- Kőszegvári Tibor: Hadviselés a 21. században. *Hadtudomány*, 1999. Elérhető: www.mhht.eu/hadtudomany/1999/ht-1999-1-5.html (Letöltés ideje: 2021.11.09.)
- Krajnc Zoltán (szerk.): *Hadtudományi Lexikon – új kötet*. Budapest, Dialóg Campus, 2019. ISBN 9789635311019
- Krajnc Zoltán: A drónok elleni stratégia és eljárások. *Repülésközleményi Közlemények*, 2018 (30), 3. 139-148.
- Krajnc Zoltán: *Az aszimmetrikus hadviselés, fenyegetés alapkérdései*. Repüléstudományi Konferencia, Szolnok, 2008.
- Krajnc Zoltán: Drónok, hibrid fenyegetés, terrorizmus a légtérből: A légi hadviselés privatizálása. *Hadmérnök*, 2018 (13), 4. 358-369.
- Kugler, Richard L. – Baranick, Michael – Binnendijk, Hans: *Operation Anaconda: Lessons for Joint Operations*. National Defence University, Washington DC., 2009. Elérhető: apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA496469.pdf (Letöltés ideje: 2022.02.20.)
- Ladányi Éva – Kobolka István: *Algériai terrorszervezetek*. In: Kiss Álmos Péter (szerk.): *Afrikai terrorista és szakadár szervezetek*. NKE Szolgáltató Nonprofit Kft., Budapest, 2016. 135-148. ISBN 9786155527807
- Laqueur, Walter: *Guerrilla Warfare*. Routledge, Abingdon, 2017. ISBN 9780765804068
- Laqueur, Walter: *The age of terrorism*. The Bath Press, London, 1987. ISBN 9780316514798
- Laqueur, Walter: *The guerilla reader*. The University Press, Philadelphia, 1977. ISBN 9780704503199
- Larémont, Ricardo René: Al Qaeda in the Islamic Maghreb: Terrorism and Counterterrorism in the Sahel. *African Security*, 2011 (4), 4. 242-268. doi.org/10.1080/19392206.2011.628630
- Lavrov, Anton: *Russian aerial operation in the Syrian war. I*. In: Robert Hamilton – Chris Miller – Aaron Stein: *Russia's war in Syria*. Foreign Policy Research Institute, Philadelphia, 2020. 89-110. Elérhető: www.fpri.org/wp-

<content/uploads/2020/09/russias-war-in-syria.pdf> (Letöltés ideje: 2021.08.10.) ISBN 9780910191005

- Lebovich, Andrew: AQIM returns in force in Northern Algeria. *CTC Sentinel*, 2001 (4), 9. 8-11. Elérhető: <ctc.usma.edu/wp-content/uploads/2011/09/CTCSentinel-Vol4Iss94.pdf> (Letöltés ideje: 2022.02.13.)
- Lechner Zoltán: Opposing Discourses of Terror: The use of the terrorist label by the Turkish and Russian governments in the northern syrian conflict. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2021 (9), 3. 33-53. doi.org/10.32561/nsz.2021.3.3
- Lenhoffer Péter – Nagy László: A 2001. szeptember 11-ei terrortámadás hatása az Amerikai Egyesült Államok nemzetbiztonsági rendszerére. *Hadtudományi Szemle*, 2020 (13), 5. 19-34. doi.org/10.35926/HSZ.2020.5.2
- Lewis, Jessica D.: *Al-Qaeda in Iraq resurgent – the breaking wall campaign (part I)*. Institute for the Study of War, Washington DC., 2013.
- Lewis, Jessica: *Iraq Update 2014 #1: Showdown in Anbar*. Institute for the Study of War, 2014. Elérhető: iswresearch.blogspot.com/2014/01/iraq-update-2014-1-showdown-in-anbar.html (Letöltés ideje: 2019.01.22.)
- Llera, Francisco J. – Mata, José M. – Irvin, Cynthia L.: ETA: From secret army to social movement – the post-Franco schism of the Basque nationalist movement. *Terrorism and Political Violence*, 1993 (5), 3. 106-134. doi.org/10.1080/09546559308427222
- MacKinnon, Ari D.: Counterterrorism and checks and balances: The Spanish and American Examples. *New York University Law Review*, 2007 (82), 2. 621-622. Elérhető: www.nyulawreview.org/wp-content/uploads/2018/08/NYULawReview-82-2-MacKinnon.pdf (Letöltés ideje: 2021.12.26.)
- Madaula, Aurora: *The socialization of terror: The Algerian factor on ETA's Terrorism*. ASN World Convention, 2014. Elérhető: www.academia.edu/6883310/The_Socialization_of_Terror_The_Algerian_Factor_on_ETA_s_Terrorism_From_the_Selected_target_to_Massive_Attack (Letöltés ideje: 2021.02.03.)
- Magazzini, Tina: *Radicalization and Resilience Case Study – France*. Grease, 2020. Elérhető: grease.eui.eu/wp-content/uploads/sites/8/2021/01/WP4-Report_France.pdf (Letöltés ideje: 2022.02.28.)
- Maliach, Asaf: Abdullah Azzam, al-Qaeda, and Hamas: Concept fo Jihad and Istishhad. *Military and Strategy Affairs*, 2010 (2), 2. 79-93. Elérhető: www.inss.org.il/wp-

[content/uploads/sites/2/systemfiles/\(FILE\)1298359986.pdf](content/uploads/sites/2/systemfiles/(FILE)1298359986.pdf)

(Letöltés ideje:

2022.03.24.)

- Malik, Nikita – Wilson, Tom – Orton, Kyle – Rushchenko, Julia: *Understanding CONTEST: The Foundation and the Future*. The Henry Jackson Society, 2017. Elérhető: henryjacksonsociety.org/wp-content/uploads/2017/07/FINAL-CONTEST.pdf (Letöltés ideje: 2022.03.17.)
- Maras, Marie-Helen: *A terrorizmus elmélete és gyakorlata*. Budapest, Antal József Tudásközpont, 2016. ISBN 9786155559150
- Marsai Viktor: *A szélsőséges iszlamista csoportok Líbiában*. In: Kiss Álmos Péter (szerk.): *Afrikai terrorista és szakadár szervezetek*. NKE Szolgáltató Nonprofit Kft., Budapest, 2016. 85-112. ISBN 9786155527807
- Martín-Pena, Javier – Opotow, Susan: The legitimization of political violence: A case study of ETA in the Basque Country. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 2011 (17), 2. 132-150. doi.org/10.1080/10781919.2010.550225
- Mauerer, Thomas: ISIS's warfare functions: A systematized review of a Proto-state' conventional conduct of combat. *Small wars & Insurgencies*, 2018 (29), 2. 229-244. doi.org/10.1080/09592318.2018.1435238
- Mccruden, Christopher: Northern Ireland, the Belfast Agreement, and the British Constitution. In: Jeffrey Jowell – Dawn Oliver (ed.): *The changing Constitution*. Oxford, Oxford University Press. 2007. 197-236. ISBN 9780198709824
- Mcfate, Jessicap Lewis: *ISIS defence in Iraq and Syria: countering an adaptive enemy*. Washington DC., Institute for the Study of War, 2015. Elérhető: www.understandingwar.org/report/isis-defense-iraq-and-syria-countering-adaptive-enemy (Letöltés ideje: 2021.06.08.)
- McGlinchey, Marisa: The unfinished revolution of 'dissident' Irish republicans: divergent views in a fragmented base. *Small Wars & Insurgencies*, 2021 (32), 4-5. 714-746. doi.org/10.1080/09592318.2021.1930368
- Metz, Steven – Johnson, Douglas V. II: *Asymmetry and U.S Military Strategy*. US Army War College Press, 2001. Elérhető: press.armywarcollege.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1120&context=monographs (Letöltés ideje: 2021.12.05.)
- Mills, Claire: *Investigation of former armed forced personnel who served in Northern Ireland*. House of Common Library, 2021. Elérhető:

researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-8352/CBP-8352.pdf (Letöltés ideje: 2021.09.13.)

- Moloney, Ed: *A secret history of the IRA*. London, Penguin Books, 2007. ISBN 9780141028767
- Morrison, John: Reality Check: The Real IRA's Tactical Adaptation and Restraint in the Aftermath of the Omagh Bombing. *Perspectives on terrorism*, 2020 (14), 6. 152-164
- Muro, Diego: The politics of war memory in radical Basque nationalism. *Ethnic and Racial Studies*, 2009 (32), 4. 659-678. doi.org/10.1080/01419870801943654
- Murua, Imanol: No more bullets for ETA: the loss of internal support as a key factor in the end of Basque group's campaign. *Critical Studies on Terrorism*, 2017 (10), 1. 93-114. doi.org/10.1080/17539153.2016.1215628
- O'Donell, Sean W.: *Operation Inherent Resolve – Lead inspector general report to the United States Congress*. U.S. Department of Defense, 2021. Elérhető: media.defense.gov/2021/Feb/09/2002578750/-1/-/1/1/LEAD%20INSPECTOR%20GENERAL%20FOR%20OPERATION%20INHERENT%20RESOLVE.PDF (Letöltés ideje: 2021.08.18.)
- Orozco, Andrés Felipe Cardona – Camargo, Carlos Andrés – Correa, Jaime: *FARC y Al Qaeda? Convergencia entre terrorismo y narcotráfico*. Beau Bassin, Editorial Académica Española, 2019. ISBN 9786200347879
- Padányi József: Az aszimmetrikus hadviselés során alkalmazandó eljárások, eszközök és módszerek. *Hadtudomány*, 2015 (25), 1-2. 81-82.
- Pape, Robert A.: *Dying to Win*. The Random House Publishing, New York, 2005. ISBN 9780812973389
- Parker, Tom – Sitter, Nick: The Four Horsemen of Terrorism: It's Not Wave, It's Strains. *Terrorism and Political Violence*, 2016 (28), 2. 197-216.
- Ploch, Lauren: *Countering Terrorism in East Africa*. Congressional Research Service, 2010. Elérhető: sgp.fas.org/crs/terror/R41473.pdf (Letöltés ideje: 2022.02.21.)
- Póczik Szilveszter: *Al-Mourabitoun: az „örök” szervezete Észak-Afrikában*. In: Kiss Álmos Péter (szerk.): *Afrikai terrorista és szakadár szervezetek*. NKE Szolgáltató Nonprofit Kft., Budapest, 2016. 179-198. ISBN 9786155527807
- Porkoláb Imre: *Az aszimmetrikus hadviselés adaptációja*. Dialóg Campus, Budapest, 2020. ISBN 9789635312313

- Porkoláb Imre: *The context of Asymmetry*. In: Álmos Péter Kiss (ed.): *Asymmetric warfare conflict of the past, the present, and the future*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. 23-42.
- Puga, Rafael de los Reyes: *GEO (Grupo Especial de Operaciones)*. In: Javier Bolio – José C. Garcia – J. Maldonado – Rafael de los Reyes Puga: *Fuerzas Armadas*. Junta de Andalucía, é.n. Elérhető: www.juntadeandalucia.es/averroes/centros-tic/18700441/myscrapbook/index.php?section=14&page=7 (Letöltés ideje: 2021.10.28.)
- Quillen, Chris: *The Islamic State's Evolving Chemical Arsenal*. *Studies in Conflict & Terrorism*, 2016 (19), 11. 1019-1030. doi.org/10.1080/1057610X.2016.1154364
- Rácz András – Brestyánszki Flóra: *A gépjárművel végrehajtott, ramming típusú terrortámadásokról és a védekezés lehetőségeiről*. *SVKK Elemzés*, 2017. Elérhető: svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/svkk-elemzesek-2017-14-a-gepjarmuvel-vegrehajtott-ramming-tamadasokrol-racz-a-brestyanszki-f.original.pdf (Letöltés ideje: 2018.10.12.)
- Rapoport, David C.: *It is Wave, Not Strains*. *Terrorism and Political Violence*, 2016 (28), 2. 217-224. doi.org/10.1080/09546553.2015.1112278
- Rapoport, David C.: *Terrorism as a Global Wave Phenomenon: Anarchist wave*. Oxford Research Encyclopedia, 2017. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.646>
- Rapoport, David C.: *Terrorism as a Global Wave Phenomenon: Anti-Colonial wave*. Oxford Research Encyclopedias, 2017. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.647>
- Rapoport, David C.: *Terrorism as a Global Wave Phenomenon: Religious wave*. Oxford Research Encyclopedias, 2017. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.649>
- Rapoport, David C.: *The Capitol Attack and the 5th Terrorism Wave*. *Terrorism and Political Violence*, 2021 (33), 5. 912-916. doi.org/10.1080/09546553.2021.1932338
- Rapoport, David C.: *The four wave of rebel terror and september 11*. *Anthropoetics*, 2002. Elérhető: anthropoetics.ucla.edu/ap0801/terror/ (Letöltés ideje: 2022.04.24.)
- Rasler, Karen – Thompson, William R.: *Looking for waves of Terrorism*. *Terrorism and Political Violence*, 2009 (21), 28-41. doi.org/10.1080/09546550802544425

- Ressler, Don: *Remotely Piloted Innovation – Terrorism, Drones and Supportive Technology*. Combating Terrorism Center, West Point, 2016. 34.
- Ressler, Don: *The Islamic State and Drones: supply, scale, and future threats*. Combat Terrorism Center, West Point, 2018.
- Real-Lavergne, Pedro De: *Dirty war in democracy: The strategic interaction between the GAL and ETA*. University of California, Los Angeles, 2012. ISBN 9780300097504
- Reinares, Fernando: *Al Qaeda's Revenge*. Columbia University Press, New York, 2016. ISBN 9780231704540
- Répási Krisztián: Kapcsolódási pontok a 2015 januárjában és novemberében Párizsban történt merényletek, valamint a 2016. március 22-i brüsszeli robbantások között. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2019 (7), 1. 52-65. doi.org/10.32561/nisz.2019.1.5
- Resperger István: *Features of hybrid operations*. In: Álmos Péter Kiss (ed.): *Asymmetric warfare conflict of the past, the present, and the future*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. 201-216.
- Resperger István – Kiss Álmos Péter – Somkuti Bálint: *Aszimmetrikus hadviselés a modern korban*. Budapest, Zrínyi Kiadó, 2013. ISBN 9789633275924
- Resperger István – Türi Viktória: *Islám Állam Modus Operandi*. Budapest, Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, 2021. ISBN 9786156128072
- Resperger István: *A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége – biztonsági kihívások, kockázatok és fenyegetések*. In: Resperger István (szerk.): *A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. 33-98. ISBN 9786155845673
- Resperger István: Az aszimmetrikus hadviselésre adható válaszok. *Honvédségi Szemle*, 2017 (145), 1. 24-43.
- Resperger István: Az erőszak helye szerepe az Iszlám Állam terrorszervezet tevékenységében. *Hadtudományi Szemle*, 2015 (8), 4. 100-112.
- Resperger István: Az Iszlám Állam terrorszervezet lakott területeken folytatott harcainak katonai tapasztalatai. *Szakmai Szemle*, 2018 (16), 3. 5-35.
- Resperger István: Stratégiák és fogalmak háborúja, az aszimmetrikus hadviselés hadtudományi megközelítése. *Hadtudomány*, 2016. elektronikus lapszám. 37-50. doi.org/10.17047/HADTUD.2016.26.E.37

- Robinson, Eric – Egel, Daniel – Johnston, Patrick B. – Mann, Sean – Rothenberg, Alexander D. – Stebbins, David: *When the Islamic State comes to town*. RAND corporation, Santa Monica, 2017. doi.org/10.7249/RR1970
- Roul, Animesh: Islamic State-Khorasan remains potential force in afghan jihad. *Terrorism Monitor*, 2020 (18), 11. 6-8.
- Sageman, Marc: *Leaderless Jihad*. University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2007. ISBN 9780812240658
- Sageman, Marc: *The London Bombings*. University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2019. ISBN 9780812251180
- Sánchez-Cuenca, Ignacio: The Dynamics of nationalist terrorism: ETA and the IRA. *Terrorism and political violence*, 2007 (19), 3. 289-306. doi.org/10.1080/09546550701246981
- Sandoica, Elena Hernández – Carnicer, Miguel Ángel Ruiz – Lacomba, Marc Baldó: *Estudiantes contra Franco: 1939-1975*. Esferalibros, Madrid, 2007. ISBN 9788497345484
- Schmitt, Carl: *A partizán elmélete*. In: Carl Schmitt: A politikai fogalma. Osiris kiadó, Budapest, 2002. 103-175. ISBN 963920773x
- Schroefl, Josef: Hybrid Actors, Tactical Variety. *Studies in Conflict & Terrorism*, 2014 (37), 10. 862-880. doi.org/10.1080/1057610X.2014.941435
- Scorer, Catherine: The United Kingdom Prevention of Terrorism Act, 1974 and 1976. *Human Rights in Northern Ireland Clonflict*, 1980 ősz. 105-111. Elérhető: www.jstor.org/stable/40469875 (Letöltés ideje: 2020.09.29.)
- Seljén Péter: Egyesült Királyság – a megújulást remélő nagyhatalom. *Nemzet és Biztonság*, 2013 (6), 5-6. 40-50.
- Shabad, Goldie – Ramo, Francisco José Llera: *Political Violence in a Democraric State: Basque Terrorism in Spain*. In: Martha Crenshaw (ed.): *Terrorism in Context*. The Pennsylvania State University Press, Pennsylvania, 1995. 410-472. ISBN 9780271010151
- Shurkin, Michael: *France's War in Mali*. Santa Monica, RAND Corporation, 2014. Elérhető: www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR700/RR770/RAND_RR770.pdf (Letöltés ideje: 2022.02.27.)

- Smith, Rupert: *The Utility of Force: The Art of War in the Modern World*. Vintage Books, New York, 2005. ISBN 9780141991603
- Soldevilla, Gaizka Fernández – Romo, Raúl López: *Sangre, votos, manifestaciones*. Madrid, Tecnos, 2012. ISBN 9788430954995
- Somkuti Bálint: *A negyedik generációs hadviselés – az érdekérvényesítés új lehetőségei*. (Doktori [PhD] értekezés) NKE-HDI, Budapest, 2012. <https://doi.org/10.17625/NKE.2012.019>
- Sordo, Estella Luis Miguel: *Promesas y Mentiras*. Tecnos, Madrid, 2017. ISBN 9788430971442
- Stepanova, Ekaterina: *Terrorism in asymmetrical conflict*. Oxford University Press, New York, 2010. ISBN 9780199533558
- Sz.n.: Just terror tactics. *Rumiyah*, 2. szám. 12-13.
- Sz.n.: Just terror tactics – Part 2. *Rumiyah*, 3. szám. 10-12.
- Sz.n.: Just terror tactics: Part 3. *Rumiyah*, 5. szám. 8-10.
- Sz.n.: Just Terror Tactics: Part 4. *Rumiyah*, 9. szám. 46-51.
- Sz.n.: The IRA foreign links. *Strategic Comment*, 2003/5. 1-2. Elérhető: www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1356788030954 (Letöltés ideje: 2021.04.18.)
- Szaniszló József: Nemzetközi terrorizmus 2. rész. *Szakmai Szemle*, 2005 (1), 2. 5-31.
- Szendy István: *Hadelmélet és katonai műveletek*. Nemzeti Közszerológati és Tankönyv Kiadó Zrt, Budapest, 2013. ISBN 9786155344251
- Szendy István: *A hadügy és a 21. század*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2020. ISBN 9789633278130
- Szternák György: A fegyveres küzdelem megvívása. *Hadtudományi Szemle*, 2017 (10), 1. 113-125.
- Szun-Ce: *A háború művészete*. Helikon Kiadó, Budapest, 2015. ISBN 9789632277844
- Szun-Ce: *A hadviselés tudománya*. Göncöl Kiadó, Budapest, 2002. ISBN 9789639183742
- Szűcs Anita: *Az „exception française” erodálódása és a megváltozott francia nagyhatalmiság – Franciaország kettős válsága*. (Doktori [PhD] értekezés), Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest, 2006.
- Tálás Péter: A 2017 márciusi Londoni terrorcselekmény: gyengülő dzsihadisták? *Nemzet és Biztonság*, 2017 (9), 4. 27-28.

- Tálás Péter: A londoni merénylet azt is üzeni, hogy gyengülnek a dzsihadisták. Stratégiai Védelmi Kutatóközpont, *Elemzések*, 2017/8, 1. Elérhető: svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/svkk-elemzesek-2017-8-a-londoni-merenylet-azt-is-uzeni-hogy-gyengulnek-a-dzsihadistak-talas-p.original.pdf (Letöltés ideje: 2021.04.13.)
- Tarzi, Amin: *Islamic State – Khurasan province*. In: Feisal al-Istrabadi – Sumit Ganguly (eds.): *The future of ISIS*. Booking Institution Press, Washington DC., 2018. 119-148. ISBN 9780815732167
- Tihanyi Marietta: Az ETA baszk terrorszervezet története. *Felderítő Szemle*, 2003 (2), 2. 5-17.
- Timmes, Judith: Although the (Dis-) Believers Dislike it: a backround on IS hostage videos. *Perspective on terrorism*, 2015 (9), 1. 76-94.
- Tønnessen, Truls Hallberg: Islamic State and technology – a literature review. *Perspectives on terrorism*, 2017 (11), 6. 101-111. Elérhető: www.jstor.org/stable/26295959#metadata_info_tab_contents (Letöltés ideje: 2019.03.09.)
- Varga Attila: Az Amerikai Egyesült Államok Afganisztán-stratégiájának alakulása az elmúlt 16 évben. *Felderítő Szemle*, 2017 (16), 2. 33-72. Elérhető: www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2017-2.pdf (Letöltés ideje: 2022.02.19.)
- Veress Gábor – Bács Zoltán György: Az észak-írországi terrorizmus – Politikai és szakmai útkeresés a fegyveres harctól az integrációig. *Terror&Elhárítás*, 2017 (6), 3. 113-167. Elérhető: epa.oszk.hu/02900/02932/00012/pdf/EPA02932_terror_elharitas_2017_3_113-167.pdf (Letöltés ideje: 2019. 10. 10.)
- Vincze Gyula: Török harckocsiveszteségek Észak-Szíriában. *Haditechnika*, 2019 (53), 1. 24-27.
- Vogel Dávid: Terrorizmus és terrorizmusellenes tevékenység Nigerben. In: Kiss Álmos Péter (szerk.): *Afrikai terrorista és szakadár szervezetek*. NKE Szolgáltató Nonprofit Kft., Budapest, 2016. 197-216. ISBN 9786155527807
- Wagner Péter: Terrorhullám Kabulban – Valóban erősödik a Talibán és az iszlám Állam Afganisztánban? *KKI Elemzések*, 2018/6.
- Warner, Jason – Chapin, Ellen – Weiss, Caleb: *Desert Drift, Declining deadliness*. West Point, Combating Terrorism Center, 2020. Elérhető: ctc.usma.edu/wp-

<content/uploads/2020/10/Desert-Drift-Declining-Deadliness.pdf> (Letöltés ideje: 2022.01.18.).

- Whitefield, Teresa: *Endgame for ETA*. New York, Oxford University Press, 2014. ISBN 9781849043465
- Woodworth, Paddy: *Dirty war, clean hands*. London, Yale University Press, 2002. ISBN 9780300097504

Egyezmények, jogszabályok, szabályzatok, kézikönyvek

- 2014/415/EU tanácsi határozat a szolidaritási klauzula Unió által történő végrehajtására vonatkozó részletes szabályoktól. Európai Unió Hivatalos Lapja, 2014.7.1. Elérhető: <eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014D0415&qid=1645130504798&from=HU> (Letöltés ideje: 2022.02.17.)
- 2002/475/ EU tanácsi kerethatározat a terrorizmus elleni küzdelemről. Európai Unió Hivatalos Lapja, 2002 (19), 6. Elérhető: <eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002F0475&from=HU> (Letöltés ideje: 2022.02.16.)
- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről. Elérhető: <net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200100.tv> (Letöltés ideje: 2022.04.01.)
- 2018 Mid-year population estimates for Northern Ireland. Northern Ireland Statistics and Research Agency, 2019. Elérhető: <www.nisra.gov.uk/sites/nisra.gov.uk/files/publications/MYE18-Bulletin.pdf> (Letöltés ideje: 2019.09.2.)
- A Tanács közös álláspontja a terrorizmus leküzdésére vonatkozó különös intézkedések alkalmazásáról. Európai Unió Hivatalos Lapja, 2001. 18/1 kötet. Elérhető: <eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001E0931&from=HU> (Letöltés ideje: 2022.02.17.)
- A terrorizmus leküzdése érdekében egyes személyekkel és szervezetekkel szemben hozott különleges korlátozó intézkedésekről. (2580/2001/EK). Publication Office of the European Union, 2005. Elérhető: <op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f3548324-03ae-41b6-8b90-5af2e9a086b1/language-hu/format-PDF> (Letöltés ideje: 2022.02.17.)
- Agreement between the European Union and the United States of America on the processing and transfer of Financial Messaging Data from the European Union to the

United States for the purposes of the Terrorist Finance Tracking Program. Európai Unió Hivatalos Lapja, 2010. Elérhető: eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:84c098b4-275c-49d7-bbf8-73e978be1818.0016.01/DOC_2&format=PDF (Letöltés ideje: 2022.02.23.)

- Anti-terrorism, Crime and Security Act (2001). Parliament of the United Kingdom, 2001. Elérhető: www.legislation.gov.uk/ukpga/2001/24/contents/enacted (Letöltés ideje: 2022.03.09.)
- Az EU terrorizmus elleni programja: előrejelzés, megelőzés, védelem, reagálás. Brüsszel, Európai Bizottság, 2020. Elérhető: eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0795&from=HU (Letöltés ideje: 2022.02.16.)
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/541 irányelve (2017. március 15.) a terrorizmus elleni küzdelemről, a 2002/475/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról, valamint a 2005/671/IB tanácsi határozat módosításáról. Elérhető: eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017L0541&from=HU (Letöltés ideje: 2022.02.16.)
- Az Európai Unió Működéséről Szóló Szerződés. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, 2012. Elérhető: eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=HU (Letöltés ideje: 2022.02.13.)
- Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata. Európai Unió Hivatalos Lapja, 2012. Elérhető: eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=HU (Letöltés ideje: 2022.03.19.)
- Countering International Terrorism: The United Kingdom's Strategy. Secretary of State (UK), 2006. Elérhető: assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/272320/6888.pdf (Letöltés ideje: 2022.03.09.)
- Country Reports on Terrorism 2017 – Foreign Terrorist Organizations: Continuity Irish Republican Army. USA Department of State, 2018. Elérhető: www.refworld.org/docid/5bcf1f4ca.html (Letöltés ideje: 2021.09.06.)

- Country Reports on Terrorism 2018. USA Department of State, 2019. Elérhető: www.state.gov/wp-content/uploads/2019/11/Country-Reports-on-Terrorism-2018-FINAL.pdf (Letöltés ideje: 2021.09.12.)
- Directiva de Defensa Nacional 1/2008. Ministerio de Defensa, 2008. Elérhető: armada.defensa.gob.es/ArmadaPortal/ShowProperty?nodePath=/BEA%20Repository/Desktops/Portal/ArmadaEspañola/Pages/mardigitaldocinstituc/01docu-institucional-defensa/05directiva-defensa-nacional/01directivadefensanacional-es/doc01directivadefensanacional08//archivo (Letöltés ideje: 2021.11.06.)
- Directiva de Defensa Nacional 2012. Gobierno de España, 2012. Elérhető: www.defensa.gob.es/Galerias/defensadocs/directiva-defensa-nacional-2012.pdf (Letöltés ideje: 2022.03.03.)
- Directiva de Defensa Nacional. Universitat de Valencia, 1996. Elérhető: www.uv.es/~alminyan/dire96.html (Letöltés ideje: 2021.10.25.)
- Dispatch from the field – Islamic State weapons in Iraq and Syria. Conflict Armament Research, 2014. Elérhető: www.conflictarm.com/wp-content/uploads/2014/09/Dispatch_IS_Iraq_Syria_Weapons.pdf (Letöltés ideje: 2021.07.18.)
- ENSZ Biztonsági Tanács 1333. (2000) számú határozata. Elérhető: digitallibrary.un.org/record/430002/usage?ln=en (Letöltés ideje: 2022.02.28.)
- ENSZ Biztonsági Tanács 1510. (2003) számú határozata. Elérhető: www.un.org/press/en/2003/sc7894.doc.htm (Letöltés ideje: 2022.02.08.)
- ENSZ Biztonsági Tanács 1624. (2005) számú határozata. Elérhető: [undocs.org/S/RES/1624\(2005\)](http://undocs.org/S/RES/1624(2005)) (Letöltés ideje: 2022.02.11.)
- ENSZ Biztonsági Tanács 1904. (2009) számú határozata. Elérhető: [www.undocs.org/S/RES/1904%20\(2009\)](http://www.undocs.org/S/RES/1904%20(2009)) (Letöltés ideje: 2022.01.23.)
- ENSZ Biztonsági Tanács 2133. (2014) számú határozata. Elérhető: digitallibrary.un.org/record/764135/files/S_RES_2133%282014%29-EN.pdf (Letöltés ideje: 2022.01.23.)
- ENSZ Biztonsági Tanács 2170. (2014) számú határozata. Elérhető: [www.undocs.org/S/RES/2170%20\(2014\)](http://www.undocs.org/S/RES/2170%20(2014)) (Letöltés ideje: 2021.08.17.)
- ENSZ Biztonsági Tanács 2254. (2015) számú határozata. Elérhető: www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_res_2254.pdf (Letöltés ideje: 2021.08.17.)

- ENSZ Közgyűlés 60/288. számú határozata az ENSZ globális terrorizmus elleni stratégiája (2006). Elérhető: undocs.org/A/RES/60/288 (Letöltés ideje: 2022.02.02.)
- ENSZ Közgyűlés 62/272. számú határozata az ENSZ globális terrorizmus elleni stratégiája (2008). Elérhető: documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N07/480/03/PDF/N0748003.pdf?OpenElement (Letöltés ideje: 2022.06.13.)
- ENSZ Közgyűlés 64/ 235. számú határozata a Terrorizmus Elleni Akciócsoport intézményesítéséről. Elérhető: undocs.org/pdf?symbol=en/A/RES/64/235 (Letöltés ideje: 2022.02.02.)
- ENSZ Közgyűlés 64/ 297. számú határozata az ENSZ globális terrorizmus elleni stratégiája (2010). Elérhető: undocs.org/A/RES/64/297 (Letöltés ideje: 2022.02.02.)
- Estrategia de Seguridad Nacional. Gobierno de España, 2013. Elérhető: www.lamoncloa.gob.es/documents/seguridad_1406connavegacionfinalaccesiblebpdf.pdf (Letöltés ideje: 2022.03.04.)
- European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT). Europol, Hága, 2016. 23. Elérhető: www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2016#downloads (Letöltés ideje: 2022.01.03.)
- Final Report of the Independent International Commission on Decommissioning. Department of Justice, Ireland. Elérhető: www.justice.ie/en/JELR/Pages/IICD-Final-Rpt (Letöltés ideje: 2021.10.10)
- Firearms Act, 1972. Elérhető: www.irishstatutebook.ie/eli/1971/act/13/enacted/en/print#sec1 (Letöltés ideje: 2019.09.15.)
- Fuero de los Españoles. Elérhető: www.boe.es/datos/pdfs/BOE/1945/199/A00358-00360.pdf (Letöltés ideje: 2020.04.12.)
- Funding Facility for stabilization. 2020 Quarter One Report. UNDP, 2020. Elérhető: info.undp.org/docs/pdc/Documents/IRQ/UNDP%20IQ%20FFS%202020%20Q1%20Progress%20Report.pdf (Letöltés ideje: 2021.12.10.)
- Global Terrorism Index. Institute for Economic and Peace, 2020.
- Independent Reporting Commission – Third Report. House of Common, 2020.

- Intelligence Reform and Terrorism Prevention Act of 2004. U.S. Senate Committee on Homeland Security and Governmental Affairs. Elérhető: www.hsgac.senate.gov/imo/media/doc/ACF6396.pdf (Letöltés ideje: 2022.02.24.)
- Irregular Warfare: Countering Irregular Threats. Department of Defense, 2010. Elérhető: www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/concepts/joc_iw_v2.pdf?ver=2017-12-28-162021-510 (Letöltés ideje: 2020.11.05.)
- Joint Report from the Commission and the U.S. Treasury Department regarding the value of TFTP Provided Data pursuant to Article 6 (6) of the Agreement between the European Union and the United States of America on the processing and transfer of Financial Messaging Data from the European Union to the United States for the purposes of the Terrorist Finance Tracking Program. European Commission, 2013. Elérhető: ec.europa.eu/home-affairs/system/files/2020-09/20131127_tftp_annex_en.pdf (Letöltés ideje: 2022.02.23.)
- Landmine Monitor – 2014. International Campaign to Ban Landmines, 2014. Elérhető: www.the-monitor.org/media/1716915/Landmine-Monitor-2014-Web.pdf (Letöltés ideje: 2021.05.28)
- Landmine Monitor – 2017. International Campaign to Ban Landmines, 2017. Elérhető: reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Landmine_Monitor_2017_Embargoed.pdf (Letöltés ideje: 2021.05.28.)
- Landmine Monitor – 2018. International Campaign to Ban Landmines, 2018. Elérhető: reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Landmine-Monitor-2018_final.pdf (Letöltés ideje: 2021.05.27.)
- Landmine Monitor – 2020. International Campaign to Ban Landmines, 2020. Elérhető: reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/LM2020.pdf (Letöltés ideje: 2021.05.28.)
- Ley de Orden Público 1959. Elérhető: www.boe.es/datos/pdfs/BOE/1959/182/A10365-10370.pdf (Letöltés ideje: 2021.11.01.)
- Ley Orgánica de la Defensa Nacional. Ministerio de Defensa, 2005. Elérhető: www.defensa.gob.es/Galerias/defensadocs/LO-defensa-nacional-2005.pdf (Letöltés ideje: 2021.10.20.)

- Ley Organica de Partidos Politicos. Elérhető: www.boe.es/buscar/pdf/2002/BOE-A-2002-12756-consolidado.pdf (Letöltés ideje: 2021.10.21.)
- Ley Organica del Código Penal. Elérhető: www.boe.es/buscar/pdf/1995/BOE-A-1995-25444-consolidado.pdf (Letöltés ideje: 2021.10.25.)
- Libro blanco de Defensa. Ministerio de Defensa, 2000. Elérhető: www.defensa.gob.es/Galerias/defensadocs/libro-blanco-defensa-2000.pdf (Letöltés ideje: 2021.10.25.)
- Ministry of Defence: Operation TELIC – United Kingdom military operation in Iraq. House of Commons Committee of Public Account, 2004. Elérhető: publications.parliament.uk/pa/cm200304/cmselect/cmpublic/273/273.pdf (Letöltés ideje: 2022.03.08.)
- Ministry of Defence: Operation TELIC – United Kingdom military operation in Iraq. National Audit Office, 2003. Elérhető: www.nao.org.uk/wp-content/uploads/2003/12/030460.pdf (Letöltés ideje: 2022.03.08.)
- National Counter-terrorism Strategy. Gobierno de España, 2019. Elérhető: www.dsn.gob.es/es/file/4271/download?token=-K6uOf-C (Letöltés ideje: 2020.09.06.)
- National Military Strategy of the United States. Department of Defense, 1997. Elérhető: history.defense.gov/Portals/70/Documents/nms/nms1997.pdf?ver=trvN37sznVJG61Ye0uBLGQ%3d%3d (Letöltés ideje: 2022.04.30.)
- Operation Banner – An analysis of military operation in northern Ireland. London, Ministry of Defence, 2006.
- Operation Barkhane. French Armed Forces, 2020. Elérhető: www.defense.gouv.fr/content/download/577214/9871585/20200212_NP_EMA%20CABCOM_DP%20BARKHANE_EN.pdf (Letöltés ideje: 2022.02.27.)
- Operation in the UK: The Defence Contribution to Resilience. Ministry of Defence, 2007. Elérhető: assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/28469/JDP02Ed2.pdf (Letöltés ideje: 2022.03.17.)
- Operation Plato – Initial Response Contingency Planning Guidance to Police Forces. Manchester Arena Inquiry, 2021. Elérhető:

files.manchesterarenainquiry.org.uk/live/uploads/2021/02/03161349/INQ016688_3-5.pdf (Letöltés ideje: 2022.03.23.)

- Organic Law 6/2002 on Political Parties. Elérhető: www.legislationline.org/download/id/7391/file/Spain_Political_Party_Law_2002_am_2015_en.pdf (Letöltés ideje: 2021.12.19.)
- Pan Sahel Initiative. U.S. Department of State, 2002. Elérhető: 2001-2009.state.gov/s/ct/rls/other/14987.htm (Letöltés ideje: 2022.02.16.)
- Prevention of Terrorism Act 1976. Elérhető: www.legislation.gov.uk/ukpga/1976/8/pdfs/ukpga_19760008_en.pdf (Letöltés ideje: 2019.09.15.)
- Real Decreto 873/2014. Elérhető: www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2014-10398 (Letöltés ideje: 2022.03.02.)
- Real Decreto 873/2014. Elérhető: www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2014-10398 (Letöltés ideje: 2022.03.02.)
- Real Decreto 991/ 2006. Elérhető: www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2006-15846 (Letöltés ideje: 2022.03.02.)
- Religion in Northern Ireland. Northern Ireland Statistics and Research Agency, 2011. Elérhető: www.ninis2.nisra.gov.uk/public/census2011analysis/religion/religionCommentary.pdf (Letöltés ideje:2019.09.02.)
- Revision Estrategia de la Defensa. Ministerio de Defensa, 2003. 133. Elérhető: www.defensa.gob.es/Galerias/defensadocs/revision-estrategica.pdf (Letöltés ideje: 2021.10.26.)
- Spanish Security Strategy Barcelona Centre for International Affairs, 2011. Elérhető: www.cidob.org/en/publications/publication_series/monographs/monographs/the_spanish_security_strategy_ees_everyone_s_responsibility (Letöltés ideje: 2021.10.20.)
- Spanish Security Strategy. Gobierno de España. Elérhető: www.cidob.org/en/content/download/57600/1489302/version/3/file/EES_eng.pdf (Letöltés ideje: 2022.03.01.)
- Taking stock – the arming of Islamic State. Amnesty International, 2015. Elérhető: www.amnesty.org/download/Documents/MDE1428122015ENGLISH.PDF (Letöltés ideje: 2021.07.17.)

- Terrorism Act (2000). Parliament of the United Kingdom, 2000. Elérhető: www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/11/section/1/enacted (Letöltés ideje: 2022.03.09.)
- Terrorism Prevention and Investigation Measures Act 2011. Elérhető: www.legislation.gov.uk/ukpga/2011/23/section/3/enacted (Letöltés ideje: 2022.03.18.)
- Terrorism: France's international actions. France Diplomacy. Elérhető: www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/security-disarmament-and-non-proliferation/terrorism-france-s-international-action/ (Letöltés ideje: 2022.02.28.)
- Terrorist Asset-Freezing etc. Act 2010. Egyesült Királyság, 2010. Elérhető: www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/38/section/13/enacted (Letöltés ideje: 2022.03.16.)
- The Belfast Agreement. Elérhető: assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/136652/agreement.pdf (Letöltés ideje: 2021.08.25.)
- The European Union Counter-Terrorism Strategy. Council of The European Union, 2005. Elérhető: data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2014469%202005%20REV%204/EN/pdf (Letöltés ideje: 2022.02.14.)
- The Good Friday Agreement. Elérhető: www.citizensinformation.ie/en/government_in_ireland/ireland_and_the_uk/good_friday_agreement.html# (Letöltés ideje: 2021.08.26.)
- The Lizarra Declaration. Peace Agreement, 1998. Elérhető: www.peaceagreements.org/viewmasterdocument/70 (Letöltés ideje: 2021.12.14.)
- The Military Balance. London, The International Institute for Strategic Studies, 2015.
- The Military Balance. London, The International Institute for Strategic Studies, 2021.
- The USA Patriot Act: Preserving Life and Liberty. Department of Justice. Elérhető: www.justice.gov/archive/ll/highlights.htm (Letöltés ideje: 2022.02.23.)
- Törvényjavaslat „A Francia Köztársaság Kormánya és a Nigeri Köztársaság Kormánya között a francia haderő Száhel-övezet biztonsága érdekében Nigerben történő beavatkozásának jogi szabályozásáról szóló, 2013. március 25-én Niameyben aláírt megállapodáshoz és a Francia Köztársaság Kormánya és a Nigeri Köztársaság Kormánya között a Száhel-övezet biztonságát szolgáló francia beavatkozás keretében Nigerben tartózkodó francia katonai állomány jogállásának szabályozásáról szóló, 2013. július 19-én Niameyben aláírt megállapodáshoz kapcsolódó, a Francia

Köztársaság Kormánya és a Nigeri Köztársaság Kormánya közötti, a TAKUBA erők nem francia erőinek jogállásának szabályozásáról szóló Kiegészítő Jegyzőkönyvhöz Elfogadó Nyilatkozattal történő csatlakozás kihirdetéséről.” Magyar Parlament, 2021. Elérhető: www.parlament.hu/irom41/17145/17145.pdf (Letöltés ideje: 2022.02.28.)

- White Paper: The attacks on Paris: Lesson Learned. Courtesy of HSAC and Paris Public Safety Delegation, Los Angeles, 2016. Elérhető: publicpolicy.pepperdine.edu/hsac/content/hsac-paris-lessons-learned_whitepaper.pdf (Letöltés ideje: 2021.05.07.)
- White Paper: The attacks on Paris: Lesson Learned. Courtesy of HSAC and Paris Public Safety Delegation, Los Angeles, 2016. Elérhető: publicpolicy.pepperdine.edu/hsac/content/hsac-paris-lessons-learned_whitepaper.pdf (Letöltés ideje: 2021.05.07.)
- White Paper: The attacks on Paris: Lesson Learned. Los Angeles, Courtesy of HSAC and Paris Public Safety Delegation, 2016. Elérhető: publicpolicy.pepperdine.edu/hsac/content/hsac-paris-lessons-learned_whitepaper.pdf (Letöltés ideje: 2021.05.07.)

Internetes és egyéb források

- Aizpeolea, Luis R.: *Zapatero anuncia la retirada de las tropas de Irak en „el menor tiempo posible”*. EL País, 2004. Elérhető: elpais.com/diario/2004/04/19/espana/1082325601_850215.html (Letöltés ideje: 2022.03.03.)
- Ali, Ahmed: *Iraq Update 2014 #2: al-Qaeda in Iraq patrols Fallujah; Aims for Ramadi, Mosul, Baghdad*. Institute for Study of War, 2014. Elérhető: iswresearch.blogspot.com/2014/01/iraq-update-2014-2-al-qaeda-in-iraq.html (Letöltés ideje: 2019.01.23.)
- Ali, Ahmed: *Iraq Update 2014 #9: Anbar standoff continues with clashes in Ramadi and Fallujah*. Institute for the Study of War, 2014. Elérhető: www.iswresearch.org/2014/01/iraq-update-2014-9-anbar-standoff.html (Letöltés ideje: 2019.01.24.)
- Angulo, Javier: *ETA (p-m) lanzó la granada contra el palacio de la Moncloa*. El País, 1980. Elérhető: elpais.com/diario/1980/02/23/espana/320108413_850215.html (Letöltés ideje: 2019.12.21.)

- Arango, Tim – Gordon, Michael R.: *Iraqi prime minister arrives in Mosul to declare victory over ISIS*. The New York Times, 2017. Elérhető: www.nytimes.com/2017/07/09/world/middleeast/mosul-isis-liberated.html?module=inline (Letöltés ideje: 2019.01.22.)
- Bain, Mark: *Derry INLA: gun salute: Ploice explain decision not to intervene*. Belfast Telegraph, 2021. Elérhető: www.belfasttelegraph.co.uk/news/northern-ireland/derry-inla-gun-salute-police-explain-decision-not-to-intervene-40777750.html (Letöltés ideje: 2021.09.13.)
- Beam, Louis: *Leaderless Resistance*. Seditonist, Louis Beam, 1992. Elérhető: www.louisbeam.com/leaderless.htm (Letöltés ideje: 2022.04.27.)
- Bergen, Peter – Schneider, Emily: *Now ISIS has drones?* CNN, 2014. Elérhető: edition.cnn.com/2014/08/24/opinion/bergen-schneider-drones-isis/index.html (Letöltés időpontja: 2021.07.01.)
- Blanco, Esther: *Aunque ETA eche la persiana su narrativa de odio sigue latente*. ABC, 2021. Elérhető: www.abc.es/espana/abci-aunque-eche-persiana-narrativa-odio-sigue-latente-201805040251_noticia.html (Letöltés ideje: 2021.11.28.)
- Borque, J. Arias: *Excarcelan a 'Txikierdi', jefe de los pistoleros de ETA, tras 28 años de prisión*. Libertad Digital, 2013. Elérhető: www.libertaddigital.com/espana/2013-12-10/excarcelan-a-txikierdi-jefe-de-los-pistoleros-de-eta-tras-28-anos-de-prision-1276506079/ (Letöltés ideje: 2021.11.24.)
- Chrisafis, Angelique: *Five women go on trial over planned Notre Dame car bomb attack*. The Guardian, 2019. Elérhető: www.theguardian.com/world/2019/sep/23/five-women-trial-planned-notre-dame-car-bomb-attack (Letöltés ideje: 2021.04.17.)
- Clarke, Vivienne – Reporters, Pa: *Loyalist write to Boris Johnson withdrawing support for Good Friday Agreement*. Irish Examiner, 2021. Elérhető: www.irishexaminer.com/news/arid-40237523.html (Letöltés ideje: 2021.08.27.)
- Estella, Luis Miguel Sordo: *El Ejército español y el ETA en el País*. Arovite, 2017. Elérhető: www.arovite.com/es/el-ejercito-espanol-y-eta-en-el-pais-vasco-vizcaya-1978-1981-un-breve-apunte/ (Letöltés ideje: 2021.12.22.)
- García, Javier: *La 'guerra sucia' contra ETA comenzó tras el asesinato del expresidente de Gobierno Luis Carrero Blanco*. El País, 1984. Elérhető: elpais.com/diario/1984/01/06/espana/442191603_850215.html (Letöltés ideje: 2021.11.20.)

- Ginger, Henry: *Assassins bomb auto; apparent heir to Franco*. New York Times, 1973. Elérhető: www.nytimes.com/1973/12/21/archives/spains-premier-is-killed-as-assassins-bomb-auto-apparent-heir-to.html (Letöltés ideje: 2020.04.13.)
- Gobo, Beatrice: *The End of the Operation Barkhane, new perspective on the territory*. Finabel European Army Interoperability Center, 2021. Elérhető: finabel.org/the-end-of-the-operation-barkhane-new-perspectives-on-the-territory/ (Letöltés ideje: 2022.02.27.)
- Haniyeh, Hassan Abu: *Daesh's Organizational Structure*. Al Jazeera, 2014. Elérhető: studies.aljazeera.net/ar/node/1083 (Letöltés ideje: 2021.04.26.)
- Jesús, Carlos Echevarría: *Risks facing the Spanish contingent in Afghanistan (ARI)*. Real Instituto Elcano, 2008. Elérhető: www.realinstitutoelcano.org/en/analyses/risks-facing-the-spanish-contingent-in-afghanistan-ari/ (Letöltés ideje: 2022.03.03.)
- Kearney, Vincent: *Dublin weigh-in murder: Continuity IRA claims murder of David Byrne*. BBC, 2016. Elérhető: www.bbc.com/news/world-europe-35523444 (Letöltés ideje: 2021.09.12.)
- Kissinger, Henry: *After Lebanon*. The Washington Post, 2006. Elérhető: www.henrykissinger.com/articles/after-lebanon/ (Letöltés ideje: 2021.03.04.)
- Lavery, Michael: *ETA moaned IRA about faulty missile*. Belfast Telegraph, 2011. Elérhető: www.belfasttelegraph.co.uk/news/eta-moaned-to-ira-about-faulty-missile-28513740.html (Letöltés ideje: 2020.05.11.)
- Lazaro, Fernandez – Cabanillas, Ana: *Qué es el nivel 4 de alerta antiterorista?* El Mundo, 2015. Elérhető: www.elmundo.es/espana/2015/06/26/558d8497268e3e7e688b458b.html (Letöltés ideje: 2021.10.21.)
- Maclean, William: *Exclusive New Islamic State leader is brother of slain caliph Baghdadi – source*. Reuters, 2022. Elérhető: www.reuters.com/world/middle-east/exclusive-new-islamic-state-leader-is-brother-slain-caliph-baghdadi-sources-2022-03-11/ (Letöltés ideje: 2022.06.02.)
- Macron, Emmanuel: *Macron: Barkhane mission ending, French presence to stay in Sahel*. Al Jazeera, 2021. Elérhető: www.aljazeera.com/news/2021/6/10/sahel-macron-announces-end-operation-barkhane-it-exists (Letöltés ideje: 2022.02.10.)
- Maley, William: *Provincial Reconstruction Teams in Afghanistan – how they arrived and where they are going*. NATO, 2007. Elérhető:

www.nato.int/docu/review/articles/2007/07/01/provincial-reconstruction-teams-in-afghanistan-how-they-arrived-and-where-they-are-going/index.html (Letöltés ideje: 2022.02.19.)

- Mark, Vermlyen: *KH-101/102*. Missile Defense Advocacy Alliance, 2017. missiledefenseadvocacy.org/missile-threat-and-proliferation/todays-missile-threat/russia/kh-101102/ (Letöltés ideje: 2021.08.11.)
- McKenna, Fionnuala: *Irish Republican Army (IRA) Ceasefire Statement, 19 July 1997*. Elérhető: cain.ulster.ac.uk/events/peace/docs/ira19797.htm (Letöltés ideje: 2021.09.02)
- Melaugh, Martin – Lynn, Brendan – McKenna, Fionnuala: *Abstracts on Organisations- 'R'*. Elérhető: cain.ulster.ac.uk/othelem/organ/rorgan.htm (Letöltés ideje: 2021.09.08.)
- Melaugh, Martin – McKenna, Fionnuala: *Proclamation of the Irish Republic, 24 April 1916*. Elérhető: cain.ulster.ac.uk/issues/politics/docs/pir24416.htm (Letöltés ideje: 2021.09.05.)
- Melaugh, Martin: *A chronologi of the conflict*. Elérhető: cain.ulster.ac.uk/othelem/chron/ch72.htm (Letöltve: 2021.09.05.)
- Melaugh, Martin: *Irish Republican Army (IRA) Statement About a New Grouping, Londonderry, 2012. július 26*. Elérhető: cain.ulster.ac.uk/othelem/organ/ira/ira_2012-07-26.htm (Letöltés ideje: 2021.09.04.)
- Melaugh, Martin: *Irish Republican Army (IRA) Statement, 9 August 2001*. Elérhető: cain.ulster.ac.uk/events/peace/docs/ira090801.htm (Letöltés ideje: 2021.09.01.)
- Melaugh, Martin: *Statement by the Irish Republican Army, issued (at midday) Saturday 6 May 2000*. Elérhető: cain.ulster.ac.uk/events/peace/docs/ira060500.htm (Letöltés ideje: 2021.08.31.)
- Mezzofiore, Gianluca: *Isis Leadership: Who's who in 'fluid' Islamic State structure of power*. International Business Times, 2015. Elérhető: www.ibtimes.co.uk/isis-leadership-whos-who-fluid-islamic-state-structure-power-1509014 (Letöltés ideje: 2021.04.25.)
- Neriah, Jacques: *The structure of Islamic State (ISIS)*. Jerusalem Center for Public Affairs, 2014. Elérhető: jcpa.org/structure-of-the-islamic-state/ (Letöltés ideje: 2021.04.17.)

- Nestel, M.L. – Castano, Aicha El Hammer: *Paris suspect in knife attack that killed 1 was French citizen born in Chechnya*. ABC News, 2018. Elérhető: abcnews.go.com/International/isis-reportedly-claims-responsibility-deadly-paris-stabbing/story?id=55121828 (Letöltés ideje: 2021.04.15.)
- O’Neill, Julian: *New IRA ‘still dangerous’ after MI5 and PSNI’s Operation Arbacia*. BBC, 2020. Elérhető: www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-54345581 (Letöltés időpontja: 2021.10.07.)
- Okado-Gough, Damien: *Real Irish Republican Army (rIRA) Statement*, 28 January 2003. Elérhető: cain.ulster.ac.uk/othelem/organ/ira/rira280103.htm (Letöltés ideje: 2021.09.09.)
- Orgambides, Fernando: *Pierre Joxe referenda en Madrid el acuerdo de colaboración contra ETA suscrito por su antecesor, Gaston Deferre*. El País, 1984. Elérhető: elpais.com/diario/1984/08/07/espana/460677606_850215.html (Letöltés ideje: 2021.10.29.)
- Rapoport, David C.: *The four waves of modern terrorism*. Elérhető: international.ucla.edu/media/files/Rapoport-Four-Waves-of-Modern-Terrorism.pdf (Letöltés ideje: 2022.04.19.)
- Ray, Michael: *Paris attacks of 2015*. Britannica, 2015. Elérhető: www.britannica.com/event/Paris-attacks-of-2015 (Letöltés ideje: 2021.05.12.)
- Reinares, Fernando: *After the Madrid Bombing: Internal Security Reforms and the Prevention of Global Terrorism in Spain*. Real Instituto Elcano, 2008. Elérhető: www.realinstitutoelcano.org/en/work-document/after-the-madrid-bombings-internal-security-reforms-and-the-prevention-of-global-terrorism-in-spain-wp/ (Letöltés ideje: 2022.03.03.)
- Ross, Brian – Gordon, James – Martinez, Luis: *‘Jihadi John’ believed killed in US drone strike, US officials say*. ABC News, 2015. Elérhető: abcnews.go.com/International/jihadi-john-believed-killed-us-drone-strike/story?id=35170345 (Letöltés ideje: 2021.05.30.)
- Sage, Andre Le: *The evolving threat of Al Qaeda in the Islamic Maghreb*. National Defense University, Strategic Forum (268), 2011 július. 1-16. Elérhető: ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/stratforum/SF-268.pdf (Letöltés ideje: 2022.01.02.)

- Sciolino, Elaine: *Bombing in Madrid*. The New York Times, 2004. Elérhető: www.nytimes.com/2004/03/12/world/bombings-in-madrid-the-attack-10-bombs-shatter-trains-in-madrid-killing-192.html (Letöltés ideje: 2021.02.05.)
- Seymat, Thomas: *Exclusive: Charlie Hebdo attacks may have used weapons legally purchased in the EU*. Euronews, 2015. Elérhető: www.euronews.com/2015/02/18/charlie-hebdo-attacks-eu-gun-laws (Letöltés ideje: 2019.02.05.)
- Sultan, Ahmad – Sherzad, Rafiq: *Afghanistan's president claims victory over Islamic State*. Reuters, 2019. Elérhető: www.reuters.com/article/us-afghanistan-islamicstate/afghanistans-president-claims-victory-over-islamic-state-idUSKBN1XT1UQ (Letöltés ideje: 2021.01.13.)
- Sz.n.: *'Syrian troops beheaded' in Raqqa*. Aljazeera, 2014. Elérhető: www.aljazeera.com/news/2014/7/26/syrian-troops-beheaded-in-raqqa (Letöltés ideje: 2021.07.11.)
- Sz.n.: *After 13 years, Operation Enduring Freedom concludes in Afghanistan*. DOD News Defense Media Activity, 2014. Elérhető: www.nationalguard.mil/News/Article/576922/after-13-years-operation-enduring-freedom-concludes-in-afghanistan/ (Letöltés ideje: 2022.02.20.)
- Sz.n.: *Al Qaeda in the Islamic Maghreb*. Stanford University Press, 2018. Elérhető: cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/aqim (Letöltés ideje: 2022.01.05.)
- Sz.n.: *Alberto Martín Barrios*. Mapa del Terror, é.n. Elérhető: mapadelterror.com/victims/alberto-martin-barrrios/?lang=en (Letöltés ideje: 2021.11.19.)
- Sz.n.: *Audit of United States Military Equipment Retrograded from Syria*. U.S Department of Defense, 2020. Elérhető: media.defense.gov/2020/Apr/02/2002273621/-1/-1/1/DODIG-2020-075.PDF (Letöltés ideje: 2021.08.21.)
- Sz.n.: *Basque Guerrillas kidnap spanish industrialist*. New York Times, 1973. Elérhető: www.nytimes.com/1973/01/18/archives/basque-guerrillas-kidnap-spanish-industrialist.html (Letöltés ideje: 2020.04.02.)
- Sz.n.: *Battle for hearts and minds in Fallujah*. Arab News, 2016. Elérhető: www.arabnews.com/node/1291601/middle-east (Letöltés ideje: 2019.02.01.)

- Sz.n.: *Berlin lorry attack: what we know*. BBC, 2016. Elérhető: www.bbc.com/news/world-europe-38377428 (Letöltés ideje: 2021.04.14.)
- Sz.n.: *Berlin truck attack: Polish driver 'shot hours before'*. BBC, 2016. Elérhető: www.bbc.com/news/world-europe-38442447 (Letöltés ideje: 2021.05.13.)
- Sz.n.: *Brussels explosions: What we know about airport and metro attacks*. BBC, 2016. Elérhető: www.bbc.com/news/world-europe-35869985 (Letöltés ideje: 2021.04.15.)
- Sz.n.: *Casualty Status*. U.S Department of Defense, 2022. Elérhető: www.defense.gov/casualty.pdf (Letöltés ideje: 2022.02.20.)
- Sz.n.: *Changes in modus operandi of Islamic State (IS) revisited*. Europol, 2016. Elérhető: www.europol.europa.eu/publications-documents/changes-in-modus-operandi-of-islamic-state-revisited (Letöltés ideje: 2021.05.06.)
- Sz.n.: *Charlie Hebdo trial: Artist recalls being forced to let gunmen into offices*. BBC, 2020. Elérhető: www.bbc.com/news/world-europe-54081642 (Letöltés ideje: 2021.12.03)
- Sz.n.: *CIPDR – Interministerial Committee for the Prevention of crime and radicalisation*. General Secretariat, 2021. Elérhető: www.cipdr.gouv.fr/wp-content/uploads/2021/08/Plaqueette_presentation_A4_EN_BATpdf.pdf (Letöltés ideje: 2022.03.01.)
- Sz.n.: *Combined Joint Task Force in the Horn of Africa*. U.S. Africa Command, é.n. Elérhető: www.africom.mil/about-the-command/our-team/combined-joint-task-force--horn-of-africa#:~:text=Combined%20Joint%20Task%20Force%2DHorn%20of%20Africa%20conducts%20operations%20to,protect%20U.S.%20and%20coalition%20interests. (Letöltés ideje: 2022.02.21.)
- Sz.n.: *CONTEST: The United Kingdom's Strategy for Countering Terrorism*. London, TSO, 2011. Elérhető: assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/97995/strategy-contest.pdf (Letöltés ideje: 2022. 03. 10.)
- Sz.n.: *Countering terrorism*. Elérhető: www.nato.int/cps/en/natohq/topics_77646.htm (Letöltés ideje: 2022.02.10.)

- Sz.n.: *Counter-Terrorism Implementation Task Force (CTITF) Office*. Elérhető: www.ipinst.org/wp-content/uploads/2012/06/pdfs_terrorism-directory_3-CTITF-AlQaida.pdf (Letöltés ideje: 2022.02.02.)
- Sz.n.: *Cuadernos del centro memorial de las víctimas del terrorismo – Balance del terrorismo en España 2015*. Ministerio Interior, 2016. Elérhető: <https://www.interior.gob.es/opencms/pdf/servicios-al-ciudadano/ayudas-y-subsvenciones/ayudas-a-victimas-de-actos-terroristas/cuadernos-del-centro-memorial-de-las-victimas-del-terrorismo/Cuaderno-Centro-Memorial-n-1.pdf> (Letöltés ideje: 2020.04.05.)
- Sz.n.: *Defence against terrorism programme of work (DAT POW)*. Elérhető: www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50313.htm (Letöltés ideje: 2022.02.09.)
- Sz.n.: *East African Embassy Bombings*. FBI, é. n. Elérhető: www.fbi.gov/history/famous-cases/east-african-embassy-bombings (Letöltés ideje: 2020.09.11.)
- Sz.n.: *El golpe de Bidart*. El Mundo, é.n. Elérhető: www.elmundo.es/eta/historia/golpe_bidart.html (Letöltés ideje: 2021.12.22.)
- Sz.n.: *El Pacto de Ajuria Enea*. El Mundo, 1988. Elérhető: www.elmundo.es/eta/documentos/pacto_ajuria_enea.html (Letöltés ideje: 2021.12.12.)
- Sz.n.: *El Pacto de Madrid*. El Mundo, 1987. Elérhető: www.elmundo.es/eta/documentos/pacto_madrid.html (Letöltés ideje: 2021.10.20.)
- Sz.n.: *ETA culpa a la política penitenciaria del PSOE del suicidio de Altzuguren en la prisión de Soria*. El Mundo, 2005. Elérhető: www.elmundo.es/elmundo/2005/11/13/espana/1131869001.html (Letöltés ideje: 2020.04.06.)
- Sz.n.: *ETA erakundeak zigilatutako materialaren inbentarioa*. Berria, 2017. Elérhető: www.berria.eus/dokumentuak/dokumentua1694.pdf (Letöltés ideje: 2019.12.14.)
- Sz.n.: *ETA erakundeak zigilatutako materialaren inbentarioa*. Naiz, 2014. Elérhető: www.naiz.eus/media/asset_publics/resources/000/349/294/original/inventario_materia_1_eta.pdf (Letöltés ideje: 2019.12.14.)
- Sz.n.: *ETA P-M VII Asamblea se disuelve*. La Vanguardia, 1982. Elérhető: hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1982/10/01/pagina-3/32955399/pdf.html (Letöltés ideje: 2020.05.11.)

- Sz.n.: *ETA-VII. anuncia que dejará las armas*. La Vanguardia, 1982. Elérhető: hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1982/09/29/pagina-3/32954315/pdf.html (Letöltés ideje: 2020.05.11.)
- Sz.n.: *Fintlock*. U.S. Africa Command. é.n. Elérhető: www.africom.mil/what-we-do/exercises/flintlock (Letöltés ideje: 2022.02.21.)
- Sz.n.: *Five years on: more than 200 murders now under review by Kenova*. Kenova, é.n. Elérhető: www.kenova.co.uk/more-than-200-murders-being-reviewed-by-kenova (Letöltés ideje: 2021.09.15.)
- Sz.n.: *France train shooting suspect profile: Ayoub El-Khazzani*. BBC, 2015. Elérhető: www.bbc.com/news/world-europe-34032218 (Letöltés ideje: 2021.07.27.)
- Sz.n.: *France: A timeline of deadly attacks after latest atrocity*. Sky News, Elérhető: news.sky.com/story/france-a-timeline-of-terror-10787264 (Letöltés ideje: 2021.04.14.)
- Sz.n.: *Gerry Moriarty: INLA has history of ruthlessness*. The Irish Times, 1996. Elérhető: www.irishtimes.com/news/inla-has-history-of-ruthlessness-1.26867 (Letöltés ideje: 2021.09.06.)
- Sz.n.: *Grupo de analisis de riesgos y amenazas terroristas*. Eserp, 2018. Elérhető: es.eserp.com/wp-content/uploads/2018/01/Presentaci%C3%B3n-Proyecto-Grupo-de-An%C3%A1lisis-de-Riesgos-y-Amenazas-Terrorista....pdf (Letöltés ideje: 2021.12.26.)
- Sz.n.: *Hallan muerto en su celda de la cárcel de Cuenca a letarra del 'comando Nafarroa' Angulo Iturrate*. El Mundo, 2006. Elérhető: www.elmundo.es/elmundo/2006/02/27/espana/1141036565.html (Letöltés ideje: 2020.04.06.)
- Sz.n.: *Higher Defense Intelligence Center*. Globalsecurity, é.n. Elérhető: www.globalsecurity.org/intell/world/spain/cesid.htm (Letöltés ideje: 2021.12.22.)
- Sz.n.: *History of CJTFOIR*. Operation Inherent Resolve, 2020. Elérhető: www.inherentresolve.mil/Portals/14/Documents/20200903_History_of_CJTF-OIR.pdf?ver=mIQbnGWQSx_UTq-2Ho3Y2w%3d%3d (Letöltés ideje: 2021.08.18.)
- Sz.n.: *IED attack*. The National Academies – Homeland Security, é. n. Elérhető: www.dhs.gov/xlibrary/assets/prep_ied_fact_sheet.pdf (Letöltés ideje: 2021.03.04.)
- Sz.n.: *Iraq Update 2014 #5: „The time to harvest is Coming” – ISIS Statement*. Institute for the Study of War, 2014. Elérhető:

iswresearch.blogspot.com/2014/01/iraq-update-2014-5-time-to-harvest-is.html

(Letöltés ideje: 2019.01.23.)

- Sz.n.: *ISAF's mission in Afghanistan (2001-2014)*. NATO, 2022. Elérhető: www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69366.htm (Letöltés ideje: 2022.02.08.)
- Sz.n.: *Isis seizes former chemical weapons plant in Iraq*. The Guardian, 2014. Elérhető: www.theguardian.com/world/2014/jul/09/isis-seizes-chemical-weapons-plant-muthanna-iraq (Letöltés ideje: 2021.06.21.)
- Sz.n.: *Islamic State Khorasan (IS-K)*. Center for strategic & international studies, 2018. Elérhető: www.csis.org/programs/transnational-threats-project/terrorism-backgrounders/islamic-state-khorasan-k (Letöltés ideje: 2021.01.15.)
- Sz.n.: *Islamic State leader Abu Ibrahim al-Qurayshi killed in Syria, US says*. BBC, 2022. Elérhető: www.bbc.com/news/world-middle-east-60246129 (Letöltés ideje: 2022.02.05.)
- Sz.n.: *Islamic State*. Australian National Security, é.n. Elérhető: www.nationalsecurity.gov.au/Listedterroristorganisations/Pages/IslamicState.aspx (Letöltés ideje: 2021.04.15.)
- Sz.n.: *Jon Butcher: Operation Kenova*. Kenova, é.n. Elérhető: www.kenova.co.uk/Kenova%20ECHR%20framework.pdf (Letöltés ideje: 2021.09.15.)
- Sz.n.: *Jonestown*. FBI, é.n. Elérhető: vault.fbi.gov/jonestown (Letöltés ideje: 2021.09.10.)
- Sz.n.: *La Guardia Civil y la Policía francesa encuentran un arsenal de armas y explosivos de ETA en la vivienda de la mujer detenida por su presunta colaboración con la banda terrorista*. Gobierno de España, 2015. Elérhető: www.interior.gob.es/prensa/noticias/-/asset_publisher/GHU8Ap6ztgsg/content/id/3973810 (Letöltés ideje: 2021.11.28.)
- Sz.n.: *Letter dated 15 March 2013 from the Secretary-General addressed to the President of the Security Council*. S/2013/163. Elérhető: digitallibrary.un.org/record/746482/files/S_2013_163-EN.pdf (Letöltés időpontja: 2016. 03. 23.)
- Sz.n.: *Los golpes (policiales y políticos) que ahogaron a ETA*. El Periodico, 2018. Elérhető: www.elperiodico.com/es/politica/20180503/golpes-contra-eta-6797804 (Letöltés ideje: 2021.12.22.)

- Sz.n.: *Los suicidos*. El Mundo, é.n. Elérhető: www.elmundo.es/eta/historia/suicidios.html (Letöltés ideje: 2020.04.06.)
- Sz.n.: *Lucha antiterrorista – Grupo de Acción Rápida*. Guardia Civil, é.n. Elérhető: www.guardiacivil.es/es/institucional/Conocenos/especialidades/gar/index.html (Letöltés ideje: 2021.10.27.)
- Sz.n.: *Mapping armed groups in Mali and the Sahel*. European Council on Foreign Relations, 2019. Elérhető: ecfr.eu/special/sahel_mapping/operation_barkhane (Letöltés ideje: 2022.02.27.)
- Sz.n.: *Mapping Militant Organizations. „Islamic State in Khorasan Province (IS-KP)”*. Center for International Security and Cooperation, 2018. Elérhető: cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/islamic-state-khorasan-province (Letöltés ideje: 2021.01.15.)
- Sz.n.: *Mauritania: Fears of rising religious extremism in tolerant democracy, 1 february 2008*. Refworld, 2008. Elérhető: www.refworld.org/docid/47b4614bc.html (Letöltés ideje: 2022.02.08.)
- Sz.n.: *Mikel Lejarza „Lobo”*. Elgrancapitan, 2017. Elérhető: elgrancapitan.org/portal/index.php/articulos3/siglo-xx-xxi-actualidad/891-mikel-lejarza-lobo (Letöltés ideje: 2021.12.22.)
- Sz.n.: *Mission, Vision & Values*. Office of the Director of National Intelligence, é.n. Elérhető: www.dni.gov/index.php/who-we-are/mission-vision (Letöltés ideje: 2022.02.24.)
- Sz.n.: *Muere Felipe Huarte, el primer empresario secuestrado por ETA y uno de los artífices de la industrialización navarra*. Navarra, 2017. Elérhető: navarra.elespanol.com/articulo/sociedad/fallece-primer-empresario-secuestrado-banda-terrorista-eta-felipe-huarte/20170701154512125109.html (Letöltés ideje: 2020.04.02.)
- Sz.n.: *Muerte el etarra Azkoiti, interlocutor en la segunda negociación con el PSOE*. ABC España, 2001. Elérhető: www.abc.es/espana/abci-muere-etarra-azkoiti-interlocutor-segunda-negociacion-psoe-200107210300-35762_noticia.html?ref=https%3A%2F%2Fwww.abc.es%2Fespana%2Fabci-muere-etarra-azkoiti-interlocutor-segunda-negociacion-psoe-200107210300-35762_noticia.html (Letöltés ideje: 2021.10.31.)

- Sz.n.: *NATO's military concept for defence against terrorism (MC-472) – annex A*. NATO, 2003. Elérhető: www.nato.int/ims/docu/terrorism-annex.htm (Letöltés ideje: 2022.04.10.)
- Sz.n.: *New issue of magazine offers jihadists terror tips*. CNN, 2010. Elérhető: edition.cnn.com/2010/WORLD/meast/10/12/mideast.jihadi.magazine/index.html (Letöltés ideje: 2022.04.10.)
- Sz.n.: *Nivel de Alerta Antiterrorista*. Ministerio del Interior, é.n. Elérhető: www.interior.gob.es/prensa/nivel-alerta-antiterrorista (Letöltés ideje: 2021.10.21.)
- Sz.n.: *Operación Sokoa*. Navarresiste, 2015. Elérhető: www.navarresiste.com/2015/03/operacion-sokoa.html (Letöltés ideje: 2021.12.22.)
- Sz.n.: *Operation Inherent Resolve*. Department of Defense, é.n. Elérhető: dod.defense.gov/OIR/ (Letöltés ideje: 2021.08.19.)
- Sz.n.: *Operation Inherent Resolve*. Naval History and Heritage Command, 2020. Elérhető: www.history.navy.mil/browse-by-topic/wars-conflicts-and-operations/middle-east/inherent-resolve.html (Letöltés ideje: 2021.08.21.)
- Sz.n.: *Our History*. Centro Nacional de Inteligencia, é.n. Elérhető: www.cni.es/en/about-the-cni/our-history (Letöltés ideje: 2022.03.02.)
- Sz.n.: *Overview of the enemy – Staff statement No.15*. Elérhető: govinfo.library.unt.edu/911/staff_statements/staff_statement_15.pdf (Letöltés ideje: 2020.11.19.)
- Sz.n.: *Paris attacks weapons 'made by Zastava Arms in Serbia'*. BBC, 2015. Elérhető: www.bbc.com/news/world-europe-34954048 (Letöltés ideje: 2021.05.12.)
- Sz.n.: *Press briefing by press secretary Josh Earnest and special presidential envoy for the global coalition to counter ISIL*, Brett McGurk, White House, 2016. Elérhető: obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/06/10/press-briefing-press-secretary-josh-earnest-and-special-presidential (Letöltés ideje: 2019.01.09.)
- Sz.n.: *RC helicopter modded with .45 caliber weapon*. Tehcblog, 2008. Elérhető: www.tehcblog.com/rc-helicopter-modded-with-45-caliber-weapon/ (Letöltés időpontja: 2021.07.13.)
- Sz.n.: *Referencia del Consejo de Ministerios*. Presidencia del Gobierno, 2004. Elérhető: www.lamoncloa.gob.es/consejodeministros/referencias/Paginas/2004/c2805040.aspx#CNCoordAntiterrorista (Letöltés ideje: 2022.03.02.)

- Sz.n.: *Resolute Support Mission in Afghanistan (2015-2021)*. Elérhető: www.nato.int/cps/en/natohq/topics_113694.htm#top (Letöltés ideje: 2022.02.08.)
- Sz.n.: *Se ahorca en su celda de una cárcel de Soria un colaborador de ETA*. El Mundo, 2005. Elérhető: www.elmundo.es/elmundo/2005/10/31/espana/1130752025.html (Letöltés ideje: 2020.04.06.)
- Sz.n.: *Spaniard says kidnappers blindfolded him for 10 days*. New York Times, 1973. Elérhető: www.nytimes.com/1973/01/28/archives/spaniard-says-kidnappers-blindfolded-him-for-10-days.html (Letöltés ideje: 2020.04.02.)
- Sz.n.: *Statement for the Record: Deputy Assistant Secretary Brett McGurk – House Foreign Affairs Committee Hearing: Terrorist march in Iraq*. U.S House of Representatives, 2014. Elérhető: docs.house.gov/meetings/FA/FA00/20140723/102485/HHRG-113-FA00-Wstate-McGurkB-20140723.pdf (Letöltés ideje: 2021.04.26.)
- Sz.n.: *Statement for the Record: Deputy Assistant Secretary Brett McGurk*. Elérhető: docs.house.gov/meetings/FA/FA00/20140723/102485/HHRG-113-FA00-Wstate-McGurkB-20140723.pdf (Letöltés ideje: 2019.01.23.)
- Sz.n.: *Supporting the Northern Ireland peace process*. The White House, Elérhető: clintonwhitehouse5.archives.gov/WH/EOP/NSC/html/nsc-06.html (Letöltés ideje: 2021.09.04.)
- Sz.n.: *TEDAX-NRBQ*. Policia, é.n. Elérhető: www.policia.es/_es/tupolicia_conocenos_estructura_dao_cginformacion_especialidad_es_tedax.php# (Letöltés ideje: 2022.03.03.)
- Sz.n.: *Terrorist Finance Tracking Program (TFTP)*. U.S. Department of Treasury. Elérhető: home.treasury.gov/policy-issues/terrorism-and-illicit-finance/terrorist-finance-tracking-program-tftp (Letöltés ideje: 2022.02.22.)
- Sz.n.: *Testimony of Ambassador Daniel Benjamin to the Senate Committee on Foreign Relations' Subcommittee on African Affairs "Examining U.S. Counterterrorism Priorities, Strategy Across Africa's Sahel Region"*. US Senate Committee, 2009. Elérhető: www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/BenjaminTestimony091117a1.pdf (Letöltés ideje: 2022.01.16)
- Sz.n.: *The British War in Afghansitan*. National Army Museum, 2014. Elérhető: www.nam.ac.uk/explore/war-afghanistan (Letöltés ideje: 2022.03.07.)

- Sz.n.: *The global coalition countering the propaganda of the DAESH as a mission*. The Global Coalition, é.n. Elérhető: theglobalcoalition.org/en/mission/countering-daeshs-propaganda/ (Letöltés ideje: 2021.08.21.)
- Sz.n.: *The global coalition stabilisation in Iraq and Syria*. The Global Coalition, é.n. Elérhető: theglobalcoalition.org/en/mission/stabilising-liberated-areas/ (Letöltés ideje: 2021. 08.05.)
- Sz.n.: *The Global Coalition to Defeat ISIS*. Department of State, 2021. Elérhető: www.state.gov/the-global-coalition-to-defeat-isis/ (Letöltés ideje: 2021. 08.05.)
- Sz.n.: *The Hurt of Hipercor Barcelona 1987*. Ajuntament de Barcelona, é.n. Elérhető: www.bcn.cat/museuhistoriaciutat/docs/FullsHipercorEng.pdf (Letöltés ideje: 2020.05.11.)
- Sz.n.: *The Islamic State*. Center for International Security and Cooperation, 2022. Elérhető: cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/islamic-state (Letöltés ideje: 2022.05.01.)
- Sz.n.: *The Kerslake Report: an independent review into the preparedness for, and emergency response to the Manchester Arena attack on 22nd May 2017*. Kerslake Arena Review, 2017. Elérhető: www.jesip.org.uk/uploads/media/Documents%20Products/Kerslake_Report_Manchester_Are.pdf (Letöltés ideje: 2022.03.16.)
- Sz.n.: *The military progress of the global coalition*. The Global Coalition, é.n. Elérhető: theglobalcoalition.org/en/mission/military-progress/ (Letöltés ideje: 2021.08.21.)
- Sz.n.: *The Takuba Task Force is launched*. Sahel Coalition, 2020. Elérhető: www.coalition-sahel.org/en/la-task-force-takuba-est-lancee/ (Letöltés ideje: 2022.02.28.)
- Sz.n.: *The Waco Siege's Unanswered Questions, Twenty-Five Years Later*. University of California Press, 2018. Elérhető: www.ucpress.edu/blog/35531/the-waco-sieges-unanswered-questions-twenty-five-years-later/ (Letöltés ideje: 2022.01.02.)
- Sz.n.: *Timeline of dissident republican activity*. BBC, 2019. Elérhető: www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-10866072 (Letöltés ideje: 2021.09.11.)
- Sz.n.: *Trump says al-Baghdadi's 'number one replacement' is dead*. Al Jazeera, 2019. Elérhető: www.aljazeera.com/news/2019/10/29/trump-says-al-baghdadis-number-one-replacement-is-dead (Letöltés ideje: 2022.01.10.)

- Sz.n.: *Westminster attack: What happened*. BBC, 2017. Elérhető: www.bbc.com/news/uk-39355108 (Letöltés ideje: 2021.04.15.)
- Sz.n.: *What was the British role in Afghanistan?* Imperial War Museum, 2014. Elérhető: www.iwm.org.uk/history/what-was-the-british-role-in-afghanistan (Letöltés ideje: 2022.03.07.)
- Sz.n.: *What We Investigate*. FBI, é.n. Elérhető: www.fbi.gov/investigate/terrorism (Letöltés ideje: 2022.01.10.)
- Sz.n.: *Who are the INLA?* BBC, 2010. Elérhető: www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-11090412 (Letöltés ideje: 2021.09.06.)
- Sz.n.: *Who we are*. Office of the Director of National Intelligence. Elérhető: www.dni.gov/index.php/who-we-are (Letöltés ideje: 2022.02.24.)
- Sz.n.: *Zapatero anuncio la retirada completa de las tropas españolas de Afganistán en 2014*. RTVE, 2011. Elérhető: www.rtve.es/noticias/20110624/zapatero-anuncia-retirada-completa-afganistan-2014/443474.shtml (Letöltés ideje: 2022.03.03.)
- Tchie, Andrew E. Yaw: *The UK joins an unwinnable fight in the Sahel*. RUSI, 2020. Elérhető: rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/uk-joins-unwinnable-fight-sahel (Letöltés ideje: 2022.02.28.)
- Todd, Tony: *Govt targets Marseille's AK47-wielding gangsters*. France24, 2011. Elérhető: www.france24.com/en/20110829-france-gueant-government-targets-marseille-ak47-kalashnikov-wielding-gangsters (Letöltés ideje: 2021.05.12.)
- Torreón, Barbara Salazar: *U.S. Periods of War and Dates of Recent Conflicts*. Congressional Research Service, 2019. Elérhető: crsreports.congress.gov/product/pdf/RS/RS21405/30 (Letöltés ideje: 2022.02.20.)
- Warnes, Alan: *Kuznetsov transits through English channel*. Armada International, 2017. Elérhető: armadainternational.com/2017/01/kuznetsov-transits-through-english-channel/ (Letöltés ideje: 2021.08.12.)
- Windrem, Robert: *ISIS trying to topple Saudi King with attack on Mohammed's Mosque*. NBC News, 2016. Elérhető: www.nbcnews.com/storyline/isis-terror/isis-trying-topple-saudi-king-attack-mohammeds-mosque-n614206 (Letöltés ideje: 2021.06.06.)
- Young, Connla: *Continuity IRA says it carried out west Belfast grenade attack*. The Irish News, 2019. Elérhető:

www.irishnews.com/news/northernirelandnews/2019/12/06/news/continuity-ira-says-it-carried-out-west-belfast-grenade-attack-1783533/ (Letöltés ideje: 2021.09.13.)

Levéltári források

- Al-Fahd, Nasir bin Ham: *A treatise on the legal status of using weapons of mass destruction against infidels*. The National Security Archive, 2003. Elérhető: nsarchive2.gwu.edu/nukevault/ebb270/07.pdf (Letöltés ideje: 2022.04.26.)
- CAB 164/1101 – Northern Ireland Contingency Planning. Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C11100166 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)
- CJ 4/3012 – 'Dirty protest' and hunger strike at the Maze Prison: countering Provisional IRA propaganda in the USA; profiles of protesting prisoners. Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C12178661 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)
- CJ 4/4050 – Provisional IRA attack on coal ship Nellie M in Lough Foyle: issues of compensation to the ship's owners and questions of sovereignty over the waters of Lough Foyle. Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C14208741 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)
- CJ 4/4253 – Contingency planning for a state of emergency in Northern Ireland (Operation Folklore). Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C14209016 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)
- CJ 4/6050 – Provisional IRA: 1975 ceasefire. Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C16527516 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)
- CJ 4/7421 – Provisional IRA bomb attack at Enniskillen, November 1987. Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C16921667 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)
- DEFE 24/ 718 – Northern Ireland: Operation MOTORMAN (removal of republican "no-go" areas). Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C6005699 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)
- DEFE 24/2127 – Royal Naval assistance in Northern Ireland: Operation GRENADA; operational orders. Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C16459008 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)
- DEFE 24/878 – Northern Ireland: anti-gun running operations. Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C10961037 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)
- DEFE 24/945 – Northern Ireland: Operation INTERKNIT; Royal Navy operations in Carlingford Lough. Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C11067438 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)

- DEFE 24/946 – Northern Ireland: Operation GRANADA; patrols off Northern Ireland. Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C11067439 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)
- DEFE 25/532 - Northern Ireland: operations and intelligence. Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C16516999 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)
- DEFE 70/1476 - Operations in Northern Ireland: control of explosives and detonators. Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C16896589 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)
- FCO 9/4229 – Terrorism in Spain: ETA. Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C14755810 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)
- FCO 9/5487 – Terrorism in Spain. Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C16732263 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)
- FCO 9/6163 - Terrorism in Spain. Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C16927056 (Letöltés ideje: 2020.04.16.)
- FCO 9/6613 - Terrorism in Spain. discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C16980713 (Letöltés ideje: 2020.04.16.)
- FCO 95/2109 - Non-attributable briefs and other papers relating to Ireland. Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C16959931 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)
- FCO 95/2109 – Non-attributable briefs and other papers relating to Ireland. Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C16959931 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)
- LCO 58/9 – Gardiner Committee Report 1975 on methods of dealing with terrorism and subversion in Northern Ireland: matters arising from the report. Elérhető: discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C11539716 (Letöltés ideje: 2020. 02. 29.)